תלמוד בבלי · אחרונים · חידושי חתם סופר

חידושי חתם סופר על ביצה

רבי משה סופר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי חתם סופר על ביצה

רבי משה סופר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-חתם-סופר-על-ביצה/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 5
דף ב: 9
דף ג. 14
דף ג: 14
דף ד. 18
דף ד: 19
דף ה. 32
דף ה: 38
דף ו. 39
דף ו: 44
דף ז. 47
דף ז: 49
דף ח. 51
דף ח: 53
דף ט. 54
דף ט: 56
דף י. 56
דף י: 58
דף יא. 61
דף יא: 62
דף יב. 62
דף יב: 67
דף יג. 68
דף יד. 69
דף טו. 70
דף טו: 71
דף טז. 73
דף טז: 74
דף יז. 75
דף יז: 77
דף יח. 78
דף יח: 81
דף יט. 81
דף יט: 83
דף כ. 83
דף כ: 86
דף כא. 89
דף כא: 92
דף כב. 94
דף כב: 94
דף כג. 95
דף כג: 95
דף כד. 100
דף כד: 101
דף כה. 110
דף כה: 111
דף כו. 112
דף כז. 114
דף כז: 115
דף כח. 116
דף כט. 118
דף כט: 118
דף ל. 119
דף ל: 120
דף לא. 121
דף לב. 121
דף לג. 122
דף לד. 123
דף לד: 124
דף לו. 125
דף לו: 125
דף לז. 127

דף לז: 128
דף לח. 130
דף לח: 132
דף לט. 133
דף לט: 136
דף מ. 138

דף ב.

בעזה"י האל הטוב. יעזרני בחי' מס' י"ט יום ד' י"א כסליו תקפ"ב לפ"ק בלימוד הישיבה פה ק"ק פ"ב יע"א:

ביצה שנולדה בי"ט בש"א תאכל וב"ה אומרי' לא תאכל בו ביום לשון רש"י וכן הוא בתוס' דהוה סד"א בי"ט אחר שבת הואיל והוכן בשבת לצורך י"ט תיאסר לעולם כמבשל בשבת למ"ד. ועיי' לשון פי' משניות לרמב"ם קמ"ל לשון אכילה דמשמע דוקא ביומי' עיי' בשיטה מקובצת. ומ"ש תוס' ממותר שמן שבנר ר"י אוסר התם נמי ה"א לעולם איתקצאי למצותו כמ"ש תוס' בשבת דף מ"ד ע"א ד"ה שבנר וכו' ע"ש נמצא גם התם איכא למיטעי ואפ"ה תני אוסר. ואין לומר דלמא אה"נ לר' יהודה אסור לעולם משום דאיתקצאי למצוה כמו נר חנוכה. וי"ל דא"כ לא הי' ר"ש מתיר דלא פליגי אלא במוקצה מחמת שבת. אבל מחמת מצוה ר"ש מודה לר' יהודה כדתני לקמן למ"ד ע"ב ומודה בסוכת החג וכו' ואי ס"ד דמצות נר שבת גורם אי' לעולם כמו נר חנוכה הי' גם ר"ש מודה באיסורו וק"ל:

ומ"ש תוס' דה"א מותר לטלטל ואסור באכילה. לכאורה מה דמייתי ראי' מר"ג דאמר מותרים הם אלא שאין רצוני לקבל ממנם. אינו ראי' אלא דשייך לשון מותר אהיתר טלטול. אע"ג דאסור באכילה. אבל אין העני' דומי' זה לזה. דודאי מסברא כל דבר שאינו כלי ואסור באכילה ה"ל כצרורת ועפר ואסור לטלטלו כמ"ש מג"א סי' תקט"ו סק"ב. והתם גבי ר"ג פירש"י משום שהוא רק ספק מוכן. ובאכילה אזיל לחומרא בספיקו פי' משום דמוקצה דאכילה אסמכוה אקרא דוהכינו אשר יביאו. אע"ג דאינו מן התורה ממש. משא"כ טלטול שהוא גזירת נחמי' הקילו בספיקו. אע"ג שיש לפקפק ולומר מכיון שעכ"פ אסור באכילה מספק ממילא הדר ה"ל כצרורת ועפר ויהי' אסור לטלטל בודאי. י"ל כיון שאין איסורו אלא מספק. אין האיסור הספק הזה עושהו כצרורת. כמ"ש גבי טבל מוכן הוא שאם עבר ותיקנו מתוקן. ועי' לקמן ל"א ע"ב תוס' ד"ה מנפחת וכן צ"ל ס"פ מפני' דרב במוקצה לאכילה ס"ל כר' יהודה ובמוקצה לטלטול ס"ל כר"ש. היינו משום דעיקר כר"ש רק דלא ברירא ליה לרב כולי האי והחמיר כר' יהודה באכילה דחמיר. ויען דאיסור אכילה גופי' לא חמיר כ"כ בעיני רב ע"כ אינו נעשה כצרורת ועפר והוה כטבל דמותר לטלטלו ועי' שבת מ"ה ע"א אמר רב כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק עי"ש. ועי' תוס' שבת מ"ה ע"ב ד"ה דאית בי' וכו' שכ' אפשר משום משקי' שזבו לא אסרו אלא באכילה. הנה כ"כ דרך אפשר אבל באמת אינו כן כמבואר לקמן בברייתא ג' ע"ב מיתיבי וכו' מ"מ לפי האפשר שכ' תוס' נמי היינו סברתם שלא החמירו באיסור

אכילת משקי' שזבו שיהי' האיסור חמיר כל כך שיהי' נחשב כצרורת ועפר בעבור זה ולא יהי' חמיר מטבל. והיינו דכ' תוס' דשמעתין דאי הוה תני מתירי' ה"א בטלטול ולא באכילה דהוה סד"א טעמא משום משקין שזבו שאז יש מקום לטעות כיון שגזיר' אי' אכילה גופי' קלה הוא. אבל אין שום סברא שיהי' דבר האסור באכילה מדינא ויהי' מותר בטלטול אם אין עליו תורת כלי כמבואר במג"א רס"י תקט"ו הנ"ל ולאפוקי ממ"ש פני יהושע בשמעתין דנעלמו ממנו דברי מג"א הנ"ל:

שנולדה בי"ט לר"נ נקיט י"ט לאפוקי שבת דחמירא ולא אתי לזלזולי. ולרבה דמשום הכנה כבר כ' תי"ט דקמ"ל אפי' סעודת י"ט חשובי ובעי הכנה ומכ"ש סעודת שבת דחשובי טפי. ולר' יוסף ור' יצחק איכא רבותא בי"ט כמ"ש תוס'. לקמן ג' ע"א סוף ד"ה וגזרה וכו'. אך תימא מאי שמא וכו'. ועמ"ש פני יהושע לקמן ב' ע"ב בלשון רש"י ד"ה ר' יוסף וכו' מן האילן בשבת וכו' וק"ל:

שאור בכזית י"ל פלוגתתם לענין איסור מלאכה וטלטול בי"ט לב"ש אם מוצא חמץ פחות מכותב' בשביעי של פסח פטור מלבערו כיון שהוא פחות מכשיעור לא התירו לו לטלטלו. ואינו עובר אפי' אי' כעין חצי שיעור בעלמא כיון שהוא אנוס. משא"כ לב"ה חייב לבערו בי"ט כיון שהוא כשיעור והוא בז' של פסח שא"א לבערו עוד עיי' מג"א סי' תמ"ו סק"ב ג' ופר"ח שם:

בסדר בדיקת חמץ להאר"י ז"ל כתי' חמץ בדכורא שיעורו בכזית שאור בניקבא שיעורו כתמר. והוא תמוה דאפי' לב"ש נהפוך הוא דחמץ קיל. וי"ל מדב"ש נשמע לב"ה דבכח זית שאור יש בו חימוץ וטומאה כמו תמרי חמץ. וכיון דקיי"ל זה וזה בכזית נמצא שאור יש בו חימוץ בכותבת שהרי כזית שבו יש בו כמו תמר חמץ. וחמץ שיעורו בכזית וא"ש וק"ל:

אוכלא דאפרת הוא. המעיין בהרז"ה יראה דעתו דבתרנגולת העומדת לגדל ביצים לא שייך בביצה מוקצה כלל שהרי עומדת התרנגולת לכך ויושב ומצפה עליהם וכ"כ להדי' חי' רשב"א שבת קכ"א ע"א. אך כשהתרנגולת עומדת לאכילה ואין דעתו כלל שתטיל ביצה אז הי' שייך קצת הקצאה בביצתה לעומת זה ה"ל אוכלא דאפרת דהאם עם מה שבתוכה הכל הוכן ומוקי לי' בעומדת לגדל ביצים לגדל מהם אפרוחים. דהשתא הוקצה הביצה לגדל מהם אפרוחי' ולא הוכנה אגב אמה שהרי האם עומדת לגדל ביצים עיי' ותבין שיטתו. ועיי' היטב בחידושי רשב"א במס' שבת קכ"א גבי צואה של קטן מה שהקשה אהרז"ה:

דילמא ב"ש לית להו מוקצה הא דלא מקשה בכח הא ב"ש לית לי' מוקצה במשנת מגביהי' י"ל דידע דתנא דעידיות לא תני מגביהי' בקולי ב"ש וחומרי ב"ה ש"מ האי תנא בהיפוך קתני ועמ"ש תוס' בשבת קמ"ג ע"א ד"ה אנו וכו' ולקמן ב' ע"ב ד"ה מוקי לי' וכו' אלא תנא דמס' שבת תני מגביהי' מקולי' ב"ש ע"כ מספקא לי' לש"ס דילמא ב"ש לית לי' מוקצה כתנא דעדיות ולמסקנא הא דתנא בעדיו' ביצה שנולדה ביי"ט מקולי ב"ש. ומגביהי' מחומרא ב"ש היינו משום דבי"ט סתים כר"י ובשבת כר"ש והוה יודע דלב"ש מוקצה דבע"ח חמיר אפי' מגרוגרת דדחי' בידי' ולב"ה נהפוך הוא. כ"כ תוס' לקמן ל"ד ע"ב ד"ה ואומר וכו' ע"ש:

ודע אי לא דאשכח ר"נ סתמא במס' שבת עצמה מחתכי' וכו' דסתים כר"ש לא הוה מהפך משנת מגביהי' דמס' שבת משום עדיות דנוח יותר לומר דפליגי תנאי ותנא דתני שבת ס"ל מגביהין מקולי ב"ש ותנא דעדיות ס"ל בהיפוך. דמ"מ היה אז הלכה כסתמא דעדיות דעדיפי לעולם כשארי סתמיות דמסתברא בחירתא. ועי' היטב בהרע"ב רפ"ג דיבמות. מ"מ לא הוה משבש משנת שבת אבל השתא דאשכחן בשלהי מס' שבת גופיה משנת מחתכין. א"כ נוח לו יותר לשבש משנת מגביהין ובזה תבין מ"ש בסוף שבת ר' יוחנן סתמא אחריני אשכח מגביהי' ואר"נ וכו' וצע"ג לכאורה דהא ר"נ לא בא לשבש מגביהי' אלא משום משנת מחתכי' ולמשנת אין משקי' ושוחטי' לא חייש משום דס"ל לחלק בין י"ט לשבת אבל סוגי' דהתם דלא מחלק בהכי ורצה לדחות משקין ושוחטין מכח הפוכי דמגביהי' קשה אמאי מהפכת לי' למגביהי' תיקום אדוכתא ויהי' כמו משקי' ושוחטי' דאתי' כר' יהודה. ולהנ"ל ניחא דעיקור סתמא אחריני מגביהי' דעדיות קאמר דהוא בחירתא ועליה סמכי' ודר"נ אנו אין לנו אשגירת לישנא בעלמא היא כיון דבקושטא הכי הוא מכח משנת מחתכי' בצירוף תנא דעדיות:

ומי אמר ר"נ הכי דב"ה כר' יהודה עכ"ל רש"י. רצונו לומר לפמ"ש מגי"ש בשבת במשנת מגביהי' ליישב קי' תוס' דשמעתין ד"ה מגביהי'. וכ' דרש"י ס"ל דמאן דס"ל מגביהי' להדי' משום דהני קליפי אגוזי' הוה כגרף של רעי. ואידך ס"ל אין לטלטל הריעי בידי' אלא ע"י כלי ועיי' זה בשבת קכ"א ע"ב. והנה לא מצינו בזה פלוגתא בהדי' לר"י ור"ש. אלא מסברא המחמיר במוקצה הוא ר"י והמקיל הוא ר"ש מ"מ הכא דמקשה אדר"נ לא קשי' מדב"ש דס"ל במתני' להקל תאכל והתם מהפך ר"נ דמסלק הטבלא די"ל מ"מ ס"ל דלא יטלטל צואה להדי' אלא ע"י כלי דהרי קליפי אגוזי' גם לר"ש מוקצה הם כמו צרורת ועפר ורק משום שמאיסי' התירו ודלמא לא התירו אלא ע"י כלי. אבל עיקור הקושי' מב"ה דמחמיר אפי' בביצה לא תיאכל ואיך מקיל התם טפי לומר מגביהי' להדי':

ובזה י"ל מה שצ"ע בש"ס לבתר דקאמר ר"נ מהפך מהכרח משנת מחתכי' א"כ תו לא הי' צריך לאתוי משנת אין מבקעין. אלא ה"ל למימר גבי שבת סתים לן כר"ש מחתכין וביי"ט כר' יהודה ביצה שנולדה בי"ט הכא ובבחירתא. ומאי אולמא דאין מבקעין דמייתי מיני'. וי"ל דהא חזינן דאע"ג דאר"נ מאן דלית לי' מוקצה לית לי' נולד. מ"מ מודה ר"נ דאיכא שום סברא לחלק ביניהם דהרי גם במסקנא אומר להודיעך כוחו דב"ש דאפי' בנולד שרי. וא"כ הו"מ למימר ב"ש וב"ה תרווי' כר"ש ופליגי בהאי סברא ב"ש מקיל גם בנולד וב"ה מחמיר בנולד. ובמגביהי' נמי תרווי' כר"ש ופליגי אי לטלטל ריעי להדיא או ע"י כלי. ומ"ט החליט ב"ש כר"ש וב"ה כר' יהודה. ע"כ הוצרך לאתוי אין מבקעי' דביי"ט סתים כר' יהודה וע"כ לחלק בין שבת לי"ט. וסוגי' דשלהי שבת דלא מפליג בין י"ט דקיל אזלא לר' יוחנן לשיטתו דלית לי' האי שינוי. ר"פ משילין גבי ד' וה' קיפו' ע"ש אבל אנן קיי"ל כסתמא דש"ס התם עלי'. והשתא לפ"ז להפוסקי' דסמכו אסוגיא דשלהי שבת דאין לחלק בין שבת לי"ט ואין מבקעי' כיחידאה כר' יוסי בר' יהודה מתני לי' ואין משקי' הני כגרוגרת וצמוקי' דמו ע"ש בתוס' קצ"ז ע"א ד"ה אין וכו' א"כ אין שום הכרח לחלק בין שבת לי"ט אלא נימא לחלק בין נולד למוקצה ודכ"ע כר"ש בין בשבת ובין בי"ט ומגביהי' בקליפי אגוזי' וכנ"ל. והיינו שיטת ר"ח וה"ג דמייתי הרא"ש סוף ביצה ופסקו רמ"א בש"ע סי' תצ"ה סעי' ד' עיין וק"ל והא דתנן שנולדה בי"ט לרבותא דאע"ג דאין על התרנגולת איסור שחיטה אפ"ה ביצתה אסורה ומכ"ש שבת:

מגביהין מעל השולחן עצמות וקליפים וכו' עמ"ש לעיל בשם מגי"ש ביישוב שיטת רש"י. ובימי חורפי אמרתי דרש"י נמי לא אמרו אלא לפי הס"ד שכתוב לפנינו ב"ה מחמיר ואמר מסלק. ואיך א"כ מיד אחר זה באותה המשנה עצמה סתים ותנא שער אפוני' מפני שהוא מאכל בהמה. וכמו שהקשה מהרש"א בשמעתין דה"ל לאתויי הך סתמא. אע"כ לפי אותה הה"א נוכל לומר דהאוסר נמי לא אסור אלא קליפי אגוזי' ושעד אפוני' מותר אפי' לר' יהודה. אבל לבתר דמפכי' מכח מחתכי' וב"ה ס"ל מגביהי'. א"כ מדסתים אח"כ שער אפוני' מפני שהוא מאכל בהמה. ש"מ אפי' מאן דמקיל לא מקיל אלא בקליפי הראוי למאכל בהמה ור"י אוסר אפי' בהא. ולפי אותה המסקנא קאמר התם שער אפוני' ר"ש הוא. וגם רש"י מודה למסקנא. ונכון הוא. ובזה נסתר קצת מה שכתבתי לעיל:

גבי שבת וכו' דתנן מחתכי' וכו' עיי' מ"ש תוס' לקמן וי"ו ע"ב ד"ה השתא וכו' ע"ש וי"ל שלהי שבת ס"ל להסוגי' דאינו מן המוכן אתי לאתויי י"ט. ומסתמא ת"ק נמי מתיר ביי"ט ור"נ ס"ל אינו מן המוכן לא אתי' לאתויי מידי ובפלפול הארכתי בזה. ועיי' בסמוך אי"ה:

בשיטה מקובצת הקשה בשם תוס' לר"נ דתרנגולת העומדת לאכילה ביצתה מותרת איך יפרנס הברייתא דמצא בה ביצים גמורו' משמע הא נולדו אסורה. אפי' שחט התרנגולת אח"כ ועומדת לאכילה מ"מ כיון שנולדה הביצה אסורה ודלא כר"נ ותי' דמוקי לה בי"ט אחר שבת ומשום הכנה. אך לא ס"ל לר"נ לגזור י"ט דעלמא אטו י"ט אחר שבת ע"כ מוקי למתניתן בעומדת לגדל. ונכון הוא:

דתנן מחתכי' עיי' לקמן וי"ו ע"ב תוס' ד"ה השתא וכו' דהר"י גרס אם לא היתה נבלה מעי"ט והקשו תוס' א"כ איך אמרי' בשמעתין בשבת סתים לן תנא כר"ש הלא גרסי' עי"ט במתני'. ולפע"ד אדרבא שיטא זו וגי' זו נכונה מאוד ולא נצטרך לדחוק ולומר דרבים חשוב כסתמא ולא נצרך לכל הדחוקי' שנדחקו תוס' דשמעתין ממשנת מטלטלי' נר חדש. אלא נימא נהי דלר"י ור"ש גופי' אין חילוק בין שבת לי"ט ור"ש סבר מחתכי' בין בשבת בין בי"ט ור"י אוסר בשניהם. מ"מ כשסידר רבי משנתו התחכם ולא הזכיר מחלוקתו של ר' יהודה אלא בי"ט ולא הזכיר מחלוקותו בשבת אע"ג דפליג בתרווי' ובת"ק מחתכי' לא הזכיר כלל לא י"ט ולא שבת באופן שלענין שבת ה"ל מחתכין סתם גמור. ולענין י"ט ה"ל מחלוק'. וסתים לן במקום אחר אין מבקעין כר"י לענין י"ט ונתבארו דברי ר"נ היטב ולא נצטרך לומר דרבים חשיב לי' סתמא ולק"מ ממטלטלין נר חדש. וא"ש:

דף ב:

י"ט דקיל וכו' שיטת הרז"ה דהיינו במה דאסור בשבת בלא"ה כגון עז לחלבה דאסור בשבת לשחוט. אבל תמרי' דעיסקא כיון דבשבת שרי בי"ט נמי שרי. וביצה כיון דעיקרא לבישול וזה א"א בשבת אסרו אפי' לגומעה חי דמי איכא מידי דבשבת שרי ובי"ט אסור. ועיי' מה שהשיב עליו רמב"ן ועיי' ר"פ אין צדין תוס' סוף ד"ה ואין נותני' וכו' ע"ש ועיין ר"פ משילין מה שכתבתי שם ועמ"ש תוס' ר"פ המביא וכעין זה כ' לקמן ט' ע"ב ד"ה מאי וכו' ע"ש. ואין להקשו' לדבריו מאי פריך ליפלגו בתרנגולת. דלמא קמ"ל אפי' ביצה דראוי לגומעה חי בשבת מ"מ כיון דע"י קדירה לבישול וזה א"א בשבת אסרו גם לגומעה. די"ל דודאי ב"ש וב"ה לא מחלקו בין י"ט לשבת. וכל אלו הסברו' המה לרבי דסתים מתני' כך. אבל הם לא נחתו לכך וא"כ קשה אדדהו ליפלגו בתרנגולת. והראב"ד בתמים דעים ס"ל שהעיקר דב"ה אמר תואכל ורבי הוא דהפך הוא משום עמי הארץ שלא יזלזלו בי"ט ע"ש וא"כ יפה קאמר כח דהתירא דהיינו ב"ה לפי האמת אלא רבי הפך הענין מ"מ כח דהתירא הוא ב"ה ולא ב"ש דבמקום ב"ה אינו משנה. ושיטת רמב"ן והר"ן דבתרנגולת

העומדת לאכילה וכן עז העומדת לאכילה כיון שאין איסורה מחמת עצמה מותר הביצה והחלב ועיי' ר"ן שכתב ויש לרמב"ן בזה שיטה אחרת כתבתי חידושי עכ"ל ולא זכינו לחידושו וחשב הרב"י בסי' תק"ה דהיינו הרמב"ן מתיר אפילו בעז לחליבה וזה ליתא כמבואר בר"ן פ' חביות בשם הרמב"ן. אבל כונתו לרמב"ן כשמסתלק איסור שחיטה גם העז עצמו מותר ואין בו מוקצה ומותר לאכול העז בי"ט אחר שבת אפי' למ"ד קדושה א' הוא ור"ן לא התיר אלא חלבו כיון שאין העז מוקצה רק מחמת איסור. אבל העז עצמו אסורה אפי' כשיסתלק איסור שחיטה. זה הוא מה שבין רמב"ן ור"ן. אבל לכ"ע עומד לחליבה אסורה החלב ודברי המג"א סי' תק"ה סק"ג יש נוסחא כ' בהן לרמב"ן מותר אפילו עומד לחליבה ויש כ' בהם דוקא עומד לאכילה ושתי הנוסחאות מגומגמות ועיי' מה שנדחק במחצית השקל. מכל מקום לקושטא דמילתא הנכון מה שכתבנו וק"ל:

ומשום הכנה הרמב"ם בפי' המשנה כ' דהכנה בידי אדם לכ"ע דאורייתא וב"ש וב"ה פליגי אי גזרי' הכנה בידי שמים אטו הכנה בידי אדם ועיי' לקמן י"ז ע"א סוף ד"ה מ"ט ובעירובין ל"ח ע"א ד"ה משום הכנה. ומצאתי בשיטה כתיבת יד מראשון א' לא ידעתי ממי. שם נאמר דבי"ט ושבת סמוכי' לכ"ע אית להו הכנה ולא פליגי ב"ש וב"ה אלא בגזירת י"ט ושבת דעלמא. וא"נ בסברת מאתמול גמרה לה. ולדבריהם הא דאמרינן כולהו כרבה לא אמרו הכנה לית להו פי' גזירת הכנה לית להו. אבל הכנה גופי' אית להו נמי. ודאמרינן נמי לקמן לרבה הכנה דאורייתא וספיקא דאורי' לחומרא הכי קאמר כיון דעיקר הכנה בידי אדם בי"ט ושבת הסמוכי' אסור מן התורה וספיקא שלה אסורה כי גזרו רבנן הכנה בידי שמים וי"ט ושבת דעלמא גזרו מיד לאסור ספיקו כמו הכנה ממש אלא לר' יוסף ור' יצחק דלית בי' שום איסור אכילה מן התורה. מהיכו תיתו דגזרו רבנן תחלת גזירתם לאסור ספיקא כנ"ל:

ודע דפסחים מ"ז ע"ב הוה בעי רבה למימר מוקצה דאורייתא מהאי קרא פי' דהוה מפרש לקרא דקפיד והכינו שיהי' כל דבר מוכן מיום שלפניו ואל"ה אסור. ונדחי' דבריו דבקרא לא קפיד אהכי. אלא הכי דייק קרא והי' ביום הששי והכינו פי' דבר שהוכן צריכא אותה ההכנה שתהי' מיום חול ולא מיום שבת או י"ט שלפניו. אבל אם לא הוכן כלל ביום שלפניו. ונולד מחדש עתה בשבת וי"ט אין בו מוקצה מן התורה אלא מדרבנן ואסמכוה אהאי קראי אבל אי' דאורייתא ליכא אלא בשהוכן מיום שבת או י"ט שלפניו. ומה שפי' רש"י בשמעתין נילף מהכא דמוקצה דאורייתא תמוה לפ"ז ועיין שיטה מקובצת. ותוס' עירובין ל"ח ע"ב ולולי דמסתפינא הייתי אומר במ"ש רש"י ד"ה רבה שאסר הכנה שאינה בידים ממש עכ"ל רצה ליישב קו' תוס' בעירובי' שם מאי רבה לטעמי' הא

ברייתא מפורשת הוא. לכן פירש"י הא דהכנה בידי שמים הוי הכנה אינה מפורשת בברייתא. רק רבה לטעמי' דהרי הוא הוה ס"ד למילף מיני' אפי' מוקצה בלי שום הכנה יהי' דאורייתא. ונהי דחזר בו מזה. אבל עכ"פ אי הוכן אפי' בידי שמים אסור אבל מודה רש"י דלמסקנא מוקצה לאו דאורייתא. ועיין לשון רש"י סוף ד"ה ואין י"ט מכין לשבת מגומגם קצת לפ"ז:

חול מכין לשבת וחול מכין לי"ט. כ' תוס' דבי"ט לא ירד מן ומדרשים חלוקים יש. וצ"ע דעכ"פ ק' הילכתא אהילכתא דקיי"ל הכנה א"כ לא ירד מן בי"ט ואיך אמרי' בתפלתינו בתפלת שבת וברכתו מכל הימים וקדשתו מכל הזמנים וכ"כ תוס' פע"פ. וגם לתי' ב' של תוס' עדיין קשה הא קיי"ל דבעי' ב' לחמים בי"ט ש"מ קיי"ל לא ירד מן בי"ט וירד לחם משנה בעי"ט. ובדרוש אמרתי בודאי בכל ע"ש וכל עי"ט נתכוונו ישראל ללקוט שני העומר לכל גלגולת שלא יצטרכו לצאת בשבת בכיליהם ללקוט המן. וכן בכל י"ט. טוב להכין מעי"ט כל שאפשר לעשות מעי"ט והרי בכל יום חול נמי הי' יורד מן בשפע רב הרבה יותר ממה שהי' צריכין וחם השמש ונמס. אלא בחול אי היו לוקטין יותר ממה שהי' צריכין נעשה נס לא העדיף וגם אם הותירו וירום תולעים ויבאש. משא"כ בע"ש ועי"ט שעשו כן לכבוד היום הקדוש ולקטו ב' עומרים לגלגולת לא החסיר. וגם רמה לא היתה בו. וממילא לא ירד מן למחרתו ביום הקדוש כי לא הי' צריכים שכבר לקטו היום די צרכם. נמצא אין כאן ברכה ולא קדושה. אך בשבת הראשון שעדיין לא אמר להם מרע"ה מצות שבת כפירש"י בחומש. והם לקטו ע"ש רק עומר לגלגולת כי חשבו שביום שבת ירד המן כמנהג בכל הימים. והקב"ה ברכו שנעשה מכל עומר ב' עומרים. וזאת הברכה היתה לקדש יום מחר שלא ירד בו מן. א"כ יפה אומרים וברכתו מכל הימים וקדשתו מכל הזמנים. ואפשר גם משרע"ה נתכוון לזה שלא הודיעם את דברי הקב"ה ביום השביעי לא יהי' בו כדי שלא ידעו מזה וילקטו ביום הששי רק עומר אחד ויתברך להיות משנה. שעי"ז יהי' להם היכר וראי' ברורה על קדושת יום השביעי. שהרי באמת שוב כשחללו יום השביעי א"ל הקב"ה ראו כי נתן לכם יום השבת ע"כ נותן לכם ביום הששי לחם יומים. ועוד הארכתי במקום אחר. נמצא לפ"ז שפיר חייבים בלחם משנה בי"ט וגם אית לן הכנה דרבה בי"ט. ומ"מ אמרי' בשבת וברכתו מכל הימים וקדשתו מכל הזמנים:

עיין מ"ש תוס' בגמרו בידי אדם לא שייך הכנה ולקמן רפ"ב י"ז ע"א ד"ה מ"ט ועי"ש סוף הדיבור ונ"ל ג' מיני הכנה איכא גמרו בידי אדם לית בי' הכנה כלל. בידי שמים לחוד

כביצה פלוגתא דרבה ור' יוחנן. בידי שמים ע"י הכנת אדם כגון עירוב שאדם מניחו והקנין נעשה בין השמשות ע"י שמים בזה כ"ע מודים דאיכא הכנה ופשוט:
אין י"ט מכין לשבת עמ"ש תוס' לרבה ורב חסדא דפליגי בהואיל דע והבין כי ב' מיני איסורים איכא מלאכה והכנה ובפסחים מיירי מאיסור מלאכת י"ט ואומר ר"ח דבר תורה צרכי שבת נעשים היינו משום איסור מלאכה ליכא אבל הכא קשיא להתוס' נהי דאיסור מלאכה ליכא. האיכא איסור הכנה אפי' במידי דליכא מלאכה כגון בידי שמי' ומכ"ש במלאכה גמורה דמלבד איסור מלאכה עוד יש בו איסור הכנה [והכי הוה ס"ד דהתוס'] בשלמא משום איסור מלאכה י"ל תי' ש"ס דבר תורה צרכי שבת נעשים בי"ט אבל על האיסור הכנה ליכא לשנוי הכי דאדרבא עיקר קפידא הוא שלא יכינו משבת לי"ט ולא מי"ט לשבת ובשלמא ר"ח דלית ליה הואיל אפשר לית ליה הכנה דרבה. אך אנן קיי"ל הכנה דרבה ולית לן הואיל (הכי ס"ל להתוס') א"כ ק' והוצרך תוס' לדחוק דבאפיה לא שייך הכנה ועי' מהר"ם לובלין בשמעתין הארכתי בזה כי נעלמה ממני כוונת מג"א רסי' תקכ"ז ומחצית השקל שם ועי' מלחמות ה' ר"פ אלו עוברין. ודע דלהפוסקים כרבה אם י"ט ביום ה' ועש"ק וא"א לאפות בעש"ק לשבת יכול לאפות ביום ה' משום הואיל. ולהתוס' דפוסקי' כר"ח ואין היתר אלא משום צרכי שבת נעשים בי"ט ופירש"י קדושה א' היא א"כ זה שייך ביום וא"ו ולא ביום ה' וכבר כתבתי זה בגליון מג"א סי' תקכ"ז סקי"ג ע"ש:
שבת דעלמא תשתרי. יל"ד מה עלה על דעתו להקשות על שבת דעלמא כיון שכבר תי' לו אי"ט דעלמא ה"ה שבת דעלמא. אדרבא אשבת דעלמא י"ל כמ"ש הר"ן דהתרנגולת איסור שחיטה רביעא עלה ויש טעם לאסור ביצתה טפי מי"ט דעלמא מזה נ"ל ראי' לשיטת הרי"ף והרמב"ם דכל אמוראי ס"ל כר"נ במוקצה להחמי' בי"ט ולהקל בשבת ולא נדחו דברי ר"נ אלא מאוקמתא דמתני' דלא מתוקם בתרנגולת העומדת לגדל ביצים דא"כ ליפלגו בהיא וביצתה. אבל הדין אמת דביצת תרנגולת העומדת לגדל ביצים אסור בי"ט ומותר בשבת מדינא דמוקצה ואע"ג דרב ס"ל במוקצה כר' יהודה ורבה כל מילי עביד כרב וכן ס"ל לתוס' במס' שבת מ"ו ע"א ד"ה דנפטא ע"ש הא רשב"א שם בחידושי' העלה דרבה ס"ל כר"ש ע"ש והשתא הוה ס"ל בשלמא י"ט דעלמא גזרי' בביצ' מתרנגולת העומדת לאכיל' כיון דבלא"ה העומדת לגדל ביצים אסורה מטעם מוקצה. והעומדת לאכילה נמי אסורה בי"ט אחר שבת מטעם הכנה השוו מדותיהם ואסרו סתם כל הביצים בכל י"ט שלא לחלק בין ביצה לביצה. ותינח בי"ט אך בשבת דלא שייך לאסור ביצה מתרנגולת לגדל ביצים משום מוקצה דהרי בשבת מוקצה מותר ורק משום הכנה בין

בעומדת לאכילה בין בעומדת לגדל. וא"כ שבת דעלמא לישתרי תרווי' תי' אפ"ה גזרי' אטו שבת אחר י"ט. והא"ש דפריך בתר הכי ממצא בה ביצים גמורים. דלכאורה הו"מ למימר ביצים במעי אמן דלא שייכי בתרנגולת העומדת לגדל ביצים. דהרי בשבת איכא על תרנגולת איסור שחיטה ובי"ט איכא מוקצה שוב לא גזרו עליהם בעומדת לאכילה. אבל השתא דגזרו בשבת דעלמא אע"ג דלא שייכא בעומדת לגדל ביצים א"כ ה"נ ליגזור ועי' בסמוך אי"ה:

ואם איתא ליגזור משום הנך דמתילדין ביומיהם רש"י ותוס' נדחקו הא הוה גזירה לגזירה מיהו לפי' המשניו' לרמב"ם דהכנה בידי שמים גם לב"ה אליבא דרבה לאו דאוריי'. ולא אסור אלא מדרבנן משום הכנה בידי אדם ושוב גזרו גם י"ט ושבת דעלמא ש"מ גזרו כאן גזירה לגזירה פריך שפיר ה"נ ליגזור משום הני דמתילדין ביומיהון אע"ג דהוה גזירה לגזירה. ובזה יש לומר שיטת רבינו אפרי' שבהרז"ה ורמב"ן והרא"ש ע"ש דס"ל במעי אמן נמי הוה הכנה כמו נולדה. ומ"מ לא בעי למיפרך נגזר נמי י"ט דעלמא אטו י"ט אחר שבת נמצא במעי אמן. די"ל נמצא בי"ט דעלמא אטו נמצא אחר שבת לא גזרו. כיון דלא שייך בתרנגולת העומדת לגדל ביצים נמצא במעי אמן בשום אופן. גם בעומדת לאכילה לא גזרו ועל דרך שכתבתי לעיל בסמוך דעיקר הגזירה להשוות המדה עם עומדת לגדל כנ"ל. לכן ניחא להו למיפרך דה"ל עכ"פ למיגזר אטו נתילדו ביומן. ומשום גזירה לגזירה לא חייש המקשן. כיון דבלא"ה הכל גזירה לגזירה הוא לפי' המשני' לרמב"ם מיהו בשיטה כ"י מצאתי דמפרש קי' הש"ס ליגזור משום הנך דמתילדין פי' ליגזר אהנמצאות אותן הגזירות בעצמן שגזרו במתילדות ביומיהון ולק"מ ארבינו אפרים לפ"ז:

משום פירות הנושרי' מן האילן בשבת עכ"ל רש"י לכאורה רוצה בזה דתלי תני' בדלא תני' דפירות הנושרין גופי' היכי רמיזא איסוריהו. וע"כ היינו גבי אנשי יריחו שלהי מקום שנהגו והתם בשבת מתני'. אבל פני יהושע כ' עפ"י מ"ש מגי' שלמה ר"פ אין צדין דלרש"י כל מלאכת אוכל נפש מותר מן התורה אפי' קצירה ורק משום שבת גזרי' וי"ט ושבת חדא היא ע"ש ולע"ד דעת רש"י כל מלאכה שעיקרה דרכו לעשותה ביומא כגון שחיטה ואפי' ובישול משום מכמר בשרא וכדומה אותה מלאכה הותרה בי"ט ומדהותרה הותרה לגמרי אפי' אפשר לעשותן שזה נקרא מלאכת אוכל נפש דקרא ולא תלי' בזה האדם אם אפשר לו לעשותו או לא אלא בהמלאכה תלי' מילתא כל מלאכה שסתמא שעושי' ביומה אותה הותרה לגמרי והוה י"ט כחול לגבה ומותר אפי' אפשר מעי"ט. וכל מלאכות שדרכן לעשותן לימי' הרבה כגון קצירה וצידה אותה מלאכה לא הותרה ואסורה בי"ט ולוקי' עלי' מן התורה אפי' אירע לו שלא יכול לעשותה מעי"ט כי אותה המלאכה לא

מיקרי מלאכת אוכל נפש דקרא ולעולם הכל דאורייתא עיי' לשון רש"י ר"פ אין צדין. ומ"ש תוס' בשם הירושלמי איכא דמפקא לי' משימור ואילך ואיכא מא"ך הו"א לבד"ו ג' מיעוטי למעוטי ג' מלאכות טחינה קצירה והרקדה. ע"ש בירושלמי. והנה רבא בפסחי' מ' ע"א ובתוס' שם ד"ה כי מהפיכתו וכו' מבואר דס"ל שימור משעת קצירה. ורבא נמי לא ס"ל ג' מיעוטי' הנ"ל דהרי דריש לבדו ולא מילה שלא בזמנו הוא ולא מכשיריו אך עפירש"י בחומש וכבר נתעורר בזה בטורי אבן חגיגה י"ז ע"ב וע"ש:

דף ג.

משום משקי' שזבו. ר' יצחק לא הוה קשי' לי' ר"י דסוחטי' אדרב יהודה דכלכלה משום דמצי סבר כמ"ד ר"פ חביו' קמ"ג ע"ב מודה ר"י בזיתים וענבים וביצים דומי' לזיתי' וענבי' כמ"ש תוס' שם ד"ה הלכה וכו'. אך ר' יוחנן ס"ל דר"י פליג אפי' בזיתי' וענבי' אלא שהוא הכריע הלכה כר"י בשאר פירות וכו' משו"ה קשי' לי' דר"י אדר"י:
פירא אוכלא וכו' נראה כדאמר ואף ר"י סבר משום משקין שזבו ר"ל דלית לי' הך דחי' אלא שפיר יש לדמות ביצה למשקי' שזבו. אבל גזירו' פירות הנושרי' נמי אית לי'. אך ס"ל כמו"ש פני יהושע דכל מ"ש תוס' דבאילן העומד בחצר ויש לו עורבי' ועומד ומצפה נמי מתי יפלו לא שייך בהו מוקצה זה הכל לר"ש אבל לר' יהודה לעולם כל פירות הנושרי' אסורי' משום מוקצה ולעולם לא גזרו משום יעלה ויתלוש וא"כ לר' יהודה א"א לפרש משום נושרי' וע"כ משום משקי' שזבו דלית בהו מוקצה שגם בין השמשות הי' יכול לאכול הפירו' עם המשקי' שבתוכו. ומיושב קו' מהרש"א דכד מחליף שיטת סוחטי' לא קשי' דרבנן אדרבנן די"ל דלדדהו י"ל טעמא משום פירות הנושרי' דרבנן היינו ר"ש דלית לי' מוקצה בעומד ומצפה והוצרך ליגזור משום שמא יעלה ויתלוש וביצה בכלל וק"ל. ומכאן יש להבין דמה דאמר ר' יהודה בשבת כ"ט ע"א לא יקוב וכו' ור"י מתיר ומפרש' בפסחי' י"א ע"א משום חומרא דשבת מבדיל בדול צ"ל ה"ה י"ט דחמיר לאינשי שם שבתות ועיין גיטין נ"ד ע"א באתרי' דר' יהודה וכו' ע"ש וה"נ י"ט חמיר כשבת לכל הפחות ומשו"ה רמי ר' יוחנן וק"ל:

דף ג:

ואם נתערבה באלף וכו' ר"פ התערובו' ע"ב ריש ע"ב ביאור ר"ת אי הך ונתערבה אספיקא קאי ע"כ אתי' כר' יהודה דאוסר ס"ס שם ע"ד ע"א גבי רמוני בדן שנתערבו ברבוא. ומיהו נ"ל לר"ת אפילו ר' יהודה אינו אוסר אלא ברמוני בדן שהוא א' מששה דברי' דחמירי

טובא. אבל שארי דברים אע"ג דס"ל לר' יהודה כל שדרכו למנות שנינו מ"מ ס"ס אינו אוסר וטבעת ע"ז הוה כמו ששה דברי'. וא"כ ע"כ אפי' לרבי יהודה נתערבה אודאי קאי וזהו דעת הרז"ה בשמעתין. ומיהו הראב"ד בשמעתין בתמי' דעי' הקשה אי ס"ד נתערבה לא קאי אספיקא. א"כ ה"נ נימא ספיקא קאי אטריפה. ונתערבה אי"ט ומשום דשיל"מ אע"כ פשיטא להש"ס דנתערבה אספקא קאי וס"ס איסורא וכן דעת ר"י בעל התוספות ודלא תיקשי הא בזבחי' ע"ד ע"א מבואר דבתערובו' מותר לזה תי' ר"י דוקא ב' תערובות ולא ס"ס אחר. ופי' רשב"א בתה"א בית התערובות שער ב' כוונתו לחלק בין ב' תערובו' שאז אפי' לא נודעו ב' הספיקו' יחד מ"מ מותר משא"כ ספיקות בגוף הדבר בעי שיודעו ב' הספיקו' ביחד דוקא כגון ס"ס דפתח פתוח ועמג"א סי' תל"ט סק"ג. והרא"ה בבד"ה ס"ל בכוונת הר"י ז"ל לחלק בין שהספק הראשון אסור מן התורה משא"כ בספק דפתח פתוח בספק הראשון אוקמא איתתא בחזקת היתר לבעלה ומשמרת הבית הקשה דלרבה נמי הא אייתי ברייתא בשבת וי"ט דעלמא ונהי דמ"מ ספיקא להחמיר דעשאוה כי"ט אחר שבת דאורייי' מ"מ ספיקא שנתערבה ה"ל ספק הראשון בדרבנן. עוד פי' הרא"ה לחלק בין ס' א' בגופו וא' בתערובו' דלא מקלינן משא"כ שניהם בגופו כגון פתח פתוח או שניהם בתערובות כגון אחרות באחרות קיי"ל להקל ומה שקשה על זה מספ"ק דכתובות סוגי' אלמנת עיסה בארתי שם בעזה"י וכן כל הפרטי' הנ"ל מבוארי' במקומן בעזה"י ולא באתי אלא לסדר הדברים לפני התלמידים: והרמב"ם לא מייתי הך דספיקא אסורה וכ' ה"ה משום דכבר כ' ס' מוכן אסור מוכח מזה דס"ל נתערבו אוודאי קאי דאל"ה הוה ליה לאשמועינן ספק נתערבה דאסור אלא ע"כ דשרי לרמב"ם וכר"ת:

ובירושלמי דפרקין נמי לא גרס ספיקא אסורה בברייתא. וקאמר דלמ"ד ספק מוכן מותר מ"מ נתערבה גרע משום דאתחזק עכ"פ חד ביצה של איסור בתערובו' משא"כ ס' מוכן ע"ש ונ"ל מהאי טעמא פירש"י ספק נולדה מתרנגולת טריפה עכ"ל משמע שיש לפנינו ב' תרנגולת א' טריפה ודאי וא' כשירה ודאי ונמצא ביצה ביניהם אבל ביצה מתרנגולת א' שאירע לה ספק טריפות דלא איתחזק איסורא לא מיירי ברייתא כלל ועש"ך י"ד סי' ק"ב סק"ז ויבואר לפנינו אי"ה:

בשלמא לרבה דאמר משום הכנה וכו' וכ' ת"י ה"ה לר"נ דמוקצה הוה כעין דאורייתא ס"ל מוקצה דלאכילה הוה כעין דאורייתא דאסמכוה אוהכינו את אשר יביאו. וכיון שאסור באכילה מספק. שוב אין מטלטלין אותה בודאי דה"ל כצרורת ועפר. אבל ספק מוקצה לטלטל לא הוה כעין דאורייתא אלא גזירת נחמי' בן חכלי' היא והיינו דלקמן ד' ע"ב כדפריך והא מהפך באיסורא וכו' העלו תוס' דמוקצה אין לו שורש דאורייתא

היינו להפך בהעצים דהוה מוקצה לטלטול וזה אין לו שורש דאורייתא ורבים נתחבטו בזה לחנם והיינו נמי דדייני' לי' כדשיל"מ אע"ג דלטלטל לא שייך עד שמטלטל באיסור טלטלהו בהיתר הא בעי לטלטלו היום ומחר וכל הימים אלא כיון דלענין אכילה ה"ל דשיל"מ ולא בטיל ואסורי' כל התערובו' באכילה הדר ה"ל כולי ביצים שבתערובות הזה כצרורת ועפר ואסור לטלטלם כולם:

אלא לר' יצחק ור' יוסף וכו' מקשי' דלמא בעומדת לגדל ביצים ור' יהודה הוא דאית לי' מוקצה ולזה י"ל דברייתא אמתני' קאי. ומיירי בעומדת לאכילה כביצה דמתני'. אבל קשה אחר שנאסרה ביצה משום משקי' שזבו או פירות הנושרי' ואסורה באכילה תו ה"ל כצרורת ועפר וה"ל מוקצה נמי דבין השמשו' לא הוה דעתו עלי' ותו ה"ל כעין דאורייתא וספיקא אסורה כמו לר"נ ומאי פריך לר"י ור' יצחק וי"ל בשלמא ר"נ אפשר דאית לי' הכנה דאורייתא והא דלא משני מתני' משום הכנה היינו משום דלא גזר י"ט ושבת דעלמא. אבל לעולם אית לי' הכנה. וא"כ מוקצה הוה כעין דאורייתא דאסמכוה אהכנה. אבל ר"י ור' יצחק דנדחקו בגזירת פירות הנושרי' ומשקי' שזבו ולא מוקי לי' כרבה וגזירה אטו י"ט אחר שבת וע"כ דלית להו הכנה כלל. א"כ א"א לומר דמוקצה הוה כעין דאורייתא. ויש לדחות דלמא הכנה לעולם אית להו ומוקצה כעין דאורייתא. רק הך סברא דמאתמול גמרה לה לית להו מנ"ל להקשות וק"ל:

ספיקא דרבנן הוא וספיקא דרבנן לקולא. אבל מנתערבה לא פריך דהוה פשיטא לי' דדשיל"מ לא בטיל וא"כ באין לו מתירין חמיר ספיקא דאורייתא מתערובות. ובדשיל"מ חמיר לי' תערובות מספיקא והטעם כמ"ש הר"ן בנדרים דדשיל"מ אסמכוה רבנן אמין במינו דה"ל היתר והיתר אע"ג דעיקר טעם חומרא הי' משום עד שתאכלהו באיסור אכלהו בהיתר מ"מ לא החמירו אלא בצירוף דדמיא למין במינו היתר בהיתר אבל ספיקא דלא שייך למיסמך אמין במינו לא הוה ס"ד להחמיר משום דאכלהו בהיתר לחוד. ואסיק רב אשי דמהאי טעמא לחוד נמי מחמרינן בספיקא. ומ"מ אפי' למסקנא ה"מ בספקא. אבל בתערובות לא מחמרי' אלא במין במינו כעין דאורייתא וזה הוא שיטה מחורתא בר"ן דנדרים שם ועמ"ש בחי' למס' ע"ז ע"ג ע"ב בתוספות ד"ה טבל וכו' ע"ש:

סיפא אתאן לספק טריפה. לכאורה לפי מה דמשמע להש"ס דברייתא מיירו מתרנגולת העומדת לאכילה דומי' דמתני' או דמיירו סתם בכל מיני ביצים ואפי' בעומדת לאכילה נמי א"כ איך מיירי מציעתא מספק טריפה לא הוה דומי' דרישא דהא תרנגולת טריפה אינה עומדת לאכילה. וע"כ בנטרפה עכשיו סמוך ללידה. וא"כ כיון שהביצה כבר מאתמול גמרה לה. א"כ זאת הביצה לא גדלה ולא גמרה באיסור ומותרת מן התורה

ורק מדרבנן אסורה ואי בכל זאת ספיקא אסורה דאחמרה רבנן כעין ביצת טריפה ממש ונימא נמי נתערבה אספיקא קאי כשיטת ר"י בעל התוספו' או כר' יהודה לר"ת דאוסר ס"ס מ"מ די לן כד אתחזק איסורא שנמצא ביצה בין ב' תרנגולת וא' מהם נטרפה טריפו' ודאי סמוך למציאת הביצה וכיון דהאי ספיקא אתחזק ה"ל קרוב לודאי ונתערבה באלף נמי אסורה למסקנא אבל אי ס"ד דמיירו שקרוב ללידת הביצה נולדה בהתרנגולת ספק טריפה מה"ת לאסור גם נתערבה אע"כ לא מיירו אלא בשתי תרנגולת וכנ"ל וכפירש"י. ומיושב קו' הש"ך י"ד סי' ק"ב סק"ח הנ"ל:

ובפשיטות י"ל דאפי' מוכח מהש"ס דספק טריפה לא הוה דשיל"מ מ"מ אין הכרח שיהי' מטעמו של הרשב"א הואיל ואין ההיתר ודאי שיבוא. כי אולי הטעם כמ"ש הגאון מו"ה גרשון בתשו' צמח צדק סי' ס"ט דממ"נ אם תחי' יב"ח לא נאסרה מעולם ואם לא תחי' לא תותר מעולם. ואע"ג דצ"צ דחה דעכ"פ עד שתאכלהו בספק איסור המתן ואכלהו בודאי היתר. מ"מ אין זה סברא פשוטה כל כך. וחידש לן רשב"א דהטעם הואיל ואין ההיתר ודאי שיבוא. ונפקא מיני' היכי דיתקלקל המאכל וק"ל:

וע"ש באותה תשובה שקיל וטרי בביצה טריפה שנולדה בי"ט ונתערבה ע"ש ונ"ל להכריע בודאי תרנגולת טריפה לא שייך יש לו מתירין דאע"ג דאיסור מוקצה ונולד בי"ט יש לו מתירין. מ"מ כיון דבודאי איסור יש כאן לא שייך מין במינו היתר בהיתר. דעכ"פ אסורה משום טריפה וה"ל אינו מינו ובטל. אך בספק טריפה יש מקום לדין זה. דאיכא לספוקי דלמא כשרה הוא. ומדנולדה בי"ט ה"ל יש לו מתירין למחר ואי משום דהוה איסור טריפה י"ל דלמא כשרה הוא וה"ל היתר בהיתר. ובודאי להס"ד דספק דשיל"מ מותר האי נמי שרי' אך למסקנא דרב אשי דספק דשיל"מ להחמיר ה"נ האי נמי ספק דשיל"מ הוא דלמא לית בה איסור טריפות ויש לה מתירין מאיסור י"ט. וי"ל דזה הי' באמת כוונת רב אשי באומרו כל דבר יש לו מתירי' אפי' בדרבנן לא בטיל. ויל"ד הא איהו לא אתי לחדותו אלא דשיל"מ בדרבנן ספיקו אסורה אמאי נקיט לא בטיל. אבל להנ"ל ניחא דהוה קשי' לרב אשי עכ"פ אהברייי' דנקיט ספיקא אסורה ואח"כ נתערבה והוה זו ואצ"ל זו דבדשיל"מ נתערבה חמיר מספקא. ולא ס"ל דנתערבה אספיקא קאי ולמיסר ס"ס בדרבנן נמי ע"כ ניחא לי' לאוקמא באופן הנ"ל דספק טריפה שנולדה בודאי בי"ט נתערבה כקו' השואל בצמח צדק הנ"ל וקמ"ל דמספיקא לא בטיל. וס"ס לא הוה דלא מצית למימר על כל ביצה את"ל זו הוא שנולדה בי"ט דלמא טריפה הוא ואין לה מתירין. דמה בכך אם תחליט זו הוא שנולדה בי"ט וטריפה נמי הוא הרי אסורה היום משני טעמי' והוא פשוט ובזה ניחא נמי טעמא דמסדר הברייתא אי' טלטול וספק טריפה

ונתערבה בחדא. דהצמח צדק נדחק איך יחול איסור י"ט באיסור טריפה ומ"ש דנולד הוה לי' כולל שארי ביצים כשירי' שנולדו היום. ומחילת כבודו לפום ריהטא כ' כן כי אין זה בגדר כולל כלל. ומה שגורם נולד אחר לביצה אחרת אבל היא איסור מוסיף די"ט גורם אי' טלטול משא"כ איסור טריפות בחול. והיינו דהקדים שאסור לטלטלו וספק טריפות אסורה. ונתערבה זו שנולדה בי"ט וגם היא ס' טריפה אפי' באלף אסורות ויש לפקפק דמשנולד מתרנגולת ס' טריפות בי"ט מיד ה"ל כצרורת ועפר ואסורה בטלטול בלא לידה:

דף ד.

לא נשחטה הוברה דלגדל ביצים עומדת עי' חי' רשב"א שבת קכ"א ע"ב הקשה אשיטת הרז"ה דבעי' לגדל אפרוחי' א"כ בלא נשחטה איך הוברה דלגדל אפרוחים עומדת ע"ש ולכאורה הומ"ל דלא נשחטה ספיקא מיהת הוה ואסורה. והוברה דלגדל עומדת אשגירת לישן הוא ועכ"פ לא הוברה דלאכילה עומדת ואסורו' אלא דקשי' נימא כיון דהביצה בספיקא עומדת אי עומדת לגדל אפרוחים או לא נימא כיון שנוטלה לאכול בי"ט הוברה דלאו לאפרוחים עומדת וצ"ע לכאורה. אלא די"ל ע"כ לא אמרה הרז"ה אלא בעומדת לגדל ביצים דמעיקרא דעתו על הביצה שתיולד בי"ט שהרי לכך עומדת ואין כאן נולד לולי שעומדת הביצה לגדל ממצה אפרוחים. אבל בלוקח תרנגולת סתם בעי"ט והטילה ביצה בי"ט בודאי לא הי' דעתו אהביצה ואפי' אינה עומדת לגדל אפרוחים. כל שלא הוברה שהתרנגולת עומדת לאכילה ה"ל הביצה נולד גמור ומיהו נשחטה והוברה דהתרנגולת עומדת לאכילה אע"ג שלא היה דעתו על הביצה מ"מ ה"ל אוכלא דאפרת אוכל הנפרד מן האוכל. וכבוצע ככר לחם ונופל ממנו פרורים דלא שייכי בהו נולד וה"נ דכוותי' כנלע"ד ועי' בפני' ברשב"א שם תראה כי כנים דברי בעזה"י:

נולדה בזה אסורה בזה. ולא אמר לא תיאכל בזה כלשון משנה ובריייתא משום דרב ס"ל ס"פ מפנין במוקצה לאכילה כר' יהודה ובמוקצה לטלטול כר"ש וה"א לא תיאכל אבל מותר לטלטל קמ"ל דמשום הכנה חמירא ואסורה אפי' לטלטול ועמ"ש תוס' ספ"ק דשבת גבי כרכי דזוזי. ור' יוחנן נמי אמר מותרת בזה ולא אמר תיאכל בזה כי היכי דנידוק מיניה מותרת בזה אבל בראשון אסורה אפי' בטלטול דה"א למיטוינהו האידנא ולמיכלינהו למחר כאשפזיכני דרב אדא ב"א:

שתי קדושות הן עי' תוס' דשמעתין ועי' היטב תוס' סוכה יו"ד ע"ב ובחי' ריטב"א שם. ודע מה דמשמע מתוס' דשמעתין דנוי סוכה אינן אסורין אלא בשמחת תורה ולא בשבת

של אחריו היינו להס"ד דמטעם מגו דאיתקצאי אתאי' עלה. אבל למסקנא משום הכנה יש נוהגים לאסור גם בשבת שאחריו כמ"ש תוס' לקמן למ"ד ע"ב ד"ה עד מי"ט האחרון וכו' ע"ש:

אשפיזכני דרב אדא בר אהבה וכו'. שמעתי מקשים בשם מורי הגאון מו"ה טעבלי שייאר זצ"ל איך אפשר למיטוינהו האידנא מי"ט לשבת ע"י עירוב הא הואיל לא שייך הכא דהרי אסור לאורחים ישראלים ביומי משום נולד ואי משום דדבר תורה צרכי שבת נעשים בי"ט. ופירש"י בפסחים משום דס"ל קדושה א' היא. והכא הא ס"ל ב' קדושות הן. עי' היטב פסחים מ"ז ע"א תוס' ד"ה ואי אמרת וכו' תבין קו' זו. ואני בעניי כבר כתבתי במקום אחר באריכות ויבואר עוד לקמן אי"ה בסוגי' דמתוך דלפע"ד לשיטת רש"י דס"ל לא בעי צורך קצת א"כ אפי' בלא הואיל ומיקלע אורחים אופים מי"ט לשבת מטעם מתוך. וכמו שהקשו תוס' לקמן י"ב ד"ה ה"ג רש"י וכו' ע"ש אלא דביארתי דלמאן דלית ליה הואיל מודה רש"י דבעי צורך קצת. אבל מאן דאית ליה הואיל לדידיה אפי' לא שייך אורחים כגון בנידון שלפנינו דאסורא ביומא מ"מ מתוך שהותרה למיטוי ביעא הראוי לאורחים הותרה נמי אפי' שלא לצורך כלל ולק"מ:

דרב לא אוקי אמורא עלה מי"ט לחברי' פירש"י דרב אורוי הוה מורה וכו' ועמג"א רס"י תקכ"ט מ"ש ולי נראה וכו' ע"ש ונ"ל מזה נשתרבב מנהג ישראל. שת"ח דאיקלע למקום אחד דורש אחר סעודת שחרית משום דאין לו להורות באתרי' דחברי' ואין למדי' דינא והוראות מתוך דרשתו. ומיהו עיי' מג"א סי' ר"צ אין להניח הדרשה וכו' ולא כמו שנהוגי' עכשיו עכ"ל ע"ש א"כ יש סברא בהיפוך שמכבדין האורח לומר כדאי דרשה שלך לבטל סעודה ג'. משא"כ מרא דאתרא אינו נוטל גדולה לעצמו דמחזי כיהורא ע"כ דורש בשחרי' והנח לישראל אם אינם נביאי' בני נביאים הם ומנהגיהם תורה ויראת שמים:

דף ד:

ואל תשיבינו ביצה. עיי' שיטה מקובצת דמיירי נמי מעצים שכבר הי' נפשחי' מן הדקל ועומדי' בין השמשו' לתלוש ע"ש ונראה היינו דכ' הרי"ף תרי טעמא נולד ושמא יעלה ויתלוש דבמחוברי' ממש לא חיישי' שמא יעלה ויתלוש דבעי מרא וחצינה כמ"ש תוס' לעיל ג' ע"א וע"כ משום נולד ובנפשחים בין השמשו' לא שייך מוקצה ונולד איכא משום שמא יעלה ויתלוש בנקל:

מיהו לפמ"ש לעיל דמשו"ה הוה הכא הכנה משום דביומי' אסור משום נולד ויעלה ויתלוש ע"ש בתוס' ד"ה אלא בהכנה וכו' א"כ י"ל דיעלה ויתלוש בי"ט ליכא אלא איסור

דרבנן דקצירה בי"ט דרבנן ונהי מ"מ אסור מדרבנן אבל מ"מ בשביל זה לא מיקרי הכנה כיון דלא הוה חסר מידי אלא איסורא דרבנן רביעא עלה. אך כל זה תולש וקוצר לצורך י"ט. אמנם השתא דאסרי רבנן קצירה ותלושה. נמצא בין השמשות לא הי' דעתיה עלי' ואי עבר ותלשם או נתלשו אסורי' משום נולד. וכיון דאסורי' ביומי' תו לא הוה התלושה לצורך י"ט וחייב עלי' מן התורה נמצא איסור תלושה דאורייתא רביעא עלה וממילא הוה התלושה בשבת שלפני י"ט הכנה מאיסור דאורייתא ומשו"ה הוצרך הרי"ף לתרווי' עיי' היטב כי קצרתי במובן. ומיהו מג"א סי' תק"א סוף ס"ק ט"ו כ' דהכא לא שייך למיגזר י"ט דעלמא אטו נושרו בשבת שלפני י"ט דבין י"ט לשבת לא טעו אינשי וצ"ל הכא בשני ימי' סמיכי' זה לזה גזרי' נתלשו בשבת אטו נתלשו היום. אבל י"ט דעלמא אטו שבת לא גזרי':

מרבה עליהם עצים מוכנים. עיי' פ' במה מדליקי' דמסיקי' בכלי נמי ע"י ריבוי עצים מוכנים ורמב"ם פ"ב מה' י"ט גבי מסיקי' בכלים לא התנה תנאי זה והקשה ה"ה מ"ט לא כ' דבעי עצים מוכני'. ולפע"ד דהא ע"כ מיירי שאין לו עצים אחרים והכלי' אינם חשובו' דאל"ה עובר על בל תשחית כמ"ש מג"א סי' תק"א סקי"ב. וא"כ הו"מ הש"ס לשנוי בלא ריבוי עצים מוכנים נמי הני כלים מעיקרא לא הוברו אי להסקה עומדי' אי לתשמיש עומדי'. ע"כ אי מסיקי' אותם הוברה דלהסקה עומדי' ואין כאן נולד. לא הוסקו ונשברו הוברה דלשתמיש עומדים וה"ל נולד. וכדאמרי' לעיל גבי ביצה תאכל אגב אמה. וי"ל נהי דקיי"ל בדרבנן יש ברירה והדין דין אמת. מ"מ התם בשבת דקדק הש"ס ופריך לר' יהודה דאמר מסיקי' בכלי' וכו' ובפ"ק דחולין בסוגיא השוחט בשבת הוה בעי למימר לר' יהודה גבי בהמה נשחטה הוברה ופריך הא ר"י לית לי' ברירה. וא"כ ה"נ הוצרך לאוקמי כדרב מתנה. אבל הרמב"ם לא הוה צריך לאתויי. מאי דפריך והא קא מהפך באיסורי לא תיקשי למאן דס"ל מותר לטלטל מוקצה לשמחת י"ט עיי' מהרש"א לקמן ל"ג ע"א וכ"כ מג"א:

והקשה הרשב"א בחי' שבת שם אמאי פריך והא קא מהפך ת"ל נהנה ממוקצה ותי' ש"מ מוקצה מותר בהנאה וכ"כ תוס' במס' ע"ז ס"ו ע"ב ד"ה אמר. וכ"כ מג"א סי' שכ"ה סק"ט ותק"ז סוף סק"ב אמנם סי' תק"א סקי"ב מחליט לאסור בהנאה. ומשמעתין משמע כן מדפריך והא קא מהפך וקשה א"כ מה ס"ד דאמר מרבה אע"כ הוה ס"ד משום אי' הנאה. ומשו"ה פריך אכתי מהפך ומשני גם לזה מועיל ריבוי. והא דלא פריך מיד על ביטול אי' הנאה הא דשיל"מ לא בטיל. י"ל כמ"ש המרדכי ספ"ק דשבת דתחלת ביאתו לעולם לא הוה ע"י ביטול לא שייך דשיל"מ. והיינו גבי חום. אבל גבי היפוך עצים לא

שייך זה. ומיהו בשבת גבי מסיקי' בכלים לא שייך למיפרך ממבטלי' דשיל"מ דהתם אחר שהוסקו ונעשה נולד שוב א"א לכבותן ואין לו מתירי' והוא פשוט:

מקלי קלי איסורא. ג' דברי' התירו משום מקלי קלי חדא הא דשיל"מ ב' לבטל איסור דרבנן לכתחלה כמבואר בטוש"ע י"ד סס"י צ"ט. ג' לבטל איסור בי"ט עמ"ש תה"ד הביאו מג"א סי' שכ"ג סקי"ד ע"ש:

בעזה"י מה שחנינו הי"ת בשבת חנוכה תקנ"ד לפ"ק פה דרעזניטץ:

נלפע"ד ליישב כמה דקדוקים ביישוב ג"כ מ"ש הרשב"א בחי' למס' שבת הא דאמרי' תמן מסיקי' בכלי' ואין מסיקי' בשברי כלים ומקשה הש"ס ולכי מדליק בי' פורתא ה"ל שברי כלי וכי קא מהפך באיסורי מהפך ומשני דעביד לי' כדרב מתנה דמרבה עליהם עצים מוכני' וכו' ע"ש והקשה הרשב"א שם הא כלי' ניכרים הם בתוך העצים ודבר הניכר אין לו ביטול ותי' דלא מתורת ביטול נגע בי' אלא ע"י דרובא דהתירא נינהו ה"ל טילטול מן הצד וחזר והקשה מ"ט מקשה הש"ס הא קא מהפך באיסורא ולא מקשה טפי הא נהנה ממוקצה. ולדבריו לא יתורץ זה בתי' הש"ס שהרי אין להם ביטול באמת. ותי' שמזה מוכח שמוקצה מותר בהנאה ועיי' בתוס' ע"ז ס"ו ע"ב שכ' ג"כ דמוקצה מותר בהנאה ע"ש והנה קשה לדבריו הללו מאי מקשה מאין מבטלי' איסור לכתחלה בשלמא להתוס' דע"ז הנ"ל דס"ל נמי מוקצה מותר בהנאה לק"מ די"ל קושי' הש"ס הוא אטלטול איך מבטלי' איסור שיהי' מותר לטלטל ולהפך ולא ס"ל דה"ל טלטול מן הצד בכעין זה ומשום ביטול נגעו בו ואעפ"י שכלים ניכרים בין העצים מ"מ בטלי' כמ"ש מהמפורשים דכלים הקילו כיון שתחלתם כלים משא"כ להרשב"א דס"ל דה"ל טלטול מן הצד א"כ ע"כ קו' הש"ס דאין מבטלי' איסור לכתחלה הוא מהנאת מוקצה וכן איתך קו' דדשיל"מ א"כ ק' הא הניח הרשב"א דמוקצה מותר בהנאה. וי"ל דהתם גבי כלים שברי כלים ליכא אלא אי' נולד שפיר מותר בהנאה משא"כ הכא נוסיף לו איסור דפירו' הנושרי' שמא יעלה ויתלוש כמ"ש הרי"ף והרא"ש א"כ שפיר אסו' בהנאה ומקשה הש"ס שפיר מביטול איסור לכתחלה ודשיל"מ ואין להקשות לזה א"כ מ"ט מקשה והא קא מהפך באיסורא ולא מקשה בקיצור מאיסור הנאה ז"א דהא מקשה באמת אח"כ מהנאה דהיינו שמקשה הא אין מבטלי' איסור לכתחלה וכו' והנה אחר הוצעה זו נאמר דודאי ידע הש"ס דלא שייך ביטול לענין טלטול משום דה"ל טלטול מן הצד וגם לא שייך ביטול איסור לכתחילה או דשיל"מ לענין לאפו' בתנור אחר גריפתו מהסק' העצים דכיון דכבר עברו מן העולם הא אפי' בחמץ דאורייתא שרי לאפות על גחלתו. ומכ"ש להסיק התנור בלי אבוקה נגדו ועיי' תוס' פסחים דף ד' סוף ע"א ועמ"ש מג"א הו' י"ט סי' תק"ו וא"כ פשיטא

שאם מסיקו לאפות בו אין זה אלא כמבער האיסור מן העולם וההנאה הבאה אח"כ שרי אלא שהיה מסופק בשעת ביעורו מה נידון ביה ובגחלתו אם נאסר להסיק בו בתחלת בעירו ואי נמי נניח דמ"מ מותר להסיק בי"ט ולא הוה הבערה שלא לצורך כיון שעכ"פ בסוף יהנה ממנו אחר הגריפה מן התנור וכחד שינוי דהתוס' פסחי' שם דף ד' סוף ע"א. א"כ עכ"פ נאסרו לשעה כל העצים שנתערבו והוסקו עמו ומסתמא אינם ניכרים נאסרו כלים ע"י תערובות ואסורים לטלטל כיון דלא חזי למידי. וא"כ קשה הא מהפך באיסורא וא"ל דה"ל טלטול מן הצד ע"י עצי ההיתר ז"א דהא נאסרו כלים עתה בשעת ביעורו ועל זה משני הש"ס כיון דרובא דהיתרא נינהו וכו' גלה לן שהותרו כלים בתחלת ביעורם ע"י הביטול וממילא הותר הטלטול והיה מקום להקשות עתה הא אין ביטול מועיל לדשיל"מ בשלמא אטלטול העצים י"ל לא מטעם ביטול נגעו ביה אלא משום טלטול מהצד ואהנאה של אחר ההיסק זה לא מיקרי ביטול אלא ביעור. אך אהנאה בשעת ביעורו קשה בודאי דהא דשיל"מ לא בטיל אלא שע"ז היה יכול לומר כיון שהם דולקים תו אין להם מתירין דהא א"א לכבותם עתה בי"ט ואם יבערו כך יהי' נפסדין למחר ואין להם מתירין אלא שלזה הקשה שפיר הא אין מבטלין איסור לכתחלה פי' להדליקם לכתחלה לעשות מיש לו מתירין אין לו מתירין כמו שאסור לפצעת אגוזי פרך לעשות מדבר חשוב אינו חשוב ומשני מדרבנן שאני מותר לבטל איסור לכתחלה וה"ה לעשות מיש לו מתירין אין לו מתירין והדר מקשה הש"ס והא רב אשי ס"ל דשיל"מ אפי' בדרבנן לא בטל ולא אביטול מקשה כי כבר כתבנו שההנאה שאחר ההיסוק לא מיקרי ביטול אלא ביעור ובשעת ביעורו פשוט הוא שכיון שהם דולקים אין לו מתירין וכבר התיר להדליקם לכתחלה בדרבנן אלא שעיקר קו' דנהי דמבטלין לכתחלה בדרבנן מ"מ דשיל"מ חמיר טפי ואין לבטלו לכתחלה אפי' בדרבנן כמו שמחמירין שאפי' בדרבנן לא בטיל ואסרי' ספיקא אפי' בדרבנן הה"נ לענין בטול לכתחלה ומשני שאני הכא דמקלי קלי איסורא סוף סוף יהיה מקלי קלי ועיקר הדלקתו לאו משום ביטולו דעכשיו רק לבערו וממילא נתבטל עכשיו בשעת ביעורו ובשגם שהוא איסור דרבנן לכן קילא מילתא טובא כנלפע"ד פשוט הענין:

ועיין מג"א סי' תרע"ה סקי"ב מ"ש כיון דהוה דשיל"מ אין הכוונה דהוה דשיל"מ ממש דא"כ לא בטיל כלל ומאי ארי' דלא יוסף עליו כדי לבטלו ותו הא לדבר זה להדליקו בחנוכה לא נאסר מעולם אלא כלפי דס"ל דגם אי' דרבנן לא הותר אלא להוסיף פי' בשכבר נתערב במעט היתר ורוצה להציל ההיתר שלו ע"כ התירו להוסיף כמ"ש הר"ן בשמעתין וע"ז כ' מג"א דבשמן לא שייך זה דהרי לא יפסיד ההיתר שלו שיכול לשומרו

עד חנוכה ולהדליקו אז. ומשו"ה אין להוסיף עליו ודשיל"מ שכתב מג"א אשגירת לישן בעלמא הוא אבל לדינא לא הוה דשיל"מ שהרי לדבר זה לא נאסר מעולם ומשו"ה בטיל אלא שאין להוסיף עליו לכתחלה לבטלו. ומיהו למ"ש לעיל בשם המרדכי ספ"ק דשבת דההנאה מן האור ותחלת ביאתו לעולם הוא ע"י ביטול ולא שייך ביה דשיל"מ לא בטיל א"כ בלאה"נ לק"מ. ומריש ה"א דלמ"ד מותר להוסיף על שמן של נר חנוכה שנתותר ונתערב א"כ כל אדם יערים בשעת הדלקה ויוסיף שמן במנורה יתר על השיעור ואם ידלק כשיעורו הרי מותר לכבותו אח"כ ואינו מפסיד כלום ואם יכבה בתוך זמן שיעורו הרי השמן מעורב עם היתר ואז מותר להוסיף עליו כדי לבטלו. ועוד אפי' להיש מי שאומר שאין להוסיף מ"מ ירבה בשמן ששי' פעמים כמו השיעור כדי שאם יכבה בתוך הזמן הרי השמן בטיל בששים ואין זה מבטל איסור לכתחלה כיון דקודם הדלקה התירא הוא דהזמנה לאו מילתא היא כמ"ש מג"א סי' תרע"ג סק"ח. והדרנא בי דיכול לברר האיסור מן ההיתר ולא בטיל דהרי יכול להדליק פתילה בתערובות הזה ויניחו דולק כשיעור שהיה לו להדליק מעיקרא ואז נאמר הוברר למפרע שהאיסור כלה ונבער והיתר נשאר. בשלמא בש"ע מיירי שנשתייר שמן וניכר האיסור ואח"כ נתערב וכיון שהאיסור כבר הי' ניכר בפני עצמו ושוב נתערב לא שייך ברירה אבל הכא שנתערב קודם שנעשה איסור מועיל ברירה והוא סברת הרמ"ר שבתוס' תמורה למ"ד ע"א ד"ה ואידך וכו' ע"ש ודברי תשו' חו"י סס"י קל"ג נראים תמוהים בכוונת הרמ"ר ועיי' תוס' סוטה י"ח ע"א. יהיה איך שיהי' כיון שאפשר לברר האיסו' מן ההיתר לא שייך ביטול ואין כאן הערמה: ועיין מג"א סי' תק"ז סק"ז עצים שנשרו בשבת לעצמו הכין לחולה ע"ש ועפי"ז כ' בסי' תק"ז סק"ח דליכא שום הכנה דאורייתא אלא ביצה פי' משום דמאתמול גמרה ואז לא היה ראוי לחולה וצע"ג דקרא והכינו דכתיב גבי מן לא נכתב אלא בשביל ביצה ומאי שייטי' התם בהאי פרשתא. גם כי כ"כ בס' החינוך סי' רצ"ח מ"מ הדבר קשה להבין לפע"ד ואולי גבי מן שייך שפיר איסור הכנה דאורייתא דלא שייך לעצמו הכין דירד עומר לכל גלגולת והיה טועם בו כל מה שצריך ואפי' היה חול הי' טועם בו טעם סם רפואתו ומה שהכין ממנו למחר לא שייך לעצמו הכין דהרי היה ליומו די סיפוקו:

אתמר שני ימים טובים של גליות. לפע"ד תואר זה השם של גליות הוא על העבר כי כן שהי' השלוחים מגיעי' עד קצה ארץ ישראל וגם לקצת מקומות בחו"ל. ולא עשו ב' י"ט אלא בני גולה הרחוקות. אבל נ"ל כי ירחיב ה' גבולינו במהרה בימינו ואז גם כל הנסים והאיים שבים הגדול שכנגד א"י עד קצה המערב ים אוקינוס הכל שייך לארץ ישראל עי' בפ"ק דגיטין ח' ע"א ובתוס' ד"ה ר' יהודה וכו' ונראה דלע"ל כ"ע ל"פ שהוא מעשרה

עממין עכ"פ. וא"כ באלו נסים שבים אפילו ע"י משיאי' משואות א"א להודיע וע"כ יעשו ב' ימים טובים של גאולתינו ולא של גליות. והרווחנו בזה מ"ש מג"א סי' תצ"ד בשם מ"ע דהתורה ניתנה ביום נ"א לספירה דבא לרמוז לנו י"ט של גליות וחלילה לרמוז בשעת שמחת לבו מתן תורה י"ט ב' של גליות ובו ביום נעשו חירות מאומות העולם וגלות מאן דכר שמי'. אע"כ בי"ט של גאולה אחרונה רמוז לנו אשרי המחכה ויגיע. ואין להשיב הא בקיעי' בקביעא דירחא. ואז לע"ל ליכא למיחש זימני' דגזרו מלכות גזירה ואתו לקלקולי. וא"כ לא בעי תרי יומי זה ליתא דכשישבו כסאות למשפט סנהדרי גדולה בעיר ה' שמה אין סומכי' שוב ע"ז החשבון ומחיובים לקבל עדות החודש ולהודיע לישראל אימת קדשו החודש. אע"ג דאמוראי בתראי ר' הלל וסיעתו קבעי החשבון הזה עד סוף ימות עולם וקדשו כל החדשים בב"ד סמוכים שלהם. מ"מ לכשיבנה בהמ"ק במהרה בימינו א"א בלי קבלת עדות החדש בשום פנים וא"ש דברי הנ"ל:

נולדה בזה מותרת בזה אי שייך הכא מוקצה מחמת יום שעבר בשני בין השמשות דהוה ס"ס דלמא וכו' דלמא לילה ואת"ל יום דלמא יומא קמא חול הוה. עי' תוס' סוכה יו"ד ע"ב וחי' ריטב"א שם. ואפשר כולה חדא ספיקא הוא שמא י"ט שמא חול ויש לעי' בזה ואין כאן מקומו:

מבדיל מי"ט לחבירו עי' שיטה מקובצת בשם ריטב"א דס"ל שהי' אומר הבדלה ממש בברכותיה וקשי' לי' הא הוה ספק ברכות להקל ותי' דהבדלה דאורייתא וספק ברכה דאורייתא להחמיר ע"ש ובאמת מספק ברכות המזון אין ראיה דהתם הברכות עצמם הם דאורייתא. אבל הכא אין הברכות דאורייתא אלא שיאמר נוסח הבדלה כגון אתה חוננתנו או ותודיעינו וכדומה לזה. אבל אין מן התורה שיברך ואי פשיטא ליה לריטב"א דלשון מבדיל היינו שקבע ברכה ממש להבדלה קשיא טובא איך מספיקא נשא שם שמים בברכה דספיקא לבטלה. ולא דמי נמי לספק קרא ק"ש דחוזר ומברך ברכותיה עי' מג"א סי' ס"ז ולולא דברי ריטב"א הייתי אומר מעיקרא לק"מ כיון דרב אסי כבר היה בקי בקביעה דירחא וידע בודאי דשני חול הוא מן התורה. ומחוייב להבדיל מן התורה. אך אי חכמים קבעו לחק קבוע לקבוע י"ט ב' וקדושה א' היא הם אסרו להבדיל ויש כח בידם לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה. אך אי איננו אלא מספק ולא חק חכמים ולא נאסר מעולם להבדיל אלא המסופקים אינם מבדילים בו מספק ברכה לבטלה. אך מי שבקי ויודע. אע"פ שעושה שני ימים עמהם אינו רשאי שלא להבדיל. נמצא ההבדלה איננו לבטלה לדידיה רק ספק איסור דרבנן דלמא חכמים אסרו להבדיל בו. וספיקא דרבנן להקל לכן הבדיל בו וק"ל:

בתשובות מהרי"ט צהל"ן קא מיבעי ליה בן א"י שנתאכסן בח"ל בי"ט שני דלגבי האורח חול גמור הוא אי שרי ליה להבעה"ב לבשל בשבילו בי"ט דיליה לחול דידיה דאפשר דהוה כאופה מי"ט לחול ע"ש דלא איפשטא ולע"ד כיון דרך מנהג אבותינו בידינו שמא יחזור הדבר לקלקולו ואולי נמי יחזור הדבר לקלקולו ח"ו ואז יבוא בן א"י לחו"ל היודע כשקדשו ב"ד החדש על דבריו. אזי יעיד לפנינו ונאמין לו ויהי' חול גם לנו כדאית' בהדי' בר"ה כ"א ע"א ובתוס' ד"ה לוי וכו' ע"ש וא"כ לא תצא תקלה אם יבשל לו בזה"ז. ועי' סברא כזו בר"ן פ"ב גבי עירוב תבשילין על תנאי ע"ש. והא דלא עבדי' חול גם בזה"ז בבוא בן א"י לגבולינו כמו שנהגו אבותינו. י"ל דהרי השתא שאין ב"ד בא"י והוא אינו יודע יותר ממה שאנחנו יודעים אין לעשות חול בשבילו דמאי אולמי' דבן א"י. אבל מותר לבשל בשבילו:

דהאידנא בקיאי' בקביעא דירחא לשון רש"י הוא אורך שלא לצורך לכאורה שכ' וז"ל ע"י חשבון שמחשבין תולדתו אנו למדי' אם נראה ביום שלשי' אם לאו עכ"ל. וגם ק' לי' במס' ר"ה כ' ע"ב וכ"א ע"א יראה הרואה בימי ר"ז ור' נחמן ורבא עדיין הי' שלוחי' יוצאי' וקדשו בא"י עפ"י הראי' וא"כ מאי בקיאותי' דר"ז וגם הלום ראיתי בראב"ן שכ' אע"ג דאמר רבא הלכה כרב מ"מ יש אומרי' השתא דבקיאי' ושלחו מתם הזהרו וכו' קבעו עליהם חובה וה"ל קדושה א'. וצע"ג לכאורה הא ר"ז כבר אמר אנו בקיאי' ועבדי' תרי יומי וכו' ואפ"ה אמר אביי כוותי' דרב מסתברא. ואמר רבא הילכתא כרב וא"כ דברי הראשונים דמייתי ראב"ן תמוהי' לכאורה. ע"כ הנלע"ד דביקיאי בקביעא דר"ז אינינו כי האי דשלחו מתם עיין תי"ט פ"ד דסוכה משנה ג' ד"ה ושאר וכו'. דבימי ר"ז אעפ"י שקדשו ב"ד סמוכי' בא"י ושלחו שלוחי' לגולה מ"מ כבר בימי' ההם רבו יודעי העתים עפ"י חשבון אצטגנינות שסמכו עליו גם הסנהדרין כמ"ש רמב"ם בהלכות קדוש החודש. וכבר נתפזרו ת"ח בעו"ה ונתפזרו יודעי העתים בכל אתר ואתר ונהי מ"מ אסור לקבוע מועדי' עפ"י החשבון ההוא כ"א עפ"י קביעת ב"ד עפ"י עדי' ואפשר נמי דלא יבוא עדים ביומו או אפשר דהתם אפי' מזידים לא יקבלו העדים עפ"י שום טעם שיהי' ידוע להם. מ"מ כיון דרובא ורובא דרובא אינם נוטים ימין ושמאל מהחשבון הי' בני הגולה יכולי' לסמוך על הרוב. כמו שסמכו על רובא דלא מצינו אלול מעובר ולא עבדי יה"כ אלא חד יומא כמבואר בר"ה כ"א שם. ה"נ האי רובא עדיף טפי ואפ"ה עבדי תרי יומא והיינו דר"ז האידנא בקיאי' ועבדי' תרי יומי. והיינו לשון רש"י ע"י חשבון שאנו מחשבי' תולדתו אנו למדים אם נראה ביום שלשים אם לא וכוונתו כנ"ל. ואת זה דחה אביי כוותי' דרב מסתברא ופסק נמי רבא כוותי' דרב. אך האידנא דבקיאי' ושלחו מתם הזהרו מילתא

אחריתי הוא. אחר שבא הלל הנשיא האחרון וסייעתו בסוף ימי האמוראים וקבע לנו לוח המועדות עד סוף ימות עולם. וקידש כל המועדת בב"ד הגדול שבזמנו וכ' הרז"ה בשמעתין שמעתה נעשה כל העולם כבית הועד ואין שום ב"ד בעולם שמקדשי' החודש ושולחי' שלוחי' ולא נשאר שום ספק אפי' מיעוטא ליכא. ואפ"ה שלחו מתם בזה ס"ל להראשונים דמייתי ראב"ן גם רב מודה לדרב אסי וק"ל:

ועיין פלוגתת רמב"ם ורמב"ן ומגלת אסתר בספר המצות מ"ע קנ"ג. ועי' פי' של רלב"ח בקונטרס הסמיכות דף רצ"ו עיין שם היטב:

ואלו בטלו כותי' עבדי' חד יומא צ"ע מנ"ל לאביי הך מערכה על הדרוש שהרי על זה דן ר"ז וס"ל אפי' בטלו כותים נמי עבדי' תרי יומי כי היכי דאנן בקיאי' ועבדינן תרי יומי. ומה תוסף תת כח מתני' דמשיאי' משואות דמייתי לסייעתא דרב. וגם ר"ז ידע להך מתני' ונלע"ד דמתני' קשותי התקינו שיהי' שלוחי' ואין זה תקנה והמצאה חדשה כל כך. וגם אינו מועיל אלא למיעוטא דמיעוטא הקרובי' לב"ד הגדול וה"ל להזכיר ג"כ תקנה התקינו שיהי' עושי' ב' ימי' שהיא התקנה היותר צריכא ומועלת לרוב העולם הרחוקי' אע"כ לא תיקנו בזה כלום והיינו דקמ"ל התקינו שיהי' שלוחי' יוצאי' וקמ"ל תרי מילי חדא במקום שאין שלוחי' מגיעי' לא התקינו כלום והניחום על הספק וממילא יעשו שני ימים מספקא כדי דאי אירע דבטלו כותים לגמרי ולא יהי' עוד חששה להחזרת דבר לקלקולו לעולם. אז נעבד חד יומא משא"כ אי היה מתקינין לתקנה קבוע למעבד תרי יומא לא הי' יכולין להתבטל בנקל כי בטלו כותים. וקמ"ל עוד דעכ"פ היכי דמטא שלוחי' עבדי' חד יומא ומינה כל היכי דבקיאי' יהי' על איזה אופן שיהי' נעביד חד יומא ונפקא מיני' למ"ש מג"א רס"י תס"ח בענין גילוי וכעין מ"ש תוס' לקמן וא"ו ע"א ד"ה והאידנא וכו' ע"ש וק"ל:

הזהרו במנהג אבותיכ' ומ"מ יה"כ גם אבותינו סמכו על הרו' דאין אלול מעובר ולא עבדו אלא חד יומא מפני הסכנה להתענו' ב' ימים זח"ז ועי' חי' ר"פ יה"כ דביה"כ לכולי עלמא חצי שיעור אסור מן התורה למסקנא דהתם ע"ש הארכתי בביאור בעזה"י ולק"מ דה"ל לעשות ב' ימי' יה"כ ולמיכל פחות מכשיעור ע"ש. אך הא קשי' על מנהג אבותינו ולנו אחר שאנו מחליטי' ביה"כ שלא עיברו אלול איך אנו חוזרי' ועושי' סוכות ושמיני עצרת ב' ימי' והוא תרתי דסתרי אהדדי. ולכאורה נמנע במציאות. וניחא לי עפ"י מ"ש רמב"ם ספ"ג מקודש החודש הלכה ט"ו ט"ז י"ח דבניסן ותשרי אם כבר קדשו ב"ד ואח"כ באו עדים עד אחר המועדת חוזרין ומקבלי' אותם וקובעי' החודש עפ"י עדותם ומשכחת לי' בין מקודש בין מעובר עפ"י הזמת העדים הראשונים. וא"כ שפיר משכחת

לי' שיהי' יה"כ ביום פלוני ובין כיפור לסוכות אפשר שיבואו עדי' אחרי' באופן שיהיה ספק בסוכות וביה"כ דאיכא סכנתא סמכו על רובא ובסוכות דליכא סכנתא חששו אפי' למיעוטא דמיעוטא הנ"ל ועוד גזירה תשרי אטו ניסן ואתו למיכל חמץ בפסח כנלע"ד וכן איתא גזירה כזה בר"ה כ"א ע"א ובחי' למס' שבת כתבתי פי' לשון המשנה ר"פ שואל ע"ש וכן ערב פסח בירושלים שחל להיות בשבת לוקח פסחו ומניח טליתו וכו' לשון זה צ"ע לכאורה מאי ע"פ בירושלים שחל להיות בשבת אטו לכ"ע לאו חל בשבת. והכי הל"ל וכן בירושלי' ע"פ שחל להיות בשבת. אבל להנ"ל ניחא דודאי כל אדם הי' מכיני' להם פסחם מערב שבת שהוא ע"פ ואם נמצא טריפה על הרועה ליתן לו אחר אבל משכחת לי' בשנה שהי' ע"פ בערב שבת וכבר הקריבו פסחיהם או חל אחר השבת ועדיין לא הכינו להם פסחים עד למחר. אך בשבת באו עדי' ובפתע פתאום נעשה שבת ע"פ בירושלים דוקא ולא בכל אתר. והי' הכל צריכי' לפסחי' והניחו טליתים אצל הרועי' וכו' ומדוקדק לשון ע"פ בירושלים שחל להיות בשבת:

מנהג אבותיכם. כמה גדול כחו של זה המנהג כמ"ש בשיטה מקובצת שמברכי' בו ומקדשי' בו ודוברי' שקרים לומר יום שמיני החג עצרת הזה ויום חג המצות הזה וכו' ועי' בתוספת סוכה מ"ד ע"ב תוס' ד"ה כאן במקדש שנתפייסו בברכת שופר דיום ב' דר"ה משום דחמיר מב' י"ט של גליות ואיך לא שתו לבם אברכת מצה בליל שני של פסח ועוד אברכת מרור דאפי' ביומא קמא לא הוה אלא מדרבנן ואיך מברכיני' בליל ב' אמנהגא דספיקא דרבנן וי"ל בדוחק דהתוס' לא נחתו התם אלא בנוסח לקרוא הלל או לשמוע שופר אבל נוסח על כגון מרור ומצה דמברכי' על לא ק' להו דלא על עכשיו מברכי' אלא על שציונו בשום פעם על מרור וסברא זו איתא בשיטת ריצב"א בהרא"ש פ"ק דפסחים סי' יו"ד במצוה דנעשה ע"י שליח מברך על משום שלא על עצמו מברך כ"א בעלמא שנצטוינו על אותה מצוה ה"נ נימא כן אעפ"י שאין הענינים דומים ממש מ"מ כן י"ל ע"צ הדוחק ויותר מבואר הדבר בד"מ או"ח סי' ח' אות ה' ע"ש. אמנם הדברי' נוטי' יותר כדעת הראשוני' דמייתו ראב"ן הנ"ל:

זימני' דגזרו מלכות וכו' משמע אי לאו הכי היה יכולי' לבטלו אעפ"י שאין ב"ד גדול כקדמוני' שהנהוגו כך וזה קו' הכ"מ פ"ב מממרי' הלכה ב' ע"ש בסוף דבריו שנדחק מאוד בקו' זו ולפע"ד לק"מ כיון שגם בימי אבותינו שמנהגם בידינו. נמי במקום שהגיעו שליחי' עשו רק יום א' וכמה פעמי' גלו סנהדרי' שהרי עשר גליו' גלתה ונשתנו המקומו' ונעשו עתה קרובו' למקום הועד ואותן עשו יום א' א"כ מעיקרא לא הי' כ"א במקום שלא בקיאי בקביעו' והשתא דכלנו בקיאי' הוה כמו במקום שהשלוחי' מגיעי' עמג"א רס"י

תס"ח בשם הרא"ם והם דברי תוס' ע"ז ל"ה ע"א ד"ה חדא קתני וכו' כי בודאי מה שאסרו בתחלה לא אסרו אלא במקום שנחשי' מצוין עכ"ל ואפשר גם זה כוונתם לקמן וי"ו ע"א ד"ה והאידנא דאיכא חברי וכו' ועמ"ש תוס' בע"ז נ"ז ע"ב ד"ה לאפוקי בסוף הדבור ע"ש יהי' איך שיהי' הכא בשמעתין הוצרך לומר זימני' דגזרו וכו' דהשתא הוה לא בטיל הטעם לגמרי. אבל אי הוה בטיל לגמרי לא הי' צריך מנין אחר אבל הכי דצריך מנין אחר י"ל כהרמב"ם דבעי' אפי' גדולים מהראשוני' וכאשר אוכיח לקמן בשמעתין אי"ה:

בי"ט של ר"ה ערז"ה ורבינו אפרים ס"ל דהאידנא אין עושי' בא"י כ"א יום א' ר"ה דהרי שב כל א"י להיות מקום הועד והרמב"ן טען בעד הרי"ף. דלמא יחזור הדבר לקלקולו וצריכי' לחוש למנהג אבותי' שעשו גם בא"י ב' ימים. ולפע"ד דעת הרז"ה דבא"י לא הי' שום מנהג וחק קבוע כיון שכל א"י ראוי לקבוע שני' וחדשי' ועשר גליות גלתה סנהדרין וכל היכי שגלו שם הי' עושים יום א' וא"כ השתא שהוקבעו כל השנים והוקדשו בב"ד של הלל הנשיא וסייעתו. א"כ הוה כל בית בא"י כאלו שם מקום הועד. ואין מנהג אבותינו כלל ולא מצינו שמא יחזור לקלקולו אלא היכי דאיכא משום מנהג אבותינו בידינו נאמר כיון דזימנין גזרו מלכות גזירה א"כ לא בטיל הטעם לגמרי ועדיין צריכי' לחוש למנהג אבותינו. אבל בא"י שלא הי' מנהג מעולם לעשות שני ימי' במקום הועד. וכל עיר ועיר ראוי לכך. והשתא איכא ועד בכל דוכתא אין צריכין לחוש למנהג אבותינו. משא"כ בח"ל דאע"ג דמי שלא הניח גדול ממנו בא"י יכול לעבר שני' בח"ל כמבואר סוף ברכות מ"מ השתא דאיכא בית ועד בא"י היינו הלוחו' המקודשו' משני' קדמונים לא ה"ל ח"ל כמקום הועד ועושי' ב' ימי' ר"ה וכל י"ט. ובסברא זו נקל ליישב דברי תוס' ד"ה הא לן שתמה עליהם פני יהושע תימה רבתי עיי' וק"ל:

נולדה בזה אסורה בזה עיי' תוס' עירובין ל"ט ע"א תוס' ד"ה מודי' וכו' שהקשו דהוה סברות הפוכו' וי"ל עפ"י מה דמשמע לי מרמב"ן במלחמו' ה'. דרבנן דעירובי' מודו דקודם ריב"ז הי' קדושה א' אך כיון שלא נתקן אלא שלא יזלזלו מסתיין דלאחר ריב"ז עבדי' תרי יומי אבל לא שיהי' קדושה א'. ור' יוסי ס"ל תקנה קבוע הי' מעיקרא שחכמי' הטילו לעשו' ב' ימים קדושה א'. וממילא אין חלוק בין קודם ריב"ז לאח"כ עיי' רמב"ן ועיי' בעירובי' ל"ט ריש ע"ב. ונ"ל לפ"ז דכ"ע מודי' דקודם ריב"ז הי' קדושה א'. צריך להבין לרבנן דר' יוסי לאיזה צורך הוצרכו להחמיר אז שיהיה קדושה א' דכי היכי דלא ליתי לזולזולי סגי שיהי' נוהגים קדושה ב' הימים כב' י"ט של גליות ולהתנו' על העירוב והכלכלה ולהתיר ביצה ומה"ת החמירו כל כך משום דלא ליתי לזולזולי ביה. וי"ל דרבנן לטעמי' דס"ל כל היכי דשתי קדושו' סמוכות דהיינו שבת וי"ט (די"ט של גליות לא הי'

אז) הוה כיומא אריכתא. ואי נעביד בי"ט של ר"ה ב' קדושו' ירגישו העולם ויזלזלו ביה. אבל לעולם תחלת תקנה לא הי' אלא כדי שלא יזלזלו. וא"כ מריב"ז ואילך מסתייע שיהי' ב' קדושו'. ור' יוסי לטעמי' דס"ל שבת וי"ט נמי ב' קדושו' הן. וא"כ אי הוה עבדי בי"ט של ר"ה קודם ריב"ז ב' קדושו' נמי לא הוה אתו לזלזולו בי'. ומ"ט תקנו שיהי' קדושה א'. ש"מ חק קבוע תיקנוהו חז"ל וממילא אין חילוק בין קודם ריב"ז לאח"כ ומיושב קו' תוס' דלא הוה סברות הפוכו'. אע"ג דלדידן עכ"פ בשבת וי"ט ביצה אסורה משום הכנה מ"מ נפקא מיניה לענין עירוב:

פעם א' נשתהו העדי' מלבוא. עיי' טוא"ח סי' קל"ב דבתפלת מנחה אין אומרי' שיר שהי' הלוים אומרים בבהמ"ק משום שלא אמרוהו במנחה. והקשה מהר"מ אלשיך בתשו' סי' קל"ח משמעתין דבמס' ר"ה מבואר דבשיר של תמיד בין הערבים היה הקלקול. ותי' בדוחק ועמג"א שם סוף הסי' ועיי' פני יהושע דשמעתין. ולפע"ד בודאי שיר של פה מעכב קרבן ציבור של חובה. אך מוכח משמעתי' דר"ה דלא הי' כופלי' שום שיר פעמים ביום א' כ"א ע"י מקרה שחל ר"ה ביום ולא באו עדי' עד אחר שירת תמיד של שחר. אז הי' כופלי'. ש"מ שהי' מקפידי' שלא לכפול שירה א' פעמי' ביום א'. וא"כ ע"כ אותן שירים שנישנו בבריית' השיר שהי' הלוים אומרי' בבהמ"ק היינו בשחרי'. ובמנחה אמרו שירה אחרת. ולא נודע לנו מה הי' ובשבת קודש איתא להדי' בשחרית אמרו מזמור שיר ליום השבת ובמוסף הזי"ו ל"ך ובמנחה אז ישיר ולא אמרו במנחה מזמור שיר ליום השבת. וה"ה בכל ימי השבוע הי' שיר של תמיד בין הערבי' שיר אחר ואינו אותו של שחרית ואין אנו יודעי' מה היה אפשר לא היה שום שיר קבוע מדהע"ה והיה אומרי' שיר והודי' מה שנזדמן להם והן הנה כל שיר מזמור לבני קרח ומזמור לאסף והימן שבתהלי' ופרשה נאום ה' לאדוני. שאמרוהו הלוים כלפי דהע"ה ה' אמר לו שב לימיני כמ"ש המפורשים שם. וא"כ אין אנו יכולי' לומר במנחה מזמור שיר שהי' הלוים ועמ"ש מג"א שם במזמורי' של מוסף י"ט שאומרי' עפ"י מס' סופרי' שאין אנו יודעי' מה הי' אומרי' בבהמ"ק וא"כ על כל אופן צדק הטור בדינו שאין לומר במנחה שיר של לוים. ואולי יטעון הטוען שאותן מזמורי' הנזכרי' בברייתא אותן הי' חולקי' לשתי פרשיות ואמרו חצים שחרית וחצים בין הערבים מ"מ כיון שאין אנו יודעים איך חולקים ואומרי' כל המזמור בבקר בבקר א"כ שוב אין לכופלו ולאמרו בין הערבים וזה נ"ל ברור ואמת:

ולפמ"ש הרב"י בטא"ח סס"י נ"א בשם א"ח דלע"ל יתבטלו נוסחאות כל השירות לבד מזמור לתודה ע"ש א"כ נלפענ"ד ליישב בהקדם דאנו אומרי' פ' הקרבנות משום ונשלמה פרים והיא על א' משני פנים. או דנאמר נהי שאין אנו מצפים להקריב היום עוד זה

הקרבן והוא נמנע במציאות להקריבו עוד היום כיון שלא נבנה עתה כבר בהמ"ק מ"מ אנו אומרי' כל הפרשיות מדמין בנפשינו כאלו הוא כבר נבנה מאתמול ויהי' נא אמרינו לרצון כאלו אנו עומדים עתה בתוכו ומקריבי' בו. והשני הוא כוונה יותר טובה ומעולה שבאמירה זו אנו משתוקקים ומצפים שעוד היום בירושלים לעמוד ויבנה בהמ"ק כפירש"י במס' ר"ה שלע"ל יהיו בנוי כמו רגע יורד בנוי מן השמים ומשוכלל וידוע כי אין המזבח הפנימי מתחנך אלא בתמיד של בין הערבים שא"א להקטיר עליו קטורת כ"א בהטיבו הנרות וצריך שתהי' מנורה דולקת בין הערבים תחלה. והא"ש דבבקר ע"כ אנו קוראי' בפרשיות על הכוונה ראשונה. דא"נ יבנה היום מ"מ א"א לעבוד היום עבודת שחר שלימה שהרי א"א לחנך מזבח הפנימי כ"א בקטורת ומנורה בנרות ר"ל וא"א לכווין כאשר הוא בנוי ועומד מאז ע"כ אנו אומרים גם השירה שהי' אומרי' אז משא"כ בערב אנו רוצים שיבנה היום ונזכה לעשותו כאשר זכינו לסדרו ע"כ אין אנו אומרים בו השיר שלא לקלקל כוונותינו שהרי לע"ל לא יאמר השיר ההוא וק"ל:

ולמדנו עוד מסוגי' זו דר"ה דבי"ט לא הי' אומרי' בתמידי' אותן שירי' שאמרו בחול באותו היום חוץ מר"ה ור"ח שחרית. ואנחנו לא נדע מה אמרו. ומ"מ אנו נוהגים לומר בי"ט שיר של אותו היום כשחל בחול. מ"מ אין לומר היום יום פלוני שבו הי' הלוים אומרים כך וכך דדובר שקרי' לא יכון:

נשתהו העדי' מלבוא. מלשון זה משמע בודאי שלבסוף באו עדי' באותו היום אלא ששיהו. וכ"כ פני יהושע במס' ר"ה וא"א לומר כמ"ש תוס' שלא באו כלל. גם מ"ש פ"י דלמ"ד לא אמרו שירה כלל י"ל בפשיטות שבאו בסוף ולא הי' שהות אלא להקריב כל הקרבנות. אך לא לומר שיר. לא ידעתי איך יפרנס גמרא דר"ה למ"ד ע"ב שם אלא אי אמרת מספיקא לא אמור מאי אומרו וכופלו משמע להדי' דמספיקא לא אמרו שירה ולא מפני שלא הי' פנאי. ועוד מסברא נמי א"א לי לצייר הך מילתא. דהא בשעה שנסך מים באותה רגע ממש התחילו הלוים בשיר נמצא כיון שהי' פנאי לנסך יין אמרו ג"כ שיר ואין שיעור לשיר אפי' אמרו פסוק א' או דבור א' נמי יצאו ידי שיר וכל המרבה משובח אבל לא יצויר לומר שלא אמרו שיר כלל. ויותר הי' נראה לומר לפי דברי פני יהושע ז"ל דצדקו דברי' הללו למ"ד אמרו שירה של חול. והיינו שלא היה פנאי לנסך כלל והקריבו נסכי' למחר ואמרו שירה כמ"ש תוס' שם בר"ה. אך למחר הי' יום חול אמרו על הנסכי' שירה של חול אעפ"י שהי' נסכי' של י"ט מ"מ לא יוצדק לומר עליו שיר של ר"ה שאינו מענינו של אותו היום כי ר"ה כבר חלף עבר ואמרו עליו שירה של חול. ואל תתמה על החפץ עיי' ש"ע א"ח סי' ק"ח ובמג"א סקט"ו ט"ז ע"ש וק"ל. והיינו

למ"ד שאמרו שירה של חול. אבל למ"ד לא אמרו שירה כל עיקר לא ניחא לי ומצאתי בירושלמי שלהי תענית דבהמ"ק נחרב ביום א' ואמרו הלוים יצמיתם משום שביום ד' העבר לא אמרו שירה ואמרו ביום א' שיר של יום ד'. ואמנם בבבלי בעירוכי' תי' ש"ס אילי' נפל בפיהם ע"ש:

ולשון רמב"ם פ"ג מק"ה הלכה וי"ו תמוה קצת פ"א נשתהו העדי' מלבוא עד בין הערבים ונתקלקלו במקדש ולא ידעו מה יעשו אם יעשו עולה של בין הערבים שמא יבואו העדי' וא"א שיקריבו מוסף היום אחר תמיד וכו'. וצריך לומר לדבריו שהקלקול לא הי' בשיר לבד אלא ע"י השיר נתקלקלו בקרבנו' וגם פני יהושע דרך בזה הדרך ע"ש בר"ה וכשאני לעצמי הייתי אומר שבודאי בכל ר"ח שאינו בשבת כשהגיע זמן מוסף הקריבו כל המוספי' סתם שהרי ציבור מקריבי' עולת ויין המזבח. ואפי' שעיר לחטאת הקריבו וזרקו דם למעלה על הקרנו' כחטאת וגם למטה כעולה ורואי' אותו כאלו הוא מים שאם יהי' עולת נדבה יהי' דם הקרנו' כמים ואם יהי' חטאת יהי' דם שלמטה כמים ואיבריו הניחו עד הלילה על הספק אם יקטירום כעולה או יאכלום כחטאת והקריבו תמיד של בין הערבים אחריו. וכן צ"ל בלא"ה לר' יהודה שאין מוספין קרבין אלא עד ז' שעות ולא יותר א"כ ע"כ ככה עשו כששהו עדי' אחר ז' שעו'. ואמנם לא הי' מתנים שום תנאי כי קרבנות ציבור אין צריכי' שום תנאי לב ב"ד מתנה מעיקרא. והם הקריבו סתם רק הדבר הי' מתברר אח"כ ע"י השיר שאם לא באו עדי' ואמרו שיר של חול בסוף היום על נסכי תמיד היה למפרע כל הקרבנות נדבה והשעיר הי' עולה והקטירו איבריו כליל כעולה. ואם באו עדים ואמרו שיר של י"ט נעשו למפרע מוספי' והשעיר חטאת ואכלו איבריו לערב. ופ"א כשהי' חל בחול נשתהו עדי' כ"כ עד שלא נשאר שום זמן לנסך ולומר שירה ביום ההוא. ואפי' אם אמרו למחר שיר של חול על הנסכי' כמ"ש לעיל. מ"מ הקרבנו' לא נתבררו למפרע ע"י שיר של חול שאמרו למחר. נמצא ע"י שיר הי' קלקול בכל הקרבנות ולפ"ז לקושטא דמילתא לא פליגי. דלא אמרו שירה כל עיקור באותו היום. ולמחר אמרו שירה של חול ואלו ואלו דברי אלקים חיים אע"ג דבס"ד דשקיל וטרי הש"ס לא משמע כן מ"מ לפי המסקנא י"ל הכי הוה. ובאמת היה יכולי' לתקן מכאן ואילך לא יהיה תלוי תנאי הקרבנות בהשיר אלא יהי' תלוי בביאת עדי' אפי' לא יאמרו שיר כלל. אך כיון דעכ"פ לא יהי' תיקון גמור דעכ"פ יהי' קלקול באמירת השיר ועוד כשיחול בשבת מה יעשו. ע"כ תיקנו שלא לקבל עדות החדש ממנחה ואילך כלל וכולי האי ואולי יש לכוון כן ברמב"ם והמעיין יבחר:

דף ה.

ורב יוסף אמר אף מתקנת ריב"ז וכו' צ"ע מ"ט לא אמנה עליו ר' יוסף והתירו ועוד הא רבה אמר ביצה מותר הרי ב"ד של רבה התירו והרי הוא מותר. אע"כ מזה ראיה ברורה לשיטת הרמב"ם דאפי' בטל הטעם צריך ב"ד גדול להתיר' והם לא היו גדולים מהראשונים. וצ"ל ריב"ז שביטל תקנת עדות היה גדול מהמתקנים כמ"ש כ"מ. ולהיות שזה נראה דוחק כמ"ש ראב"ד כי מתקני עדות הי' קדמונים מאוד ואפשר מנביאים ראשונים בבית ראשון ובודאי ריב"ז לא היה גדול מהם ע"כ נלע"ד לדינא לשיטת רש"י דסובר דבר הנאסר לזמן אפ"ה צריך ב"ד אחר להתירו מ"מ קילא טפי וסגי במנין קטן מהראשונים כיון שהראשונים פירשו הזמן להדיא וכן משמע מפירש"י פ' השולח ל"ו ע"ב ד"ה לבטולי וכו' ע"ש היטב מבואר אי פירש הלל להדיא דרק לדרי' תיקון מ"מ צריך ב"ד אחר לבטל אלא דלא בעי גדולים ע"ש ויבואר עוד לקמן אי"ה. ועוד נ"ל דכל שהטעם ידוע ומבורר לכל ה"ל כמו שפירשו הזמן להדיא ואז כשבטל הטעם הידוע בטל התקנה ולמאן דס"ל כשעבר הזמן לא בעי מנין כלל הה"נ הכא כשבטל הך טעם לא בעי מנין וזה דעת תשו' הרא"ש דמייתי מג"א סי' ט' סק"ז ולרש"י וסיעתו נהי דב"ד אחר בעי מ"מ סגי בקטן כמו בעבר הזמן וכן מוכח בראב"ן שכ' דחרם שנתקן לזמן לא בעי מנין אחר. ועיטור שוקי ירושלים לא היו מפרשים הטעם משום עיטור כי אז לא היה צריך מנין אחר ע"ש מוכח מזה דטעם מבואר וחרם לזמן חד דינא אית להו ומעתה נ"ל דודאי תקנת עדות היה טעם ידוע ונגלה ובפרט לב"ד שהתקנה נוגע להם. ע"כ כשעבר הטעם הוה כעבר הזמן וסגי במנין קטן והיה ריב"ז יכול לבטל אע"ג שלא היה גדול כהמתקני'. אך ביצה לפי דעת ר' יוסף דדבר הנאסר מכלל צריך היתר בפרט. א"כ צריך מנין גדול שאין טעם איסורו ידוע כמ"ש מג"א הנ"ל. וע"כ לא הו"מ רבה ור' יוסף להתירו עי' חי' למס' כתובות. ריש מס' ד"ה ליום הרביעי ובתוס' מרובה ע"א ד"ה אי איכא ב"ד דקביעא וכו': ונ"ל דעל זה סובב כל הסוגי' וכל ראיותיו של ר' יוסף. ונאמר תחלה מה שאמר וכ"ת למצות עונה הוא דאתא בודאי זה הוא דוחק גדול שנאמר קרא משום ב"נ ולא משום ישראל כלל. אך דלא נוכל לחדש דין דצריך מנין אחר להתירו דלמא מ"מ למצות עונה אתא. אבל לבתר דידעי' משובו לכם לאהליכם דצריך מנין אחר להתירו. שוב לא נדחק לומר למצות עונה אתא אלא משום דצריך מנין אחר כדאמרינן בסנהדרין להדיא. אך קשה כיון שכבר ידע מרע"ה הדין דצריך מנין אחר א"כ תו לא הוה צריך הקב"ה לומר לך אמור להם כי מרע"ה יושב בית דינו ויתיר שהרי יודע הוא שצריך מנין אחר ואם אולי לך אמור להם קדים. א"כ למה היה צריך לומר במשוך היובל הלא מרע"ה יושב ב"ד

ויתיר אע"כ משום דבעי ב"ד גדול והקב"ה שאסר צריך הוא להתיר ולקמן אי"ה יבואר דלפי' מהר"מ שי"ף דלמצות עונה יוצדקו דברינו ביתר שאת ע"ש:

ועל זה מייתי ג"כ מכרם רבעי דריב"ז שהי' באמת גדול מאותם המתקנים שהיה דור דורות לפניו הוא היה יכול לבטל. אבל לא ר"א דאל"ה היה ר"א נמנה עליו לבטלו. והיינו דמסיים מאן חברך ריב"ז והוא שפת יתר. והיינו כי היכי דלא תיקשי אי המבטל היה חברו. א"כ כי היכי דחבירו ביטל גם ר"א היה יכול לבטל בעצמו. לזה אמר מאן חברך ריב"ז ומבואר שם בר"ה שהיה רבו של ר"א אלא שתלמידיו של ר"א מפני כבוד רבם ר"א אמרו חבירך. אבל לעולם רבו היה וריב"ז שהיה רבו הוא הי' גדול מהמתקנים ולא ר"א:

ונ"ל ונ"ל אי נאמר דרבעי נוהג בנטע. והתקנה היה רק בכרם ולא בשארי נטיעות א"כ ע"כ הטעם כבירושלמי דמייתי תוי"ט שם. מפני שעשו יינם לנסכים ולא היה ענבים מצוים משא"כ שארי פירות נמצא היה הטעם ידוע ומבואר דהכל יודעים מה בין כרם שגזרו עליו להוליכו לירושלים ולא שארי רבעי אע"כ משום עיטור. וא"כ אי בטל הטעם אפי' קטן היה יכול לבטל. וא"כ ע"כ או דנימא דאין רבעי נוהג אלא בכרם ולא בשארי נטיעות כלל. ולא היה מתפרסם טעם עיטור כמ"ש ראב"ן הנ"ל או למ"ד רבעי נוהג בנטע גרסי' נמי בהאי גזירה דעיטור נטע רבעי היה עולה. והיה נוהג עיטור בכל הפירות ודלא כהירושלמי. ולעולם לא היה הטעם ידוע ומשו"ה בעי ריב"ז לבטל שהיה גדול ולא ר"א והיינו דפירש' יש פלוגתא חד תני נטע רבעי וכו' עיי' פני יהושע והנלע"ד כתבתי:

עלת מן הצפון במשנה שלפנינו עלת מן הדרום וכו' וי"ל עלת ועקרבה מקומות גדולים היה ודרומה של ירושלים שהוא צפונה של עלת היה בתוך מהלך יום אבל דרומה של עלת כבר היה חוץ ממהלך יום וכשאומר עלת מן הדרום רצונו מדרומה של ירושלים וכשאומר מן הצפון ר"ל צפונה של עלת וכן עקרבה או תאמר בהיפוך. ושני הגרסאו' אמת וכמדומה לי ראיתי כן בס' אחד:

העתיק בעזה"י מה שחנינו הי"ת בפ"ק דביצה ה' ע"א סוגי' דבר הנאסר במנין צריך מנין אחר להתירו פק"ק פ"ב יום טוב שבועות תקפא"ל:

הוי דבר שבמנין וכו'. הרמב"ם בפ"א מממרים כ' דהתורה נחלקת לג' חלקים כל היוצא מקראי ע"י המדות והפלפול אפי' מוסכם הדין מב"ד בדור אחד יכול ב"ד אחר אפי' קטן ממנו לחלוק עליו ולדרוש בענין אחר ובכ"מ שם מבואר דמ"מ אחר סתימת המשנה שוב אין לחלוק על המשנה כי כך הסכימו אז וכן אחר סתימת הש"ס גזרו שלא לחלוק על הש"ס שוב. אבל בימי המשנה ובימי האמוראים היה ב"ד אחרון יכול לחלוק על הראשון בדרשות הקרא ומסתימת הש"ס ואילך עכ"פ יכול כל חכמי דור ודור לחלוק על שלפניו

בפירושי המשנה וש"ס כמו שנחלקו הם על פירושי הקרא. ועיי' בהרז"ה ורמב"ן ורא"ש פ"ד דסנהדרין אי נוכל לחלוק על הגאונים ז"ל. וכמדומה לי דהיינו דאמרי' פ"ק דעדיות למה נזכרו דברי היחיד וכו' וע"ש רמב"ם בפירושו וראב"ד דהכוונה דגם אחר סתימת המשנה נהי דשוב אין אמורא יכול לחדש פי' קרא נגד דעת התנאי' אם הסכימו כולם. אבל עכ"פ אי איכא חד תנא דהוה ס"ל כן בדורות הראשונים אע"ג שהרוב הסכימו דלא כוותי' מ"מ יכול ב"ד של אמוראי' לחלוק על הסכמו' התנאי' ולומר אנא דאמרי כי האי תנא ואם יסכימו עמו חכמי דורו הלכה כמותו. ועיי' תשו' יעב"ץ ח"א סי' ה' אם יכול תלמיד לחלוק על רבו:

החלק השני מה שבא בקבלה איש מפי איש הלכה למשה מסיני. ובזה לא ימצא מחלוקות וכבר עמדו על הרמב"ם בזה דהרבה מחלוקות מצינו בהל"מ. ולולי דמסתפינא הייתי מקיים מקצת דבריו ז"ל ולומר בודאי מצינו שנחלקה בקבלה איך היתה או אם הי' הל"מ בזה או לא כי זה קיבל מרבו כן וזה כן ע"י השכחה והצרות נתבלבלה הקבלה בעו"ה ובא בה פלוגתא. אך אחר שעמדו למנין בדור א' מחכמי ישראל והסכימו רבים לדעת א' מהם שכך הי' הקבלה ונתבטלו דברי היחיד. שוב לא שייך מחלוקות בדור שאחריו שיחלוק עם הדור שלפניו ולסמוך על דעת היחיד לומר כך הי' הל"מ כי זה אינינו דבר דתלי' בסברא כ"א בקבלה וכיון שהראשונים סמכו על הרוב שקבלו נגד קבלת היחיד אין כח בב"ד שלאחריו לחלוק על הרוב בזה. והוא נכון מאוד אם לא ימצא דבר מתנגד לזה:

החלק השלישי הם הגדרים והסייגי' ומנהגי' דמיירו מינייהו הרמב"ם שם בפ"ב דכל הנעשה לסייג אין שום ב"ד יכול לבטלו כ"א לצורך שעה דלא עדיפי מאלי' בהר הכרמל. אבל תקנו' ומנהגי' ב"ד גדול בחכמה ומנין יכול לבטל ולא קטן אפילו בטל הטעם שבעבורו נעשה התקנה והנהיגו המנהג. ועד"ז י"ל משאחז"ל פ' אין מעמידין ל"ה ע"א כי טובים דודיך מיין ערבי' עלי דברי דודים יותר מיינה של תורה. והיינו כנ"ל דעל ד"ת אפי' ב"ד קטן יכול לחלוק בפי' הקרא וישתנה הדין משא"כ בדברי סופרים תקנותיהם ומנהגיהם ובזה יובן דקאמר התם מרישי' דקרא קאמר לי' וכו' במערבא לא מגלי טעמי' וכו' ע"ש היטב דצריך להבין כיון דמרישי' קאמר לי' מ"ט א"ל סיפא כי טובים דודיך ולפי הנ"ל יובן עפ"י מ"ש הרא"ש בתשו' הובא במג"א סי' ט' סק"ז דהיכי דהטעם ידוע ונגלה יכולי' לבטל ע"ש והיינו לשיטת תוס' דכשגזרו לזמן ידוע ועבר הזמן וה"ה כשטעם ידוע ועבר הטעם בטל התקנה ולקמן אי"ה יבואר דגם להמחמירי' מ"מ מודה דב"ד קטן סגי עכ"פ. ועל כן במערבא לא מגלי טעמא בתחלת הגזירה כי היכי דלא להוי טעם ידוע

שע"כ לא יכלו לבטלו עכ"פ. אא"כ ב"ד גדול דוקא. והיינו דרמז לי' טובים דודיך יותר מד"ת ואין ב"ד קטן יכול לבטל אם אין הטעם נגלה ע"כ חשוך שפתותיך מלשאול הטעם. אבל אי לא הוה מפרש כי טובים דודיך כנ"ל הומ"ל ב"ד קטן יכולי' לבטל לעולם דלא עדיף מד"ת ולא הוה צריך לחשוך שפתיו. וק"ל:

והכ"מ הקשה אהא דנעשה לסייג אין לבטל אפי' ע"י ב"ד גדול מהא דגיטין ל"ו ע"ב הלל לדרי' תיקן וכו' נפקא מיני' לבטולי' וכו' והא פרוזבל סייג הוא שנמנעו מלהלות ואפ"ה רצו לבטולי'. ולפע"ד הרמב"ם נמי לא אמרו אלא כל זמן שלא בטל הטעם ועדיין צריכי' לסייג אז אין ב"ד אפי' גדול יכול לבטל אבל התם פירש"י וז"ל לבטולי' להושיב ב"ד אי אכשר דרי. ולא יהי' נמנעו מלהלות וכו' עכ"ל וא"כ לק"מ התם עבר הטעם ומשו"ה מצי לבטולי':

ושמע מינה מדברי רש"י אלו תלת. חדא הא דאמרן דבעבר הטעם אפי' אם נעשה לסייג מצי לבטולי'. ב' דאפי' בטל הטעם בעי ב"ד גדול וכדעת רמב"ם הנ"ל. דהרי מיירו מאכשור דרי דאל"ה הוי לי דבר הנאסר משום סייג וא"א לבטולי' וע"כ בטיל הטעם ואפ"ה קאמר הש"ס עלה אין ב"ד יכול לבטל וכו'. ג' אי בטל הטעם וגם הזמן שגזרו לזמן מ"מ בעי ב"ד לבטולי' אלא דסגי בקטן ולא בעי גדול דוקא דהרי קיימיני' אי לדרי' תיקון. א"כ אי אתא דרי אחרינא הרי עבר זמן התקנה. וגם אכשור דרי ובטל הטעם. ואפ"ה פירש"י דבעי להושיב ב"ד על ככה אלא דלא הוה בעי גדול כיון דמעיקרא לא תיקן רק לדרי'. וכבר עבר הזמן והטעם. אבל ב"ד מיהת בעי עיי' היטב:

ובזה יש להבין איך ביטול ריב"ז תקנת קבלת עדים. ותו מ"ט לא נמנה רב יוסף על ביצה ובטלו ועוד הא כבר אימנו עלה רבה ובית דינו ואמרו ביצה מותרת. ולהנ"ל ניחא דלפי מה דהוה ס"ל לרב יוסף דדבר הנאסר רק מכללא כגון ביצה מ"מ צריך מנין אחר להתירו. וכמ"ש בשיטה מקובצת שזהו דעת רב יוסף ולפי אותה סברא חמירא ביצה מעדות דעדות ידיעא טעמי' וה"ל כדבר הנאסר לזמן דנהי דמנין אחר בעי מ"מ גדול לא בעי וע"כ אימנו עלה ריב"ז ובטלו משא"כ ביצה אע"ג דלא נאסר בהדי' אלא מכללא דעדו'. עכ"פ לא ידיעא טעמי' לכל עולם ובעי' ב"ד גדול דוקא:

וכן מה שהקשה ראב"ד מעיטור שוקי ירושלים י"ל בודאי להרמב"ם דפסק כמ"ד נטע רבעי ואפ"ה ס"ל דלא הי' עולה לירושלים אלא ענבים וכהירושלמי ועיי' תי"ט דמס' מעשר שני. וא"כ טעם ידוע דמשום נסכים וסגי בב"ד קטן ועוד הא לא עקרו התקנה לגמרי לעולם אלא לזמן ותנאי הי' בדבר ובהא אפי' ב"ד קטן יכול לבטל לצורך שעה וכמ"ש לעיל ויבואר אי"ה עוד לקמן. ומה שהקשה עוד בכ"מ מהא דאמרי' י"ט שני של

גליות הזהרו במנהג אבותיכם משום שמא יחזור הדבר לקלקולו ומשמע דאי לאו הכי הוה יכול לבטל אע"ג דליכא ב"ד גדול ממנהיגי' הראשונים. י"ל כמ"ש הר"ן ומייתי לי' מג"א רס"י תס"ח גבי גילוי כיון דמתחלה לא נעשה בכל המקומות אלא במקום שלא הגיעו השלוחי' ואי הי' אז ישיבת ב"ד הקובעי' חדשי' במקום אחר הי' השלוחי' מגיעי' למקומות אחרים והכל לפי הענין א"כ מעולם לא הוקבע אלא במקום שאין יודעי' קביעת הי"ט ועכשיו שבכל מקום בקיאי' לא ה"ל למיעבד אלא יום א' משו"ה הוצרך למימר משום שמא יחזור הדבר לקילקולו עושי' שני י"ט:

ולכאורה יש לעיי' להתוס' דמבמשוך היובל לחוד מוכח דצריך מנין אחר להתירו והא דמייתי ש"ס קרא מול ההר ההוא הוא להורת נתן לדידן שלא נמשך היובל בעוד השכינה שם אבל לעולם אנשי הר סיני ידעו והבינו מבמשוך היובל דצריך מנין אחר להתירו וא"כ קשי' כיון שכבר ידעו הדין א"כ לאיזה צורך הוצרך לומר להם שובו לכם לאהליכם. הלא ידעו שלא הותרו בנשותיהם אעפ"י שבטל הטעם אלא ע"י מנין אחר וא"כ המה מעצמם יושיבו ב"ד שלמטה על ככה ויתירו להם אע"כ מוכח כהרמב"ם דאפי' בטל הטעם צריך ב"ד גדול והוצרך הקב"ה בעצמו להתירו ולמימר שובו לכם לאהליכם ומוכח כהרמב"ם:

וי"ל לדעת הראב"ד דס"ל פשטי' דקרא ודאי לשלשת ימי' הוה כל זמן ידוע ולא בעי היתר כלל לא מיבעי למ"ד לא הוסיף משה יום א' מדעתו א"כ אדברי הקב"ה סמוך וקדשתם היום ומחר ואין לך קביעות זמן יותר מזה אלא אפי' למ"ד שהוסיף יום א' מדעתו מ"מ ס"ל דהוה כאלו כתוב שלשת ימי'. וס"ל לדינא כהתוס' מהסברא דדבר הנאסר לזמן הותר ממילא ולא בעי מנין אחר להתירו וכל עצמו שאמר להם שובו לכם. משום שאע"ג שלא אמר אלא ג' ימים אל תגשו שהם הימים שלפני מתן תורה. מ"מ מכללא נאסרו כל ימי משך נתינת התורה. ואם ימשוך זמן רב יהי' אסורי' כל אותו משך הזמן. והרמב"ן כ' שהי' תחלת כוונתם שישמעו כל התורה כולה מפי הקב"ה עצמו ע"כ אמרו למה נמות אם יוספי' אנחנו וגו' דבר אתה עמנו ונשמעה. נמצא נהי שלא נאסר בפירוש. מ"מ מכללא שמעי' לאסור ארבעים יום כל משך זמן נתינת התורה. ונהי דשוב בטל הטעם שהרי אמרו דבר אתה עמנו. מ"מ כיון דלא עבר הזמן צריך מנין אחר להתירו. וישראל לא ידעו עדיין דדבר הנאסר רק מכללא צריך מנין אחר להתירו משו"ה הוצרך הקב"ה לומר להם שובו לכם לאהליכם. והא"ש דמייתי ר' יוסף קרא קמא דשובו לכם ולא הי' סגי בקרא דבמשוך היובל. והא"ש דר' יוסף הוה בעי לאתויי דדבר הנאסר רק מכללא בעלמא נמי צריך מנין להתירו בפירוש וזה לא מוכח אלא מקרא קמא דשובו לכם ואביי

דפליג על ר' יוסף וס"ל דביצה לא בעי מנין אחר כיון שנאסר רק מכללא דביצה לא דמי לכללא דנתינת התורה. ונקל לחלק ביניהם מ"מ נתישבה קו' דלעיל לכאורה:
אלא עדיין יש לעיין לכאורה. א"כ אכתי מנ"ל לרב יוסף דדבר הנאסר מכללא צריך מנין אחר להתירו מדאמר רחמנא שובו לכם לאהליכם. דלמא באמת למצות עונה הוא דאתי ולא לדבר הנאסר מכללא וי"ל לפמ"ש מהר"ם שי"ף ז"ל פי' מצות עונה דלא כהמרש"א לנאמרה ונישנית דמה"ת לומר שנאמרה בשביל בני נח אלא כלפי שאמרי' פ"ק דע"ז אי לא הוה חטאו לא הוה מייתי ע"ש וכוונת הגאון ז"ל כיון שעיקר מצות פ"ו לקיום המין וה"א אי בטיל הטעם דהרי בטילה מיתה בטיל נמי המצוה קמ"ל דעדיין מצות עונה במקומה עומדת זו הוא כוונת הגאון מהר"מ שי"ף ז"ל והיינו לפמ"ש מהרש"א בסנהדרין דמ"ע של פ"ו היא ממ"ש גבי נח ואתם פ"ו שאז כבר נקנסה מיתה משא"כ אי קרא דאדה"ר הוי מ"ע ואז עדיין לא נקנסה מיתה ואפ"ה נצטוה על פ"ו. א"כ ליתא להנ"ל אע"כ דממ"ע היא מ"ש לנח ואתם פ"ו וצדקו דברי מהר"מ שי"ף ז"ל ומיושב קושיתינו הנ"ל דודאי לבתר דמסיק דדבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו אפי' בטיל הטעם. א"כ לא שייך לומר למצות עונה להתיר פ"ו דה"א הואיל ובטיל הטעם דקיום המין דהרי בטלה מיתה וה"א בטיל נמי המ"ע ז"א דעכ"פ צריך מנין אחר להתירו.
ולרמב"ם צריך מנין גדול א"כ מי יתיר מ"ע של פ"ו ולאיזה צורך אמר שובו לכם למצות עונה הלא ממילא לא יותר ויתבטל חיוב פ"ו אע"כ עיקר קרא להורות אדבר הנאסר מכללא שצריך מנין אחר ואזמן משך ימי מתן תורה קאי ולא אמצות עונה וא"ש אך עכ"פ מוכח כהרמב"ם דאפי' בטיל הטעם אי לא הי' הטעם מבואר וידוע וגם לא עבר הזמן צריך דוקא מנין גדול להתירו. וצ"ע במ"ש תוס' דהטעם הי' פשוט דמשום שכינה נאסר עלות בהר ונגוע בקצהו והלא שפתי רש"י ברור מללו מש"ס דתענית פ"ג דשם מבואר להדי' אי לאו קרא הי' סברא חיצונה נוטה שיהי' אסור לעלות על ההר לעולם שלא יהי' זבי' ומצורעי' נכנסי' לעולם למקום שיהי' המשכן עומד שם שעה א' וי"ל דס"ל להתוס' דודאי מסברא חיצונה אין שום סברא לאסור יותר מזמן תורה שאח"כ מסתלק השכינה והא דהוה ס"ד התם שהמקום נשאר מקודש היינו מהאי קרא גופי' מדהוצרך לומר במשוך וגו' ולא הוה ס"ד לחדש דין דבטל טעם לא בטל התקנה. אלא ה"ל למימר בהיפוך מדאיצטרך למימר במשוך וגו'. ש"מ דהמקום נשאר בקדושתו ולא בטל הטעם ומשו"ה הוצרך להתיר במשוך וגו' ומשו"ה מייתי התם עוד מוישלחו מן המחנה ואי ס"ד נשאר קדושת המשכן על המקום א"כ צריך מנין גדול להתיר בכל פעם לזבי' ומצורעי' ולא מצינו שהתיר הקב"ה להדי' המקומו' ההמה. אע"כ לא נשאר קדושה במקום. וקרא

במשוך היובל להורות נתן אע"ג דבטל הטעם צריך מנין אחר. מיהו מנין קטן סגי דלא ס"ל לתוס' כהרמב"ם. וא"כ י"ל מקומו' המשכן הותרו ע"י ב"ד של מרע"ה אעפ"י שנאסרו מפי הקב"ה וישלחו מן המחנה כן י"ל שיטת התוס' ולפמ"ש לקמן אי"ה דר' יוסי דמתני' דמעשר שני דס"ל אחר שחרב בהמ"ק הי' התנאי ס"ל דלא כהרמב"ם רק שהרמב"ם פסק כת"ק א"ש טפי דברייתא דמס' תענית ר' יוסי אמרה ע"ש ולטעמי' אזיל מיהו דברי ר"נ שם צריכי' ישוב מה ענין מקום מכבד את האדם להא דסיני ומשכן וע"ד אגדה י"ל דר"נ לא רצה להפסיד בני אתרי' דר"נ בר"ח שיפסידו ת"ח כמותו אלא ה"ל ס"ל שמ"מ קדושתו נשאר במקומו ע"ד מקום שיפול העץ שמה יהי' פירותיו. והשיב לו מכיון שאדם נוסע ממקמו נשאר שמם. ובדרוש יש להאריך בזה:

והנה עיי' תי"ט במס' מעשר שני ומ"ש שם דת"ק ור' יוסי פליגי בפלוגתת רבנן ור' יהודה דס"פ הזהב ומשו"ה פסק רמב"ם כר' יוסי דאתי' כרבנן דהתם הוא תימה בעיני. דע"כ לא פליגי אלא בשאינו מזלזל שער פרגמטי' ויכולי' החנוני' לזון ולהתפרנס עכ"פ במעט ריוח. אבל כשרבו הפירות עד שמתזלזל הפרגמטי' ש"ס ערוך ס"פ המוכר פירות שמתריעי' עלי' אפי' בשבת ובפרט על יין ושמן בארץ ישראל וכן פסק הרמב"ם בהו' תעני' ע"ש. וא"כ דברי תיו"ט צ"ע אך הנלע"ד דלא פליגי ר"י ורבנן שלאחר החורבן הותרה התקנה וברייתא דר"א שהי' לו כרם רבעי וכו' יוכיח ומעשה רב ואין חולק על זה. אך פלוגתתם במה שהי' קבלה בידם שהי' תנאי ופליגי אימתי הי' זה התנאי ת"ק סבר התנאי הי' בשעה שאסרו להוליך פירות עוד לירושלים מפני זלזול המקח ואסרו בזה איסור ותקנה. וס"ל לת"ק כרמב"ם שאם יתבטל טעם זלזול המקח צריד ב"ד גדול להחזיר תקנה ראשונה ליושנה וחשו אולי לא יהי' אז ב"ד גדול מהאוסרי' האלו. ע"כ תנאי הי' בדבר. ור' יוסי סבר דאין צריך ב"ד גדול ולא הי' צריך לתנאי וכשיתבטל הטעם יכולי' כל ב"ד לבטל. אך כשחרב בהמ"ק אז הי' מתיר ריב"ז תקנה קמייתא וחשש שיבנה בהמ"ק ויתרשלו הב"ד זמן מה לחזור ולתקן ע"כ התנה תנאי ורמב"ם פסק כת"ק ע"כ כ' משחרב בהמ"ק בטל התקנה דזה כ"ע מודים מעובדא דר"א אך התנאי לא הזכיר דס"ל כת"ק דלא הי' התנאי בשעת חורבן ועובדא דהוה משרבו הפירות אין צורך להזכיר דמאי דהוה הוה כנלע"ד נכון בעזה"י. ע"כ ההעתיק:

דף ה:

ד"ה מי לא מודה ריב"ז וכו' פירש"י תמוה כאשר הקשו בתוס' ולפע"ד ס"ל כשיטת הרמב"ם פ"ב מהו' ממרים דגזירה שפשטה בכל ישראל אפי' בטיל הטעם בעי' ב"ד גדול

לבטל והיינו דקאמר רבא מי לא מודה ריב"ז שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה שאז מקדמת דנא הי' שניהם קדושה א' בכל ישראל אפי' במקום שהב"ד יושבי' ואינו דומה לב' י"ט של גליות דאי לאו דמנהג אבותינו בידינו דלמא גזרה מלכות גזירה לא היינו עושי' כ"א יום א' וכבר נתקשה בזה הכ"מ שם. ולפענ"ד לק"מ דלא נתפשטה התקנה בכל ישראל ואפי' בגולה לא נתפשטה היכי דמטו שלוחי' כדלעיל ולכן כיון שבטל הטעם סגי במנין קטן ולק"מ אבל בר"ה וכשבאו עדי' מן המנחה ולמעלה שאז אפי' בא"י ואפי' במקום שהב"ד יושבי' הי' עושי' ב' ימים והי' קדושה א' וה"ל פשטה בכל ישראל. א"כ אע"פ שבטיל הטעם לא בטיל התקנה ע"י ריב"ז שהי' קטן מן הראשונים מתקני התקנה הלז כמ"ש לעיל בסמוך. ונהי דלענין למנות י"ט מיום ראשון הו"מ לשנות תקנה ראשונה משום דתקון המועדות בב"ד שבזמן ההוא תלוי לשנות אפי' מדין תורה כדכתיב אתם ואפי' מזידין ומכ"ש לשנות תקנה ראשונה. אבל להתיר עשיית מלאכה ביום שני או לאכול בו ביצה זה לא יתכן כיון שפשט איסורו בכל ישראל וא"ש פירש"י. והתוס' שהקשו על רש"י לשיטתי' אזלי דממ"ש פ' השולח ל"ו ע"ב משמע דלית להו כרמב"ם אלא אפי' פשט איסורו בכל ישראל נמי סגי בגדול וה"ה אם בטל הטעם סגי בקטן ושפיר הקשו מנ"ל לרבא הא דמודה ריב"ז ורש"י מצי סבר כרמב"ם כנ"ל וא"ש. ואולי מודה רש"י דכל הנהו אמוראי דפליגי ארבא בשמעתין. היינו טעמיי' דס"ל כשיטת התוס'. וכאשר הביאו סעד לדבריהם שם מהירושלמי. ולכן לא חשו לפשיטותי' של רבא מי לא מודה ר' יוחנן בן זכאי וק"ל. ועיי' בסמוך אי"ה:

דף ו.

אמר רבא מת בי"ט ראשון וכו' יש לעיין קצת לפירש"י משמע דוקא כשבאו עדים מן המנחה ולמעלה הוא דהוי קדושה א' משא"כ כשלא באו כלל איגלאי מילתא למפרע די"ט א' חול גמור הי' ונולדה בזה מותרת בזה וכן לענין עירוב וכלכלה ודלא כמ"ש תוס' בתירוץ השני עמ"ש מהר"מ לובלין וק"ל:

וא"כ יראה דר"ה נהפוך הוא מי"ט של גליות דבי"ט א' יתעסקו בו ישראל דה"ל ס"ס ספק יבואו העדים היום ספק לא יבואו העדים כלל וה"ל חול גמור ואת"ל יבואו היום שמא יבואו מן המנחה ולמעלה ולא יקובלו אצל הב"ד ויהיה ג"כ היום חול ואין לומר הכל ס' א' הוא ז"א דספק הראשון מתיר יותר מן השני דלספק הא' שמא לא יבואו העדים כלל. ה"ל יום א' חול גמור ונפקא מיני' לנולדה בזה ולעירוב וכלכלה משא"כ כשיבואו העדים מן המנחה ולמעלה יהיה מיהת י"ט מדרבנן וקדושה א' והצד השוה שבשניהם

שמותר לקבור בו מת וא"כ השתא נמי דלא ידעי' ה"ל ס"ס ומותר בראשון משא"כ בשני הו"ל רק ספק א' ספק באו אתמול קודם מנחה ספק אחר מנחה דלענין קדושת יום השני אין חלוק בין באו ביום א' אחר מנחה או לא באו כלל דמה שביצה אסור בו היינו משום קדושת יום א' וא"כ לא הוה רק ספק א' ויתעסקו בו עממי' ואיך השוה רבא ר"ה לשארי י"ט. ויש לדחוק דרבא נמי ס"ל דאזלינן בתר רוב השני' שלא מצינו אלול מעובר וי"ט א' הוה קרוב לודאי י"ט וזהו דוחק ועיי' בר"ה כ"א ע"א רבא יתיב בתענית תרי יומי זמנא חדא אשתכח כותיה ע"ש וק"ל:

ע"כ י"ל כך דרבא קאי אחר תקנת ריב"ז ואז שוה ר"ה לשארי י"ט של גליות דבי"ט ב' ה"ל ס"ס ספק שמא באו עדים אתמול קודם מנחה וה"ל היום חול גמור ואת"ל אחר מנחה מ"מ הא מקבלי' אותם מתקנת ריב"ז ואילך ויום ב' הוה רק י"ט דרבנן ולא העמידו דבריהם גבי מת. לכן יתעסקו בו ישראל משא"כ ביום א' ה"ל רק ספק א' שמא באו שמא לא באו לכן יתעסקו בו עממי' וא"ש:

אך לפמ"ש לעיל בסמוך בכוונת רש"י דלהכי אמר רבא בפשיטות מי לא מודה ריב"ז משום דכיון שפשט איסורו בכל ישראל א"א לבטל תקנת הראשונים א"כ ה"ה לענין מת נמי נימא הכי וכיון שקודם ריב"ז היה בי"ט מתעסקים בו עממי' בכל מקום שהי' עושים שני ימים א"כ גם לאחר תקנה כן יהיה ונהי שעתה נהפוך הוא שראשון ספיקא דאורייתא הוא מ"מ תרווייהו ליתסרי יום א' משום ספיקא דאורייתא ושני נמי משום שפשיט איסורו בכל ישראל. וצ"ע לכאורה. וי"ל אה"נ אחר תקנת ריב"ז היה קבורות מת אסור בשני הימי' ע"י ישראל כנ"ל והיינו במקום ב"ד כשבאו עדים מן המנחה ולמעלה ובשארי דוכתא בכל השני' משום חששא שמא באו עדים מן המנחה ולמעלה. וכמ"ש רש"י לעיל ה' ע"א ד"ה עד המנחה וכו' והרחוקים עליהם לעשותם בכל שנה שמא יבואו העדים אחר המנחה והרי קדושתן א' וכו' עכ"ל. אך כל זה עד דלא הי' בקיאים בקביעא דירחא. אמנם עכשיו איירי רבא מזמנו שהי' בקיאים בקביעא דירחא וידעי' בברור שיום א' הוא קדש גמור והשני דרבנן בעלמא ולגבי מת לא העמידו דבריהם הדרן לכללן ביום שני יתעסקו בו עממי':

והא"ש נמי מאי דמסיים רבא משא"כ בביצה שהוא שפת יתר דמלתי' כבר אמורה לעיל בדברי רבא וכבר פסק הולכתא כוותי' דרב בהא. והא"ש דלעיל מיירי לאחר תקנת ריב"ז קודם דהוי בקיאים והכי מיירי בתר דבקיאים. וא"כ כמה פעמים עפ"י חשבונינו יובן הזמן שהי' ראוים העדים לבוא קודם מנחה והי' ביצה מותר במקום ב"ד. ואנן מ"ט נאסר ביצה קמ"ל אפ"ה ביצה אסורה משום מנהג אבותינו בידינו כמו בכל ב' י"ט של גליות

שלא עקרנו המנהג אבותינו אע"ג דלא פשט איסורו בכל ישראל כנ"ל ה"נ אע"ג דבכה"ג שברור לנו שבאו עדים קודם מנחה לא פשט איסורו בכל ישראל אפ"ה נאסר ביצה משום מנהג אבותינו:

ובזה יתישב ג"כ קו' תוס' אנהרדעי איך יחלקו על ר' יוסי בשים לב מדוע לא פליגי נהרדעי לעיל בהך שמעתתא דשקלי וטרי אמוראי טובא בביצה מתקנת ריב"ז ואילך ומ"ט נטרו עד הכי ותו צ"ע לשיטת רש"י דמי לא מודה ריב"ז בבאו עדים מן המנחה ולמעלה קאמר. א"כ מה קאמר מה דעתך דלמא מעברי לאלול הא לא הוי אלול מעובר אם יבואו מן המנחה ולמעלה דמונין למועדות מיום ראשון ואין לומר נמי דמימות עזרא ואילך לא באו עדים מן המנחה ולמעלה דמה טעם וסברא יש לזה בשלמא שלא עברו לאלול פי' הסנהדרין מתהפכין בתחבולות שלא יארע אלול מעובר משום קלקול המועדות עיי' ר"ה י"ט ע"ב ועלתה בידם ברוב השנים. אך שלא יבואו עדים מן המנחה ולמעלה מריב"ז ואילך מ"ט לא יארע כזה. וצ"ע לכאורה. ע"כ נ"ל לפי הנ"ל דגם נהרדעי מודו לרבא דמתקנת ריב"ז ואילך ביצה אסורה. אך ס"ל היינו דוקא קודם דהוי בקיאי בקביעא דירחא. אך מה שחידש עתה דאפי' בתר דבקיאי' בקביעא דירחא נמי ביצה אסורה משום מנהג אבותינו. וע"כ היינו טעמא כדלעיל זימנין דגזרה מלכות גזירה וישתכח סוד העיבור ויחזור לקלקול הראשון לזה לא חשו נהרדעי דמה תאמר דלמא מעברא לאלול והם לא יהי' בקיאים אחר הגזירה הא לא מצינו אלול מעובר ולא נחוש למעוטי דלא שכיחי בשלמא לעשות מלאכה בי"ט שני לא נתיר דגזירה תשרי אטו ניסן כדאי' בר"ה כ"א ע"א גבי היכי דמטו שלוחי ניסן אבל לאסור ביצה זה לא מצינו עדיין בשום י"ט שיהי' קדושה א' מ"ט נחמיר בר"ה דלמא גזרו גזירה וישתכח הא לא מצי' אלול מעובר וא"כ ממילא לק"מ קו' תוס' מר' יוסי דמודי נהרדעי קודם דהוי בקיאי' דקדושה א' הוא וק"ל. ועיי' בסמוך:

דלמא מעברי לאלול פירש"י בתקנה ראשונה וכו'. והקשה מהרש"א הא תקנה ראשונה לא היתה כ"א אי באו אחר המנחה אבל בלא באו כלל לא. ועמ"ש לעיל בסמוך דצ"ע בלא"ה לשיטת רש"י הא לא הוי טעמי' משום מעברין לאלול אלא שיבואו מן המנחה ולמעלה ואז לא יהיה אלול מעובר דמוני' למועד מיום א'. והנלע"ד בזה לפמ"ש תוס' בתי' השני וכ"כ שיטה מקובצת ושיעור דבריהם דקודם ריב"ז כשלא באו עדים כלל הי' עושים קדושה א' וכן כשבאו מן המנחה ולמעלה. וה"ה נמי אחר התקנה כשאירע שלא באו עדים כלל הי' עושים קדושה א' דומיא דקודם ריב"ז והשתא דנהרדעי לא הי' צריכים לימר דלמא מעברין לאלול אלא סתם דלמא יבואו עדים מן המנחה ולמעלה וה"ל פשטה

תקנה בכל ישראל כמ"ש לעיל הלא לא מצינו אלול מעובר ולא שייך פשטה תקנה במידי דלא היה מעולם אך הם רצו לדחות זאת הסברא דלמא משו"ה תאסר ביצה דלמא לא יבואו עדים כלל כתי' השני של תוס' ויהיה אסור כמו שהיה בתקנה ראשונה לכן אמרו דלמא מעברין לאלול וכו' והנה אם נניח נמי שאם יבואו עדים מן המנחה ולמעלה היה היום ומחר קדש מ"מ איננו ממש כעין תקנה קדומה דאז היה יום השני י"ט ועכשיו הוא יום הראשון י"ט דאורייתא ולא משכחת ב' י"ט כעין תקנה ראשונה אלא שלא יבואו עדים כלל ויהי' ב' י"ט ויום השני עיקר וה"ל ממש כתקנה ראשונ' ויש לעשותן קדושה א' כמ"ש תוס' בתירץ ב' לכן אמרו שג"ז אינו דלא מצינו אלול מעובר וא"ש פירש"י וק"ל:

איתמר אפרוח שנולד בי"ט וכו'. דעת רבינו יחיאל בטור סי' תקי"ג דבנולד בשבת שלפני י"ט אסור בי"ט שלאחריו מן התורה דיציאת אפרוח מהקליפה הוה יותר הכנה מגמירת ביצה. וכיון דהך מאתמול גמרה לה הוה הכנה דאורייתא כ"ש יציאת אפרוח. וכיון דאפרוח גופיה לא חזיא לשבת מידי דהא א"א למישחטינהו. א"כ שבת לי"ט הכין ואסור מן התורה. וא"כ היה ראוי למיגזר י"ט דעלמא אטו י"ט אחר שבת אלא דכ' ט"ז ומג"א שם סקט"ו דנולד בי"ט לא מיחלף בנולד בשבת. אמנם מייתי שם מג"א דעת הר"ן דשבת לעצמו הכין אי משכחת חולה שיש בו סכנה ששוחטי' עבורו. נמצא ראוי ליומו והוה הלידה לצורך יום השבת ולא דמי לביצה דמאתמול גמרה לה. ולא הי' אותו הגמר ראוי ליומו כלל. ולא הכין אלא לי"ט שלאחריו. אבל אפרוח שהוא בפנינו וראוי ליומו. ונהי דא"א למישחטי' מ"מ אם יתרמי חולה שבת לעצמו הכין דאי לא יצא לאויר העולם לא הי' ראוי לחולה. ולזה נתכוון גם ה"ה רפ"ב מהו' י"ט ולח"מ ומל"מ לא עמדו על כוונתם ע"ש ועמ"ש בזה לעיל בסוגי' עצים שנשרו וכו' ע"ש:

ואיתימא ר' יוחנן כ' רמב"ן במלחמות ה' ליישב קו' תוס' ד"ה הואיל וכו' דהתם בשבת והכא בי"ט אסרו מוקצה. ואע"ג דבשלהי שבת לא בעי ש"ס לשנויי אדר' יוחנן לחלק בין שבת לי"ט דאפשר דשמואל אמר' ולא ר' יוחנן דהא איתמר שמואל ואיתימא ר' יוחנן ע"ש במלחמות ה' ולפע"ד להוסיף מדמשמע מסתמא דש"ס סוף שבת דמארי דשמעתין הוא שמואל ולא ר' יוחנן. א"כ ה"ל רב לגבי שמואל והלכתא כרב באיסורא ע"ש בהרז"ה ורמב"ן ור"ן וראש בשמעתין:

הואיל ומתיר עצמו בשחיטה פירש"י בלידתו פי' קודם לידה לא הי' ראוי לשחיטה. ולפ"ז התירא דמוכן אגב אמו בשחיטה. סותר הואיל ומתיר עצמו בשחיטה. דהואיל והי' מוכן אגב אמו בשחיטה אין הלידה מתיר יותר בשחיטה ממה שהי'. ולפ"ז נולד מן הטריפה עדיף מהכשירה למסקנא דאיכא תרתי חדא מוכן אגב אמו לכלבי'. ועוד שמתיר עצמו

ע"י הלידה בשחיטה מה שלא הי' ראוי קודם זה והתירא דמתיר עצמו בשחיטה גריעא מהתירא דמוכן אגב אמו דבהא אפי' רב מודה ובאידך פליגי רב עם שמואל ור' יוחנן:
אמנם הרז"ה ס"ל הפי' כפשוטו הואיל ומתיר עצמו בשחיטה להוציא מידי איסור אינו זבוח מתיר נמי איסור י"ט וקא קשי' לי' ממדבריות נימא נמי הואיל ושוחטין אותם יותרו ותי' התם אין היתר השחיטה בא להם היום. וקשה להבין סברא זו. ואם אולי ס"ל כהרא"ש דבעי' בי"ט שיפרוס ע"ג קרקע עיי' מג"א סי' תצ"ח סק"י א"כ משנולד עד שהפריס אסור לשוחטו ושוב כשהפריס מתיר עצמו. א"כ יש לחלק בין עגל שנולד ובין מדבריו'. ולהרז"ה בעגל שנולד איכא תרתי מוכן אגב אמו וגם מתיר עצמו בשחיטה. ובאפרוח איכא רק חדא משו"ה פליג רב. ובביצה מתרנגולת העומדת לאכילה איכא רק מוכן אגב אמו דאי בעי שחוט לי' ואכיל כל מה שבגוה ואפ"ה אסור לכ"ע משום דהכנה אגב אמו גרע ממתיר עצמו בשחיטה. ולשיטה ראשונה הנ"ל דמוכן אגב אמו לחוד עדיף ממתיר עצמו בשחיטה. ואפ"ה אסור ביצה מתרנגולת לאכילה צ"ל היינו משום הכנה או גזירת פירות הנושרין או משקי' שזבו וזה לא שייך בבעלי חיים כמ"ש תוס' לקמן רק מוקצה ולזה עדיף מוכן אגב אמו מהואיל ומתיר עצמו בשחיטה. אלא לזה קשה הא ר' יוחנן לית לי' מוקצה ומשו"ה הוצרך רז"ה למימר דמוקצה דהכא היינו גזירת משקי' שזבו. ולשיטה הנ"ל צ"ל כמ"ש בתי' התוס' ד"ה הואיל או כהרמב"ן לחלק בין שבת לי"ט:
ועגל שנולד בי"ט עיי' חולין י"ד ע"א בעי למימר אליבא דרב נשחטה הוברה וכו' ע"ש וא"כ אם שוחט העגל בי"ט אסור שוב לשחוט האם ביומי' משום אותו ואת בנו. ונימא הוברה האם דלגדל עומדת וה"ל עגל הנולד מעומדת לגדל דלכ"ע אסור. ויש ליישב ולחלק. ובפלפול הארכתי (בעזה"י):
ועגל שנולד מן הטריפה עיי' תוס' שתירצו דאתי' כר' הושעי' דלית לי' ד' סימני'. ולהאי תירץ ניחא דלר' יוחנן לק"מ שהרי מתיר עצמו בלידתו להיות מותר בשחיטת עצמו. אך לתי' ב' דלעולם ד' סימני' אכשר בי' רחמנא רק הואיל ואסור למיעבד הכי לכתחלה לא מיקרי מוכן. א"כ גם לר' יוחנן תיקשי בשלמא למ"ש תוס' לעיל ד"ה הואיל דלר' יוחנן מיחשב אפרוח כגרוגרת וצמוקי' י"ל הכא כיון דאינו אלא אסור לכתחלה להושיט ידו. שוב לא הוה גרוגרת וצמוקי' ומאן דס"ל כר"ש לית בזה משום מוקצה. אך לאותו תי' שכ' דר' יוחנן קאי לרבי יהודה. א"כ ה"ל מוקצה משום דלכתחלה אסור לשוחטו במעי אמו. ומתיר עצמו בשחיטה לא שייך כיון במעי אמו נמי הי' ניתר עכ"פ אם עבר והושיט

ידו ושוחטו. וצ"ל אה"נ וא"כ ליתא למ"ש רא"ש מדשקלי וטרי רבה ור' יוסף אליבא דרב ש"מ הילכתא כוותי' והשתא י"ל משום ר' יוחנן שקלי וטרי דלדידי' נמי תיקשי וק"ל:
ומ"ש תוס' עוד בשכלו לו חדשיו בי"ט עצמו פשוט דהכא לא שייך דהוה מוקצה בין השמשות מחמת יום שעבר. דהא הוה כמו ספק אם יבשו הגרוגרת וצמוקים או לא יבשו דאסור מספק דכל זמן שלא יצאו ככבים של לילה אחרונה לא נגמר הולד במעי אמו. אמנם מ"ש מהרש"א מיום שמיני זה הוה ודאי מוקצה מחמת יום שעבר. דהרי אח"כ כשחי שמנה ימי' הוברר למפרע שנולד כשכבר כלו לו חדשיו. ובין הי' איסורו רק מחמת יום שעבר עיי':

דף ו:

אם לא היתה נבילה מע"ש. תוס' גרסו מעי"ט והקשה מריש מכילתין נתישב היטב בדברינו שם ע"ש:
ומצא בה ביצים גמורו' לשיטת רש"י היינו שנגמרו בחלמון ולרשב"א בתה"א בית ג' שער ג' ושער ד' בחלבון נמי. ותוס' כ' שיש למחוק גמורו' ולגרוס ביצים. ושיטת רש"י ורשב"א הנ"ל דמדלא קתני ביצה שכמוהו נמכרת בשוק כדתנן במתני' דעדיות גבי ביצת נבלה משו"ה ע"כ לפרש גמורו' תמונת הביצה בחלמון או אפי' גם החלבון כהרשב"א אבל עכ"פ אין כמוהו נמכרת בשוק. אבל צל"ע א"כ מאי פריך אלישנא דמותרת בי"ט מברייתא דביצים גמורות התם גמורות בחלבון וחלמון לבד מותרת בי"ט דה"ל נתח מהתרנגולת ואין כאן הכנה ונולד משא"כ השוחט בי"ט ומצא ביצה שכמוה נמכרת בשוק שנגמרה היום דלמא אסורה בי"ט. דהא לס"ד דהשתא לא אמרי' י"ט לעצמו הכין. ואפי' נדחק ונאמר דביצים כולל משנגמרה בחלמון עד שכמוה נמכרת בשוק ושפיר פריך. מ"מ קשי' לי דהא בחדא דוכתא מיתני' תרוויי' היתר חלב וי"ט. וכן הוא בריפ"ק ובראב"ן ה"ג מצא בה ביצים גמורות מותר לאכלן בי"ט ומותר לאכלן בחלב. וא"כ גמורות לענין י"ט בודאי לא מיירי אלא גמורות ממש שכמוה נמכרת בשוק דאל"ה פשיטא. וה"ה בחלב נמי בהא מיירו ומאי מקשה אלישנא דמותרת לאכלן ויש לדחוק בכל זה. אבל יש מכאן ראי' לשיטת רשב"ם שבמרדכי. דלת"ק אין היתר אלא שכמוה נמכרת בשוק והיינו גמורות ור' יעקב לקולא פליג כמ"ש פר"ח בי"ד סי' פ"ו ומאי דקשי' על שיטה זו וישובה ביאור בשער המלך ספ"ט ממאכלות אסורות. ואני עני לולי דמסתפינא הו"א דרשב"ם לא גרס בדר' יעקב אם הי' מעורו' בגידין. אלא אם הי' מעורו' לחוד ותו לא ורצונו שהם מעורות בתרנגולת ולא התחילו לצאת לחוץ עדיין דלת"ק כיון שנגמר

הקליפה קשה אע"ג שעדיין אינה מתחלת לצאת לחוץ עד מעת לעת אחר שנגמרה. מ"מ מותרת בחלב ולר' יעקב כיון שעדיין מעורות בתרנגולת ולא התחילה לצאת לחוץ נקרא מעורו' ואסורו'. ועיין לשון פירש"י במנחות ע' ע"א ד"ה מאי שנא מדכתי' אפינקסי' דאילפא וכו' ע"ש. ואשכל דברייתא ללישנא בתרא היינו כל זמן שלא התחילו לצאת מרחם התרנגולת ושלל היינו שהתחילה לצאת מלשון נשללה כמ"ש רשב"א בתה"א לשון זה וזה מה שנלע"ד בשיטת רשב"ם יותר מכל מה שראיתי:

ועיין בת"כ פ' אחרי ונפש אשר תאכל נבלה פרט לחרטום קרניים וצפרנים וביצים. רוצה לומר שאלו אינם בכלל אכילת נבלה ואין שום מקרא מיותר לביצים אלא הברייתא נקטה כל אלו שאינם בכלל אכילת נבלה והוא כמו ברייתא דשמעתין דכולל שלל של ביצים עם גידין ועצמות ואין שום הכרע בברייתא דת"כ יותר מברייתא דשמעתין ונפלאתי על דברי הקרבן נתנאל בזה עי"ש:

ועיין יש"ש פ' כ"ה ומייתי לי' ש"ך סי' פ"ז דמקשה אהרשב"א בתה"א דלענין הכה על זנבה והטילה ביצה כ' רשב"א בעי' שכמוה נמכרת בשוק ובב"ח סגי לי' בחלבון וחלמון. ודוחק לחלק בין דאורייתא לדרבנן ע"ש נראה עיקר קושייתו אע"ג דהתוס' כ' חילוק זה בין בב"ח דרבנן לנבלה דאורייתא. מ"מ הכא צריכין לחלק בדאורייתא גופיה דבנבלה אפי' כמוה נמכרת בשוק אסורה. ובאמה"ח כמוה נמכרת בשוק מיהת מותרת ולענין בב"ח דרבנן מותר אפי' רק נגמר בחלבון וחלמון. ולענין טומאה עוד קיל טפי דאפושי טומאה לא אפושינן ומנ"ל לרשב"א לחלק בדאורייתא גופי' ולפע"ד ס"ל לרשב"א דהא דאסרינן ביצת נבלה אפי' שכמוה נמכרת אין הטעם משום גזירה אטו טריפה דז"א דהרי אין גוזרי' דספנא מארעא אטו ביצת זכר כמ"ש תוס' בחולין. אלא הטעם כיון שנמצאת בתוך התרנגולת אשר שם נמצאו כמה מיני ביעים האסורים מדינא שהם כבשר נבלה. אוסרי' גם את זו משום חברתה. וכן מצאתי בבד"ה ומשמרת הבית משא"כ באבר מן החי שיצאה מן התרנגולת ואין עוד אחרת בחוץ אין לגזור כולי האי ודי למיגזר בקליפה רכה אבל כל שכמוה נמכרת מותר אעפ"י שאמה"ח איסור דאוריי' גם בעוף ובשר עוף בחלב דרבנן מקלינן טפי עוד. ובטומאה מקלינן שלא לאפושי ואפי' לת"ק כמ"ש שער המלך הנ"ל כנלע"ד:

אבל מ"ש הש"ך דהיתר ביצה חידוש הוא ואין לך בו אלא חידושו כשנגמרה שראו שהאם רובצת עלי' האי חידושא דהיתר ביצה מבואר היטב בתוס' חולין ס"ד ע"א ד"ה שאם רקמה וכו' אבל מ"ש ליישב בזה שיטת רשב"א הנ"ל יש לי לפקפק כאשר אבאר בעזה"י דרמב"ם פ"ט מנדרי' פסק הנודר מבשר אסור בבשר עוף משא"כ בשר דגים וחגבי' אא"כ

באתרא דמימלך עלי' שליח וכ' לח"מ דטעם הדבר משום דבשר עוף אסרוהו בחלב מיקרי בשר בלשון בני אדם בלא המלכת שליח משא"כ בשר דגי' וחגבי' ע"ש ובחי' למס' חולין דהיא גופי' טעמא בעי מ"ט אסרו טפי בשר עוף בחלב מבשר דגים. והעליתי שם דעיקר הטעם הוא כיון דקיי"ל אמה"ח נוהג בעוף וגם יש שחיטה לעוף כמו בבהמה וכן לענין טריפות משו"ה מיקרי בלשון בני אדם בשר טפי הן לענין לשון ב"א דנדרים והן למיגזר בשר עוף בחלב אטו בשר בהמה. משא"כ בשר דגי' וחגבי' ע"ש בביאור והשתא אי ס"ד דביעי' כל זמן שאין כמוה נמכרת בשוק הוה מדינא בכלל אמה"ח דעוף וצריכא גם היתר שחיטה. וה"ה אי מיטרפא התרנגולת לפנינו וכבר נגמרה ביצתה בקליפה רכה. אסורה מן התורה אע"ג דלא גדלה ולא גמרה באיסור כי הוא עדיין נתח מניתוחי אמו. א"כ ממילא הוה בכלל איסור בב"ח גזירה אטו בשר בהמה. ומדחזינן בשמעתין כל שנגמר בחלבון ולר' יעקב נמי כל שאינה מעורה בגידי' אינינו בכלל גזירת בב"ח ש"מ דמן התורה לית בי' שוב איסור אמה"ח וטריפו' רק מדרבנן ובבב"ח דהיא גופי' דרבנן לא גזרו כולי האי. וע"כ מחוורתא כדשניין מעיקרא:

ובדברי' האלו י"ל שיטת הסוברי' הלכה כר' יעקב נגד ת"ק אע"ג דבירושלמי איתא הכי מ"מ היא גופיה טעמא בעי מ"ט פסק ירושלמי כיחידאה. וי"ל דס"ל דת"ק ור' יעקב פליגי אי בשר עוף בחלב דאורייתי' או לא ולת"ק בשר עוף בחלב דאורייתא ולא תיקנו בי' רבנן מידי כי הכל דאוריי'. ולא מיקרי בשר אלא שאינו נגמר בחלבון אבל משנגמר אע"ג דלענין אמה"ח עדיין אסור כל שמעורה בגידין מ"מ לענין בב"ח אינינו בשר. ואך ר' יעקב סבר בשר עוף בחלב לאו דאורייתא. ורבנן הוא דגזרו. וגזירתם משום דמיקרי בשר לענין אמה"ח. א"כ כל זמן שמעורה בגידין דעדיין שם אמה"ח עליו לכולי עלמא הוא בכלל גזירת בשר עוף בחלב. וכיון דקיי"ל בשר עוף בחלב לאו דאורייתא ממילא הלכה כר' יעקב ויש ליישב גם תרי לישנא דש"ס דשלל ואשכול עד"ז ודעת לנבון נקל. וצ"ל לפ"ז לת"ק דבשר עוף בחלב דאורייתי' מ"ט לא גזרו בי' כמו שגזרו על ביצת נבלה שכמוה נמכרת בשוק י"ל כמ"ש ר"ת משום דבשר בחלב האי לחודא שרי וכו' ויש להסביר ע"ד שכתבתי לעיל. דכשפותחי' התרנגולת נבלה ומוצאים בה כמה מיני ביעי' ויש מהם נבלה מדאורייתא גזרי' הני אטו הני. משא"כ תרנגולת כשרה כשהביעי' לפנינו בתוך התרנגולת עדיין לא מתשיל אי לאוכלם בחלב או לא. אך אח"כ כשכבר מונחי' בקופסא בא לבשל א' מהם בחלב ליכא למיגזר הא אטו הא:

דף ז.

למיתבי לי ביני וביני עפירש"י ומזה למד בתה"ד סי' שכ"ב דינו של מוכר בשר איל שאינו מסורס בחזקת מסורס שפסקו רמ"א בח"מ סי' רל"ג. ותמה שם הב"ח הא משנה שלימה שנינו בב"ב פ"ג ע"ב ד' מדות במוכרי' יפות ונמצא רעות לוקח יכול לחזור בו. אע"כ מיירו הכא בשנפסדו שהניחום תחת התרנגולת ולא אפרחן וכמ"ש הרי"ף והרא"ש בשמעתין. וביאור הדברי' ר"ן פ"ב דקדושי' אבל אי הוה בעינא לעולם הלוקח יכול לחזור בו. וכ"כ מהרש"ל ביש"ש דפרקין ובחכמת שלמה דשמעתין ועי' מה שנדחק קרבן נתנאל בזה וכבר נזהר בזה הריטב"א דמייתי לי' בשיטה מקובצת דאין שום קפידא לאכילה ולא לענין בריאות הגוף כלל וכלל בין הני ביעי להני ביעי רק קפידא של קפדן וה"ל יפות ונמצא יפות דהמקח קיים ומחזיר לו אונאתו. ואין ספק דבין איל מסורס לאינו מסורס נמי הכי הוא דהרי איל שאינו מסורס לגבוה סליק וכהנים אוכלי' אותו למשחה לגדולה כדרך שמלכי' אוכלי'. ובהיות ישראל יושבי' על אדמתם ואין עכו"ם ביניהם מי סירס להם בהמתם והי' עולה על שולחן מלכי יהודה הצדיקי' בשר שאינו מסורס וליכא אלא קפידא של קפדן וה"ל יפות ונמצא יפות דמחזיר לו אונאתו והמקח קיים ויפה למד כן מרש"י דשמעתין והדין דין אמת עכ"פ אלא שצריכי' להבין מנ"ל לרש"י שאין קפידה יתירה באלו הביעי' דלמא איכא קפידא והלוקח יכול לחזור והכא מיירי בדלא אפרחן וכהרי"ף וי"ל זה:

אך נ"ל הכרח גמור דאלת"ה תיקשי אי לא אפרחן נמי לימא לי' דלמא לאכילה זבנתה ואיתיב לך דביני וביני אבל לא אפסיד הקרן שלי דאע"ג דרוב הקוני' ביעי' דפחי' או דדכרא צריכי' לגדל אפרוחי' מ"מ הא אין הולכין בממון אחר הרוב כמו זרע פשתן שזרעו ולא צמחו ר"פ המוכר פירות צ"ג ע"א ת"ש המוכר פירות וכו' ע"ש ובטוש"ע סי' רל"ב סקכ"א. ועוד הכא גרע טפי מזרע פשתן דמדאכרז ביעי דפחי' ולא התנה שיהי' נמי דדכרא דדלמא יהבו לי' דספנא מארעא. וכן האי דהכריז ביעי דדכרא איך לא חשו שיתנו לו דדכרא משחוטה ולא יגדלו אפרוחי' וה"ל להכריז דפחי' דדכרא למאן. ומדלא אכריז יש קצת ראי' דלא בעי להו אלא לאכילה והאי גברא לא דקדק אלא אצריבא ולא אשמינא. ואידך דקדק אשמינא ולא אצריבא והצד השוה ששתיהם לא הקפידו אגידול אפרוחי' וא"כ איך הוציא רב אמי ממון מיד המוכר אע"כ מוכח שאין שום קפידה לאכילה בזה והמקפיד ממש בטילה דעתו ומסתיין למיהב לי' ביני וביני אבל לבטל מקח לא כמו יפות ונמצא יפות מיהו החולקי' י"ל ס"ל כשיטת תוס' סנהדרי' ג' ע"ב דברוב מעלי' כ"ע מודי' דהולכין בממון אחר הרוב:

ועוד ראי' ברורה לדין זה מדאמרי' לרב עם יציאתה נגמרה ומגדל אפרוחי' נפקא מיני' למקח וממכר ואי ס"ד דבלא גידול אפרוחי' נמי אי הביעי' בעינא הלוקח חוזר בו מטעם יפות ונמצא רעות דלא חזיין לאכילה כולי האי א"כ אמאי צריך למימר מגדל אפרוחי' דלית בי' נפקותא אלא אי אפסיד ולא אפרח וגם לא שייך דין זה בדספנא מארעא נימא עם יציאתה נגמרה לאכילה דצריבן ואי הביעי' בעין הדרא זבינא ושייך אפי' בדספנא אע"כ מוכח דאי לאו לגדל אפרוחי' משום שינוי דאכילה אפי' הי' בעין לא יהיב לי' אלא ביני וביני. אבל השתא דאיכא נפקותא דלגדל אפרוחי' ה"ל אינו מינו ושניהם יכולי' לחזור בו. ולא תיקשי אכתי נימא רק עם יציאתה נגמרה לאכילה ונפקא מיני' למיהב דביני וביני. ז"א דזה לא שייך אלא בדספנא מארעא דלא שכיחי אבל זבין מיני' דדכרא כיון דאמת הוא דאינו מגדל אפרוחי' המקח בטל. והאמת קאמר. ומיהו אעפ"י שהוכחנו דין זה מדרב מ"מ אין להוכיח סברת ריטב"א שאין שום שינוי לענין אכילה בין אלו לאלו די"ל דאע"ג דיש קפידא מ"מ כיון דרובא המקפידי' על דפחי' אין כוונתם משום אכילה אלא משום ולדות א"כ רב לטעמי' דס"ל הולכין בממון אחר הרוב ומבטל המקח מטעם רוב ואע"ג דכתבתי לעיל מדפרט דפחי' ולא אמר נמי דדכרא יש קצת ראי' דבעי להו לאכילה מ"מ מאן לימא לן דרב לא מיירו אלא באומר דפחי' ודדכרא:

עם יציאת כולה ולא רובא ולאפוקי מדר' יוחנן נראה דודאי אין סברא דרב פליג דיציאת רובא ה"ל כילוד כולה ואפי' החזירה אח"כ וער"פ בהמה המקשה. אבל נלע"ד דפליגי לישני בשני תירוצי תוס' לעיל ד' ע"א ד"ה אלא בהכנה וכו' דלתי' קמא לידה גופי' הוה הכנה ומשמע מלשון רמב"ן דהיינו שבא לידינו מה שלא הי' לנו עד עתה נמצא שבת הכין לי"ט וזה לא שייך ביצאה רובא בשבת וחזרה ויצאה אח"כ בי"ט דהיציאה דשבת לא הועילה לנו כלום שהרי חזרה וכיון דביו"ט אחר שבת שרי כי האי גווני מכ"ש י"ט דעלמא דכיון דיצאה רובא בשבת וה"ל כילוד נמצא כבר מאתמול מע"ש גמרה בחול. והלידה דשבת לא הועילה לי"ט שהרי חזרה ומותרת בי"ט אחר שבת ומכ"ש בי"ט דעלמא משא"כ לתי' ב' דתוס' דהכנה הוא מה שגמרה הלידה דשבת דהותרה בי"ט א"כ גם יציאת רובא בשבת גרמה היתר בי"ט וה"ל הכנה ואסורא אם יצאה בי"ט אחר שבת וגזרי' י"ט דעלמא אטו י"ט אחר שבת ובהא פליגי הני תרי לישני לפע"ד: והלא בדק יפה וכו' מהרמ"ל הגי' ואפי' בדק יפה אימר יצתה רובא וחזרה וכן נראה דללישנא דלית לי' לרב כר' יוחנן הך דיצאה רובא. ע"כ מוקי ברייתא דכל שתשמישו ביום באומר לא בדק יפה:

בדאיכא זכר נמי אימא מארעא ספנא אע"ג דרובא ע"י זכרי' כמ"ש הרא"ש מ"מ דבר שיל"מ לא מהני חד רובא ומשני גמירי כל היכי דאיכא זכר לא ספנא מארעא. ולפ"ז הא דאמרי' דרב מיירי בדספנא אין רוצה לומר דודאי ספנא אלא דלא בדיקנא עד שיתין בתי והוה ספיקא אע"ג דרובא ע"י זכר מ"מ בדשיל"מ אין הולכי' אחר הרוב ולפ"ז מ"ש תוס' לקמן ד"ה כי לא בדק וכו' דרובא דספנא יולדי' ביממא ר"ל השתא הוי תרי רובא חדא רוב מן הזכרי' שאינם יולדי' אלא ביום. והמיעוט נמי דספנא נמי רובא ביום וזה דעת יש"ש ולחנם השיג עליו בקרבן נתנאל: מיהו הר"ן בשמעתין ס"ל נהי דשיל"מ לא בטיל ברוב היינו כיון דאתחזק עכ"פ מיעוט איסור בתוך התערובו' משא"כ מרובא דליתא קמן כגון רובא דספנא יולדת ביום דלא אתחזק שום מיעוט איסור לפנינו גם בדשיל"מ הולכין אחר הרוב ומ"מ לקמן ס"פ אין צדין כ' ר"ן שהוא חוכך בעכו"ם שהבי' ביצים בי"ט אי נסמוך ארוב ביצי' דעלמא שהם מאתמול שלשום ע"ש ותמהו האחרוני' בסתירה זו ועי' שער המלך פ"ד מהו' י"ט הלכה כ"ד ועי' יד דוד בשמעתין ועי' מל"מ פ"ז מהו' מעילה: ולפע"ד ודאי היכי דאיתחזק מיעוט איסור בתוך התערובות פשיטא דלא בטיל והיכי דלא אתחזק כלל כגון שהעכו"ם מביא בליל י"ט דלית לן שום חזקה שנולדה שום ביצה בלילה בכל העולם כלל בזה פשיטא דאזלינן בתר רובא דיולדת ביום. אך אם העכו"ם מביא ביום נהי דלא דמי לרובא דנתערבה באלף דאיכא חזקת מיעוט קמן מ"מ נמי לא דמי לעכו"ם המביא בלילה דלא אתחזק שנולד שום ביצה בלילה. אבל הכא משהאיר השחר איכא כמה ביצים שנולדה היום בעולם ואתחזק איסורא בעולם עכ"פ בזה חוכך הר"ן להחמיר כנלע"ד:

דף ז:

שאור בכזית וכו'. כבר כתבתי לעיל במתני' דאפי' אי איכא איסורא בחצי שיעור בל יראה וליכא מלקו' על שיעור בל יראה. מ"מ נפקא מיניה אי אתי עשה דביעור חמץ ודחי לאו דלא תעשה מלאכה בי"ט עמג"א סי' תמ"ו ופר"ח שם. ועוד נפקא מינה לבצק שבסדקי עריבה עי' ש"ע סי' תמ"ב סעי"ז ח' ע"ש:

וב"ה ס"ל ילפי ביעור מאכיל' נ"ל דב"ה ס"ל כמ"ש ר"ן ריש מס' פסחים דאפשר דמשו"ה הקפידה תורה לבער חמץ משום דילמא אתי למיכל מיני'. וא"כ חד טעמא הוא וילפי' ביעור מאכילה וב"ש ס"ל דגזירת הכתוב בעלמא הוא דא"כ בשארי איסורים נמי כמ"ש תוס' ריש פסחים וכיון דגזירת הכתוב הוא ומצוה בפני עצמו לא ילפי' ביעור מאכילה.

והא"ש נמי דב"ה ס"ל הצריכותא דה"א חמץ ראוי לאכילה דלטעמי' אזיל דס"ל דביעור מטעם אכילה משא"כ ב"ש לית לי' האי צריכותא וק"ל:
ועיין רש"י פסחים כ"ג ע"א ד"ה וצריכי וכו' והתם אשגירת לישנא דשמעתין נקט וצ"ל בהיפוך אי הוה כ' לך גבי שאור ה"א משום שאינו ראוי לאכילה מותר בהנאה משא"כ חמץ וכו' וק"ל:
מ"ש תוס' כדאשכחנא האי שיעורא ביה"כ עיי' באיכה רבתי בפסוק כל עמה נאנחים פליגי תנאי בשיעור משיב נפש וס"ל לר' חנינא שיעורא כגרוגרת וכ' יפה ענף דס"ל לר"ח דזהו שיעור של יה"כ ופליג אתנא דמתני' פ' יה"כ ע"ש ומ"מ על ב"ש וב"ה לא יחלוק וא"כ א"א לומר כתוס' דשמעתין אלא כפירש"י:
דלמא מימלך ולא שחוט. דעת רמב"ן במלחמו' ה' דלרב יוסף טעמי' דב"ה כמו ב"ש אליבא דרבה דלמא מימלך ולא שחיט אבל אי אית לי' עפר מוכן ליתן עפר למטה ישחוט ויחפור ויכסה אחר שחיטה: ולכאורה יש לעיין אי נמי לית לי' עפר למטה ישחוט. ושוב יקבץ הדם ויחפור ויתן עפר למטה ולמעלה כבש"ע י"ד סי' כ"ח סעי' ז' וי"ל דא"א שלא יבלע בעפר קצת דם ואסור לגוררו בי"ט כמ"ש מג"א סי' תצ"ח סקכ"ה. אכן תינח למ"ד כל דמו בעי כיסוי אך למאי דקיי"ל אפי' מקצת דמו סגי לכתחלה והוא פלוגתא דתנאי ס"פ כיסוי הדם ופלוגתת רמב"ם וראב"ד פי"ד מהו' שחיטה ע"ש ואנן קיי"ל בש"ע י"ד כרמב"ם דלכתחלה אפי' מקצת דמו וא"כ ע"כ א"א לומר כר' יוסף אלא כרבה:
ועיין ברא"ש פ"ג דבכורו' דמייתי מג"א סי' תצ"ח סקכ"ד ולע"ד כוונתו אפי' חפירה דאחר שחיטה נמי הוה מכשיר שאפשר לעשותן מעי"ט כיון דקודם שחיטה יודע שעתיד שיצטרך עפר לכסות לא שרינן לי' לשחוט וכן מצאתי להדי' בשיטה מקובצת בשמעתין והוה כמו אישתפוך חמימי לפני מילה דאסור למול משום דסופו לבוא לידי חלול שבת לחום לצורך פ"נ וה"נ דכוותי' וע"ש בש"מ. והשתא לפ"ז לא פריך מידי מתריסי' אהשוחט די"ל שאני השוחט דהי' אפשר לעשותו מעי"ט משא"כ תריסי' דא"א לפותחן מעי"ט ולהניח פתוח כל הלילה דהרי התירו סופן משום תחילתן מבואר מזה דא"א להניח פתוח כל הלילה ולק"מ ב"ה אדב"ה וב"ש אב"ש בלאה"נ לק"מ כדאמרינן לקמן שאני התם דאיכא דקר נעוץ. וא"כ קשה אמאי דחוק ר' יוחנן מוחלפת השיטה האיכא לשנוי כנ"ל. וי"ל דלרב יוסף תיקשי דלפמ"ש לעיל בשם רמב"ן שרי ב"ה לחפור אחר שחיטה אע"ג דגם חפירה דאחר שחיטה אפשר לעשותו מעי"ט. וא"כ הא דאוסר קודם שחיטה לאו משום דאפשר לעשותו מבע"י הוא ושפיר קשי' אתריסי' ומחליף השיטה.

אך לרבה דקיי"ל כוותי' לא אתאינן כלל להחליף השיטה ומיושב פסק הרי"ף דמייתי השוחט ותריסי' ולא מחליף שום שיטה וערז"ה ורמב"ן:
והוא שיש לו דקר נעוץ מבע"י וטלטול הדקר צ"ל שהותר דה"ל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו ועמ"ש תוס' ר"פ כל הכלים ד"ה רחת ומלגז וכו' בסוף הדבור ע"ש וק"ל. והנה רמב"ם ס"ל אם שחט ועבר וחפר ג"כ יכסה. אבל לא יחפור בתחלה לכסות ועמד עליו לח"מ ע"ש ומ"ש בס' בינה לעיתים ועדיין צ"ע ליישב:

דף ח.

והא קא עביד גומא ופרש"י דחייב משום בונה עיי' תוס' שבת צ"ה ע"א ד"ה והרודה וכו' דבנין בי"ט שרי מטעם מתוך וליכא אלא איסור דרבנן א"כ הוה הכא ג' דרבנן בנין דרבנן ומלאכה שאצ"ל ומקלקל דכי האי גוני שרי במקום מצוה לכ"ע ולר' יהודה נמי דמלאכה שאצ"ל חייב מ"מ הוה שבות דשבות במקום מצוה. מיהו לב"ש דלית להו מתוך. מ"מ לב"ש בלא"ה מתיר אפי' לכתחלה משום שמחת י"ט. אבל לב"ה דאוסר עכ"פ אם עבר ושחט שרי במקום מצוה משום כל הני שבותים דרבנן ומוכח דלא מהפכי' השוחט דא"כ לב"ש אסור לכתחלה ולב"ש לית לי' מתוך ואיכא בנין דאורייתא לא הי' מתיר ב"ש משום מצוה. ואמנם לרבה דס"ל לקמן י"ב ע"א דבעירוב והוצאה פליגי. וגם ב"ה לית להו מתוך ע"כ ליכא הכרח הנ"ל שפיר יש להפוך השוחט ובזה י"ל לשון רש"י לקמן ח' ע"ב אמר רבה שחט ציפור מעי"ט וכו' ופירש"י משום אימנועי שמחת י"ט ליכא. וקשה שמחת י"ט מאן דכר שמי' הא ב"ה לא שרי אלא בעבר ושחט ומשום מצות כיסוי. והא"ש דלרבה מודה רש"י דמהפכי' השוחט אלא שכתבתי לעיל לרבה לא ק' כלל מתריסי' ולא צריכי' להחליף שום שטה:
שאפר כירה מוכן הוא עמג"א סי' תצ"ח סקכ"ח וכן בסי' ש"מ סק"ח כ' מג"א שאם נתערב אפר שהוסק היום עם שהוסק אתמול באופן שלא היה ניכר מעולם בטיל ברוב דדשיל"מ שלא ניכר מעולם בטיל ולא בעי ששי' אע"ג דאפר באפר הוה כקמח בקמח ומקרי לח בלח מ"מ בדרבנן סגי ברוב. וכבר תמה עליו בס' בינה לעיתים פ"ב מהו' י"ט הלכה י"ח מה לי דרבנן מה לי דאורייתא לעולם לח בלח בעי ס'. אך הכא במידי דלאו אכילה וטעמא אין ענין לששי' לא בדאורייתא ולא בדרבנן וסגי ברובא לעולם ע"ש. והנה אמת נכון הדבר. ואעתיק כאן מ"ש על גליון ש"ע שלי מאז וז"ל עיי' בכורו' כ"ג ע"א אפר פרה שנתערב וכו' דבמשא מטמא וס"ל למג"א טלטול כמשא דמי' משו"ה הוצרך לומר דהוה מדבריהם. וצ"ע בתוס' שם סוף ד"ה נבלה וכו' במ"ש דמים ומלח לענין תחומין ע"ש

וק"ל. ועיי' עוד בכורו' כ"ב ע"א תוס' ד"ה הנך וכו' ונלע"ד דמ"ש שם טומאה הוא לאו דוקא אלא כל מידי דלאו אכילה והנאה לא שייך ס' וטעם כעיקור ועיי' משנה למלך פ"א ממשכב ומושב הלכה י"ד ד"ה עוד נראה וכו' מבואר דרמב"ם ס"ל אפר באפר מקרי יבש ביבש משו"ה אמרי' נהי במגע לא מטמא מ"מ במשא מטמא ע"ש וא"כ אנן קיי"ל דלא כרמב"ם אלא קמח ואפר מקרי לח בלח אינו מטמא אפי' במשא וה"ה לענין טלטול מוקצה וצ"ל ליישב ש"ס דאמר אאפר פרה דבמשא מיהו מטמא דאזלא למ"ד גם לח בלח אין בילה לכן מדמה לח ליבש לענין זה. אבל למאי דקיי"ל בלח יש בילה עיי' תוס' ר"ה י"ג ע"ב ד"ה חוץ וכו' א"כ אפר פרה אין לדמות לנבילה בטילה בשחוטה וכן הפילה חררת דם ואינו מטמא לא במגע ולא במשא. וה"ה לענין טלטול מוקצה דבטל ברוב ולא הי' צריך מג"א לכל זה:

ואמנם נ"ל דהיינו למאי דקי"ל מין במינו בטל ברוב. אך לר' יהודה אמר רב דמיירי בשמעתין וס"ל בעלמא מב"מ לא בטיל ורוב הראשונים לא ס"ל מ"ש תוס' בחולין גבי שאני ציר דרבנן בטיל מב"מ דליתא אלא בדרבנן נמי לא בטיל ומפרשי' שם פי' אחר עי' חי' רשב"א שם ועי' יבמות פ"ח ע"א א"כ אפר באפר דהוה מב"מ לח בלח לא בטיל:

ורציתי בזה כי מ"ש תוס' בשמעתין דלא שכיח שיהי' לו אפר כירה מעי"ט נראה תמוה בעיני. דסתם כל אדם מבשל בעי"ט לצורך ליל י"ט וההסיק והבשול נמשוך עד הלילה ואם אז נתערב אפר מהסק הלילה עם אפר היום של חול הרי בטיל. ומסתמא שוחט קודם סעודת שחרית שעדיין לא רבה עליו אפר של היום. וא"כ אפר מוכן שכיח ואיך כ' תוס' דאפר מוכן לא שכיח. אבל יתכן שכ"כ לפום שמעתין דאזלא לר' יהודה אמר רב אבל למאי דקי"ל מב"מ בטיל ברוב שכיחא ושכיחא. ואה"נ דקשי' אכוי לכסי' באפר מוכן. ומיושב קו' מהרש"א דרבה אמר לקמן אפר כירה מוכן לודאי דשפיר הוצרך לתרץ באפר כירה כנ"ל דלדינא קשה נמי מאפר כירה. ולולא דמסתפינא הייתי אומר לפי מה שכתבתי לעיל בשם הרא"ש דעיקר איסור חפירא וכיסוי הוא משום שאפשר לעשותו מעי"ט. א"כ י"ל לפי מה דמשמע לקמן בסוגי' דמלח ותבלין דבדבר דלא הוה מסיק אדעתי' שיצטרך לו בי"ט ושוב אירע לו מקרה שנצטרך לו הוה כא"א לעשותו א"כ יש לפרש משנתינו שאפר כירה מוכן הוא. כפשוטו מהאי טעמא שרינן ליה לחפור ולכסות הואיל ואפר כירה מוכן הוא וזה שכיחא טובא. לא הוה מסיק אדעתיה מאתמול לחפור כי סביר היה די לו באפר כירה המוכנת ועכשיו דאירע לו דלא מצא אפר מוכן יחפור בדקר. ומה דנדחק ואמר ואפר כירה מוכן הכל הוא לר' יהודה דמב"מ לא בטיל אבל למ"ד מב"מ בטיל י"ל כנ"ל. ואע"ג דכ' תוס' דלב"ש אין מכסין באפר כירה והוא מוכן

לשארי דברים וא"כ לב"ש מ"ט יחפור בדקר י"ל לב"ש בלא"ה לק"מ דמקיל דאפי' משום שמחת י"ט ישחוט ויחפור ויכסה. אבל עיקר דברינו לב"ה דמחמיר בעי' טעמא דאפר כירה מוכן הוא. ולפ"ז מוכח דמחליפי' תריסי' ולא השוחט וק"ל: ואיידי דאירי אזכיר פה מ"ש תוס' חולין פ"ח ע"ב ד"ה אלא וכו' ושמא אז כשבאו שם ישראל היה מצמיח עכ"ל. וצ"ע דלא משמע כן ביומא ע"ה ע"ב מה שתגרי נכרים מוכרים להם ואם איתא דלמא מה שזרעו והצמיח שהרי ישבו בקדש ימים רבים ופי' רש"י פ' דברים י"ט שנה. ועוד צ"ע בלשון רש"י קידושין ל"ח ע"א ד"ה בכניסתן לארץ שהרי במדבר לא זרעו ולא קצרו ולא נטעו עכ"ל. ועי' תוס' מנחות מ"ה ע"ב ד"ה קרבו וכו' ע"ש וצ"ע כל זה:

ואם שחטו אין מכסין את דמו בחולין פ"ד ע"ב יליף ליה ר' יוסי מק"ו ושם פ"ד ע"א מסיק ש"ס תשובות ר"א הקפר לדחות האי ק"ו וא"כ צ"ע אמאי פסקי' כר' יוסי. והי' נ"ל לרמב"ם דכל ספיקא דאורייתא לקולא חוץ היכי דאיקבע איסורא דמייתי אשם תלוי. א"כ מן התורה כוי אין צריך כיסוי כלל. א"כ דינא הוא דלא לידחי י"ט ולא צריכי' ק"ו דר' יוסי ור' יוסי ס"ל כר"א דכריתות דמחייב אשם תלוי על חלבו של כוי דספק לחומרא מן התורה אפי' היכי דלא איקבע איסורא וא"כ צריך כיסוי מן התורה והיה לנו להתיר חפירה בי"ט באיסורי שבותים דרבנן מיהת ומשו"ה הוצרך לק"ו דר' יוסי. ודחאו ר"א הקפר אבל לדידן לא בעי' ק"ו וא"ש. אך להפוסקים החולקים על הרמב"ם הנ"ל צ"ע מיהו כבר כתבתי בחי' רפי"ה דלא אמרו רמב"ם אלא בספק ל"ת אבל ספק עשה לא א"כ לק"מ:

ואי איתא לכיסוי כדר' יהודה פירש"י והתוס' בהס"ד דקאי אסיפא. וצ"ל אריש לא בעי להקשות דידע משום התרת דבחול אמרי' לנקר חצרו משא"כ בי"ט אסור לשחוט לכתחלה לעשות גרף של רעי ולנקר חצרו. אבל אסיפא שכבר שחט וחצרו צריך ניקר והעפר מוכן לכל דבר מותר לנקר חצרו כמ"ש בשלטי גבורים קשה שפיר לכסי'. ולקמן מחדש לן ש"ס בא לימלך מאי איכא למימר אבל האי דלנקר חצרו אסיק גם בהס"ד כן י"ל:

דף ח:

בדקירה א' וכו'. דעת הטור וכמ"ש הב"ח דאם אינו יכול לכסותם בדקירה א' לא יכסה כלל אפי' מקצת דם דלמא האי דמכסה כלו דם בהמה הוא וטרח שלא לצורך מצוה. והקשה הט"ז סס"י תצ"ח הא מבטלין כל איסורי תורה לח בלח בששים ולא חיישינן שמא לא נתערב יפה יפה וקו' גדולה הוא דודאי אפי' דם בדם אמרי' יש בילה דהרי

אם נתערב דם בהמה חי' ועוף בדם דגים וחגבים נשערהו בששים ומתירין אותו בלי פקפוק. ועיי' תשו' חו"י סי' ק"ז הקשה כן מש"ס דמכות ד' ע"א ג' לוגין שנפלו לים הגדול וכו' ומצאתי שנתעורר בזה ריטב"א בשם ראב"ד וכ' דוקא מי הים המלוחים בטבעם וכבדים אין מים מתוקים מתערבים בהם בטוב ע"ש אבל הכא קשי'. ונ"ל כיון דהכא לאו בששים תליא מילתא אלא ברואים אותו כאלו הוא מים כמבואר ס"פ כיסוי הדם ובש"ע י"ד סי' כ"ח וחיישינן לטעות בדמיון ע"כ אינו דומה לשארי ביטולי' ועדיין צ"ע א"כ אפי' בדקירה א' נמי לא:

שחט ציפור בעי"ט אין מכסין את דמו בי"ט פירש"י ומשום אימנועי שמחת י"ט ליכא וכו' רצה בזה כמ"ש רמב"ן במלחמות ה' שזה הוא ההפרש בין כיסוי לגלגול עיסה. דבשלמא עיסה כיון דעיקר עיסה הוא בי"ט ולא גזרו על הפרשתו לא אימנו חכמים לגזור על המגלגל בעי"ט כיון דאיכא נמי שמחת י"ט. אע"ג דאי הוה בכלל גזירת הפרשות תרומות לא הי' מתירין משום שמחת י"ט אבל כיון דלא הי' בכלל גזירה כיון דרוב פעמים א"א לעשותן מעי"ט. א"כ לא רצו לחדש גזירה בשביל גלגול מעי"ט כיון דאית ביה שמחת י"ט משא"כ כיסוי דאע"ג דע"י אפר כירה ועפר מוכן לא היה גזירה מעולם בשוחט בי"ט. מ"מ בעבר ושחט מעי"ט גזרו עליו בתחלה שלא לטרוח לכסות משום דלית בי' מניעת שמחת י"ט וכמ"ש מג"א דלא כמשמע ממהרמ"ל דדוקא ע"י דקר נעוץ אסור דליתי' אלא אפי' באפר כירה מוכן שמותר לשחוט לכתחלה בי"ט לכ"ע מ"מ אסור לכסות בו ציפור הנשחט מעי"ט ולענין מה שהקשו תוס' הא חלת ח"ל לית ביה מניעת שמחת י"ט דהרי אוכל והולך ואח"כ מפריש י"ל כיון דבחלת א"י שהוא עיקר התיקון לא גזרו. לא שייך למגזר טפי בחלת ח"ל דה"ל כחוכא ואיטלולא:

דף ט.

מחלוקת ברה"י וכו' תנאי הוא וכו' רמב"ם פסק כהך לישנא בתרא ברה"ר אסור וברה"י מותר אע"ג דבעלמא קיי"ל כרב דאפי' בחדרי חדרי' אסור משום שמחת י"ט הקילו וכ' כ"מ לעי' במהרי"ק ועיינתי שם וכ' דס"ל להרמב"ם דשמעתין אזלא לפי משנתינו דב"ה מחמיר בכיסוי ולא חייש לשמחת י"ט משו"ה הוצרך לומר תנאי הוא. אבל למאי דמחליפי' השיטה. א"כ ב"ה מקיל בשמחת י"ט תו אין זה ענין לדרב דמשום שמחת י"ט הקילו ולא גזרו רה"י אטו רה"ר ע"ש ודברי' תמוהי' דהא הרמב"ם לא מחליף שיטה כרבו הרי"ף ופסק השוחט כצורתו וא"כ מחמיר בשמחת י"ט מיהו י"ל ס"ל בפי' מוחלפת השיטה כמ"ש הרא"ש לעי' סי' יו"ד בשם רבינו יוסף. וכן ביאור יותר בראב"ן ז"ל שאין

מהפכי' שום משנה ור' יוחנן הכי קאמר מוחלפת השיטה בית הלל החליפו שיטותיהם דבכל דוכתא אזלי' לקולא בשמחת י"ט חון מבכיסוי וטעמו לא נודע לנו. וא"כ צדקו דברי מהרי"ק בפסק רמב"ם. מיהו הרא"ש מפרש בהיפוך בכל דוכתי מחמיר ב"ה בשמחת י"ט לבר מתריסי' משום שהוא מוכר לרבי' ולפי מ"ש בדעת הרמב"ם צ"ל משום הכי מחמירי' בכיסוי טפי שלא יבואו לטעות דעשה דוחה ל"ת ויבואו לכסות ע"י מלאכה דאורייתא ולא ידעו שי"ט עשה ול"ת. וסברא זו כ' שיטה מקובצת בשם רמב"ן דלהכי אין מכסי' בשוחט לחולה בשבת ע"ש וה"ה הכא:

ועיין שבת ס"ד ע"ב דפריך אדרב מזוג שהוא פקוק ומוקי לי' ג"כ כתנאי והקשה בשלטי גבורי' הא השרישו תוס' דבאיסור דרבנן לא גזרו חדרי חדרי' כדמוכח בכתובו' ס' ע"א תוס' ד"ה ממעכן וכו' והאריך בזה בתשו' באר שבע סי' כ' ובתשו' חו"י סי' ק"נ דף קל"ז ע"ב. ועי' בש"ך י"ד סי' פ"ז סק"ו ע"ש. ובחי' למס' שבת ישבתי קו' זו. דלעיל מיני' אמר רב דבכל השנוים שם במשנה דלא תצא אשה אסור נמי בחצר ודלא כרבי עננ' בר ששון ע"ש והנה לא תצא בפלפל שתתן לתוך פיה איננו אלא שנראה שמערמת להוציאה כמ"ש תוס' שם ד"ה ובלבד והוצאה בתוך פיה אינו אלא דרבנן כמ"ש תוס' שם צ"ב ע"ב ד"ה המוציא וכו' דוקא בשעת אכילה הוה דרך הוצאה ולא זולת. נמצא הוצאת פלפלין בפיו איסור דרבנן בעלמא הוא ואפ"ה אוסר רב בחצר. וע"כ דלא ידע רב ברייתא דכתובות צינור שעלו בו קשקשי'. ומשו"ה פריך מזוג שהוא פקוק ומוקי לי' כתנאי אבל למאי דקיי"ל כברייתא דצינור ומחלקינן בין איסור דאורייתא דאסור אפי' בח"ח ולא איסור דרבנן. ע"כ פסקו הפוסקי' הך דזוג אע"ג דקיי"ל כרב אלו דברי שם במס' שבת. והנה בשמעתין נהי דלהטיח גגו הוה איסור דאורייתא דאפי' נימא בנין בי"ט הוה דרבנן כמ"ש תוס' שבת צ"ה ע"א ד"ה והרודה וכו' מ"מ מרוח טיט הוה דאורייתא כמבואר להדי' בפירש"י שבת ע"ד ע"ב ד"ה שבעה חטאת. ועוד שם ד"ה תנור ע"ש. מ"מ נ"ל דלישנא בתרא לאו מטעם להטיח גגו אתו עלה דלא הזכיר מזה כלום אלא כ"ע ס"ל שובכו מוכיח עליו ומ"מ ברה"ר אסור משום דחשדינן שצד גם הגדולי' המפריחו' ועיי' לשון רמב"ם פכ"ו משבת הלכה ז' ויבוא לצוד וכו' ע"ש. והנה צידה בי"ט לכמה פוסקי' הוא דרבנן ומכ"ש ביוני שובך איכא כמה פוסקי' דלא חייב אפי' בשבת בצד אותם מהשובך וא"כ אע"ג דהש"ס פריך לרב ומוקי לי' כתנאי היינו רב לשיטתו. דאפי' בדרבנן אוסר בחדרי חדרי' אבל לדידן מותר ברה"י עכ"פ וכפסק הרמב"ם ולא מטעמי':

דף ט:

אלמא גבי שמחת י"ט וכו' מ"ש תוס' דביצה ליכא שמחתי"ט נ"ל דר"ל משום דעיקר ספקו של עולם בביצים דמאתמול ולא מנולדי ביומי':

מוחלפת השיטה. למ"ד מחליפין שובך הומ"ל להקשות מר' יהודה אבל סולם של עלי' ד"ה אסור אטו טעמא דב"ש אתו לאשמועי' ועובדא דבני ר' חיי' וכן בכל הני חלופי' דשמעתין הו"מ להקשות מאותה משנה שהוחלפה אאינך משניו' וכמ"ש מהרש"א ופני יהושע אלא עדיפא מיני' קאמר דלק"מ כלל. ובחלופי תריסי' יבואר לקמן אי"ה. והנה למאן דמחליף השוחט ק' לרבה דאמר לכ"ע לא ישחוט אא"כ יש לו עפר למטה משום אתי לאימלוכי ומחמיר בשמחת י"ט דלא ישחוט בלא עפר למטה. וצ"ל חששא דאימלוכי מילתא אחריתי הוא ולא קשי' מיני'. ואולם לפ"ז לר' יוסף דאמר לעיל חפור שחוט וכסה ופי' רמב"ן גם לב"ה מותר לשחוט ולחפור רק שיהי' לו עפר מוכן ליתן למטה משום אימלוכי נמצא לר' יוסף לק"מ קו' הש"ס ולא צריך להחליף שום שיטה. ותיקשי להרז"ה דס"ל הלכה כר' דמיקל בדרבנן ואפ"ה מחליף השיטות. ובפלפול הארכתי:

דף י.

אין מסלקי' את התריסי' וכו' מוחלפת השיטה. בכאן קשה א"כ תיקשי מב"ש דתריסי' אכל הנך משניו' שקדמו דהא תריסי' לא הוה כדקר נעוץ ואפ"ה מתיר. והנה לכאורה י"ל הא דמחמיר ב"ש בשמחת י"ט בכל משניו' לטעמי' דס"ל כר"א שמותי רפ"ב די"ט או כלו לה' או כלו לכם ע"ש ט"ו ע"ב וא"כ זה הבא לשאול לא נתיר לו שום איסור משום שמחת י"ט נימא לי' אם לא הכינות לך עשהו כלו לה'. אע"ג דאמרי' בפסחי' דכ"ע מודו בעצרת בעי' נמי לכם משום מתן תורה היינו מדרבנן ולא עדיף משבת דכתיב בדברי קבלה וקראת לשבת עונג ואפ"ה לא מתירי' שום איסור משום עונג שבת. אך כל זה ליחיד השואל. אך תריסי' שהוא למכור לרבים לשמחת י"ט. והתורה נתנה רשות מי שירצה לעשותו כלו לכם יעשנו. ואם נאסר תריסי' אנו מונעי' את הרבי' לעולם בכל י"ט וי"ט משמחת י"ט וסברא כזו כ' רא"ש בפרקי' סס"י יו"ד ע"ש ומעתה לא תיקשי ב"ש אדב"ש. וב"ה אב"ה בלא"ה לק"מ כשנויי' דש"ס אדכל חדא וחדא:

אלא משום דאין בנין בכלי' ערמב"ן במלחמו' ה'. והנה לר' יוחנן דס"ל במס' שבת מלאכה שאינה צריכא לגופא פטור עלי' פ' במה מדליקי' ל"א ע"ב דמוקי ר' יוסי כר"ש וכמ"ש ה"ה פ"א משבת הלכה ז' ד"ה כיצד וכו' ע"ש א"כ החופר גומא נמי הוה תרי דרבנן מלאכה שאצ"ל ומקלקל כמבואר בחגיגה יו"ד ע"א וברש"י ותוס' לעיל ואפ"ה אוסר ב"ה

א"כ שפיר קשה מתריסי' אע"ג דאין בנין בכלי' מ"מ איכא משום שמא יתקע כמ"ש תוס' שם ובציר באמצע אסור ציר מן הצד מ"מ קשה דה"ל לב"ה לאסור כמו שאוסר כיסוי דהוה נמי שבות דשבות. אך סתמא דתלמודא דחי כמ"ד מלאכה שאצ"ל חייב כפסק הרי"ף ורמב"ם נמצא חפירה הוה חד שבות אוסר ב"ה אבל הכא דאין בנין בכלי' רק שמא יתקע ומיירו בציר באמצע ה"ל שבות מקיל ב"ה ולא מחליפי' שום שיטה וכהרי"ף ורמב"ם. ובזה י"ל נמי לר' יוחנן דמהפך לא תיקשי מתריסי' אמשניו' שקדמו דב"ש מיקל בתריסי' הואיל והוה תרי דרבנן זה ליתא דב"ש ס"ל שבנין הכלים דרבנן משא"כ אינך משניו' ולפ"ז למסקנא דר' יוחנן לא בעי ב"ש דקר נעוץ דכיון דחפירה בעפר הוה שבות דשבות תו לא בעי דקר נעוץ כמו בתריסי' דסגי לי' במאי דהוה שבות דשבות אע"ג דליכא דקר נעוץ. ודע דבלא"ה שמעתין אזלא למאן דלית לי' מלאכה שאצ"ל עיי' לעיל תוספות ד"ה ואין צריך אלא לעפרה:

ולו פתחים הרבה. פירש"י כולם פתוחי' או סגורי'. רמב"ן שבשיטה מקובצת תמה על רש"י אי פתחי' מביא טומאה מאהל לכמה אהלי' ע"י פותח טפח מן התורה ועמג"א סי' שי"א ססקי"ד וסי' שמ"ג סק"ב. ומה שתי' בשיטה מקובצת דמיירי שיש אויר בין אהל הבית לאהל הפתח. צ"ע א"כ סוף טומאה לצאת נמי ליכא כמ"ש חכם צבי סי' ק"ב ד"ה ובעיקרא דדינא. אבל לפע"ד מדכ' רש"י פתוחי' או סגורי' ולא כ' פתוחים או מגופפי'. ש"מ האי פתוחי' היינו לאפוקי סגורי' במסגרת ולא שיהי' פתוחי' כדי שיעור הוצאת טומאה אלא או כולם אינם סגורי' או כולם סגורי'. ונפתח א' מהם. לצדדי' הוא. או כולם סגורי' במסגרת. אם נפתח א' כל שהוא אפי' נשארה מגופף מ"מ מטהרו' האחרות. דאיגלאי מילתא שסופו שיפתח פתח זה ממש ויוצא המת מתוכה כיון שכל האחרו' סגורי'. ואם הי' כולם פתוחי' בלי מסגרת רק שהי' מגופפי' אזי נפתח א' מהם היינו נפתח ממש אז מצלת על כולן לטהרן והוא נכון לפע"ד:

כולן טמאי' פירש"י שגזרו חכמי' טומאה וכו' מבואר מדבריו שהוא דרבנן ודלא כמ"ש לקמן פ' משילין. שמעתי מקשי' דלמא ב"ה ס"ל כהלכתא בדאוריתא אין ברירה ובדרבנן יש ברירה וכ' הפוסקי' הטעם משום דמספקא לי' ע"כ בדרבנן אמרי' להקל יש ברירה. וא"כ מאי מקשה במכאן אני נוטל סגי הא דדבר שיל"מ לא אזלי' להקל בספיקו. ולק"מ דוקא בספק הנולד בגוף הדבר אזלי' להחמיר כגון ס' י"ט ס' חול אבל בספיקא דדינא אזלי' להקל כבכל ספיקא דרבנן:

דף י:

זימן שחורי' ומצא לבני'. כ' בשיטה מקובצת מדלא אמר זימן משחורי'. ש"מ כל השחורי' הקרובי' זימן והיינו דפי' רש"י ואין שם אלא הם פי' אין שם הקרובי' כמו הלבני' אלא הם אבל ברחוק מהם יש ויש. ופשוט. ויל"ד. דבקיצור הו"מ למינקט זימן שני' ושלשה ומצא שני' במקום שלשה ושלשה במקום שני' לא נימא אתהפוכי אתהפכי. אלא השלשה אסורי' והשני' מותרי' וכל בבא דשחורי' ולבני' מיותר לכאורה וי"ל:

פשיטא למ"ד דמוקצה מותר בי"ט וטעמא דב"ה משום הכנה או פירות הנושרי' ומשקי' שזבו וכ' תוס' לעיל דמ"מ מוקצה דבעלי חיים מודה ופירשו משום חורבן שובכו וצ"ל מ"מ אפי' באחריני דאתו מעלמא ולאו דידי' נינהו ולא שייך חורבן שובכו ולא יחוס עליהם. מ"מ אין דעתו אמאי דאתו מעלמא ופריך פשיטא. וצ"ע:

ולמחר השכים דקדק לומר השכים עיי' לעיל ד' ע"א בדק בקינה של תרנגולת וכו' ולמחר השכים וכו' והתם השכים דוקא. וה"נ נימא לרבותא קאמר דאע"ג דבר"פ אין צדי' אמרי' דהני יוני שובך באין לכלובן לערב. ומסתמא אינם יוצאי' כ"א כאור הבקר כדכתיב ויקום לקול הציפור וכ"כ רמב"ן ר"פ מצורע דעל כן נקראי' ציפור על שם צפרא. וא"כ כיון שהשכים ה"ל למימר עדיין לא אזלא לעלמא ואיתהפוכי היא דאיתהפכי קמ"ל אפ"ה חיישי'. ובזה י"ל קצת מה דמקשי' מנ"ל דאזלי' בתר רוב דלמא בעלמא רוב וקרוב שוין הם וספיקא הוא והכא בספק מוכן מחמירי' עיי' פני יהושע וי"ל עכ"פ הכא שהשכים ויש סברא יותר לומר איתהפוכי איתהפך וי"ל למיזל לקולא אפי' בספק מוכן כדלקמן כ"ב ע"ב בא ומצאן מקולקלי' וכו' ע"ש וה"נ דכוותי'. אע"כ אין כאן ספק שקול אלא רובא כודאי ושפיר מסייעי' לר"ח. אלא לפ"ז הומ"ל מהא לא תסייען דאי לאו דקמ"ל ר"ח ה"א דלא מיירו מתני' בהשכים אלא באמצע היום אך הואיל ובלא"ה מוקי אביי לקמן סיפא בדף מוקי נמי רישא בהכי ומיושב קו' ת"י שבמהרש"א וק"ל:

ואיתהפוכי איתהפיך קמ"ל. רש"י פי' כל קינין מובדלין במחיצות כוונתו כמ"ש בהג"א בשם א"ז דאלו בתוך הקן עצמו אי הזמין בימין ומצאן בשמאל בודאי אמרי' איתהפוכי איתהפוך דכל שאין הבדל במחיצות ה"ל מקומו ואמרי' כאן נמצא כאן הי' כמ"ש רמב"ן פ' לא יחפור שם דבנמצא בתוכו ממש לא מטעם קרוב אתאינן עלה אלא מטעם כאן נמצא כאן הי' אך ההבדל במחיצה עשהו מקום אחר. ומטעם קרוב הא דאתי' ואז רובא עדיף. ועיי' כעין זה שיטת רש"י פסחים יו"ד ע"א ד"ה בשדה פלוני וכו' וכל שדה ושדה מסוימת במצרים ע"ש רוצה לפרש שדה דומי' דחמץ שהבתי' מחולקי' במחיצות. וחילוק המחיצות והמצרי' עשהו ס"ס משא"כ כשהי' בלי מצרי' הי' נחשב הכל לספק א'. אמנם

במס' ע"ז ע' ע"א לא פי' כן וכמ"ש תוס' בשמו במס' ב"ב נ"ה ע"ב ד"ה ר"א ע"ש ושם ביארתי בעזה"י:

כדאמר אביי בדף. נ"ל דלרוחא דמילתא מייתו מדאביי דפשוט הוא דרוב שובכי' יש להם דף אך אביי חדית לן דלפני הקן דסיפא מיירו שמצאן עומד על הדף אבל מצאן בתוך הקן מהופכו' דרישא רק שהשובך יש לו דף זה פשוט דרוב שובכי' עשויים כן ומיושב קי' ת"י שבמהרש"א ופשוט הוא:

בדף פירש"י אותן שבקן מגרשי' כל הבא אליהם. הוצרך לזה דאל"ה גם מצא בתוך הקן בלי שינוי ואין לו בהם סי' מובהק ליתסרי מחששא דהני דעלמא לכן פי' שאין מכניסי' ליכנס לתוך הקן. אך הכא דע"כ השחורי' והלבני' כל א' יצא ממקומו ואיתהפוכי איתהפכי ניחוש נמי להני דעלמא דיתבי בדף כנ"ל כוונת רש"י ולפ"ז הומ"ל בלי דף. אלא בפשיטות כיון דע"כ חד מהני אזלא לעלמא דכל זמן שהם פה אינם מניחים חבריהם ליכנס לתוך קן שלהם. וע"כ אזלו לעלמא השחורי' ואז נכנסו הלבני' לתוך קן השחורי'. ושוב חוזרי' אותן השחורי' עצמן ואתו מעלמא ונכנסו לקן הלבנים. זה לא נימא וליכא סייע לדר"ח אלא לרוחא דמילתא אמר בדף ומיושב ג"כ קי' ת"י שבמהרש"א הנ"ל:

ובזה יש להבין מה דאמרי' אי אחריני נינהו איכא חד דמערב בהו וק' מה"ת לומר אחריני נינהו ולא נימא כאן נמצא וכאן הי' וחד מערב בהו אלא משום חזקה שאין מניחי' אחרת לבוא לכאן ע"כ י"ל אחריני נינהו כולם. והא דאמר איכא חד דמערב בהו היינו למאי דקיי"ל כר"ח ולא מוקמי' בדף אין הכרח לסברא זו שאין מניחי' חבירי' לכנס שהי' זה חזקה ע"כ תלי' בחד דמערב בהו ומיושב שיטת הר"ן דמייתי מג"א סי' תצ"ז סקי"ד:

איכא חד דמערב בהו. בתוס' לא ברירא להו דהוה דשיל"מ וכ' שער המלך שמצא בס' מנחת כהן בחלק התערו' דלמ"ד חמץ לא מיקרי יש לו מתירי' משום שחזר לאיסורו לשנה הבאה. א"כ ה"ה מוקצה דחוזר לאיסורו לשבת וי"ט הבאי' וס"ל לשער המלך ה"ה ביוני שובך דשמעתין ולא נלע"ד דודאי מוקצה דאינו מועיל לו הכנה עיי' לקמן כ"ו ע"ב אי דלא חזו כי אזמין מאי הוה שפיר י"ל כמנחת כהן. אבל ביוני שובך דמהני זה וזה אני נוטל א"כ לי"ט הבא יכול להכינם ולא מיקרי מחוסר מעשה שהרי נדר מיקרי דשיל"מ הואיל אי בעי מיתשיל עלה וטבל הואיל אי בעי מפריש ובודאי זה וזה אני נוטל הוה מעשה פורתא טפי מהני ואי נימא דהאי חד דמערב בהו אין בידו להזמינו דמעלמא אתי ולעלמא אזיל למחר וליומא אחרא. א"כ בפשיטו' י"ל דלא הוה דשיל"מ למחר דלמא יפרח היום אע"כ אפשר שיגדלנו שלא יפרח לעלמא כמו יוני' שלו דבאי' לכלובן לערב א"כ הדרא קו' לדוכתא. אבל נ"ל דהתוס' ס"ל כהפוסקי' לקמן ר"פ אין צדי' דוקא למדדין

מהני הזמנה ולא למפריח' כמ"ש מג"א סי' תצ"ד סקי"ב א"כ אין בודאי שיבוא ההיתר דעד י"ט הבא יהי' מפריחי' ולא יועיל להו הזמנה מיהו י"ל בהיפוך דממ"נ למחר יהי' כולם מותרים ולכשיעשו מפריחי' א"כ גם הני שהזמין היום יעשו מפריחי' ויהי' שניהם אסורי' וה"ל מין במינו כשיותרו יותרו כולם ולכשיאסרו יאסרו כולם ואסורין כמ"ש הר"ן בנדרי' דזהו עיקר דשיל"מ משום מב"מ ולא דמי לחמץ שנתערב במצה נהי דאחר הפסח יהי' החמץ והמצה שניהם מותרי'. מ"מ לפסח הבא תיאסר החמץ והמצה תישאר בהיתירא ולא הוה מב"מ משא"כ הכא ה"ל מין במינו גמור. כך י"ל משו"ה מספקא להו להתוס':

והנה בשער המלך מייתי מ"ש האחרוני' במ"ש טי"ד ססי"ו באותו ואת בנו שנתערב כבה"ג דנכבשינהו ונידינהו וכ' יש"ש הטעם משום דמותר למחר אינו בהיל ולא חיישי' שמא יקח מן הקבוע. א"כ ה"נ נימא הכי וי"א הכא בהיל ובהיל ליקח מן הקבוע משום שמחת י"ט ולא שרי למכבשינהו ולדבריהם גם אא"ב שנתערב בי"ט אסור למכבשינהו. ולע"ד לא צריכי' לזה דהא כל עצמו לא החמירו להצריך הזמנה אלא דלמא מטלטל מידי דלא חזו ואיך נאמר וכבשינהו והרי מטלטל חד דמערב שהוא מוקצה דהא במדדי' איירי שאין קל להפריחם בלי טלטול ונגיעה ועכ"פ גזרי' שמא יגע בהם ע"י כן ומשום הכי לא שרי הכי אלא בכך:

חולין ומע"ש מעורבים. פירש"י בורר מנה יפה שבשניהם כתב שיטה מקובצת דמיירי במטבע של שני מלכים דשפיר מחללי' זע"ז ע"ש ונ"ל דהיה הכרח לרש"י דמיירי בכך משום דאל"ה מהיכי תיתי יסבור רבי שדרכן של ב"א לערב מעשר בחולין אע"כ הי' של ב' מלכי' וידעו מתחלה איזה של מעשר ואיזה של חולין ושוב שכח כצ"ל ולפ"ז למסקנא דמיירו בשני כיסי' אין כאן הכרח ורמז דמיירו בשני מלכים דאפי' של מלך א' הניח ב' כיסי' זה אצל זה והי' לו סי' בזה ושכח סימנו. והא"ש דבפסחים יו"ד ע"א פירש"י דמחללין על מנה שבביתו דהתם קאי למסקנא דהכא ולא מיירו בשני מלכים וצריך להביא מביתו מנה של מלך אחר ולחלל עליו:

וחכ"א הכל חולין. מתני' דספ"ד דמע"ש סיפא בודאי כרבי אזלא ולית הלכתא כוותיה כמ"ש רמב"ם פ"ו ממע"ש הלכה ג' ועיי' כ"מ שם. אך רישא דהך מתני' נראה דגם חכמי' מודים. בשלמא אם הוא בעצמד הניח מנה ומצא מאתים י"ל אלו הוסיף עליו מנה היה זוכר מילתא דתמי' שיניח חולין אצל מעשר ולא הי' שוכח הסי' שיש לו בהם. אע"כ הכל חולין והמעשר נטל. אך התם באב המצוה לבנו מנה שבתיבה פלוני מע"ש ומצא מאתי'. י"ל גם האב ידע שיש שם מאתים רק שאמר מנה מהם הוא מע"ש ואולי היה לו

בהם סימן ולא סיימא קמי' הבן איזה סי' יש לו בהם ואולי סבר שידע הבן או שמע ולא אשגח ושכח ובזה תבין פסקי הרמב"ם שם וק"ל:

הכל חולין. כתב מהרש"א אהתוס' דקשה מאי פריך רבי היא דלמא ע"כ לא פליגי רבנן אלא במע"ש דחזקה אין דרך להפרידם משא"כ גוזלות ולמסקנא דמיירו במקושרים א"ש כצ"ל במהרש"א ע"ש ובפני יהושע. ולפע"ד הכא בשמעתין גם בהס"ד א"ש והכי קאמר אי ס"ד חזקת כאן נמצא אלימתא הוא כ"כ שנתלה להקל בדשיל"מ ולא הוה כולהו אחריני רק חד מערב בהו אבל השנים נשארו במקומן ונפקא מיני' כמ"ש מג"א אי נפל אחד מהם לים שרי' אינך אי נימא כן בדשיל"מ צריך לומר דהוה חזקה אלימתא א"כ במע"ש נהי דאיכא חזקה המתנגדת אין אדם מפרידן זה מזה מ"מ ה"ל תרי חזקות מתנגדות וה"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא והוה ספק מע"ש ואיך אמרו וע"כ רבי הוא נמצא בשמעתין א"ש אפי' בלא אוקמתא דמקושרים. אך אי קשיא הא בסוגי' דפסחים יו"ד ע"א דהתם ביטול חמץ לא שייך דשיל"מ ואיך מדמה חמץ למע"ש דאיכא חזקה דאין אדם מפרידם אע"כ מוכח עכ"פ התם מיירו בחמץ מקושר ומייתי עלה מכיסי' מקושרים ומיושב פסקי הטור בהלכות י"ט לא מיירו ממקושרים ובהלכו' חמץ מייתי חמץ מקושרים ועב"י ולהנ"ל ניחא:

דף יא.

ולא מיבעי זימן בעליונה וכו'. יש גורסי' ולא מיבעי קאמר ואמתני' קאי ורש"י מחק הגי' ועיי"ש. ולכאורה י"ל דרבא לא מוקי רישא בדף וס"ל דמרישא לא תסייע דלמא משום ספק מוכן וכ"ש לעיל. ואלא א"כ ע"כ תסייע מסיפא דאין לומר זימן בתחתונה וכו' דפשיטא דכבר אשמועי' ברישא ספק מוכן אסו' וע"כ צ"ל דמתני' לא מיבעי קאמר וקמ"ל סברת אישתרבובי אישתרבוב. אך לפ"ז למאי דקי"ל כר"ח באמת אין הכרח לסברת אישתרבובי וא"ש דלא מייתי לי' הטור ועב"י ומה שהקשה עליו פר"ח והא"ש וק"ל:

להודיעך כחו דב"ה דאפי' דבר שמלאכתו לאיסור נמי שרי. לכאורה יש להקשות איך אפשר לומר דמתני' אתי להודיעך כחו דב"ה א"כ תיקשי קו' תוס' דשבת קכ"ג ע"ב ד"ה ה"נ ותירוצם לא שייך כיון דאתי להודיעך כחו דב"ה ולא דב"ש וי"ל דלעולם ה"א דכחו דב"ה אתי לאשמועי' וה"א בעלי זורי ומזורו מיירו כתי' ש"ס לעיל קכ"ג ע"א ע"ש ועפי"ז יובנו דברי תוס' דשמעתין ד"ה אין נוטלי' ועיי' פ"י וק"ל ודע לפני פני יהושע הי' ש"ס הישנים שנדפסו בטעות דקו' ש"ס בשבת ממתני' אין נוטלין עלי וט"ס הוא כאשר הגיהו ש"ס חדשים דהקו' הוא מברייתא ושוין שאם קצב עליו וכו':

ויש לעיין בר"פ כל הכלים מוקי בסיכי זיירו ומזורו ובהיפוך הדף מוקי במחמה לצל וי"ל דבר"פ קאי למ"ד לצורך גופו מותר ולמקומו אסור ופריך מושוין אחר שקצב עליו אסור לטלטלו ומשמע אפי' בשצריך גופו למלאכת היתר דומיא דקצב בשר ואפ"ה אסור ולזה משני בסיכי זיירו וכו' דאינו עושה בה שארי מלאכת אבל שם בהיפוך הדף הקשה למאן דמתיר אפי' לצורך מקומו עכ"פ הוה לי' להחזיר כשצריך למקומו דאפי' מיירי בסיכי זיירו שמקפידי' אפי' על מקומן המיוחד להם ודלא כספר נזירת שמשון רס"י ש"ח מ"מ היינו כשעומדי' עדיין במקומן המיוחד והכא כבר טלטלם חוץ למקומן לקצוב בשר וא"כ למה לא יחזירם למקומן המיוחד ומשני אה"נ אלו היה צריך למקום זה אלא מיירו מחמה לצל וק"ל:

קמ"ל הלכה כיחיד בשער המלך פ"ג מהולכו' י"ט הלכה ה' הקשה לפמ"ש הרא"ש פ' לולב וערבה גבי ערבה צריכה שיעור דראב"י פסק כר"ח אר"י משום דר"ח אמר משמי' דר"י ה"ל תרי לגבי חד ע"ש וא"כ ה"נ דתני' משום ר' יהושע אמרו הרי אמרו רבים בשמו וה"ל רבים. ולפע"ד לק"מ ע"כ לא אמרו הרא"ש אלא התם דהוזכר שמו דר"ח וידעי' דבר סמכא הוא. אבל הכא אמרו משמו של ר"י מי אמרו אולי תלמיד שלא הגיע להוראה ומסתמא כן הוא דאל"ה הי' מזכיר שמם כדאמרי' סוף הוריות מימיהם אנו שותים ושמותיהם אין אנו מזכירים:

דף יא:

מולח אדם כמה חתיכות. לענ"ד יש לפרש דאלעיל קאי אע"ג דלא התירו אלא לצלי מ"מ מערים ומולח כמה חתיכות לצלי וממילא נופל מלח הרבה על העור ורב אדא בר אהבה מלח אותן חתיכות הרבה מלח אותן גרמי גרמי א' בצד זו וא' בצד זו כדי שתהיה כל העור ממולח ודין זה איתא להדיא בירושלמי ופסקו רמב"ם ומשו"ה לא הוצרך תו לאתויי הא דרב אדא וק"ל:

התירו סופן משום תחלתן עתו"ס עירובין מ"ד ע"ב ד"ה כל היוצאים וכו'. ותוס' ר"ה כ"ג ע"ב ד"ה שיהו וכו' ע"ש:

דף יב.

אין מוציאין לא את הקטן וכו'. יש לעיין קצת להמפרשי' קטן למולו קאמר הא ר"א שמותי מתלמידי ס"ל ר"פ ראד"מ דמכשירי מילה דוחה שבת אפי' להביא איזמל וע"ש תוס' ריש פרקין שם די"ל קצת דה"נ קאמר אין מוציאין הקטן למולו אלא יביאו האיזמל

אצלו משום דלאחר המילה יצטרכו להביאו אצל אמו וה"ל שני חלול י"ט קודם המילה ואחר כן ודוחק. ומיהו מלולב לק"מ אע"ג דר"א ס"ל התם נמי לולב וכל מכשירי' דוחה שבת דהכא מיירו שיש אצלו לולב וכל מיניו ואינו צריך להוציא אלא לילך לבה"כ או אצל חכם ללמוד סדר הנינועים וכיון דמדאגבה נפק ביה מן התורה תו לא דחי שבת. אבל מקטן למולו קשיא לי שפיר:

ולא את הס"ת לקרות בו קריאת היום דאל"ה גם לב"ה לא אמרי' מתוך. דמצוה שאינה צורך היום דיומא קא גרים לא מיחשב צורך קצת לדעת כ"מ שבמג"א סי' תמ"ו סק"ג וכו' מיהו בתוס' פסחים וכו' ע"ש במג"א:

דאמר לך מני ב"ש היא דלא אמרי' מתוך וכו' דע דמלאכת אוכל נפש הותרה לגמרי בי"ט ולא רק דוחה י"ט אלא הרי הוא כחול לענין זה כמ"ש הרא"ש פיה"כ סי' י"ד לכן אין לחלק מן התורה בין אפשר לעשותו מעי"ט לא"א לעשותו. אך מכשירי אוכל נפש דחוי' היא ולזה נתכוין ר"ח שבתוס' פסחי' פ"ד ע"א ד"ה ולא מילה וכו' ולכן יש חילוק בין אפשר לעשותו ללא אפשר לעשותו ואמנם קולי מכשירי' מצד א' דאלו אוכל נפש לא הותר אלא במלאכות שאינן נעשי' לימים הרבה כבשול ואפי' לאפוקי קצירה וטחינה דנעשי' לימי' הרבה נקרא מלאכת עבודה שהעבד עושה לרבו ואסור בי"ט כמ"ש ה"ה פ"א מהו' י"ט הלכה ה' בסופו. משא"כ מכשירי קילי בזה דאותן מכשירי' שא"א לעשותו מעי"ט יש הרבה מלאכו' שהעבד עושה לרבו שפוד שנרצף וכדומה ודוחה כיון שהוא מכשיר לאוכל נפש שאינינו נעשה לימי' הרבה שמכשיר לאפי' ובשול ובזה יובנו דברי ה"ה הנ"ל שם שעמד עליהם לח"מ פ"ג מהו' י"ט הלכה י"ב ד"ה אין דכין ויבואר במקומו בעזה"י. לכן כל מלאכה דשייכי באוכל נפש עצמו אמרי' בי' מתוך אבל מה דלא שייך אלא במכשירי' לא אמרי' בי' מתוך עיי' תוס' כתובו' ז' ע"א ד"ה אמר לי' בתי' השני' וכ"כ הרא"ש לקמן פ"ב סי' י"ט והדעת נותן כן כיון דמכשירי' גופו לא הותרה אלא בשא"א לעשותו לא שייך לומר מתוך. ועוד לרש"י דלא בעי צורך קצת מן התורה אי נימא מתוך במכשירי' בטלת כל מלאכת י"ט דהרי מכשירי' שייך בכל המלאכו' שבעולם ומתוך הדברי' למדנו טעם לדב"ש דלית לי' מתוך דטעמי' דר"א שמותי מתלמידי שמאי ס"ל ר"פ תולין דמכשירי' הותרו בי"ט אפי' אפשר לעשותן מעי"ט נמצא אי נימא מתוך אין לחלק בין אוכל נפש למכשירי' דהרי גם מכשירי' הותרה לגמרי ואי נימא מתוך גם מכשירי' בטלת כל מלאכת י"ט אלא על כרחך לא אמרינן מתוך:

ויש כאן שיטה נפלאה לראב"י שברא"ם פ' בא כתבתי בביאור לקמן ר"פ אין צדין וצריך עיון גדול בכמה דוכתי'. ע"ש:

והנה שיטת הרמב"ם עפ"י דעת ה"ה רפ"א מהו' י"ט דבכל אוכל נפש אמרי' מתוך אפי' בלי צורך קצת ואך הוצאה הי' נראה כמכשירי' הוצרך להסביר שאפ"ה אמרי' מתוך כמו שהסביר הרמב"ם שם במתק לשונו והבערה נמי הוה מכשירי' אלא דכתיב לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת לדיוקא דבי"ט נימא מתוך ע"ש ונ"ל דדיוקא דילי' מדכתיב בשבת לא תבערו בכל מושבותיכם דפשטא דקרא שלא נבער לצורך שום ענין בעולם. אע"ג דאיצטריך לדרשא דשריפת בת כהן מ"מ פשטי' דקרא אתא להפליג איסורו בכל מושבותיכם בכל ענין ואופן בעולם לא תבערו ועל זה הדיוק אתא ביום השבת הוא הפלגת זה החומרא אבל בי"ט נהי דהבערה מלאכה היא בי"ט אבל הותרה במתוך באופן דדיוקא דביום השבת למעוטי י"ט קאי אהפלגה דבכל מושבותיכם ולא אגוף הבערה ולק"מ קו' מג"א רס"י תקי"ח וק"ל:

ופני יהושע הקשה א"כ מנ"ל דהשוחט עולת נדבה ב"ש היא דלמא ע"כ לא פליג ב"ש אלא בהוצאה דהוה כמכשירי' אבל בשוחט דהוה או"נ עצמו מודה. ותי' א"כ ברייתא אמאן תרמי' ע"ש ונכון הוא ולפ"ז מה שהקשו תוס' לימא ר"ע הוא אע"ג דאיכא למימר ר"ע לא פליג אלא בהבערה דהוה מכשירי' ולית לי' יתורא דביום השבת דמוקי ליה לחלוק מלאכות לשבת ואין חילוק מלאכות לי"ט כפירש"י במכות כ"א ע"ב. אבל בשוחט מודה לב"ה. מ"מ מקשו תוס' שפיר דהא לב"ש בהוצאה נמי קשה כנ"ל וצ"ל אמאן תרמי' א"כ מנ"ל לרמי' אב"ש תרמי' אדר"ע. אמנם לפי הנ"ל י"ל מה"ת להרבות פלוגתא בין ב"ה ולר"ע. משא"כ ב"ש י"ל לטעמי' אזיל דס"ל מכשירי' דוחה י"ט אפי' אפשר לעשותן מעי"ט א"כ בטלת כל מלאכת י"ט ומיושב קו' תוס':

וכ' הר"ן דלרש"י אע"ג דלא בעי צורך קצת מ"מ היינו דוקא שלא לצורך אבל במכוון לצורך חול לוקה ע"ש בישוב קו' תוס' והאמנם בודאי לישנא דקרא כל מלאכת עבודה לא תעשו משמע דתלי' במלאכה שנקראת עבודה שנעשי' לימ' הרבה מלאכה שאין נקדאת עבודה הותרה אפי' שלא לצורך וא"כ מנ"ל לחלק בין עושה אותה לצורך חול או לא וי"ל דא"כ יבשל ויאפה בי"ט לצורך מחר כדי שיהי' פנוי מחר לחרוש חרישתו של היום נמצא ה"ל האי בישול מכשירי חרישה הנעשה לימי' הרבה והדר ה"ל מלאכת עבודה כן צ"ל:

ואמנם אני בעניי כבר כתבתי לעיל ד' ע"א גבי אישפוזכני דר"א ב"א. דלע"ד רש"י נמי לא אמרה אלא למאן דאית לי' הואיל נמצא הותרה כל מלאכת א"נ אפי' שלא לצורך כלל משום הואיל. ע"כ אפי' היכי דלא שייך הואיל כגון סמוך לחשיכה נימא מתוך אפי' בלא צורך כלל דכיון דהותר כל כך נימא מתוך אפי' בלא צורך קצת. אבל למאן דלית לי' הואיל

מודה רש"י דבעי צורך קצת והאופה מי"ט לחול לוקה ולק"מ קו' תוס' על רש"י ובמקום אחר ביארתי בזה טעמא דבפ' בא לא כתי' מלאכת עבודה אלא אשר יאכל לכל נפש דמשמע דבעי עכ"פ צורך אוכל נפש קצת והיינו משום דלא שרי' מטעם מתוך בלא צורך קצת אלא היכי דשייך הואיל ואי מיקלעו אורחי' וכשהי' ישראל מקובצי' במצרי' בט"ו ניסן לצאת גאולי' לא הי' שייך מיקלעו אורחי' דהרי כולהו בהדדי הוו קיימי' משו"ה כתי' אך אשר יאכל לכל נפש דבעי דוקא צורך נפש במקצת מיהת. משא"כ לדידן דשייך הואיל לא בעי צורך קצת כתי' כל מלאכת עבודה ל"ת אבל מלאכה שאינה עבודת עבד לרבו הותרה לגמרי. אמנם הלום ראיתי במגיני שלמה שכ' דגם קרא אשר יאכל לכל נפש משמע דלא בעי צורך קצת ובטלה דעתינו נגד דעתו הגדולה:

ובכתובות דף ז' ע"א מסקי' דבר שאינו צריך לכל נפש לא אמרי' ביה מתוך וכ' תוס' דבעילה הוה אינו צריך לכל נפש. אך בעילת מצוה לילה הראשונה מטעם מצוה מיקרי צורך לכל נפש ר"ל אע"ג דמטעם מצוה בלאו יומא קא גרים לא מיקרי צורך קצת כמ"ש מג"א סי' תמ"ו וגם מטעם הנאת בעילה עצמה לא מיקרי צורך או"נ כיון דאין צריך לכל נפש מ"מ צרוף שניהם ההנאה והמצוה גורם שיהי' כמו צריך לכל נפש ומותר בי"ט אפי' למאן דאוסר בשבת:

ועיין שבת ל"ט ע"ב תוס' וב"ה מתירי' דדבר שהוא בריאו' מיקרי צריך לכל נפש ומזה למד פני יהושע שם היתר לשתות הטוטין טובאק בי"ט. ובאמת אי לא הי' בטובאק רק משום הבערה והי' שרי מטעם מתוך רק שאינו צריך לכל נפש היינו אומרי' כיון שהוא לבריאת הגוף הוה כמו צריך לכל נפש ואומרי' בי' מתוך. אך הא כ' מג"א סי' תקי"ד סק"ד דאסור משום מכבה ובכיבוי לא אמרי' מתוך כמ"ש רא"ש לקמן פ"ב סי' י"ט לחד שינויי וכ"כ יש"ש שם וכן הוא בתוס' כתובו' ז' ע"א לתי' קמא וא"כ אין להתיר:

והקשה פ"י הא השוחט מחייב נמי משום מפרק והיינו בקדשי' דצריך לדם לזרוק וזה לא הותר בי"ט וליכא מתוך ונדחק מאוד בקו' זו ולא זכיתי להבין הלא דם דגים וחגבים שרי באכילה ונהי במפרק דם דגי' ליכא דישה דאין דישה אלא בגידולי קרקע מ"מ חגבים מיקרי גידולי קרקע כמבואר כל זה בתוס' מס' שבת ע"ג ע"ב ד"ה מפרק וכו' והפוצע חגב בי"ט להוציא דמו ולאוכלו ה"ל מפרק והשתא נימא מתוך שהותר מפרק לצורך י"ט ולק"מ קושיתו:

ותו הקשה באותו דבור אמאי לא נימא מתוך שהותר בנין לצורך במגבן יהי' מותר לבנות בית בי"ט והנה זו הוא קו' תוס' בשבת צ"ה ע"א והעלו דאינו אסור אלא משום עובדא דחול מיהו הרמב"ם פסק בהדי' דלוקי' עליו וק' כנ"ל. ומ"ש פ"י דמגבן לאכול ביומי' לא

הוה בנין דה"ל כבונה על מנת לסתור דשרי'. ולא ידעתי מוצא זה הדין דיהי' מותר לפרוס אהל על מנת ליסתור. אבל נ"ל דס"ל לרמב"ם דלא אמרי' מתוך שהותרה התולדה הותר נמי האב כי מגבן הוא רק תולדה ובונה בית הוא אב מלאכה ולא אמרי' מתוך. ולכאורה יש להביא ראי' לרמב"ם מדאמרי' בשבועות ט"ו ע"ב נבני' בי"ט וכו' אין בנין בהמ"ק דוחה י"ט והשתא אי ס"ד מן התורה מותר לבנות בי"ט א"כ כיון דמילפותא י"ל דבעי' לחם חמץ לקדושי' וצריכי' להמתין עד י"ט של שבועות מן התורה ואיך יכולי' חכמי' לבטל זה אע"כ מן התורה אסור מיהו להתוס' י"ל דבעי' צורך קצת ומצוה דלאו יומא קא גרים לא מיקרי צורך קצת כמ"ש לעיל וה"נ בנין בהמ"ק משו"ה לא אמרי' מתוך. אבל להרמב"ם דס"ל כרש"י דלא בעי מן התורה צורך קצת תיקשי כנ"ל. אע"כ בנין אסור מן התורה מטעם הנ"ל דלא אמרי' מתוך שהותרה התולדה הותרה האב:

מיהו בלא"ה כבר כתבתי לעיל בסוגי' דלהטיח גגו הוא צריך דגם להתוס' לא הותר בנין מן התורה בי"ט אלא צידוד אבנים ופריסת אהל וכדומה אבל כל שצריך טיט וסיד חייב משום ממרח וכל שעושה גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש כמ"ש רש"י בשבת ע"ד ע"ב ד"ה שבע חטאות וכו' ע"ש וה"נ בבנין בהמ"ק אפשר דא"א לשיורו מידי דלא צריך מרוח סיד ולכל הפחות הוה מכה בפטיש וא"כ בלא"ה לק"מ:

ליפליגו באבני' פירש"י שלא נאסור טלטול אלא משום הוצאה כבר ביארנו במקום דמוקצה לאכילה אסור כעין תורה ואסמכוה אקרא והכינו את אשר יביאו. וממילא יש לאסור טלטול אותן האוכלין משום דלמא אתי למיכל מיני' ועמ"ש בזה פני יהושע במס' שבת מ"ד ע"א במשנה מטלטלי' נר חדש אבל לא ישן ע"ש. ואותן המוקצאות לע"ד אסורין בנגיעה בלא טלטול דכל דגזרי' דלמא אתי למיכל מיני' אסור גם בנגיעה כמו חמץ בפסח בש"ע א"ח סי' תמ"ו ומג"א סק"ה ועיי' סי' תרי"ב סק"ו. אמנם אבנים וכדומה עיקר הקצאתן מגזרת נחמי' בן חכלי' משום הוצאה מרשות לרשות ולזה מותר ליגע בהם רק שלא לטלטל ולנגוע עיי' סי' ש"ח בהג"ה סעי' ג' ובמג"א סי' תקי"ג סק"ב. ולפי הנ"ל יש ליישב הפוסקי':

ר' יוחנן סבר במתוך וכו' פליגי פירש"י וירמי' הי' מזהירן על השבתות והלואי שישמעו יל"ד אמאי לא פי' כן לעיל מיד בדר' יוסף וי"ל עפ"י שיטת רש"י ביבמות וי"ו ע"ב ד"ה לחלק וכו' דאי אין חלוק מלאכו' אינו חייב עד שיעשה כל הל"ט מלאכו' ועיין במזרחי ר"פ ויקהל בזה. וא"כ למאי דקיי"ל אין חלוק מלאכות לי"ט ה"ל הוצאה חצי שיעור נהי דמ"מ אסור מן התורה מ"מ ירמי' לא הי' מזהירם על חצי שיעור. רק על שבת דחייב על כל מלאכה בפ"ע לכן לא הוצרך לפירש רש"י. אך ר' יוחנן דקאי אהברייתא

דמחייב אהבערה ובישול שתים ש"מ יש חלוק מלאכות לי"ט כפירש"י בסמוך. ואפ"ה לא הקשה לתנא הא כתי' לא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת דמשמע בי"ט ליכא חילוק מלאכות. אע"כ דהתם י"ל שהי' מזהירם על השבתו' והלואי וישמעו אבל ה"ה בי"ט לוקין על הוצאה לחוד לצורך חול היכי דלא שייך מתוך:

דף יב:

ומשום הבערה הא דחשיב הבערה לבסוף משום דמיירו שמעמיד קדרתו על גחלו' לוחשו' ומחתה בהם ומבעירן דהבישול וההבערה תכופי' וסמוכי' ובהכי ניחא דפריך בפסחי' ובמכות אי אין חלוק מלאכו' לי"ט אהבערה לא ליחייב. ולפי הסדר דמבעיר תחלה ואח"כ ה"ל למימר אבישול לא לחייב אע"כ כנ"ל:

פוק תני לברא יל"ד מתחיל בתרתי בשול והבערה ומסיים בהבערה לחוד וי"ל דהו"מ למימר ר"ע הוא כמ"ש תוס' ריש שמעתין אלא הא ר"ע ס"ל לחלק יוצאת א"כ דרשי' מביום השבת אין חילוק מלאכת לי"ט ואיך מחייב שתים על הבערה ועל בישול אע"כ דלא כר"מ וא"כ ע"כ ב"ש היא מטעם הבערה אבל לא מטעם בישול דלא שייך מתוך כיון דלא חזי למידי כקו' תוס' משא"כ ההבערה חזי לתבשיל אחר ושייך בי' מתוך. והנה בפסחי' מ"ז ע"ב תוס' ד"ה ולוקה וכו' מבואר דלרבה נמי למסקנא מודה במתוך פליגי וב"ש הוא וכ"כ פני יהושע שם ומקשי' איך אמר עייל עצי מוקצה הא לרבה ב"ש לית לי' והכינו את אשר יביאו ולהנ"ל י"ל התם עדיין לא אסיק אדעתי' הך דחילוק מלאכו' עד לבסוף ע"ש וא"כ יש לומר ר"ע היא וק"ל:

אין מוליכי' חלה ומתנו' כל מה שאמר ב"ש בחלה ומתנו' הכי ס"ל ב"ה בתרומ' ומעשרו' וכאלו אמר אין מוליכי' תרומה וזה כוונת הירושלמי דמייתו תוספת דמתני' דדמאי ילפא ממשנתינו דה"א לא יטול היינו לא יפרוש אבל אם עבר והפריש או שמופרשי' מעי"ט מותר ליתנם לכהן ע"כ ילפא מהכא דתנן אין מוליכי' תרומה לב"ה וה"ה הכא לא יטלם היינו לא יתנם ותו מתני' דהכא ילפא מדהתם דה"א לא יוליכם אבל יבוא לביתו ויאכל קמ"ל מתני' דהתם דוקא בכהן הרגיל אצלו שלא יסברו העולם שתרם היום. ומיהו מה דאיתא התם שצריך להודיעם לא פי' תוס' כלום כיון שהוא רגיל. מ"ט צריך להודיעם ופי' הרא"ש שם ע"ש ודברי מהר"מ ומהרש"א אינם מבוררים לע"ד. ודברי פסקי תוס' מגומגמים וידוע דתוס' דביצה שלפנינו אינם אותן תוס' הקדמונים שהוציאו ממנו פסקי תוס' אך כל זה אמשנה דדמאי ודשמעתין דאתי' כר' יהודה דלב"ה אוסר ליתן תרומה לכהן אך לר' יוסי דקי"ל כוותיה ליתא לכל הנ"ל:

והרמב"ם פסק כר' יוסי דשמעתין ומייתי מתני' דדמאי והכי מפרש לה מי שכבר קרא שם מע"ש בצפונה או בדרומה והרי הוא כמופרש ועומד. מ"מ כיון שעדיין מוקף וסמוך אצל החולין לא יטלם משם ויתנם לכהן דמחזי כמפריש תרומה ביי"ט אע"ג שכבר הוא מופרש מ"מ כיון שאינינו מופרש ממש מחזי הנתינה כהפרשה אלא כהן הרגיל יבוא ויאכל מהכרי הבעלי' מצד זה והכהן מצד זה עיי' כי כן הוא כוונת הרמב"ם וצריך לחלק דמתני' ופלוגתא דר"י ור' יוסי דשמעתין בי"ט והתם בשבת או הכא במופרשי' ממש והתם במוקפי' וסמוכי' עדיין התרומה עם החולין כנ"ל. ולכאורה לפי פירושו של הרמב"ם בפי' משנת דמאי ממילא א"א לפרש שמעתין ג"כ כהך משנה דהרי בחלת ותרומות א"י אסורים לאכול בשלחן א' הכהן עם הישראל ומה גם בכרי א' זה בצד זה וזה בצד זה ובשגם כהן הרגיל ואינו אכסנאי. כמבואר ר"פ כל הבשר ממתני' דחלה פ"ד משנה ח' דחלת ח"ל נאכלת עם הזר על השולחן ולא חלת א"י משום דגזרינן העלאה אטו אכילה. ובאמת בר"ש שם מייתי ירושלמי דמפרש נאכל עם הזר בתערובות חד בחד אבל העלאה אטו אכילה אפי' חלת א"י נמי. וא"כ לשיטתו שפיר קאמר דמתני' דהכא ילפא מדהתם היינו כהן הרגיל יושב ואוכל בצד הכרי. אבל למאי דקי"ל כסתמא דש"ס דר"פ כל הבשר דגזרי' העלאה אטו אכילה. א"כ בשלמא דמאי הוה כחלת חו"ל דנאכלת עם הזר על השולחן אבל שמעתין בחלת ותרומות א"י ע"כ במופרשים ממש מיירי ובהא שרי ר' יוסי בי"ט דוקא ובשבת כלל לא. אך בדמאי יבוא כהן הרגיל ויאכל בצד הכרי וק"ל:

דף יג.

ד"ה אסוריתא לא טבלא. כתב הרב המאירי הובא בשער המלך וביד דוד משום דתרומו' קטניות דרבנן לא גזרו בהו מאי דלא שכיחי בשבלים ממש להכניס למלול מלילות וכ"ש לר"י בר"י דבשיבולין לא טבלי כלל. איך נגזור בתרומה מאי דלא שייך כלל בדאורייתא ואפשר להמתיק כן גם ברש"י עיין וק"ל:

שמו טבלו לרש"י הוא דאוריי' ולפ"ז ליתא להא דאיתא בירושלמי דמייתי משנה למלך פ"ג מתרומות הלכה י"ג דאם הפריש לוי תרומות מעשרותיו בשיבולין. שוב כשימרח יחול עליו חיוב תרומה גדולה דלא מיעטה תורה אלא שלא יחולו ב' חיובים בפ"א תרומה גדולה ותרומות מעשר. מעשר מן המעשר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרומות מעשר. והשתא דבשעת מרוח יחול החיוב ליכא אלא חיוב תרומה גדולה יחול עליו אלו דבריו. ולריש לקיש דשמעתין דשמו טבלו ומיד כשהפריש בעל הבית מעשר בשיבולים נעשה

טבל מן התורה כמו מירוח בשארי תבואות ובשעת זה החיוב לא יחול עליו אלא שם תרומות מעשר ולא תרומה גדולה ושוב לא תחול לעולם. וא"כ נדחה הירושלמי. אך הרמב"ם פ"ג ממעשר הלכה י"ט ס"ל שמו טבלו מדרבנן א"כ לא הי' לדחות הירושלמי מההלכה. ומ"ש מ"ל הנ"ל ומשמע מדבריו דלהכי קנסי' ללוי לכתוש משום שהפסיד הכהן תרומה גדולה שלו לא נראה כן מפירש"י אלא שגרם להכשיל בעל הבית להקדים מעשר לתרומה אבל לא משום הפסד כהן וטעמא נ"ל משום דבלא"ה נמי חטה א' פוטרת הכרי. ומשו"ה ליתא נמי מה שהקשה אדרבא נקנסינהו שיפריש תרומות מעשר בלא כתישה ושוב כשימרח ויכתוש יתחייב בתרומה גדולה להירושלמי הנ"ל. לק"מ דמה יועיל אחר הכתישה יפטור עצמו בחטה א' וק"ל:

דף יד.

תבלין נידוכים במדוך של עץ וכו'. עיין פני יהושע שהאריך מאוד בטעם היתר הכתישה שהיא תולדה דטחינה אדרבא במשכן לא הי' טחינת תבואה אלא שחיקת סממנים וא"כ איך התירו כתישה כלל ומה יועיל שינוי לאיסור דאורייתא. ואת אשר הבנתי מלשון ה"ה פ"א מהולכו' י"ט הוא זה. כל המלאכות שאינם נעשים לימים רבים שאינם מלאכת עבודה והיא לצורך אוכל נפש הותרו לגמרי ואשר נעשים לימים הרבה כגון קצירה אסור אפי' באותו אופן שנעשו ליום א' כגון תלישת פרי מן המחובר דבת יומא מעלו ואינ' נעשית לימים ואינינו עבודת עבד כלל. מ"מ נאסרה בכלל קצירת תבואה שעיקרה לימים הרבה ועיין חגיגה י"ז ע"ב קצירה בי"ט מי שרי ועיין טורי אבן שם. אך מלאכה הנעשית באוכל נפש עצמה ואותה אוכל נפש הוא מכשירין לאוכל נפש אחר כגון תבלין ומלח שהמה בעצמם אוכל נפש. אלא שהי' נאסרי' בכלל טחינה כמו שכתבתי גבי קצירה. אך הואיל והמה מכשירין לאוכל נפש אחר לתקן קדרתו. א"כ לא גרע משארי מכשירי' שהותר אפי' במלאכה שנעשית לימים הרבה כמ"ש פני יהושע לקמן כ"ח ע"א גבי אין משחיזין ודלא כהר"ן שם ע"ש א"כ מכ"ש הכא אלא התם בעי' א"א לעשותן מעי"ט והכא הואיל והוא אוכל נפש עצמו קיל ליה ומותר מן התורה אפי' אפשר לעשותו מעי"ט אעפ"י שהוא תולדה מאב הנעשה לימים הרבה כיון שהוא עצמו אינו נעשה לימים הרבה לא נאמר ביה לא פלוג כמו דאמרינן גבי קצירה משום דהכא הוה מכשירין לאוכל נפש אחר. וגם נתיר ביה אפשר לעשותו מעי"ט משום שהוא ג"כ אוכל נפש בעצמו כן יש להסביר דברי ה"ה שם ודלא כלח"מ פ"ג מי"ט הלכה י"ב ע"ש. ורק מדרבנן החמירו לעשות ע"י שינוי:

בכל דבר ס"ד עפירש"י ותוס' י"ל ר' יהודה לשיטתו דס"ל ר"פ כל הכלים כלי שמלאכתו לאיסור אסור לצורך גופו מקשה שפיר בכל דבר ס"ד אך למאי דקיי"ל דמותר ועלי סוכי זיירו ומזורי לשמחת י"ט מותר וכמ"ש תוס' לעיל י"א ע"א ד"ה אין נוטלי' וכו' א"כ י"ל בכל דבר כפשוטו. וממילא אין לנו שום ראי' בברייתא דב"ה מתיר לכל דבר אפי' לקדירה די"ל לצלי מתיר בכל דבר ולקדירה כלל לא. נמצא מתני' מקיל טפי מברייתא. משו"ה פסק ר"י שבתוס' ורז"ה כמתני' ודלא כרב יהודה אמר שמואל דלא כהרי"ף דמייתי תוספת:

דף טו.

אלא בקשין במסכ' יומא ס"ט ע"א ובמסכת תמיד איכא שינוי אחרינא אקושי' דאבנט ורב אשי מתרץ שאני בגדי כהונה דקשין הן ונראה דשינוי קמא נמי לא פליג דקשין קילי דהא בשמעתין ליכא שינוי אחרינא אלא בגדי כהונה אינם קשין כל כך וראוי' קצת להעלאה טפי וכ"כ ראב"ד בס' תמים דעים וס"ל ללישנא קמא התם דבגדי כהונה אינם בגדר קשי' ורב אשי מקיל גם בכיוצא באלו והנה התם פירש"י דקשים מותרין מן התורה בהעלאה נמי ותוס' פליגי וכן משמע מפירש"י דשמעתין דבהעלאה אסורי' רק דליכא למיגזר משום שמא יעלה עליו כיון דמיירו בשמעתין מאותם קשים דלא חזי להעלאה לגמרי נהי אם העלם עליו עביד איסורא דאורייתא מ"מ לא נגזר הצעה אטו העלאה. אך התם דאפי' אבנט מיחשוב קשים ואותו חזי להעלאה דהרי להכי עבידי ואפ"ה לא גזרי' הצעה אטו העלאה. ע"כ צ"ל דס"ל לרב אשי העלאה דקשין גופי' לא אסר מן התורה ולא נגזר הצעה אטו העלאה דה"ל גזירה לגזירה כנ"ל לישב סתירת רש"י ז"ל:

ולענין קו' תוס' מעירוכי' תי' הרז"ה דנהי דאבנט קשי' הם משום שעשוין לחגור מתנים נארג בקושי מ"מ חשן ואפוד רכים הם. ומשום בגדי כהן הגדול מיתני' הך דעירוכין. אך הראב"ד בתמים דעים ס"ל דאבנטים קשי' הם מטעם שנארגים מחוט כפול ששה. מכ"ש חשן ואפוד שחוטן כפול שמונה וי"ל דאה"נ לא הי' כלאי' לא באבנט ולא בחשן ואפוד כי הי' קשים ורק כתנת של שש עם מעיל של תכלת עמרא שהי' מחוברי' ומהודקי' ע"י חשב האפוד זה הי' כלאי' כמ"ש בש"ע י"ד סי' ש' סוף סעי' ד' בהג"ה ולמדתי זה מדברי החכם מו"ה וואלף היידנהיי' בפירושו בסליחה דמוסף יה"כ המתחלת אבל אנחנו חטאי' ואשמי' ע"ש ועיי' השגת הראב"ד סוף הלכו' כלאי' ולכאורה כוונתו דהא ע"כ לא נדחק הרמב"ם לומר דכהני' אסורי' באבנטים שלא בשעת עבודה ובגדי כהונה דש"ס היינו בלא אבנט משום דקשי' לרמב"ם ש"ס דעירוכי' דמשמע איכא איסור כלאי' בבגדי כהונה

ועל זה השיג הראב"ד הא גם בחושן ואפוד איכא כלאי' וש"ס דעירוכין אבגדי כה"ג קאי כהרז"ה ולעולם אבנטים דקשי' מותרי' אפי' בהעלאה. אלא לפ"ז צ"ל דתמים דעים אינינו ראב"ד בעל ההשגות כמ"ש ג"כ ב"י בי"ד סס"י קצ"ז תרי ראב"ד נינהו. ודע הא דלא אמרי' נמי באבנט לא ניתנה תורה למלאכי השרת כבר ישבו תוס' ישני' ביומא ס"ט ע"א ע"ש בטוב טעם דדוקא באיסור מעילה מועיל סברא זו. ולא לענין כלאים ע"ש ד"ה ותיפוק לי' וכו' ע"ש ועיי' תשו' מהרמא"ש ח"ב סימן קי"ב:

דף טו:

רב אשי אמר כדי שיאמרו וכו' ק"ו מי"ט לחול. הקשה הפני יהושע הא אפי' מי"ט לחול אינו לוקה משום הואיל וא"כ מאי צורך להאי הכירא. והנה לפמ"ש לעיל בסוגי' דמתוך דלרש"י דלא בעי צורך קצת אפ"ה לוקה מי"ט לחול. משום כיון דעושה היום לצורך מחר כדי שיהי' פנוי למחר לחרוש ולזרוע הרי עושה היום מלאכה הנעשית לימי' הרבה וזה שייך באופה מי"ט לחול ע"ש אך מי"ט לשבת לא שייך טעם זה ומותר מטעם מתוך. ורבה הא דאקשה לר' חסדא איך אופין מי"ט לשבת דרבה לית לי' מתוך ור"ח נמי לא השיב לו כנ"ל משום דבעי לתרוצי גם לר"ע ולב"ש דלית להו מתוך אבל לדינא דאית לן מתוך מותר מי"ט לשבת מטעם מתוך בלא טעמא דהואיל. ונפקא מיני' דמותר לבשל לשבת אפי' בשעה שאין אורחי' יכולי' לבוא ודלא כמג"א רס"י סקכ"ז ובמבשל לחול בזמן הזה לוקה ושפיר צריכי' עירוב תבשילין שיאמרו מי"ט לשבת אין אופין ק"ו מי"ט לחול ומיושב קו' פני יהושע:

ועוסקים בחיי שעה רצה לומר שאינם עושי' שמחת י"ט כל היום אלא שעה מועטת וכמ"ש הערוך הללו בעלי מארה שאינם לא מכלו לה' ולא מכלו לכם. ולפמ"ש מהרש"א ח"א דמכאן ואילך כזורק אבן לחמת וי"ל כבר טעמו מידי בצפרא. מיהו בימיהם לא הי' נוהגים לטעו' רביעי' יין קודם הדרשה דהוה משכר טפי וא"א לטעום בלא קידוש היום ואך אולי א' מבני ביתו קידש על היין והוציאו י"ח והוא טעים מידי בצפרא אלא דא"כ היינו בעלי מארה כדאמרי' בסוכה ל"ח ע"א תבוא מארה למי שאשתו ובניו מברכי' לו. או י"ל אלו הבורחי' מבית המדרש כ"ש מבה"כ דקדושת בה"כ פחותה מבהמ"ד. וכל שיש לו בה"כ בעירו ואינו נכנס שם להתפלל נקרא שכן רע כמבואר בברכו' ושכן רע תבוא מארה עליו כמ"ש במ"ק תבוא מארה על שכניו או אולי ברחו מבהמ"ד למען לא ירבה לעשות סייגי' וגזירות בדרשה שלו ואם יצאו לא יתפשט איסורו בכל ישראל. ולא

יתקיימו גזירותיו א"כ מכ"ש שהם בעלי מארה כדכתי' במארה אתם נארים ואותי אתם קובעו' הגוי כלו ועפירש"י מס' ע"ז ל"ו ע"ב ד"ה במארה וכו':

ויל"ד מה הוה ס"ד דתלמידיו שהוצרך לומר לא לכם אני אומר. י"ל כי הדרשה בשבת וי"ט הוא עיקר לעמא דארעא לא לת"ח עפירש"י שבת למ"ד ע"ב ד"ה מוטב תכבה נרו וכו' ובחולין ט"ו ע"א ד"ה וכ"ת תנא וכו' וד"ה לתנא צייתי וכו' ע"ש והתלמידי' נכנסו מפני הכבוד ואפשר אלו לא הי' התלמידי' בבהמ"ד והי' מתרוקן לגמרי לא מלאו לבם של אלו בעלי פטסין לצאת ולהניח הרב לבד. וע"י שראו בהמ"ד מלא מתלמידיו מלאו לבם לצאת וכיון שעיקר הדרשה בי"ט לפני עמי הארץ. נמצא גרמו התלמידי' שיצאו אלו ונח הי' יותר שלא יכנסו תלמידי' כלל להדרשה כך הי' ס"ד ע"כ אמר לתלמידיו לא לכם אני אומר:

אכלו משמני' נדחקו תוס' דהא ר"א ס"ל או יושב ושונה או אוכל ושותה. ולכאורה י"ל ת"ח גם למודו הוא בכלל לכם שהוא מתענג עונג נפשא ע"י זה ואכילתו נמי כלו לה' כנהנה מזיו השכינה. והיינו דקאמר להו אכלו משמני' כי חדות ה' הוא מעוזכם וק"ל א"נ י"ל עפ"י מ"ש בש"ע א"ח סי' תקכ"ז סעי' כ' ומג"א סקכ"ב דמי שמתענה בי"ט אסור לבשל על שבת ואותו יום ע"ש הי' כדאמר לאין נכון למי שלא הניח ע"ת ע"כ אמר אכלו משמני' היום דאם תעשוהו כלו לה' אסור לבשל על שבת ובשבת בודאי בעי' לכם כמבואר בפסחי' פ' אלו דברי' ע"כ אמר שלחו מנו' למי שלא הניח ע"ת פי' מי מתלמידי' שהי' סובר לעשות כלו לה' וממילא לא הניח ע"ת ללא הועיל דהרי אסור לו לבשל מי"ט לשבת ע"כ שלחו לו מנות אותם האוכלים היום משמנים:

לאין נכון לו למי שלא הניח ע"ת יש לדקדק בלשון הקרא דה"ל למימר למי שאין מוכן לו וי"ל דבימי עזרא הי' ישראל מפקפקי' על דברי חז"ל עד שביום ההוא החזירם עזרא בתשובה ובכו בכה רב וקיבלו עליהם דברי תורה עיי' בפני' בקרא ע"כ למי שאתמול לא הי' נכון בעיניו תקנת חכמי' של ע"ת וקבל עליו היום ישלחו לו מנות ולא יהי' נדון כפושע כיון דהשתא חזר בתשובה וק"ל:

חדות ה' היא מעוזכם. בחי' אגדה שלי כתבתי דהמשחית חומה שרשו ח"ם חמימ"ו א"ש מדה"ד ושם י"ה ממתק חמימו' הדין כמשחז"ל במס' סוטה גבי איש אשה דשם י"ה ממתק ומקרר אש שבאיש ואשה וה"נ גבי ח"ם דחימה ע"כ הוא משולב ח"י מה הוא ר"ת חס"ד יהו"ד מלא"ה האר"ץ אמנם כשחו' הדין גובר אז מתקרבי' אותיו' ח"ם ומתרחקי' אותיו' י"ה כזה יחמ"ה והוא ר"ת יתמ"ו חטאי"ם מ"ן האר"ץ ובהיפוך מזה

כשעושי' רצונו של מקום שגם מה"ד מסכי' לטוב אזי מתקרבי' אותיו' י"ה ומתרחקי' אותיו' ח"ם כזה חיה"ם והוא ר"ת חדו"ת יהו"ד הי"א מעוזכ"ם:
לוו עלי ואני פורע עמג"א סי' רמ"ב בשם ירושלמי לווין בריבית לצורך שבת ורצונו בריבית דרבנן כגון בעסקא בלי שכר עמלו ומזונו וכדומה ומיושב קו' תוס' דאל תצטרך לבריות דהיינו אל תצטרך לבריות כי הלוה הלואות חן אעפ"י שיש לו לפרוע מ"מ נצרך להנאת הבריות שיעשה עמו צדקה וילוה לו בחנם אך אם נותן לו ריוח מההלואה באופן דליכא איסור מן התורה אין זה עושה עמו חסד חנם ויבטח בהקב"ה שיזדמן לו ריוח שיכול לקיים הבטחתו לשלם לו ריבית דרבנן שלו וע"ד הלצה י"ל היינו ריבית דרבנן כיון שאמר לוו עלי ואני פורע נמצא אין הריבית בא מיד הלוה ליד המלוה ואינינו ריבית דאורייתא ועוד שהוא רק כשליח שאומר לוו עלי כביכול:

דף טז.

כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב. פי' כי חק לישני דמזוני משום שהמזונות הם כחק בלי טעם דלא בזכותא תלי' מילתא ויש רשע וטוב לו ע"כ הוה כחק ואין אדם יכול לעמוד על טעמו של דבר אך הוצאותיו למצות ה' שבת ות"ת הוא במשפט ישר אם פוחת פוחתין לו ואם מוסיף מוסיפין לו וזה הוא כי חק לישראל הוא מה שהוא לצרכי ישראל עצמם הוא חק ולא במשפט. ומשפט לאלקי יעקב מה שהוא צורך לאלקי יעקב היינו צורכי מצות הוא במשפט שאם מוסיף מוסיפין לו:
ב"ש אומרי' מחד בשבתיך לשבתיך. לומר שיזכור כל ימיו לעולם הבא יום שכלו שבת וב"ה ס"ל ברוך ה' יום יום דיפה שעה א' לצדיקים בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי עוה"ב והאמנם לאו כל אדם זוכה לעשות כב"ה והיינו פלוגתת ב"ש וב"ה לב"ש נוח שלא נברא ולב"ה נוח שנברא דודאי הזוכים לאותה מדריגה של ב"ה נוח לו שנברא וכתי' תוס' במס' ע"ז ה' ע"א ד"ה שאלמלא וכו' ע"ש ויען רובא דרובא לא זכו לדבית הלל ע"כ נמנו וגמרו כב"ש דנוח שלא נברא והלואי ויעשו מחד בשבתיך לשבתיך כדאמרי' התם עירובין י"ג ע"ש ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו ע"כ יתישב פירש"י בחומש בפסוק זכור את יום השבת לקדשו כב"ש ורמב"ן טען עליו ע"ש:
וא"נ י"ל דהלל כל מעשיו לש"ש וי"ל שגם אכילתו והנאת גופו ביום חול הי' קודש וקרבן לה' וא"כ מצוה שבא לידך אל יחמיצנה לשמור על שבת כי גם היום מצוה בבהמה שמינה אבל מודה הלל מי שאינו יכול לכווין כן כל מעשיו טוב יותר לעשות כשמאי ומיושב ג"כ קו' רמב"ן על רש"י פ' יתרו וק"ל:

מהו דתימא הרסנא עיקר. העתיק מחי' למס' חולין ס"ד ע"א וז"ל:
סי' לאו דאוריי' כ' תוס' בשם ר"ת דאפי' הסומכים על הירושלמי לאכול פת עכו"ם מ"מ אותו פת הנילוש עם ביצים אסור משום שלקות. ותוס' דחה זה דקמח עיקר כדמוכח מסוגי' דקרבי דגים ובע"ז ל"ח ע"א כ' תוס' בשם ר"ת בעצמו להתיר מאותו ראיה בעצמה. ושמעתי שמהר"מ שיף הרגיש בסתירה זו ולא תירץ כלום. וראיתי בס' הישר של ר"ת מייתי בפנים להתיר אותן האוכלי' א"ש ולית ביה משום איסור דם וביצים אבל מפת ושלקות לא הזכיר כלום. והנלע"ד בזה דודאי על הראיה דמייתי תוס' מכסא דהרסנא יש להשיב ולומר שאני דגים דלא נאסרו מעולם ע"כ אי הם עיקר שרי' משא"כ פת שהיה אסור מעיקרא ונמנו עליו והתירוהו די לנו שהתירו פת ממש. אבל להתיר גם תערובות ביצים עי"כ זה לא עלה על דעת המתירים. אמנם כל זה למי שאינו נזהר מפת עכו"ם עפ"י היתר של הירושלמי שנמנו עליו והתירוהו. אמנם מי שאינו נזהר מפני שלא פשיט איסור שם כמ"ש תוס' ב' הסברות בע"ז ל"ה ע"ב והובא בפוסקים א"כ לדידי' הוה פת כמו כסא דהרסנא ממש וא"ש השתא דהכא בשמעתין מיירי ר"ת להדיא על הסומכים על התירו של הירושלמי ולא משום שלא פשט איסור ע"כ הי' אוסר ר"ת ולא חייש לראי' מכסא דהרסנא והתם לא מיירו מהירושלמי כלל רק מאינם נזהרים וכל שאינם נזהרים מפני שלא פשט איסור ולדידהו הוה שפיר ראי'. ע"כ העתיק מהחי' מס' חולין הנ"ל:

דף טז:

לשנה חזי' דהוה עציב עפירש"י די"ט של ר"ה הוה עיין פני יהושע וכן הסכים בתשובות חכם צבי סס"י ק"ל דלא כמהרש"א ז"ל:
אין מערבין לא ע"ת ולא עירובי חצרות על עירובי תבשילין פירש רש"י דהוה כמתקן ורבי פליג וס"ל אי אתה אוסרו בדבר המותר לו כיון דביום טוב מותר לטלטל ואינו עושה רק מניעה שלא יבוא שבת ויאסר ומניעת ביאת האיסור לא מיקרי תיקון כמ"ש מג"א סי' שי"ג סק"א בשם הר"י הלוי ע"ש ורבנן אפשר דס"ל כיון דאפי' לרש"י באין צורך קצת אסור מדרבנן מיהת מיקרי שפיר תיקון בדבר האסור לו ויתכן זה לפי' היש מפרשי' לקמן י"ח ע"א ברש"י ד"ה בולד הטומאה. ולפ"ז לב"ש דאוסר הוצאה בי"ט בודאי עירובי חצרות משום תיקון וא"כ בעירובי' ל"ח דאמר ור"א משום הכנה לא הי' צרך לזה דאפי' אי קאי אערובי חצרות הומ"ל משום מתקן דהרי ר"א שמותי מתלמידי שמאי. אלא משום דארבעה זקנים ס"ל כר"א הוצרך לומר טעם דשייך גם לד' זקנים דודאי אית להו מתוך:

ועוד בשיטה מקובצת דשמעתין כ' משו"ה לא שייך בעח"צ למיקני שביתה משום דאפשר בבטול רשות לא מיקרי זה קנין שביתה. ורי"ף כ' עירובי חצרות גופו בטול רשות בעלמא הוא ע"ש נמצא לב"ש דס"ל בעירובי' במתני' ס"ט ע"ב ושם ע"א ע"א דאין בטול רשות אלא מבע"י ולא בשבת הדר ה"ל למיקני שביתה בשבתא בין בע"ת ובין בע"ח וא"כ ר"א שמותי סגי ליה בהאי טעמא בין לע"ת ובין לע"ח וש"ס דעירובי' ל"ח ע"א משום ד' זקנים נקט טעמא דהכנה וא"כ אין הכרח דאית לי' לר"א הכנה ומיושב קו' תוס' שם ד"ה משום הכנה וכו' מההוא דאלו עוברין עיין וק"ל: הלכה כרבי לקולא או לחומרא נ"ל דבעירובי' ס"ו ע"ב גופא אמר שמואל אין ביטול רשות וכו' ע"ש מבואר דלשמואל יש מקומו' דלא מהני ביטול רשות ואפ"ה מהני שם עירוב וא"כ הסברא נוטה דעח"צ הוה מיקנא שביתה דהרי מועיל אפי' במקום דליכא ביטול רשות וא"כ הי' הסברא נוטה דשמואל אוסר וא"כ איך יאמר הלכה כרבי ולקולא ע"כ הוה ס"ד דלחומרא פליג:

ת"ש דרב תחליפא בר אבדימא עבד עובדא וכו' לעיל בסוגי' דמתוך כ' הרי"ף די"ט אין צריך עירובי חצרות מדקאמר אי אתה אוסרו בדבר המותר לו ויה"כ צריך עח"צ מדאמרי' בפ' בכל מערבי' מערבי' לגדול ביה"כ משום דחזי לקטני' ורבים תמהו התם אמרי' בע"ת ואכתי מנ"ל עח"צ ולפע"ד בשום לב מהיכי תיתי דלא מערבי' ע"ח ביה"כ הא קיי"ל עירוב והוצאה ליה"כ ומתוך לא שייך בי' א"כ מאי צריך הרי"ף להביא ראי'. אלא די"ל אי אין מערבי' ביה"כ בדבר מאכל משום דלא חזי. ע"כ מעיקרא לא תיקני ע"ת ליה"כ ולא אסרו הטלטול כלל משום דמקלקלי' בי' רבים כדאמרי' בשמעתין ע"כ הוכיח הרי"ף מעירובי' דמערבי' לגדול ביה"כ משום דחזי לקטני' נמצא לא מקלקלי' בי' רבים וממילא אסרו טלטול ותיקנו עח"צ כנלע"ד כוונת הרי"ף ז"ל:

דף יז.

אמר רבא אר"ח אר"ה הלכה כרבי ולאיסור יל"ד לאיזה צורך אמר הלכה כרבי ולאיסור ה"ל למימר הלכה לאיסור וי"ל דהוה סד"א חכמי' אוסרי' וטעמי' משום הכנה. אבל השתא דאמר רבא רבי הוא תנא דאוסר ולרבא ע"כ לרבי לית לי' הכנה כדמוכח בעירובי' ל"ח ע"ב דדוקא אי תחלת היום קונה עירוב אז אפשר דאית לי' לרבי הכנה ועפ"ה מניח ע"ת על תנאי משום דתחלת היום קונה עירוב ושבת לעצמו הכין אך רבא הא ס"ל שם ל"ו סוף ע"א זאת אומרת סוף היום קונה עירובו וא"כ ע"כ לרבי לית לי' הכנה דא"כ איך מניח ומתנה וא"כ הת"ק דאוסר בתחלה להניח עח"צ ע"כ לאו משום הכנה אלא משום תיקון משו"ה דקדק רבא לומר הלכה כרבי ולאיסור:

ובזה מיושב נמי קו' תוס' דלקמן דאמרי' משום למיקני שביתה ולא אמרי' משום הכנה דלטעמי' דרבא דסוף היום קונה עירוב ע"כ צ"ל בחילות קנין העירוב לא שייך הכנה וא"כ ע"כ טעמא דר"א התם משום למיקני שביתה בשבתא לא ומשו"ה קאמר הכא האי טעמא:

מניח אדם עירובי תבשילין מי"ט לחברו ומתנה כ' מהרש"ל דלרש"י אין צריך לומר אם היום קודש ולהרי"ף צ"ל אם היום קודש אין עירובו כלום. ונ"ל דתלי' במניח עירובי תבשילין בעי"ט כתיקונו אי מותר לבשל בי"ט ראשון לשבת או לא וכמ"ש מג"א סי' תקכ"ז סקי"ג ע"ש וא"כ לא קאמר מג"א אלא כשבקיאי' בקביעא דירחא דיום שני חול גמור הוא משא"כ כשלא הי' בקיאי' מה לי ראשון מה לי שני. וא"כ במניח בעי"ט מותר לבשל אפי' בי"ט ראשון לשבת משא"כ במניח ביט"א ומתנה אסור לבשל ביומו ע"כ ס"ל לרי"ף דצריך לפרש אם היום קודש אין עירובו עירוב שלא יבוא לטעות לבשל גם היום. ורש"י סובר כטעם השני של מג"א דאפי' מערב בעי"ט נמי אסור לו לבשל בי"ט א' משום שבות רחוקה לא התירו א"כ גם במניח ע"ת ומתנה אין צריך לומר אם היום קודש דפשיטא דלא יבשל היום שהרי אפי' במניח ע"ת כדינו אינו מבשל בי"ט א' לשבת וק"ל:

ממלאה אשה כל הקדירה בשר עיי' מ"ש ר"ן ומה שסיים דנחיימא אגב אימי' ע"י עכו"ם צ"ע קצת כיון דמרבה בשיעורא דאורייתא א"כ אמירה לעכו"ם הוה רק שבות א' ואפ"ה מותר לצורך המילה א"כ בלא אגב אימי' נמי נחיימי' בקדירה בפ"ע ע"י עכו"ם וצ"ל נהי דמדאוריי' הוא מ"מ אינו דומה למבשל בקדירה בפ"ע דמרבה בשיעור' הוה כמו חצי שיעור באיכות המלאכה כמ"ש רמב"ם גבי קרימי חלב שהן כמו חצי שיעור באיכות החלב ה"נ דכוותיה ובעל איבעי דידע שהוא דאורייתא טעה בזה ולא ידע לחלק בין מרבה בשיעורים למרבה בבצירה ולמסקנא מרבה בשיעורא עדיף דהוה רק חצי שיעור כן צ"ל להר"ן ועיין תוס' גיטין ח' ע"ב ועיין תוספות פסחים מ"ו ע"א שהקשו אי אמרי' הואיל א"כ בטלת כל מלאכות שבת הואיל וחזי לחולי שיש בו סכנה ונראה דהאי קושי' לשיטת הר"מ מר"ב ברא"ש פיה"כ דס"ל פקוח נפש הותרה בשבת כמו אוכל נפש בי"ט אבל לשיטת הר"ן דשמעתין דפ"נ דחוי ואוכל נפש הותרה בי"ט לק"מ קו' תוס' דהואיל לא אמרי' אלא באוכל נפש בי"ט דהותרה אבל לא בפ"נ דדחוי. והנה תוס' תירצו שם דחולי שיש בו סכנה לא שכיח וצ"ל אפי' יש כאן חולי לפנינו מ"מ לא שכיח שיצטרך לאותו מלאכה מ"מ צל"ע בהאי סוגי' דמנחות כיון שהחולה לפנינו ואמדוהו לב' גרוגרת בודאי שכיח טובא שיצטרך עוד לגרוגרת אחד וא"כ אין כאן איסור מלאכה כלל וצ"ל דמדרבנן בעלמא הוא וצ"ע:

דף יז:

אמר רבא הילכתא כתנא דידן אליבא דב"ה כתב תוס' דר' יהושע פליג בירושלמי ומפרש בשיטה מקובצת דמפרש אשר תאפו אפו את שרצו לטעום טעם אפיה טעמו בו טעם בשול טעמו בו ע"ש ולפמ"ש לעיל בפ"ק דלדעת החינוך סי' רצ"ח ליכא שום הכנה דאורייתא אלא ביצה ודקדקנו מה שייך זה אצל צוואת מן וי"ל דהקב"ה אמר שיתנו דעתם ביום חול איזה טעם שירצו לטעום במאכל של שבת דהוה הכנה ממש בידי שמים כהכנה דביצה. והיינו דקאמר ר' יהושע את אשר תאפו אפו לרמז הכנה כנ"ל וא"כ ר"א שמותי מתלמידי שמאי דלית ליה הכנה מוקי ליה קרא לאסמכתא דעירובי תבשילין וכבר כתבתי לעיל בדף שלפני זה דאע"ג דאמרינן בעירובין ל"ח ע"א דר"א אית ליה הכנה שאין זה מוכרח וכמ"ש תוס' שם:

י"ט שחל להיות אחר השבת וכו'. במשנה דס"פ במה מדליקין ספק חשיכה אין מטבילין את הכלים לא הוה קשיא ליה די"ל כיון דספק חשיכה הוא גלי דעתיה דלתרומה בעי ליה ומשום הערב שמש וה"ל לצורך חול וכמ"ש רש"י לקמן י"ט ע"א ד"ה מידע ידיע וכו' ע"ש אך מתני' דפ"ב דמס' תרומות ומייתי ליה ש"ס לעיל המטביל כלים בשבת בודאי דחוק לאוקמא דוקא בין השמשות וה"ל להקשות מ"ט לא מטבילין כלים ומ"ט טובלין אדם כדמוכח בברייתא דכל חייבי טבילות טובלין ביה"כ וי"ל הוה פשיטא להו דמשום מחזי כמתקן אסור טבילת כלים ומיהו אדם מותר אפי' ביה"כ אע"ג דלא שייך מחזי כמיקר משום דבאדם טבילה בזמנה מצוה ומשום מצוה התירו הך תיקון הכי הוה פשיטא לתלמודא ואע"ג דפשיט ביבמות דאין מטבילין גר בשבת אע"ג דהוה מצוה התם הוה מתקן גמור לא הותר במקום מצוה אבל טבילה מטומאה לטהרה לא הוה אלא מיחזי כמתקן ולזה מהני מצוה אך במתני' דהוה מצוה אפי' בכלים משום י"ט אפ"ה אסור ש"מ אפי' במקום מצוה אסרו ואפ"ה מותר באדם קשיא ליה לש"ס מ"ש כלים מאדם. ואע"ג דאמרינן במנחות מ"ח ע"א לא אמרי' חטא בשבת בשביל שתזכה בחול ומ"ש פני יהושע בשמעתין דההיא במלאכה דאורייתא תמוה הא בזריקה מיירו התם דליכא אלא שבות בעלמא. ומ"מ לק"מ דה"נ איכא זכיה לאוכלי' חולין בטהרה אע"ג שאינו מחויב לטהר עצמו בשבת כמו ברגל ועיקר טבילה משום רגל הוא מ"מ איכא נמי זכי' בשבת לאכול בטהרה ועמג"א סי' רמ"ב סק"ד. מיהו אני כתבתי שם על הגליון וז"ל בטוא"ח סי' תר"ב הטעם משום שחייב לטהר עצמו ברגל ובמרדכי ריש מס' ר"ה הטעם משום שבלא"ה עושה לחמים לצורך י"ט ע"ש ונ"ל דתרווייהו צריכים דאי משום דחייב לטהר עצמו וגופו אינו מוכרח שיאכל חולין בטהרה שהאוכל אוכלים טמאים לא נטמא

גופו מן התורה דפסיל עכו"ם לאו דאורייתא. אך משום שעושים הלחמים בי"ט עצמו בעצמם והקיפו' טהורים ברגל ממילא הלחמים טהורים. ומיושב קו' מג"א משבת שבין ר"ה ליה"כ והא"ש נהי דיש ללמוד כשם שעושים לחמים לכבוד י"ט ה"ה לכבוד שבת. אבל לענין טהרה אין הכרח שבשבת יהי' טהורים שהרי אין הגופים מחויבים להיות טהורים בשבת כמו ברגל ועוד שעושים הלחמים בע"ש קודם טבילה וטהרה משא"כ ברגל שעושה בי"ט עצמו. ומיהו צל"ע קצת הא בירושלמי מיירי מר"ה ואינו חייב לטהר עצמו אלא בג' רגלים שרואה פני' בעזרה ולא בר"ה. עכ"ל שם על הגליון אע"ג שמתנגד קצת למ"ש כאן העתקתיו דמלאכת שמים הוא והמעיין יבחר. ובשבת דעלמא בלא"ה לא שייך טהרה כל כך משום דטבולי יום נינהו משום מצות עונה עמג"א סי' ר"פ ומיהו בשבת שבתוך הרגל לא ידעתי אם יש שם מצות עונה שלא יהי' ראוי לראיית פנים בעזרה באותו היום ואין כאן מקומו:

דף יח.

שמא יטלנו בידו ויעבירנו ד"א ברה"ר. ז"ל ר"ן רפ"ג דר"ה וא"ת ומ"ש הכא בשופר דגזרי' ומ"ש מילה דשרי' בשבת וכו' י"ל דהני שאני לפי שהכל טרודין בהם ולא מידכר חד אחברי' משא"כ במילה וכו' ע"ש ועי' תוס' מגילה ד' ע"ב תי' אחר על מילה ולתי' הר"ן צ"ל ה"נ כ"מ טרודין לטהר ברגל מיהו משבת דעלמא דס"פ במה מדליקין ספק חשיכה אין מטבילין קשה מ"ט נגזר הא בשבת דעלמא אין כ"ע טרודין וצ"ל כנ"ל דבשבת דעלמא ידע משום דהוה תיקון ומשום דליכא מצוה כולי האי אסרו משא"כ במצות טהרה ברגל לא העמידו דבריהם משום מיחזי כתיקון ע"כ יהיב טעמא משום שמא יעבירנו ובזה מיושבי' דברי רש"י בשמעתין דמייתו טעמא משום תיקון וקרוב לזה בפני יהושע. ומיהו דעת מהרש"ל לפע"ד לבאר דשמעתין דלרבה ואמוראי אחריני לא מיחשוב להו טבילה תיקון משום דכלי טמא לא הוה ככלי שנשבר כיון שבידו להטבילו ויהי' ראוי לחולין עכ"פ ביומו. א"כ הוה הטבילה כמדיח כוסו ששתה בו עכו"ם עמג"א שכ"ג סקי"ד. אך כיון שבלא"ה נאסרו רוב טבילות כלי' מטעמי' אחרי' שמא יעבירנו או ישהה וכדומה א"כ כלי שנטמא הוה כנשבר. והשתא אפי' יש שום צד דלא שייך שמא יעבירנו ויסחוט וישהה כגון גבי השקה ומדלין בדלי מ"מ הטובלו מיחזי כמתקן כנ"ל לפרש כוונת מהרש"ל וסברא נכונה היא ומהרש"א דחאו כלאחר יד מ"מ לפמ"ש לעיל בשבת דעלמא דלא טרידי עלמא לא שייך שמא יעבירנו ממילא ליכא נמי משום מתקן א"כ קשי' מתני' דס"פ במה מדליקי' לרבה:

בור בחצרו מאי איכא למימר עיין שיטה מקובצת דרוצה לומר בעיר שאין שום מקוה בר"ה וכל המקואות בחצירות ומשני גזרי' מי שאין לו בור בחצרו וצריך לילך דרך ר"ה לחצרו של חברו ע"ש ודבריו בנוים עפ"י מ"ש תוס' בשבת כ"ט ע"ב ד"ה גזירה עיליתא וכו' ע"ש וק"ל:

תינח שבת י"ט מא"ל יראה שהקשה כן רבה לשיטתו דס"ל אין עירוב והוצאה לי"ט כלל וצריך לדחוק גזירה י"ט אטו שבת אבל למאי דקיי"ל עירוב והוצאה לי"ט ורק משום מתוך שרי' הוצאה וכבר כתבו הראשוני' דטבילה חשוב רק כמכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותו מעי"ט דלא אמרי' בי' מתוך לא צריכי' למגזר י"ט אטו שבת דבי"ט גופו יש לאסור וי"ל קו' ט"ז סי' שכ"ג סק"ה במ"ש ועוד תמהתי וכו' ולהנ"ל לק"מ:

ותסברא אי דאית לי מים יפי' וכו' ופירש"י במתני' מי מקוה מלוחי' הם. ומהר"ם שי"ף וכן פני יהושע ובספר לחם שמים תמהו ממתני' שלהי מקואו' דלב"ש אין משיקי' יפי' ברעים ותי' פ"י לאו מלוחי' ממש קאמר רש"י ע"ש ולע"ד לב"ש דמחמיר בהוצאה בי"ט משכחת במקוה מים יפי' ואפ"ה לית לי' כגון שהמקוה בכרמלית דרוב מים כרמלית נינהו והשקה מותר למעבד כיון דהכלי בידו וה"ל אגדו בידו משא"כ לשאוב מים מהמקוה אסור לב"ש וא"ש בלא"ה רק לב"ה דמקיל בהוצאה הוצרך לומר מים מלוחים וא"כ א"ש לכל מר כדאית לי':

בולד הטומאה מטבילין אותו בי"ט עיי' פי' שני שברש"י ומה שהקשה מהרש"א א"כ ולד הטומאה בי"ט מיירו וטומאה בי"ט לא שכיחא. ונ"ל להס"ד דלא ידע לחלק בין אב לולד וה"א דמיירו באב הטומאה ומטבילין אותו לאכול בתוכו חולין ביומו משני שפיר טומאה בי"ט לא שכיחא דמזהיר זהיר בכליו דהרי אף אם יטבילם בי"ט לא יהי' ראוי לתרומה עד הלילה ע"כ זהיר בהו אבל לבתר דמייתי דאב הטומאה אין מטבילין משום הערב שמש לפי הי"מ דמה שיכול לשמש חולין ביומו לא מיחשיב. ורק ולד הטומאה מטבילין דלא בעי הערב שמש וכיון שיכול להטבילו בנקל בלי הערב שמש גם טומאה בי"ט שכיחא דלא זהיר בי' ומשו"ה הוצרך לומר כהני' זריזי' הם אפי' בכי האי גוני:

ועיין חגיגה כ"א ע"א תוס' בסוף דבריהם מפרש רבינו אלחנן הך דולד הטומאה בי"ט בע"ש עסקינן וצריך לומר דשבת הוא חולו של מועד דמצוה נמי לאכול בטהרה. וצ"ל מתני' בי"ט אחר שבת מיירי באב הטומאה ומשום דחזי לאכול חולין ביומו משא"כ ולד דלא בעי טבילה לחולין וצ"ל בי"ט בע"ש עיי':

היכי משכחת לה גבי כהני' פי' תוס' דהוה כמו הכא במאי עסקי' בכלי מנוקב דלא חזי למשקין וא"כ לא משכחת אלא גבי כהני'. ואמנם נ"ל לר' יוסף לא צריכי להך שינוי

דחיקי דממ"נ כלי' דבני סחיטה לא שייך משקי' ודלא בני סחיטה כיון דלא גזרו בהו אלא משום בני סחיטה לא חמירי מיניהו ולא גזרו בולד הטומאה אפי' אי חזי' למשקי' ונ"ל היינו טעמא דשביק רי"ף שינוי דרבה ופסק כר' יוסף והקשה הרא"ש הא הלכה כרבה לגבי ר"י ולהנ"ל ניחא דלרבה שינוי דחיקא הוא ואשנוי דחיקא לא סמכינין משא"כ לר' יוסף והא דלא פסק כשינוי דרבה משום מתקן וכמו שהקשה הרא"ש י"ל משום דרי"ף פסק שלהי מכילתין כשינוי דריש מכילתין די"ט דקיל אסרו מוקצה משא"כ שבת ומוכיח כן מכמה סוגיו' וא"כ מוכח דלית לי' הואיל דרבא הואיל ובשבת שרי ביה"כ נמי שרי דא"כ ה"ל למימר הואיל ומוקצה בשבת שרי בי"ט נמי תשתרי והיא קו' הרז"ה ריש מכילתין ועיי' מ"ש מלחמו' ה' שם ויבואר עוד לקמן אי"ה ומ"מ הרי"ף דחה הא דרבא מהילכתא מטעם זה כן נראה לפי ע"ד ולק"מ קו' הרא"ש אהרי"ף:

ודע דלא צריכי לכל זה אלא לרבה ור"י. אבל לרב ביבי דלית לי' שום גזירה כמ"ש ה"ה ומכ"ש לרבא לדדהו אתי' בפשיטות דולד מטבילין ולא גזרי' שמא ישהה וגם לית בי' משום תיקון כיון דלא הוה אלא אי' דרבנן ומשום אב הטומאה הא לא גזרינן ולא אתאינן כלל לתי' תוס' לחלק בין מנוקב לכלי שלם והיינו דכ' תוס' לקמן ד"ה ושוין וכו' וק"ל:

מערמת וטובלת נ"ל לב"ש אסור הוא. ושוב גזרו טבילת אדם משום גזירה שיטביל עצמו בכליו והא"ש לישנא דמתני' ושוין שמשיקי' וכו' אבל לא מטבילין פי' אע"ג דפליגי באדם דלב"ה אפי' ע"י בגדיו מערים וטובל ולב"ש אפי' ערום לא יטבול גזירה אטו מלבושיו. מ"מ בהשקת מים מודה ב"ה לב"ש שלא יטבול כלי אגב המים ומודים ב"ש לב"ה דמים בלא כלי שרי ולא גזרי' אטו הערמת כלי ובצל"ח נתקשה בזה ולע"ד נראה כמ"ש נכון:

זכור הוא עי' תוס' בשבת קי"א ע"ב ומה שפי' בהו שער המלך פכ"ב משבת דלר' יוסף דגזר משום סחיטה לא הותר ע"י מלבוש אלא במקום מצוה כבשמעתין. אבל הולך במים דמיתווס מאני' במיא כיון דליכא מצוה לא התירו אפי' ע"י מלבוש ע"ש:

שמא ישהה כבר כתבתי בכמה מקומות ואשתכח עתה בסבי כוותי וגם בס' בינה לעיתים. דלמ"ש ש"ך ביו"ד סי' נ"ז סקמ"ז דלא חיישי' לתקלה אלא בזמן מרובה א"כ בשבת ליכא משום שמא ישהה דלזמן מיעוט דשבעה ימים לא שייך חשש תקלה אך בשבת אסור משום מתקן או משום שמא יסחוט וממילא היה צריך להשהות עד י"ט והוא זמן מרובה ושייך תקלה והיינו פסקו של רי"ף ורמב"ם דמייתי מהרש"א וק"ל:

דף יח:

נימא הואיל וקודם טיבול שרי וכו'. לרמב"ן במלחמות ה' ריש מכילתין דלעולם השוו מידותיהם וגזרו התירא אטו איסורא. רק שבת ויה"כ לא רצו לבטל כמה טבילות מצוה בשבתות השנה משום יה"כ ע"ש צ"ל דלא גרס בשמעתין הך לישנא הואיל וקודם טיבול שרי. אלא קו' הש"ס הי' בהיפוך שהי' להם להשוות מידותיהן ולמיסר קודם טיבול כמו אחר טיבול וכן מבואר להדיא בלשונו ז"ל שכ' וז"ל שם כמו שהשוו קודם טיבול כלאחר טיבול שהוא ביום א' וקדושה א' ואין גזירה לחצאין ע"ש הרי כמו שכתבתי:

ועיין ב"י בי"ד סי' קצ"ז שנתקשה בדר"ת שאוסר טבילת נשים בשבת משום דלית לן טבילה בזמנה והקשה הא בשבת דעלמא שאינו יה"כ מיחזי כמיקר ולפע"ד ס"ל לר"ת כסברת רמב"ן הנ"ל דהשתא דליכא תו מצות טבילה א"כ יש להשוות מידותינו לחומרא ולומר כיון דביה"כ אסור בשבת נמי אסור:

הדר ביה רבא עמ"ש תוס' ולשיטת מהרש"ל בשמעתין הנ"ל כ"ע אית להו מתקן וצריכים לומר אדם מיחזי כמיקר ואתאן לסברת הואיל ולק"מ קו' תוס'. אמנם אי הכי אדם נמי משמע דלשאר אמוראי לא קשי' אדם נמי וזה דלא כמהרש"ל הנ"ל:

דף יט.

מביאין שלמים ואין סומכי' עליהם. מסקנת ההלכה משמע כר' יוחנן דחגיגה ט"ז ע"ב דמשום שבות אוסר ב"ש סמיכה אבל מדינא בעי סמיכה וכפירש"י במתני' וכמ"ש תוס' לקמן כ' ע"א ד"ה דלא גמרי וכו' ע"ש א"כ כיון דקי"ל דה"ל כאלו לא כיפר נהי דאין סמיכה מעכב כפרה מ"מ ה"ל כאלו לא כיפר וקי"ל נמי תיכף לסמיכה שחיטה וכמ"ש וביאר כל זה רמב"ם פ"ג ממעה"ק הלכה י"א א"כ נהי דמטעם איסור י"ט ס"ל ב"ש מביאי' שלמים מ"מ כל בעל נפש מדבית שמאי לא יביא שלמיו בי"ט בלי סמיכה וימתין עד אחר י"ט ויביא בימי תשלומין ויסמוך תיכף לשחיטה וא"ש פירש"י במשנת חגיגה י"ז ע"א וע"ש בתוס' ד"ה יום טבוח וכו' ומיהו בירושלמי וכו' ע"ש וק"ל:

תנאי שקלת מעלמא צל"ע מ"ט לא מייתי תנאי ר"ע ור' ישמעאל דס"פ ואלו קשרי' ודחו התלמידי' דהתם י"ל שלמי נדבה לכ"ע קרבי' ולא פליגי אלא בעולת נדבה ואפשר כי כן הוא. ואעתיק פה לשון מכילתא פ' בא ד"א מגיד שאינו נשרף עד ששה עשר ר' ישמעאל אומר אינו צריך הרי הוא אומר כל מלאכה לא יעשה בהם. שריפה מעין מלאכה הוא. מה ת"ל עד בוקר שאם חל ששה עשר להיות בשבת מגיד שאינו נשרף עד אור י"ז. ר' יונתן אומר אינו צריך ומה אם במקום שכל אוכל נפש דוחה אין שריפת נותר דוחה י"ט. מקום

שאין מקצת אוכל נפש דוחה את השבת אין דין שלא תהא שריפת נותר דוחה אותו ומה ת"ל עד בוקר בא הכתוב ליתן תחום לבוקרו של בוקר עכ"ל לענינינו ועיי' בזית רענן שנדחק למצוא מקום לדר' ישמעאל איך ס"ד דלדחות י"ט לא צריך קרא ולדחות שבת צריך קרא. ולפע"ד אין זה פשוט כל כך דלא נשרף נותר ביום האסור בעשיית מלאכה די"ל עפ"י מ"ש תוס' ביומא מ"ו ע"א סוף ד"ה אבל לא משלה בהן האור וכו' וז"ל איכא לאוקמא קרא לדמיסתבר דהיינו סמוך לבוקר כי מסדר מערכה דיומי' וכיון דבלא"ה מבעיר אש המערכה לצורך תמידין דיומא אמרי' דקרא דלא תבערו אתא למישרי איברי' ופדרי' דחול וכו' ע"ש מבואר מדבריהם דבשעה שניתן שבת לדחות לקרבנות והיינו כל זמן הקטרת התמידין והמוספין קיל לן שבת באותה שעה להקטרת איברי חול אפי' כיון דבלא"ה ניתן שבת לדחות באותה שעה ולפ"ז הי' מקום לטעות דבאותה שעה מותר נמי לשרוף נותר של קרבן פסח ועיי' לשון רש"י פסחי' פ"ג ע"ב ד"ה ולא עולת חול בי"ט ע"ש דרש"י מדמה נותר של פסח לעולת חול בשבת וה"א כי היכי דעולת חול בשבת מותר באותה שעה שניתן שבת לדחות לצורכי קרבנות דיומ' ה"נ נדחה לענין שריפת נותר קמ"ל ליתן לו בוקר שני לשריפתו דוקא במזבח עצמו ניתן לדחות ולא בחולין כן י"ל קו' ר' ישמעאל למה לי קרא הא שריפה מלאכה הוא י"ל כנ"ל. אמנם היינו בשבת דדחוי' היא עבודת הקרבנות שהרי לא הותרה אלא לצורך היום ותו לא שפיר י"ל כנ"ל הואיל ונדחה ידחה גם לזה אך בי"ט לר' ישמעאל דס"ל ס"פ אלו קשרי' הנ"ל דנו"נ אפי' עולות שאינן של י"ט קרבי' בי"ט כדמוכח שם ע"כ ס"ל דה"ל אכילת מזבח בי"ט כאכילת הדיוט שלא יהא שולחנך מלא ושולחן רבך ריקם וכסברת אבא שאול לקמן ביצה כ' ע"ב ואכילת הדיוט בי"ט הותרה ולא דחוי' כמ"ש לעיל בשיטת מהר"מ שברא"ש ספיה"כ ושהוא שיטת תוס' וכיון שהותרה נימא מה שהותרה הותרה היינו אוכל נפש ואכילת מזבח אבל לא נותר וסברא זו מבוארת בדברי רבא שבזבחי' ל"ב ע"ב ע"ש ומשו"ה ס"ל לר' ישמעאל דלשריפת נותר דאסור בי"ט לא צריך קרא כי איצטרוך קרא לשבת וכנ"ל. אך ר' יהונתן דמכילתא ס"ל נו"ן אין קרבי' בי"ט א"כ מה שמקריבי' תמידי' ומוספי' בי"ט הוא מטעם דחיה וה"א דהואיל ואידחו אידחו וי"ט ושבת שוין ומיהו קשה מ"ט שביק ר' יהונתן האי דרשא ודרש ליתן תחום לבוקרו של בוקר ואולי ס"ל דכל עבודה בשבת וי"ט הותרה וכן איתא שם ס"פ טרף בקלפי טומאה דחוי שבת הותרה. אלא דלשון זה צ"ע בדוכתי' טובא ואין כאן מקום להאריך יותר:

דף יט:

השתא סלותי מסלתינן נו"נ מיבעי' עיי' שיטה מקובצת ופני יהושע שהקשו מתמורה י"ד ע"ב כי אתא רב דימי אמר ר"י משום ר"ש בן יהוצדק וכו' מלבד מנדרכם ונדבותיכם לימד על נו"נ שקריבי' בחש"מ. ותיקשי התם למ"ל קרא הא אפי' סלותי מסלתינן ובשמעתין קשי' למ"ל סברא דסלותי מסלתינן תיפוק לי' מקרא הנ"ל ולפע"ד ליישב דלכאורה הסברא אינינו פשיטא כל כך דהא מלאכת חש"מ מסרה הכתוב לחכמי' להתיר בדבר שהוא אבד ולאסור בשאינו אבד. והשתא סלותי מסלתינן לתלוש מן המחובר לצורך אכילת היום דה"ל כדבר האבד דהא צריך לאכילת היום ולצורך חול אסור באמת כשם שאסור בי"ט משא"כ נו"נ שאינם נחשבי' לצורך היום דאל"ה אפי' בי"ט עצמו הי' מותר ודבר אבוד לא הוה דהא אין קבוע להם זמן א"כ אין כאן ק"ו סלותי מסלתינן. ואיצטרך התם שפיר קרא דנדריכם ונדבותיכם להתיר נו"נ בחש"מ אך תינח כשלא הגיע זמן בל תאחר אך אי הגיע זמן בל תאחר הוה לי' דבר האבוד הוה שפיר ק"ו מסולתי מסלתינן משו"ה בשמעתין דס"ד דקרא אוסר נו"נ בחש"מ והיינו אפי' הגיע זמן ב"ת דהרי כל שאינו בא בחג המצות אינו בא בשבועות וסוכו' כלל. לא צריך לאתויי קרא. דמן הסברא נמי ליתא להך דרשא דהשתא סלותי מסלתינן וכו' וק"ל:

דף כ.

ההוא דאמר הבו לי' ת' זוזי לפלני' וכו' יש כאן ג' שיטות. לרש"י ותוס' כפי מה שהבין תה"ד סס"י ש"נ טעמא משום תפוס לשון ראשון פי' שמתחלה אמר סתם הבו לי' ושוב הוסיף תנאי דברתי'. וכיון שמתחלה לא עלה דעתו על תנאי תפוס לשון ראשון ויקח בלי זוזי בתו ומשו"ה אי היפוך ואמר לינסוב לברתי תחלה לא יקח ת' זוזי. אלא שהקשה על שטה זו הא שכ"מ מצא הדר בי' כל שעה ואיך שייך תפוס לשון ראשון. שיטה ב' היא שיטת הרי"ף פ' מי שמת דב' דברים נפרדי' הם ואין להם שייכות זה לזה ע"כ ד' מאה זוזי שקול לעולם ונסיבת הבת ברצונו תלי' ושיטת הרז"ה דהוה תנאי גמור אלא כיון שהקדים מעשה לתנאי לא הוי כתנאי בני גד וב"ר ותנאי בטל ומעשה קיים וטען רמב"ן בשכ"מ אין לדקדק בדקדוקי תנאי שלא תטרוף דעתו עליו ושוב הבי' סברת הראב"ד דכל דלית מעשה כגון נתינת קידושי' וגיטין וכדומה. וליכא רק דיבורא בעלמא כגון הכא שאמר הבו ת' זוזי וינסוב לברתי. וליכא שום מעשה לא בעי' דיני תנאי ע"ש. ולכאורה יש להשיב דדברי שכ"מ כמסורי' וה"ל כמעשה בפועל אלא י"ל כמ"ש רמב"ן בתחלה דהא כל עצמו לא אתאינן למימר שיהיה דבריו כמסורי' אלא כדי שלא תטרוף דעתו

עליו. ואיך א"כ מכח זה נבוא לבטל דבריו ונאמר והואיל והן כמסורי' בעי' דקדוקי תנאי וכיון שלא דקדק בתנאי התנאי בטל והמעשה קיים אם כן הרי תטרוף דעתו עליו:

שוב כ' הרז"ה דעת הסוברי' דלא בעי' דקדוק תנאי אלא באיסורא דגיטין וקידושי' אבל לא בממון שהרי אפי' גלוי דעתא מהני ואין לך גלוי דעת יותר מהתנה בהדי' ואפי' לא דקדק בדיני תנאי ובאמת סברא זו קשה מס"פ שבועות העדות דאמרי' בהיפוך כי לית לי' ר"מ מכלל לאו אתה שומע הן בממונא באיסורא אית לי' וסוטה (וה"ה גיטין וקדושי') איסורא דאית בי' ממונא הוא ועוד כ' רמב"ן במלחמו' הא כל עיקר תנאי אתי' מבני גד וב"ר דהוי ממונא והקושי' מגלוי דעת בממון דמהני היינו דאמרי' אנן סהדי שרצונו להתנו' תנאי בכל הלכותיו. אבל היכי שהתנה בפירוש שלא כהלכה מיגרע גרע עיי' בפנים במלחמו' ה' וברשב"ם ב"ב קל"ז ע"ב ד"ה אם לאו אלא מכרו וכו' ע"ש ועיי' רמב"ם פ"ג מזכי' ומתנה הלכה ח' וראב"ד שם. ולפע"ד ליישב ולומר אפי' בפירוש תנאו שלא כדין מ"מ אומדן דעת הוא שזה רוצה להתנות על דברי תורה אעפ"י שמן התורה אינו תנאי שמשו"ה הוצרך משרע"ה להתנות תנאי כפול מ"מ כל מי שרוצה להתנות על דברי תורה בדיני ממונו' תנאו קיים ויכול אדם לומר כל דברינו שבינינו יהי' קיימים בלי שום כפילות ואי הי' אומר כן בפירוש הי' מועיל והשתא נמי דלא אמר כן בפירוש מ"מ אומדן דעת הוא שכן דעתו משו"ה דבריו קיימי'. אך בגיטין וקדושין דבעי נמי תנאי כפול משום דאית בי' ממונא וכיון שהוא איסורא נמי לא מהני בי' מתנה עמ"ש בתורה ע"כ התנאי בטל והמעשה קיים וש"ס ס"פ שבועות העדות קאמר סתם דבממונא אית לי' לר"מ ת"כ דלר"מ דס"ל בעלמא מתנה עמ"ש בתורה אפי' בדבר שבממון תנאו בטל א"כ לא מהני אומדנא הנ"ל בממון וא"ש וק"ל:

תני תנא קמא דר"י וכו' מני ב"ש דלא יליף חובה מנדבה. ז"ל תורת כהני' ר"פ ויקרא יכול אין טעון סמיכה אלא עולת נדבה. חובה מנין. ודין הוא. נאמר הבא עולת נדבה. ונאמר הבא עולת חובה מה עולת נדבה טעונין סמיכה אף חובה בעי סמיכה לא אם אמרת בעולת נדבה שאין לה חליפין עוף לפוטרה מן הסמיכה תאמר בעולת חובה שיש לה חלופי עוף פוטרה מן הסמיכה הואיל ויש לה חליפי עוף לפוטרה מן הסמיכה לא תהי' טעון סמיכה ת"ל על ראש העולה לומר א' עולת נדבה וא' עולת חובה טעון סמיכ' ע"ש בחומש ר"פ ויקרא ובפ' שמיני מייתו נמי כמשפט עולת נדבה. ונ"ל דתרווי' צריכי דאי מכמשפט ה"א תינח עולת אהרן דאין לו חליפין בעוף וה"ה נמי עולת ראי' דאין לו חליפין בעוף טעונין סמיכה אבל אותן עולת חובה שיש להם חליפין בעוף אימא לא בעי סמיכה קמ"ל העולה ואי הוה כתי' העולה לחוד הוה מוקמי' לי' במסתבר לרבות עולת

חובה שאין להם חליפין בעוף קמ"ל כמשפט וממילא מייתר העולה לאותן חובה שיש להם חליפין בעוף נמי טעונין סמיכה. מיהו תנא דת"כ דהוה בעי למילף חובה מנדבה לולי פירכא דחליפי' בעוף. א"כ ס"ל דמה לנדבה שכן מצינן לא פריך א"כ לא בעי אלא חד קרא העולה לרבו' חובה שיש לו חליפין דאותו שיש לו חליפין אתי' במה מצינו מנדבה. אך תנא דשמעתין דפריך מה לנדבה שמצוי א"כ איצטרך תרי קראי. ועיי' חולין כ"א ע"א דרש קרא דגבי עולה ויורד ואת האחד יעשה עולה כמשפט כמשפט חטאת בהמה. ואולי בחומש פירש"י כמשפט עולת נדבה דעוף. וצ"ל כנ"ל דש"ס דחולין ס"ל כתנא דת"כ דילפי' חובה מנדבה במה מצינו א"כ אייתר כמשפט גבי עולת חובת עוף ודרשי' כמשפט חטאת בהמה ורש"י בחומש פי' לפי שמעתין דלא ילפי' חובה מנדבה שכן מצוי איצטרך כמשפט עולת נדבה לכל הלכותיו וקרוב לזה בספר מערבי אלא שלא ראה ת"כ הנ"ל:

ונראה דרש"י הוצרך לפרש דקרא קאי אעולת אהרן דאעולת ציבור לא שייך לומר שנעשה העולה כמשפט הראוי וז"א דהרי אין משפט סמיכה ראוי לעולת ציבור דהרי לדורות אין סמיכה בציבור אלא שתים. וא"כ הוראת שעה הי' ונעשה שלא כמשפט וא"כ איך שייך לומר כמשפט. אע"כ הכי פי' שעשה עולת העם כמשפט עולות אהרן וכאלו כתי' כמשפט הראשון וכבר הרגיש בזה בשפתי חכמי' ע"ש וא"כ ממילא מוכח דעולת חובת יחיד משפטה בסמיכה. והא דלא כתי' בעולת אהרן גופי' כמשפט משום דלא צריך דהרי כבר כתי' על ראש העולה לרבות עולת חובת יחיד לסמיכה עיי' וק"ל:

מני ב"ש. נ"ל לפ"ז י"ל ב"ש אמר מביאי' שלמי' ואין סומכי' על השלמי' לעולם ע"כ מביאי' אותה בי"ט אבל לא עולת בי"ט משום דבעי סמיכה ואין סומכי' בי"ט וב"ה אומרי' מביאי' שלמי' ועולת וסומכי' דלא העמידו דבריהם במקום מצוה נמצא פליגי בתרתי בסמיכה גופי' ובשבות דסמיכה מיהו לא משמע כן מלשון ש"ס חגיגה י"ד ע"ב ע"ש וצ"ע ולפמ"ש נ"ל ליישב מה שצ"ע דהני תרי עובדא דהלל ודבבא בן בוטא אין להם שייכות דהלל הכחיש שמקריב עולה בי"ט. ובבא בן בוטא עביד עובדא בסמיכה ומה ענין הלכה זו לזו. דדוחק לומר דכל צאן קדר הביאם לעולת ראי' דא"כ עיקר חסר דלכאורה לשלמי שמחה הביאום ולהנ"ל ניחא דהא בהא תלי' מכיון שסמיכה הותרה ממילא מותר להקריב עולות:

דף כ:

ועובדא דמה זו שתיקה נ"ל לפרש דאין לשתוק כמו שעשה הלל אלא לפרסם דמצות סמיכה דוחה שבות די"ט וכדאמרי' ר"פ ראד"מ מביאו מגולה משום חבובי מצוה דמילה דוחה שבת ה"נ אסור לשתוק אלא צריך לפרסם שהוא סומך בי"ט וא"כ מה זו שתיקה. ועיי' היטב תוס' חגיגה ז' ע"ב:

לא תימא מדאוריי' מיחזא חזי וכו' והיינו מדכתי' אלה תעשו לה' במועדיכם לבד מנדריכם ונדבותיכם והתינח אי מלאכת תה"מ אסור מן התורה בדבר שאינו אבד כרמב"ן ורשב"א ועיין מג"א ריש הלכות חה"מ א"כ איצטריך קרא לחה"מ ולעולם נו"ן אין קריבי' בי"ט מן התורה וכדאמר ר' יוחנן בתמורה י"ד ע"ב אך למאן דס"ל מלאכת חה"מ לאו דאוריי' אפי' בדבר שאינו אבד כדעת תוספת ורא"ש חגיגה י"ח ע"א ד"ה וחש"מ א"כ הא לא איצטריך קרא להתיר נו"ן בחש"מ וע"כ לי"ט גופי אתי' ולכל הפחות להתיר שלמים שיש בהם מאכל הדיוט והא דאוסר התנא נו"ן ה"א גזירה שמא ישהה ולאותה גזירה אפי' בחש"מ אסור להקריב וכמ"ש שער המלך פ"א מחגיגה וקמ"ל ר"ה דלא אמרי' הכי: ודע דבפלוגתא דת"ק ואבא שאול בעולות ורב הונא הכא מיירו משלמי' כ"כ שער המלך פ"א מחגיגה דלא כמהרש"א:

גזירה שמא ישהה פירש"י עד י"ט שיהי' לו אוכלי' מרובי' וצ"ל הך חששא שייכי גם בר"ה דמצוה להרבות בבשר דהרי משחיטין הטבח בע"כ כבמתני' ס"פ או"ב ויש שעלו גם לירושלים כדכתיב גבי אלקנה וחנה ושייך ג"כ הך חששא. ומ"מ צ"ע מ"ט אסרו בר"ה דא"נ ישהה הא לא שייך שמא יאנס ולא יקרב ומה בכך הא ר"ה איננו ממועדי בל תאחר ולא ממ"ע ובאת שמה והבאת שמה. ומיהו במנחות ק' ע"ב פירש"י דמיחזי כמכוון מלאכתו במועד ע"ש וטעם זה יוצדק גם לראש השנה. אך לג' רגלים לא הבנתי מה בכך אם יכוון מלאכת ההקרבה לי"ט הלא כתב תוס' בחגיגה ז' ע"ב במסקנת דבריהם דכל זמן שיש לו אוכלים וצריך לשמחם יכול הוא להקריב שלמו"ת של כל השנה ולצאת בהם ידי שמחה וכל מה דאמרי' אין נונ' קריבי' היינו כשאין לו שוב אוכלים ולא צריך לשלמי שמחה ע"ש נמצא במה שמכוון מלאכתו להקריב נדריו במועד דוקא שיהי' לו אוכלים מרובים שפיר עביד דהרי צריך להם לשלמי שמחה ומותר הוא ומצוה נמי עביד. ואי אירע אח"כ שלא ימצאו לו אוכלים כל כך ורוצה להקריבם בתורת נו"ן אין זה מכוון מלאכתו אלא במקרה והזדמן אירע לו וא"כ מ"ט לאסור. ותו תינח י"ט דשייך שמכוון מלאכתו בי"ט. אבל אחה"מ מה כיון מלאכה שייך דהא השתא קיימינן דמלאכת חה"מ מותר מן התורה כמ"ש לעיל בסמוך. מיהו לזה י"ל לאותו טעם שפירש"י משום

כיון מלאכה אה"נ דבחש"מ שרי אבל קו' ראשונה קשי' ע"כ נ"ל דתרי טעמא דפירש"י במנחות ק' ע"ב הנ"ל תרווי' צריכי בשארי רגלים צריכי' לטעמא שמא יאנס ויבוא לידי בל תאחר ואסור אפי' בחש"מ מה"ט. אבל משום כיון מלאכה ליכא ובי"ט של ר"ה ליכא משום שמא יאנס ויעבור על בל תאחר איכא משום מכוון מלאכתו במועד דבר"ה ליכא שלמי שמחה:

ובשער המלך הקשה איך אפשר דגזרי' שמא ישהה ויאסור להקריב גם בחה"מ הא ברייתא מפורשת שנינו לעיל אבל מביא אדם תודתו בחג הסוכות וקו' גדולה הוא. והנה עיין במ"ק ט' ע"א דפריך למ"ד משום ביטול פ"ו אפי' בערב הרגל יהי' אסור לישא נשים משום שמא ישהה ומשני משום חד יומא לא משהי אינש נפשיה ע"ש פירש"י ועיי' מג"א סי' תר"צ סקי"ח דבערב שבועות לא שייך הך חששא לפי פירש"י ור"ן שם ע"ש ולפ"ז מיושב קו' שער המלך הנ"ל דאי היה האמת הטעם משום שמא ישהה לא הי' צריכים לדחוקי בפי' הברייתא הנ"ל דבחש"מ מקריבין תודה דזה דוחק גדול דבבא דאין מקריבין תודה בחג המצות היינו בע"פ ולא בשבועות היינו בי"ט עצמו אבל מביאה בחג הסוכות היינו חש"מ ולא יתכן שג' בבות בברייתא א' לא ראי זו כראי זו אבל אי טעמא משום שמא ישהה א"ש הכל בריוח. ועפ"י מ"ש לח"מ פ"ב מחגיגה הלכה י"ג דאע"ג דתודה אינו נאכל אלא ליום ולילה מ"מ איצרך לי' למצות שמחה מותר להלינו ליום השני ג"כ והשתא היכי קתני אין מביאין תודה בתג המצות היינו בע"פ אעפ"י דמשום שמא ישהה הי' מותר בעי"ט של פסח להקריב שארי נו"נ דכיון דאי ממתין יום א' תו לא מצי לאקרובי ז' ימים י"ט לחד יומא לא משהי אינש נפשיה. מ"מ תודה אין מביאין בע"פ מפני חמן ולא בעצרת היינו ערב עצרת מפני שהוא י"ט ואסורי' כל נו"נ משום שמא ישהה דלעי"ט דעצרת משהה אינש נפשיה. אבל מביאין תודתו בערב סוכות כיון דכל ימי החג אין מביאין נו"נ א"כ ממילא מותר בערב סוכות דחד יומא לא משהה אינש נפשיה והוה א"ש דאע"ג דלתוס' חגיגה מקריבין נו"נ לצורך שמחה היינו לפי האמת אבל אי הוה גזרי' שמא ישהה פשיטא דאפי' לשלמי שמחה אסור שי"ט כלו וממילא מותר בעי"ט. וא"ש:

ובס' טורי אבן בחגיגה ז' ע"ב הקשה אשיטת תוס' הנ"ל דיכול להקריב נו"נ לצורך שמחה א"כ אפי' לית ליה אוכלין נמי תשתרי הואיל ואי מיקלעו ליה אורחים חזי ליה לצורך שמחה השתא נמי חזי ליה. וא"כ איך משכחת ליה נו"נ שלמים אינן קריבין בי"ט אע"כ מדכתיב לכם ולא לגבוה וההדיוט משלחן גבוה קזכו נהי דיוצא בו ידי שמחה היינו בחש"מ אבל בי"ט לא. אך ישחט שלמי שמחה והתם לא שייך משלחן גבוה כיון

שעיקרם לצורך הדיוט רק שעושים בו ג"כ צרכי גבוה זריקה והקטרה וכאלו הגבוה משלחן הדיוט זוכה משא"כ נו"נ שהוא ההיפוך שעיקרם לגבוה וההדיוט משלחן גבוה קזכו ע"ש ולפע"ד התוס' מיאנו בס' זו שהוא נגד השכל בשלמא בעלמא אמרי' נו"נ אין קריבין אלא ישבות בי"ט ממלאכה זו אבל השתא שצריך ע"כ לעשות מלאכת שחיטה וזריקה והקטרה בבהמה א' לשלמי שמחה איך נאמר שלא יעשו זאת המלאכה בבהמה שהיא כבר קדוש לנדר ונדבה אלא יעשו בבהמה אחרת שמקדיש עתה לשלמי שמחה דוקא. ולענין קושיתו א"כ נימא הואיל לזה י"ל כתירוצו ז"ל דמדכתיב לכם ולא לגבוה נהי דלצורך שלמי שמחה מקריבין מטעם שכתבתי לעיל. אבל כשאינו צריך תו לשלמי שמחה תו לא נימא הואיל. וזה נ"ל נמי למסקנא הטעם דשתי לחם בעצרת דלפמ"ש תוס' פסחים מ"ז ע"א ד"ה ולרשב"ג שייך ביה הואיל ואי פדה להו אלא להס"ד שם נדחקו תוס' דת"ק ס"ל הואיל דלא שכיחא לא אמרי'. אמנם למסקנא כי היכי דטעמא דר' חסדא משום לכם ולא לגבוה ה"נ לרבה משו"ה לא אמרי' הואיל וכתיב לכם ולא לגבוה. ולפ"ז י"ל היינו דאמר ר"ה לא תימא מדאורייתא מיחזי חזי משום הואיל ואי בעי צריך להו לשלמי שמחה זה לא תימא דהרי משתי לחם מוכח דלא אמרי' הואיל מדכתיב לכם ועוד הארכתי ואין כאן מקום להאריך יותר:

זורק הדם ע"מ להתיר בשר באכילה כ' תוס' כיון שאינו יכול להקטיר האימורים היום ה"ל כאלו נאבדו ומותר לאכול הבשר ביום קודם הקטרה ויש להסביר לרבא דוקא אמר הכי דלדידי' אי לאו אכילת בשר בי"ט לא מיזדריק דם ויפסל הדם בשקיעת החמה וממילא לא יוקטרו אימורי' והרי הם נאבדי' ע"כ יאכל הבשר היום ויהי' מותר לזרוק דם ויוקטרו אימורי' לערב. כל זה לרבא. אך לרבה בר"ה דמותר לזרוק משום אימורי' לחוד א"כ לא מיתאכל בשר בי"ט עד אחר הקטרת אימורי' בלילה וזה נ"ל דעת תוס' בנזיר אעפ"י שלשונם מגומגם כדרך תוס' בנזיר כ"ח ע"ב מ"מ כוונתם לרבה בר"ה וכמ"ש לעיל ולפ"ז הומ"ל איכא ביניהו לרבא אוכל הבשר מיד ולרבה ב"א אוכל בלילה אחר הקטרת אימורים ואלא דבעי למימר א"ב בענין איסור זריקה:

איכא ביניהו נטמא בשר וכו'. עמהרש"א דהומ"ל עולה א"ב או שבת א"ב. י"ל דאמרי' פ"ק דחולין השוחט בשבת ויה"כ וכו' אסורה באכילה ליומי' משום מוקצה ור' יהודה הוא והקשו תוס' הא ר"ש נמי מודה היכי דאינו יושב ומצפה ותי' דיושב ומצפה מתי ישחטנו חשו"ק ואחרים רואים אותם ע"ש והנה בקדשי' לא שייך זה דהרי בעי מחשבה ופסולים ע"י חשו"ק ונמצא הדם הזה יש בו ב' איסורי' אפי' לר' ישמעאל איסור טלטול מוקצה ואיסו' שבות דזריקה וא"כ י"ל ע"כ לא שרי לזרוק אלא בנו"נ שלמים דלפמ"ש

תוס' בחגיגה ז' ע"ב הנ"ל חזי לשלמי שמחה א"כ לא היה מוקצה בין השמשות א"נ כבשי עצרת אפי' בשבת שעמדו בין השמשו' לשחטן לשמן וליכא מוקצה ואין כאן אלא שבות דזריקה ואותה מתירי' משום בשר למר ומשום אימורי' למר. אבל עולות דהוה מוקצה וכן אפי' שלמים בשבת דאית כאן ב' איסורים מוקצה וזריקה לא שרינן ולא הומ"ל עולה ושבת א"ב. שוב מצאתי קרוב לזה בצל"ח והמעיין יבחר:

כבשי עצרת ששחטן שלא לשמן מ"ש מהרש"א ופני יהושע בשמעתין אי עלו לציבור לשם חובה במ"כ נעלם מהם ש"ס ערוך מנחות מ"ט ע"א כבשי עצרת ששחטן לשם אילים לא עלו לבעלים לשם חובה וסברא גדולה הוא כיון דבעי' שליחות בשחיטת קדשים והשליח אומר שאינו רוצה להיות שליח לכבשי עצרת אלא לעולה א"כ לא עלו לבעלים לשם חובה. אך מ"מ נהי דשליחות לא עביד ולא יצאו י"ח. מ"מ לאו כל כמיני' לעשותו עולה במחשבתו כיון שאינו שלו. ונשאר לשם שלמים סתם. ומ"מ נ"ל היינו דוקא אם השוחט כהן הוא וכמ"ד בפ"ק דשקלים אין הכהנים שוקלי' ואין להם חלק בקרבנות ציבור ע"ש משנה י"ד. אך למ"ד שחייבים בשקלים ואפי' אין ממשכנים מפני דרכי שלום מ"מ ע"כ הציבור מזכה לכהנים חלק בשקלי ציבור וא"כ אפי' אם הכהן שוחט אית ליה שותפות בגווי' ויכול לאסור ונעשה חלקו עולה ע"י מחשבתו וכלו כליל וצ"ל דלא כפירש"י בשמעתין אלא כמ"ש תוס' נזיר כ"ח ע"ב ששחט לשם שלמים ע"ש וק"ל:

והך דכבשי עצרת עיי' היטב בלשון רש"י יבמות צ' ע"ב וק"ל:

דף כא.

שאני שבות דשבת משבות די"ט. צ"ל ללישנא קמא שהניח בקושי' ס"ל כדלעיל ריש מכילתין י"ט דקיל אתי לזלזולי בי' ולישנא ואי בעית אימא לא ס"ל הכי א"כ שבת חמיר: עורבא פרח יל"ד דנקיט לשון מגונה ולא אמר יונה פרח עיין ריש פסחי' ג' ע"ב כגדי מסנקן וכו' ע"ש וי"ל עפ"י מה דאמרי' בעירובי' כ"ב ע"א שחורות כעורב במי אתה מוצא דברי תורה במי שמשחיר פניו עליהם כעורב או נעשה אכזרי כעורב על בניו ע"ש והנה הכא י"ט הי' ודרש חצי היום כפירש"י ועכשיו אחר שהי' יגע מהדרשא רצה לעסוק בשמחת י"ט באשישות ותפוחים ובא ר' אוי' ושאיל לי'. א"ל עורבא פרח פי' כבר פרח ועבר זמן עורבא היינו חצי היום שעשיתי עצמי כעורב ועתה רוצה אני לסעוד סעודת י"ט ועיי' כי האי גוני בשבת קי"ט ריש ע"ב ופירש"י ד"ה במטותא וכו'. וא"כ במאי דא"ל עורבא פרח רמז לי' אני היום סמכוני באשישות:

והנה רב אוי' הי' סובר דלא אמרי' משולחן גבוה קא זכי והא דשתי לחם אינן נאפות בי"ט שאני שתי לחם שאין להם שום חסרון בגופם אחר אפייתם ואפ"ה אסורי' להדיוט עד אחר שחיטת הכבשי' ניכר צורך גבוה משא"כ נו"נ שאע"ג שאינו נאכל עד אחר זריקה והקטרה כיון שהחסרון בגופם ה"ל כמו מליחה ובישול להדיוט וסברא זו כ' תוס' במסקנא בפסחי' מ"ז ע"א סוף ד"ה ואי אמרת וכו' ע"ש. וכיון דהוה פשיטא לי' לרב אוי' סבר דחלק ההדיוט לאו משולחן גבוה הוא א"כ הא דאסור לשוחטם בי"ט למ"ד נו"נ אין קריבי' בי"ט היינו משום דכח גבוה מעורב בו אע"ג דא"א לכזית בשר בלא שחיטה להדיוט. מ"מ מיקרי השחיטה לצורך גבוה ג"כ ואסורה וא"כ מה בין זה לחציה של עכו"ם דהרי כח נכרי מעורב בו ואיך ישחטנה ואמנם ר"ה ס"ל דכח אחר מעורב בו אינו אוסר לשחוט ומשו"ה בהמה חצי' של עכו"ם מותר לשחוט ונו"נ היינו טעמא משום דגם חלק הדיוט משולחן גבוה קזכו ואין בינם לבין שתי הלחם ולא כלום דהכל שולחן גבוה מיקרי ומ"ד נו"נ קריבי' בי"ט ס"ל לגבוה נמי שרי ולא מטעם הדיוט מתיר לי' והא דאמר רבא לעיל זורק להתיר בשר לאכילה מפירש"י משמע דלאו מטעם צורך הדיוט הוא אלא מטעם אומרי' חטא בי"ט שתזכה בי"ט משא"כ הקטרת אימורי' בחול ולא אמרי' חטא בזריקה בי"ט כדי שתזכה בחול בהקטרת אימורי' כדאי' להדי' במנחו' מ"ח ע"א מיהו מלשון תוס' ד"ה מאי ביניהו וכו' שכתבו דהוי צורך אוכל נפש ושמחת י"ט וכו' עכ"ל משמע משום צורך הדיוט מתיר לי' רבא וצ"ע קצת דהא משולחן גבוה קזכו וי"ל הני מילי בשחיטה דאחר שחיטה מחוסר זריקה הוה שחיטה צורך גבוה משא"כ זריקה דאחר זריקה מוכן מיד לאכילת אדם הוה המלאכה לצורך הדיוט ושמחת י"ט כן יש להבין מלשון תוס' פסחי' מ"ז ד"ה ואי אמרת הנ"ל:

וע"ד דרוש י"ל שגם זה מרומז באומרו עורבא פרח שכתבתי שכוונתו שדרש חצי היום ועתה רוצה לקיים חצי' לכם. דהנה יש להוכיח הך סברא דאפי' מ"ד נו"נ קריבי' בי"ט ס"ל משולחן גבוה קזכו ודלא כר' אוי' סבא דהרי כתי' הוא לבדו ולא מילה שלא בזמנה והוא דרשא קדמוניות בשום ברייתא אע"ג דרבא הוא דמייתי לה בשבת כ"ד ע"ב ופסחים פ"ג ע"ב מ"מ קדמוני' הוא כמבואר ברש"י חולין פ"ד ע"ב ד"ה אין ספיקא וכו' ע"ש והנה תוס' בפסחי' פ"ד ע"א ד"ה ולא מילה וכו' כ' בתחלה בשם ר"ח דה"א ק"ו מאוכל נפש ודחה פי' זה דאוכל נפש מצוה עוברת היא ע"כ פירש"י כמ"ד נו"נ קריבי' וק"ו מנו"נ דלא נכרתו עליה י"ג בריתו' ע"ש וא"כ מוכח דאפי' למ"ד נו"נ קריבי' ס"ל משולחן גבוה קזכו וצורך גבוה הוא ואפ"ה דוחה י"ט והוה ילפי' מילה מיני' דאי ס"ד צורך הדיוט ומשו"ה הותר משום שמחת י"ט דהדיוט א"כ אכתי איכא הך דחוי' קמייתא דשמחת הדיוט מצוה

עוברת הוא משא"כ מילה אע"כ ס"ל כהני' משולחן גבוה קזכו ואפ"ה הותר והוה אתי' מילה ק"ו מיני'. וא"כ אנן דקיי"ל נו"ן אין קריבי' בי"ט ס"ל צורך גבוה אסור. אבל כל היכי דכח הדיוט מעורב בו מותר דא"א לכזית בשר בלא שחיטה וכרב הונא. אך כל זה הוא מכח מה דאמר ר"ה עורבא פרח שרמז לו כיון שפסק חצי היום בדרשא צורך מצוה הוא לעסוק חצי היום בשמחת בי"ט דקיי"ל כר' יהושע חציו לה' וחציו לכם. דהשתא שמחת י"ט מצוה עוברת הוא ומוכח ע"כ דלבדו ולא מילה שלא בזמנו הוא מטעם דאתי' מק"ו מנו"ן דאין לומר דנו"ן גופי' משום צורך הדיוט דא"כ ה"ל מצוה עוברת אבל אי נימא הלכה כר"א או כלו לה' או כלו לכם אין צורך הדיוט מצוה עוברת כלל דאפשר דקיימה בכלו לה'. ולהדי' אמרי' בפסחי' במתני' ר"פ אלו דברים אר"א לר' יהושע מה ראי' רשות למצוה. ואמרי' התם בש"ס ס"ח ע"ב ר' יהושע לטעמי' ס"ל שמחת י"ט נמי מצוה אבל ר"א ס"ל רשות משום דמצי למיעבד כלו לה' ע"ש וא"כ במה שרמז לו דקיי"ל שמחת י"ט מצוה עוברת הוא ממילא מוכח דכהנים משולחן גבוה קזכו ועיי' חולין ק"כ ע"א מסקי' נמי כהני' משולחן גבוה קזכו ובזה ישבתי נמי הך דר"ה ורב אוי' סבא בחולין קכ"ד ע"ב דאיתא נמי כי האי שמעתתא ע"ש ואין כאן מקום להאריך בזה:

וטעמא מאי פירש"י סוגי' דש"ס היא כ' מהרש"א משום דלרש"י ר"ה פליג אר"ח ולית לי' הך דא"א לכזית בשר בלא שחיטה אלא אפי' הוה אפשר למיפלגינהו נמי שרי. אבל בודאי אידך דכהני' משולחן גבוה קזכו גם ר"ה קאמר לי' רק הך דא"א לכזית בשר בלא שחיטה הוא הוספת שיטת הש"ס ופשוט:

אסור לאפותה בי"ט לרבותא קאמר איסור האפי' כשנעשה העיסה בהיתר מעי"ט או בי"ט טרם נשתתף עם העכו"ם אפ"ה אסור לאפותה ולא נימא הפת נאפה יפה בזמן שהתנור מלא. וטעמא פירשו תוס' משום דהך צורך כל דהו שהפת נאפה יפה אינו מועיל באופה בהדי' לצורך חול או לכלבי' ונכרי' אלא באופה סתם אע"ג שאינו צריך היום לו. וממילא ישאר לחול מ"מ סתמא אפה ואפשר שום מציאות שיצטרך הוא לו היום או ע"י אורחי' אע"ג דלר"ח קיימי' דלית לי' הואיל. מ"מ הכא לא מטעם הואיל אתאינן עלה אלא הותר מטעם צורך עצמו שהפת נאפה יפה ובלבד שלא יהא האופה להדי' לצורך חול וכלבי' ונכרי' דא"כ אסור לרב חסדא מן התורה דלית הואיל ולרבה נמי מדרבנן מיהת אסור דהואיל אי מיקלעו אורחי' אינינו מתיר רק מסלק איסור דאורייתא דלא לקו אבל איסורא מיהת איכא. אך הכא מיירו שאינו אופה בהדי' לצורך חול דהותר מטעם דצורך קצת מיהא הוה שיהא פתו נאפה יפה ושלא תאמר הא ע"כ מי"ט לחול הוא ע"כ כ' תוס' האיכא שום מציאות שיצטרך לו היום. ולפ"ז מה דתני' לעיל י"ז ע"א אין אופין

מי"ט לחברו באמת אמרו וכו' לא שיאמר להדי' שאופה לצורך מחר דאפי' למאן דאית לי' הואיל איסורא דרבנן איכא וכנ"ל. ולפ"ז מ"ש תוס' ועוד דלמא מיקלע לי' אורחי' וכן מ"ש מג"א סי' תק"ו סקט"ו א"כ אי מיקלעי וכו' לאו שינוי אחריני הוא אלא הכל חד שינוי הוא לומר דצריך לו היום או שהוא יצטרך או יבואו אורחים ועיין בר"ן בשמעתין ותמצא כדברי בביאור:

בזמן שהרועים אוכלי' ממנו לדעת ר"ל בירושלמי פ"ק דחלה. אין הרועי' אוכלי' ממנו היינו שעשאו מעורב כל הך בסובין ומורסן שא"א לרועי' לאכול מהם ולפ"ז יוצדק גי' רמב"ן נעשית ביו"ט ואינה נעשית בי"ט דגם הלישה והעשיה אסורא. אבל אי הי' ראוי לרועי' רק שמחשבתו לכלבים נעשית ונאפת ביום טוב והיינו כרב הונא דכל חדא חזי' ליה וכשיטת רש"י דפליג על ר"ח. אך ר' יוחנן ס"ל דמיירי בעיסה יפה ורק מחשבתו לכלבים ולא לרועים אסרה אפיה בי"ט אע"ג דכל חדא חזי' ליה וכרב חסדא ולפ"ז שפי' הגי' נאפי' בי"ט. ואינו נאפי' דאפשר בשעת לישה הי' מחשבתו לרועים ועכשיו בשעת אפיה נמלך לאפותו לכלבים:

ונ"ל דמתני' אפשר לומר מדרבנן בעלמא קאמר ומשו"ה פריך לקמן והא קחזי לכלבים משום דמשום איסורא דרבנן לא ה"ל לומר יצא שכרכם בהפסדיכם דאפשר משום הפסד ממון שרו ליה רבנן כמו ר"פ מי שהחשיך ע"כ הוצרך לאתוי תנא דבדאורייתא פליגי ולחנם נתחבט בו מהרש"א ז"ל:

דף כא:

אין מזמני'. יש לעיי' על אאע"ה שזימן ג' אנשי' ביט"א של פסח ועשה לפניהם בן בקר רך וטוב אע"ג שכ' רמב"ן שגדולי ביתו סעדו עמהם לכבודם מ"מ הא הרבה בשבילם וי"ל עפ"י מ"ש תוס' בפסחים מ"ו ע"ב סוף ד"ה רבה וכו' וי"ל כיון דלא שכיח כלל לא אמרי' הואיל עכ"ל והכא ביום שלישי למילתו היה והי' כל בני ביתו מקנת כספו מסוכנים ואמרינן הואיל ומשום הכי גזירה בעלמא דמרבה בשבילו הותר לגמרי וק"ל:

מתני' לא יחם אדם חמין לרגליו וכו'. עיי' שיטת תוס' ושיטת רי"ף דלהתוס' חימום מים לכל גופו אסור מן התורה ולרי"ף מדרבנן אטו שבת וצ"ל אע"ג דבעלמא לא גזרי' י"ט אטו שבת לענין מלאכת אוכל נפש הכא שכבר נכשלו הבלנים וחיללו שבת ברחיצה כמבואר ר"פ כירה ע"כ גדר גדול גדרו ואסרו כל רחיצה אפי' בי"ט. ומ"מ איכא ביניהו דלהתוס' גם חמין שהוחמו בעי"ט אסורי' ברחיצה גזירה אטו הוחמו בי"ט משא"כ לרי"ף די"ט גופי' גזירה הוא וה"ל גזירה לגזירה כ"כ הר"ן. ונ"ל עוד נפקותא לדינא לפמ"ש

בחידושי רשב"א פ' כירה דגם להתוס' מותר לרחוץ כל גופו אבר אבר דכל אבר ואבר ה"ל שוה לכל נפש ע"ש ונ"ל מ"מ לא יחם בקדירה א' לכל גופו אלא בכל קדירה וקדירה ירבה לאבר א' אבל לכל גופו בקדירה א' אסור משא"כ להרי"ף אפי' בקדירה א' מותר ובלבד שירחצנו אבר אבר משום גזירת מרחצאות אלא דלפ"ז למאי דס"ד דעושה מדורה ב"ש הוא ובהנאת כל הגוף מודה ב"ש ולהרי"ף דרחיצת כל הגוף שוה לכל נפש מודה ביה ב"ש דנהי דלהחם מים מועטים לרחיצת אבר א' אסור מ"מ לרחוץ כל גופו מותר להחם דשאני לי' לב"ש בין הנאת אבר א' להנאת כל הגוף. אלא בשעת רחיצה ירחוץ אבר אבר משום גזירת מרחצאות אבל להחם מותר בכלי א' גם לב"ש וא"כ אדתני סיפא עושה אדם מדורה וכו' ליתני'. אבל מחמם אדם לכל גופו ומדלא תנן הכי תיפשוט איבעי דלא שני ליה לב"ש בין אבר לכל הגוף ומדורה פלוגתא דב"ש וב"ה ולא הודאת ב"ש אלא משמע קצת כהתוס' ולא כהרי"ף: ודע דמלשון רש"י משמע דלא מיירי כלל מאיסור בישול המים דאפשר שאינו מבשלם אלא מחמם בעלמא שאין היד סולדת בו אלא מטעם איסור הבערה אתאינן עלה דומי' דמדורה דסיפא וא"כ אין מקום לפלוגתתם אלא כשעושה מדורה בשביל המים לבד. אבל כשמבשל לצרכו יכול להעמיד גם קדירה חם לרחיצה וצ"ע:

ורב הונא לטעמיה וכו'. יל"ד דר"ה לא הזכיר הטמנת חמין ובריית' דתני' נמי הכי הזכירה חמין ולא הזכירה בישול קדירה א' ולכאורה הי' אפשר לומר בין לב"ש ובין לב"ה עושי' לו חיי נפשו ולא פליגי אלא בהטמנה דמוכחא מילתא דאדעתא דשבת קאעביד ובריית' כב"ה דמכשיר הטמנה ור"ה כב"ש הואיל ועביד ר"ג במתני' כוותי' והי' מזה ראי' לפסק רמב"ם בפי' המשנה דהלכה כר"ג והקשה עליו תי"ט ע"ש ולהנ"ל ניחא. אבל באמת נ"ל דרב הונא כב"ה ולרבותא נקיט אפי' קדרה מבשלים מכ"ש הטמנה ור"ג אוסר הטמנה וכ"ש בישול ועדיין לא אסיק אדעתא סברת רבא דהטמנה חמירא דמוכחא מילתא וכו' וגם לא ידע ר"ה הבריתא דתני' כוותי' דשבקא התירא דבישול קדרה ונקטה הטמנה משום רבותא דמוכחא מילתא וכדרבא:

עיין לעיל ט"ז ע"א תוס' ד"ה אי אמרת וכו' ע"ש א"כ למסקנא לא יעשו לו קדירה א' דהא יכול להקנות קמחו לאחרי' ועל אותה ברייתא דשם סמך הרי"ף ולא מייתי הא דרב הונא עיין רא"ש וק"ל:

דף כב.

אפשר בבית אחר רוצה לומר כיון דאפשר בכל הני אופנים א"כ מציאות רחוק הוא כל הני לא אפשרי' ע"כ לא התירוהו חז"ל עפ"י מ"ש תוס' סוף ד"ה ההיא ר' יהודה הוא וכפי מה שהסביר רמב"ן במלחמות ה' ע"ש. וק"ל:

כדי לחוס עלי' פירש"י ואני שמעתי דה"ל סותר על מנת לבנות במקומו כוונתו מבואר בשבת ל"א ע"ב וע"ש תוס' ד"ה וסותר ע"ש ומבואר מזה דאתיא ברייתא כר' יהודה דמלאכה שא"צ חייב אלא דלא מעשן הוה סותר על מנת לבנות שלא במקומו ומיושב קו' פני יהושע ע"ש:

מסייע אין בו ממש עיין שיטה מקובצת מבואר כדברי ט"ז סי' שכ"ח סק"א ודלא כש"ך בנה"כ סי' קצ"ח ע"ש:

דף כב:

אין אופין פת עבה וכו' סוגי' דהא שמעתא צ"ע לכאורה דשאיל כמה פת עבה שהתירו ב"ה ויהיב ר"ה שיעור טפח. והקשו על האי שיעורא שאין ללמוד מלחם הפני'. אבל מ"מ מ"ט הדר בי' מהאי אוקימתא פשיטה ונימא דאה"נ ב"ה מתיר לגמרי בלי שום שיעור וא"צ ללמוד מלחם הפנים אלא בכל ענין שרי. ועכצ"ל דפשוט וברור להש"ס דא"א להתיר בפסח פת עבה כמה דבעי ואי ס"ד דלעניין חימוץ בפסח פליגי איך סתים ב"ה ומתיר פת עבה סתם ולא יהיב שיעורא וכשבא ר"ה לתרץ דב"ה סמוך עצמו אשיעור המפורש בלחם הפנים. דחי רב יוסף איך ללמוד מזריזי' וכו' ונמצא ב"ה התירו סתם פת עבה וזה א"א בשום פנים וע"כ הדר בי' מהאי אוקמתא לגמרי ומוקי לי' בסתם י"ט כן צ"ל וא"כ מוכח דלמסקנא אסור לאפות פת עבה בפסח וכהרי"ו ומג"א סי' ת"ס סק"ד כ' דרוב הפוסקי' לא הביאו דין זה ע"ש מיהו צ"ע קצת איך תנא האי תנא פת עבה בפסח הואיל ובפסח הוה קאי ואיך לא חשש שיטעו העולם ויסברו שהתיר פת עבה בי"ט של פסח ונמצא מכשילם באיסו' חמץ אלא ה"ל למימר פת מרובה או ה"ל למימר בי"ט ולא בפסח אע"כ משמע קצת דלמסקנא באמת מותר לאפות פת עבה בפסח וכמג"א דלא כרי"ו וצ"ע:

מהו לעשן וכו' דברי תוס' ד"ה ע"ג חרס מגומגמי' מאוד ובירושלמי ליתא כמ"ש תוס' בשמו וכמ"ש גם פ"י כללא הוא דלא אמרי' מתוך אלא במלאכה השייך באוכל נפש עצמו חוץ מהוצאה והבערה דאע"ג דלא שייך באוכל נפש עצמו אלא מכשירי נינהו מ"מ אמרי' בהו מתוך מדכתי' ביום השבת לדיוקי הא בי"ט שרי מטעם מתוך. נמצא בהבערה

שייך מתוך ולא בכיבוי. ואפילו בהבערה דאמרי' מתוך היינו אי שוה לכל נפש דאל"ה לא אמרינן מתוך. עוד נאמר בעישון פירות אי שוה לכל נפש מותר אפי' לכבות דהפרי בעצמו צריך לאכילה ולא בעי מתוך. ואי אינו שוה לכל נפש אפילו הבערה אסור דלא אמרינן מתוך מה שאינו שוה לכל נפש. ואמנם רבי יהודה ס"ל דגם לפירות בעינן מתוך לכן כיבוי אסור והבערה מותר. והן הן דברי הירושלמי ומ"ש תוספות דתליא אי הבערה לחלק יוצאת ליתא בירושלמי שלפנינו ואי איתא אי אפשר לפרש אלא אי לא אתי' חלוק מלאכו' מהבערה אלא ממחללי' מות ימות וא"כ ידעי' דאין חלוק מלאכו' לי"ט מדלא כתי' חילוק מלאכו' אלא בחיוב מיתה ואייתר ביום השבת דהבערה לומר דיוקא דבי"ט נימא מתוך בהבערה אבל לא תלי' דוקא כמ"ד ללאו יוצאת אלא למ"ד דלא נפקא לן חילוק מלאכו' מלא תבערו יהי' לאו או מיתה עיי' ברש"י במס' מכות בסוגי' יש חורש תלם א':

מתוך הדברים למדנו מ"ש פני יהושע פ' כירה בסוגי' דחמי טברי' הותר לשתיית טובאק בי"ט כיון שהוא לבריאת הגוף הל' שוה לכל נפש ולא דמי למיגמר י"ל תינח לאיסור הבערה שבו מהני מתוך וכיון שהוא לבריאת הגוף ה"ל שוה לכל נפש אך איסור כיבוי שבו דלא מהני מתוך כיון שאין כיבוי נעשה באוכל נפש עצמו להיכן אזל ומג"א כ' בשם כה"ג דשותה טוטין ה"ל מכבה ומבעיר ע"ש ע"כ שומר נפשו ירחק ממנו בי"ט וכבר צווח בספר קרבן נתנאל ע"ש:

דף כג.

אלמלא תודוס אתה פירש"י חכם גדול ונכבד רוצה כשתי הלשונו' התם דהוה גברא רבה וגם מטיל מלאי בכיסן של ת"ח וכ"כ הרי"ף שם ב' הטעמים ונ"ל משום דנהי דלא הי' מנדין ת"ח מ"מ הי' ממנין אנגידא כדאיתא פ' מקום שנהגו וע"כ הכא משום דהוה בי' תרתי ת"ח ומטיל מלאי לא עבדי' לי' מידי וויתרו כנגדו הכל:

ברוך אל ראשון ואין שני. שעזרני בחי' פרק שני. כבודי ומרים ראשי. יהי' עמנו בחי' פרק שלישי:

דף כג:

אין צדין כבר הארכתי לעיל בשיטת הפוסקים אי מלאכות אלו דאורייתא. אך ראה זה מצאתי דמייתי ר"א מזרחי פ' בא בשם ראב"י דמפרש לרבי יהודה הוא ולא מכשיריו ולכם אפילו מכשיריו דאין רצונו מכשיריו דוקא אלא הוא ולא מה שאפשר לעשותו ולכם

מה שא"א לעשותו והואיל ורוב מכשירין אפשר לעשותן מעי"ט ורוב אוכל נפש א"א לעשותן מעי"ט ע"כ נקיט ליה בהאי לישנא אבל לעולם אין חילוק בין מכשירין לאוכל נפש והיינו לר' יהודה אבל לרבנן דלא דרשו לכם לקולא אלא הוא ולא מה שאפשר לעשותו פי' אוכל נפש שאפשר לעשותו אסור אפי' אם אירע שא"א לעשותו ומכשירי' לא הותרו כלל דכיון דכמה פעמים אפשר לעשותן לא הותרו אפי' א"א לעשותן ע"ש וצריך ביאור קצת בכמה סוגיות:

ואין נותנים לפניהם מזונות עי' ב"ב כ"א ע"ב פירש"י ד"ה שאני דגים וכו' ע"ש תראה ותבין כי נתינת מזונות אביזריהו דצידה הוא ונאסר בכלל צידה. אבל אותן שמזונותן עליו ובכל יום משליך לפניהם מזונות אינו ענין לצידה וכן משמע קצת לקמן דע"י שרגילים במזונותיו של זה ה"ל כניצודין ועומדין בסוף הסוגי' דבאין לכלובן ומזונותן עליך ועבידי לרבויי ע"ש וזהו שיטת רש"י דכאן באיסור נתינת מזונות דתלי' בצידה אך מדכ' רש"י אבל צדין חיה ועוף וכו' קס"ד השתא וכו' גילה דעתו ז"ל דלמאי דמסיק לקמן כ"ה ע"א הסוכר אמת המים וכו' מבואר דרב והני אמוראי דהתם לית להו טעמא דמחוסר צידה דא"כ אפי' באמת המים ליתסר אלא משום מוקצה ומעשה הסכירה הוה הזמנה וסברא זו הוזכרה בב"י וא"כ למסקנא ע"כ הטעם דמזונו' משום דאין להטריח בדבר מוקצה שאינו מוזמן לצורך האדם ואין מזונותן עליך ומיושב רש"י בשבת ס"פ האורג דמפרש טעמא משום מוקצה ובזה מיושבין כל קו' תוס':

מ"ש פר"ח אפירש"י דדגים אוכלי' קרקע הים. הא אמרי' ר"פ בכל מערבין דבהמה דניזונת מן הקרקע מיקרי גדולי קרקע משא"כ דגים י"ל לא מיקרי גדולי קרקע דיבשה אלא גדולי קרקע הים. וזה לא הוה כעין הפרט ע"ש הסוגי' ותבין האמת: העתיק מהחי' שחידש אדמ"ו בימי חורפו בפ' אין צדין:

אין צדין דגים מן הביברין בי"ט פירש"י דמלאכת אוכל נפש שאפשר לעשותו מעי"ט אסורה בי"ט וזה הוא שיטת תוס' מגילה ז' ע"ב ד"ה כאן וכו' וע"ש היטב במהרש"א ולא אעתיק מ"ש על ספר ועיין בשבת צ"ה ע"א תוספות ד"ה והרודה ס"ל כתוס' דשמעתין:

והנה הר"ן הקשה דא"כ אי עלתה מצודתו ריקנות ע"ש יהיה מותר לצוד בי"ט וזה לא שמענו ולפע"ד לק"מ לשיטת תוס' דאיכא למימר כיון שאותן המלאכות רובם אפשר לעשותם מעי"ט ואסרו חכמים וגזרו על מיעוטן שא"א לעשותן. דאל"כ מיחזי כאפשר לעשותן ומחלל י"ט דומה לזה אסרו [במועד קטן י"ד ע"א] מי שאין לו אלא חלוק א' לכבסו בחש"מ אי לאו דאיזורו מוכיח עליו שלא יאמרו כל הסירוקין אסורי' וסירוקי בייתוס מותרים אך כ"ז לשיטת תוס' יש לדחות קו' הר"ן כנ"ל. אבל לרש"י קשיא שפיר

כיון דעכ"פ מה"ת מותר בעלתה מצודתו ריקם א"כ ממילא הותרה צידה לגמרי דמתוך שהותרה צידה לצורך הותרה נמי שלא לצורך דלדעת רש"י לא בעי' אפי' צורך קצת וא"כ כיון שלא יצוייר כלל איסור דאורייי' בצידה מ"ט יגזרו חז"ל ע"ז כלל ואי נמי נימא דהם אסרוהו מ"מ הא רש"י ס"ל דמדאורייתא אסורה צידה. בשלמא הא ל"ק מידי לר' יהודה דמכשיר מכשירין שא"א לעשותן מעי"ט א"כ את הכל נתיר מטעם מתוך ז"א הא הסכימו הפוסקים דלא אמרי' מתוך במלאכה השייכה במכשירין ועי' מ"ש בזה הפני יהושע ספ"ב אבל באו"נ קשה שפיר קושית הר"ן דנתיר אם עלתה מצודתו ריקנות וממילא יהיה הכל מותר ואין טעם לאסרו:

ע"כ נלע"ד דס"ל לרש"י ז"ל כמ"ש הרא"ם פ' בא בשם הראב"י וז"ל וראב"י תי' דכל א"א מתלי' בהו הן אוכלי' המפיגן טעמן הן מכשירין שא"א לעשותן מעי"ט באלו אמר הוא ולא שאפשר לעשותן בעי"ט והא דקאמרי ולא מכשיריו משום דסתם מכשירין אפשר לעשותן וסתם אוכלי' א"א הם דרובם מפיגין טעמן לפיכך קראו הבלתי אפשר אוכל והאפשר מכשיריו ואמרו הוא ולא מכשיריו עכ"ל ולדבריו נ"ל דלת"ק דאין מחלק בין מכשירין שאפשר בין מכשירין שא"א ס"ל דהוא ממעט מכשירין לגמרי כיון שרובם אפשר לעשותן אסרן הכתוב הכל וא"כ ה"ה אותן או"נ שדרכם לעשותן מעי"ט אסור אפי' עלתה מצודתו ריקנות מה"ת שהרי מכשירין לאו דוקא. אלא ה"ה כל שדדכו לעשותו מעי"ט אסור לעשות בי"ט כלל והשתא ליכא לאקשויי לישתרי מטעם מתוך ז"א דהרי התורה אסרה אפי' שא"א כנ"ל וא"ש: אלא דמ"מ קשה דהרי עכ"פ לר' יהודה דמחלק במכשירין בין אפשר לא"א וה"ה ומכ"ש דשרי או"נ בא"א לעשותו ומכיון דשרי בא"א יהי' מותר נמי באפשר לעשותו במתוך כנ"ל וא"כ מאי משני הש"ס לקמן הא ר"י הא רבנן ומוקמינין ברייתא דביבירין של חיה ושל עוף אין צדין מהם בי"ט כר' יהודה וז"א דלר"י לישתרי לגמרי במתוך כנ"ל ואין לדחוק ולומר דלאותה הה"א הוה אמרי' דאיסור צידה דברייתא משום מוקצה שלא הזמינן מאתמול וכדעת הרמב"ם פ"ב מהו' י"ט. דמ"מ קשה מי דחקי' לאוקמי ברייתא כר' יהודה וצריך לדחוק שהאיסור הוא רק מדרבנן ולדעת רש"י מה הוא דלא כהילכתא איפוך אנא נימא מתני' ר' יהודה ובריייתא רבנן כאשר נבאר דהתוס' כ' לעיל גבי שמא יעלה ויתלוש דיש רוצים לומר צידת דגים אסור משום תעלה מצודתו דגים טמאים ודחה התוס' דהו"ל מלאכה שאצ"ל ושרי ע"ש ואקדים עוד מ"ש בשיטה מקובצת בסוגי' דמתוך וכן איתא שם בר"ן דאפי' לדעת רש"י דשרי מתוך אפי' בלא צורך כלל מ"מ אופה מי"ט לחול או לצורך עכו"ם וכלבים גרע משלא לצורך כלל וא"כ נימא מתני' ר"י הי' דשרי מכשירי' בשא"א וה"ה או"נ וא"כ בעלתה מצודתו ריקנות

מותר לצוד חי' ועוף ובמתוך שרי נמי אפי' הי' אפשר לעשותן ואפ"ה אין צדין דגי' שמא תעלה מצודתו דגי' טמאי' דא"ל דה"ל מלאכה שאצ"ל דהא לר' יהודה קיימי' דמחייב במלאכה שאצ"ל ומתוך לא שייך בדגי' טמאי' דה"ל לצורך עכו"ם וכלבי' דאסור ובריתא כרבנן וכעין קו' זו קשה נמי לשיטת תוס' דלעיל שכ' דבירושלמי מפיק לי' דלא דרש סמוכי' ושרי' צידת חי' ועופות לצורך או"נ ודגים אסור מטעם הנ"ל שמא תעלה מצודתו דגי' טמאי' ולר' יהודה חייב אפי' באינה צריכה לגופה ולשיטת תוס' פשיטא דלא שייך מתוך אא"כ אית בי' צורך קצת: וביותר קשה לדעת מהרש"ל ביש"ש דבדגי' לא שייכא צידה כלל דלא הי' במשכן צידה דכוותי' אלא מחייב משום עוקר דבר מגדולו תולדה דקוצר א"כ נימא נהי דלא דרש סמוכי' לאסור כל מלאכת שאינם קרובי' לאוכל נפש כמו לישה מ"מ דריש אך שלא לקצור כמ"ש תוס' שם ואסורי' צידת דגי' משום קצירה כנ"ל משא"כ צידת חי' ועוף אעפ"י שרחוקי' מאוכל נפש שרי דלא דריש סמוכי' וא"ל דלמ"ד אך שלא לקצור אוסר נמי כל המלאכת דדרש ג' מיעוטים אך הוא לבדו עיי' בר"ן ושארי ראשוני' ז"א דלר' יהודה איצטריך הוא ולא מכשיריו ולבדו למילה שלא בזמנה כמבואר בש"ס דילן בפ' במה מדליקין ופ' ראד"מ ובפסחי' ובכמה דוכתי א"כ לא מייתרא אלא אך שלא לקצור ונאסרה צידת דגים לבד ולא של חי' ועוף ואתי' שפיר מתני' כר' יהודה. ובריתא כרבנן:

ואולי מפני קו' זו דוחקתו לרש"י ז"ל ולכן פירוש דמזונות לא תלוי' בצידה וא"כ לא הו"מ לשנוי מתני' כר' יהודה ובריתא רבנן דאכתי תיקשי מזונות אמזונות לכן משני בהיפוך בריי' ר' יהודה ולק"מ ממזונות כמ"ש מהרש"א בשבת ע"ש דר' יהודה מחמיר טפי במקצה ע"ש ומאי דמשני אח"כ הא במקורה הא באינו מקורה מתורץ נמי מזונות אמזונות דבמקורה אינו מגדל עשבים שאין האויר שולט שם וכן בביבור קטן אין כ"כ מזונות מצוים כמו בגדול כמ"ש פר"ח ויתבאר אי"ה לקמן באריכות קצת:

ובזה מיושב נמי קו' פ"י ומהר"מ שיף דמאי קושיי' הא ארשב"ג במתני' דמחוסר צידה אסור ודילמא ברייתא במחוסר צידה איירי וכרשב"ג והא"ש דמ"מ ממזונות לא הוה משני מידי. וא"ש נמי דלא מקשה מידי ממתני' דשבת דמחייב בצידת עוף והא"ש דהו"מ לחלק דבשבת אסור משום צידה ובי"ט צידה מותרת מטעמי' הנ"ל לכן מקשה מברייתא דמיירי נמי בי"ט ואוסר צידה ואו"נ משנינן דמתני' אתי' כתנא דמתיר צידה דלא דריש סמוכי' או מטעם מתוך הנ"ל ובריתא כאידך תנא מ"מ קשי' מזונות אמזונו' וע"כ לתרץ ברייתא כר' יהודה ומתני' רבנן:

והנה רבנן הא דרשו סמוכי' וגם לא שייך מתוך כנ"ל ואפ"ה שריי' צידת חי' ועוף וע"כ משום שאין שם צידה עליו לא משום קיל א"כ קשה מהצד ציפור למגדול ובזה מיושב קו' בשלמא חי' אחי' לא קשי' ודו"ק:

וא"ש מה שיש לדקדק לשיטת רש"י דצידה ומזונות לא תלי' אהדדי נהי בתי' הש"ס מתרצא נמי מזונות כמ"ש לעיל ויתבאר עוד אי"ה מ"מ מ"ט לא נקט המקשן בדבריו קשי' צידה אצידה קשי' מזונות אמזונות והא"ש דלא הוה קשה אלא ממזונות הוה מצי לשנויי שפיר כנ"ל ועיי' עוד היטב מ"ש לקמן בסמוך אי"ה:

אבל צדין חי' ועוף הנה לקמן אמר רב הסוכר אמת המים וכו' עיי' כ"ה ע"א וביש"ש העלה דצידת דגים אינה אסורה מטעם צידה דהרי לא היתה במשכן אלא משום עוקר דבר מגדולו ולכן אפי' במקום צר מאוד אסורי' אי גדולי' שם. משא"כ סוכר אמת המים אעפ"י שגדול הרבה וצריך מצודה לצוד אותם מ"מ כיון שכבר סכרה מעי"ט וא"א להם לשוט לאורך האמה כבתחלה ה"ל כאלו כבר נעקרה ממקום גדולם מעי"ט ומותר ליטלם בי"ט ולדבריו א"ש דלא מחלק במתני' בדגי' גופייהו משום דבביבור קטן איירי ומחלק בביבור קטן גופי' בלי סכירה מעי"ט בין דגי' לחי' ועוף. והמג"א דחה דברי מהרש"ל משס דשבת ק"ח ע"ב עיי' היטב במג"א סי' תצ"ז סק"ו ולפע"ד משם ראיי' למהרש"ל דשם מסקינן דלא שייך עוקר דבר מגדולו אלא היכי דהיינו רבותי' וא"כ דג בספל של מים שאינו רבותי' לא שייך עקירה מגידולה והנה הי' קשה לרש"י ותוס' מ"ט לא מחייב עד שיבש בו כסלע וע"כ איירי כניצוד ועומד במים שכבר נעקר מגדולתו כיון שאינו יכול לשוט דומי' דסוכר אמת המים ולכן לא מחייב אלא משום נטילת נשמה לכשיבש בו כסלע והקצרתי וסמכתי על המעיין שם. עכ"ל בחי' שם:

ונותני' לפניהם מזונו' הקשו תוס' לפירש"י מה סברא יש לחלק בין ביבר קטן לגדול נ"ל דסמכו אמאי שהקשו בס"פ האורג להס"ד דמחלק בין מקורה לאינה מקורה מה חילוק יש לענין מזונות והנה ב' הקו' לק"מ לכאורה דביבר גדול פרסה או יותר מצוין מזונות משא"כ בקטן דדחוק להו עלמא וכן במקורה אין אויר שולט ולא גדל שם עשב משא"כ באינה מקורה ומכ"ש שהעוף פורח לחוץ מלמעלה ואוגר לחמו אבל לפ"ז נניח דבהס"ד א"ש במקורה לא שליט אוירא ולא גדל מזונו' א"כ במסקנא נמי דחלק במקורה גופי' בין גדול לקטן כי הוא שיטת תוס' ד"ה כל שאומר וכו' דקו' הש"ס היכי דמי מחוסר צידה קאי אעוף ואמקורה דמסקנא מוקמי' במקורה כ"כ מהרש"א שם במס' שבת אלא שלא כ' מה הכריחו לתוס' לזה אבל לפמ"ש א"ש דלשיטתם מוכרח הוא דבמסקנא מיירי במקורה וא"כ כיון שהנחנו במקורה לא גדלי עשבי' א"כ מה בין גדול לקטן לענין מזונו'.

וא"כ לפ"ז לשיטת רש"י דהיכי דמי מחוסר צידה לא קאי אעופו' א"כ שינוי דמקורה לא קאי ולק"מ קו' תוס' מה לי ביבר קטן מה לי ביבר גדול לענין מזונות דבאינו מקורה א"ב טובא דבגדול רווח ליה עלמא לבקר מזונותיו:

ודע אע"ג דלתוס' מיירי ההוא דעוף במקורה וא"כ עוף דרוב הוא שדר בבית כבשדה מ"מ אינו ענין לציפור דרור דודאי איכא עופו' טובא הגדלי' ורגילי' בבתי' אבל אינם נקראי' ציפור וצדקו דברי נה"כ סי' פ"ב בהשגתו על ט"ז ע"ש. מיהו פר"ח מייתי ראי' שאין עליה תשובה מלקמן כ"ה ע"א ציפור דרור צריך לקושרה בכנפי' וההוא ודאי בטהורה איירי ע"ש:

דף כד.

ורמינהו ביברין של חי' וכו' בתוספתא גרס גם דגי' בהך ברייתא ובמס' שבת מייתי אותה ברייתא ובחי' שם ביארתי חילוק הסוגיא בזה ואין כאן מקום להאריך והא דלא רמי מתני' דשמעתין אדשבת ס"כ האורג י"ל דלא בעי למירמי מסתם עוף וחי' אציפור וצבי דלמא יש לחלק ביניהם. אבל בתר דרמי עוף וחי' אעוף וחי' ומוקי לחי' כר' יהודה ש"מ לא שני לן בין סתם חי' לצבי וה"ה בעוף ע"כ מקשה שפיר הא בין לר' יהודה בין לרבנן ציפור למגדול אין לבית לא:

השתא דאתית להכי חי' אחי' נמי ל"ק וכו' פשטיות ר"ל כיון דע"כ מוקמי בתרי טעמי' תו לא נדחק לאוקמי נמי בתרי תנאי. א"נ נ"ל דסתם מקורה הוא קטן כי סתם גדול אינינו מקורה והחוש יעיד כן ע"כ קאמר כיון דבלא"ה ע"כ האי דמקורה בקטן איירי א"כ גם חי' לק"מ וא"ש טפי לרש"י ולא להתו' דלמסקנא לא קאי שינויי דהכל מיירי במקורה עיי' וק"ל:

הלכה מכלל דפליגי לשיטת רמב"ם דר"ג אדגי' נמי קאי דלא כל הביברי' שוים א"כ ע"כ פליג את"ק וכבר עמדו בזה בפוסקי' אחרוני':

מצודת חי' ועוף ודגי' שעשאן מעי"ט וכו' נ"ל שם תואר הכלי כך הוא דמצודת חי' נקרא בלשון יחיד דאין לצוד הרבה במצודה א'. ומצודת דגי' נקרא לשון רבים שדרך להעלות דגים הרבה בפ"א כמ"ש תוס' אבל לא מיירי אי צד חי' א' ועוף א' או דגי' הרבה כמ"ש פ"י מדקדוק לשון המשנה לא נ"ל כן אלא כמ"ש דשם הכלי כך הוא. ומ"מ נ"ל מלשון המשנה לא יטול מהם אא"כ יודע שניצודו מעי"ט דאפי' יודע שא' ניצוד בעי"ט ומוצא הרבה חי' ועופו' ודגי' אסור ליטול שום א' מהם דה"ל ס"ס א' בגופו וא' בתערובו' והיינו דמסיים ספק מוכן אסור ור"ג מתיר ר"ל אפי' ספק א' דת"ק אוסר אפי' ס"ס ור"ג מתיר

אפי' ס' א' ועיי' מ"ש מג"א סי' תקט"ו סקי"א דכל שהביא דורן בודאי בשבילו לקטן או צדן ושם בסקי"ב כ' כל שיש במינו במחובר מסתמא הביא מן המשובח ומסתמא נלקטו וניצודו היום ע"ש וא"כ עכו"ם שהבי' דורן לר"ג אינינו ספק אלא ודאי וצ"ל דוקא במכירו ואוהבו אבל זה שהי' שונאו לא אמרי' מסתמא צד לצורכו. אלא עתה נמלך להביא לו דורן. ועיי' מג"א סי' תצ"ז סק"ד מ"ש שצל"ע עכו"ם שהבי' דורן סי' תקט"ו לק"מ לפי הנ"ל אך מסי' תקי"ג מביצים קשה. ולפע"ד דלפי החשש שמא יאמר לעכו"ם להבי' לו או שמא יעלה ויתלוש אין חילוק בין ספק וס"ס לודאי כיון דע"כ גם אם נתיר לו ספק או ס"ס איכא למיחש שיאמר לנכרי להבי' לו או שמא יעלה ויתלוש א"כ תו ליכא ספיקא אלא ודאי איסור דוקא לטעמא שלא יהנה או משום איסור מוקצה יש לחלק בין ספק לודאי. אבל לחששא דשמא יאמר להבי' לו או יעלה ויתלוש אין לחלק כלל והוא פשוט ע"כ בסי' תקט"ו דמיירי בעכו"ם המבי' בשביל ישראל ואיכא משום שמא יאמר להבי' לו אסור אפי' בס"ס וכן בסי' תקי"ג בביצים דה"ל בכלל פירות הנושרי' דשייך שמא יעלה ויתלוש ואסור אפי' ס"ס ועיי' מג"א סי' תקט"ו וססקי"ב אבל בסי' תצ"ז דמיירי בדגים שניצודו מאליהם דלשמא יאמר להבי' ליכא למיחש הא מאליהם ניצודו. וגזירה שמא יצוד לא חיישי' אלא בפירו' הנושרי' דבעודו בכפו יבלענו או שארי סברת שכ' תוס' ריש מכילתין וליכא אלא משום מוקצה ומותר ס"ס ולק"מ קו' מג"א:

אא"כ יודע שניצודו מעי"ט בירושלמי אם מצאום מקולקלי ביו"ט נמי הוה ודאי שכבר ניצודו מעי"ט דמתני' מיירי בפורש מצודתו בחורשי' היינו ביער שמצוין שם חיות הרבה דומי' דדגים במים וחזקה מכיון שפרש מצודתו בעי"ט מיד ניצודו לתוכה ולא משכחת אלא במצא חי' בתוכה ולא נתקלקלה הרשת ש"מ שלא ניצודה בתוכה אלא שעה מועטת והיום ניצודו ע"ש. ולפ"ז ברייתא דרשב"א מיירי בלא פירש ביער:

אין הלכה כר"ג ולא אמר הלכה כת"ק עיי' תוס' מנחו' ל"ו ע"ב ד"ה והא וכו' וה"ה כאן וצ"ע לעיל י"ז ע"א רש"י ותוס' ד"ה אין הלכה. מיהו בשיטה מקובצת גרס דברי ר' יהושע:

דף כד:

בידוע שמעי"ט ניצודו. ות"ק לא סמוך אהאי חזקה נראה דפליגי בטעמא שהחמירו בספק מוכן לרשב"א ס"ל כמ"ש בשם רשב"א שרצו חכמי' להחמיר בדבר זה וא"כ דאיכא סברא והוכחה קצת בידוע שמעי"ט ניצודו תו ליכא להחמיר דכמה פעמי' אפי' באיסורי דאורי' סמכי' אידוע כי האי גוונא. ות"ק ס"ל דספק בדבר שיל"מ אפי' בדרבנן אסור ולא מהני שום סברא וידוע לענין זה דלעולם נימא עד שתאכלהו בספק ובסברא בעלמא אכלוהו

בודאי ובברור ולפ"ז למאי דקיי"ל כרב אשי לעיל ד' ע"א דבשיל"מ אפי' בדרבנן ספיקא אסור אין הלכה כרשב"א ושמואל דאמר הלכה כרשב"א מצי סבר כר"פ לעיל ג' ע"ב תנא דליטרא קציעו' ע"ש ולפ"ז מיושב הרי"ף דלא מייתי הך דרשב"א והיינו כנ"ל:

רב אמר מותרי' לקבל עיי' מג"א סי' תקט"ו סק"ב. יראה דרב ס"ל בהא פליגי רבנן ור"ג דרבנן ס"ל כיון דאסורי' באכילה ממילא ה"ל כצרורות ועפר ואסורי' לטלטול וכהסכמת מג"א ור"ג ס"ל לחלק בין אכילה לטלטול כדעת מהרש"ל ואמנם לוי ס"ל אפילו ר"ג לא יחלוק על זה דה"ל צרורות ועפר אע"כ מתיר אפי' באכילה וקרוב לזה בפני יהושע ועמ"ש והארכתי לעיל ריש מכילתין:

אמר ר"פ הילכתא וכו' מ"ש מהרש"א אהרא"ש י"ל דרא"ש ס"ל בודאי מדלא קאמר בערב שני ע"כ משמע לאותו ערב בעצמו קאמר כפירש"י ומ"מ מדאמר כדי שיעשו משמע יום הראוי לעשי' וע"כ רמז לנו ר"פ י"ט שני שאסור באותו הערב בכדי שיעשו בלילה שלו שראוי לעשי' ומזה מוכח כמג"א סי' תקט"ו סקי"א וי"ב הנ"ל דעכו"ם שהבי' דורן לא הוה ספק דאל"ה ה"ל ספק מוכן בי"ט שני ולר"פ דבשיל"מ ספיקו מותר אע"כ אין כאן ספק כמ"ש מג"א או כמ"ש אני דלענין חשש שמא יאמר להבי' אין לחלק בין ס"ס לודאי ולעולם ר"פ קאי אמוצאי י"ט שני ויפה כ' הרא"ש דלשעה מועטת אין להאריך דמותר לישראל אחר וק"ל:

שיל"ת ועתה אעתיק כאן מה שחי' אמ"ו בסוגי' דספק מוכן הנ"ל: במתני' מצודות חי' ועופו' וכו' עיי' לעיל ריש פירקין ברש"י ותוס' בטעם אי' צידה וקצירה בי"ט והר"ן מסופק בכוונת רש"י אי הוה קצירה איסורא דאורייי' או רק דרבנן והוא ז"ל הכריע שהוא רק דרבנן. ובס' טורי אבן במס' חגיגה י"ז ע"ב דקאמר התם קצירה בי"ט מי שרי ולשיטה הנ"ל קשה הא מותר לקצור. ואפי' נימא כיון דלא הותר אלא לצורך היום ולא לימי' הרבה לא שייך ע"ז ובקוצרכם וגו' לא תכלה פאת שדך וגו' מ"מ למאי דקיי"ל כרבה דהאופה מי"ט לחול אינו לוקה משום הואיל וכו' א"כ ה"ה דמותר לכתחלה מה"ת לעשות כל מלאכת אוכל מי"ט לחול משום הואיל וא"כ אי ס"ד קצירה לצורך היום שרי א"כ ה"ה לימי' הרבה משום הואיל מותר ושייך שפיר ובקוצרכם. וקשי' סוגי' דהתם. והעלה דסוגי' אתי' דלא כרבה ע"ש ולא פי' לנו הגאון ז"ל עכ"פ לרבה מנ"ל דתשלומין דעצרת מותר בעשיית מלאכה. ובימי חורפי אמרתי דלכאורה צריך להבין מה יעלה על דעת להצריך קרא דיהי' מותר בעשיית מלאכה אי משום דאין היקש למחצה א"כ יצטרך נמי קרא למעוטו שלא יקריבו בו מוספי' כמו תשלומין של פסח ואע"כ פשוט דהקישא לא מיירו אלא מענינא דקרא מראי' וחגיגה ג' פעמי' בשנה יראה וכו' וא"כ למ"ל

קרא למעוטי שלא יאסר במלאכה וי"ל בדוחק. אבל הנלע"ד דהש"ס קאי לר' הושעי' דס"ל לעיל בחגיגה ט' ע"א תשלומי' זל"ז וכ' תוס' שם ד"ה תשלומי' וכו' כיון דחול גמור הוא עכ"ל. וא"כ הי' סברא לומר כיון דאיתקשי אהדדי יהי' תשלומי' אסורי' בעשיית מלאכה כדי שלא יהי' חול גמור ויהי' ג"כ תשלומי' זל"ז כמו תשלומי' דחג המצות משו"ה איצטריך ובקוצרכם. להתיר עשיית מלאכה. ויהי' בעצרת תשלומי' דראשון ולא דמי ממש לחג המצות אמנם למאי דקיי"ל כר' יוחנן שם דגם בחג המצות וסוכות הוה תשלומי' דראשון אע"ג דלא הוה חול א"כ תו לא איצטרך ובקוצרכם להתיר במלאכה. דמה"ת לאסור ודריש לי' ובקוצרכם כדאי' בספר א' ומייתי לי' רש"י בחומש ועיי' בשיח יצחק שם וא"כ מיושב דברי טורי אבן הנ"ל די"ל רבה דאית לי' הואיל והילכתא כוותי' ס"ל כר' יוחנן דתשלומי' דראשו' ותו לא איצטרך ובקוצרכם להתיר במלאכה ולעולם י"ל קצירה בי"ט שרי וא"ש:

אך בירושלמי ספ"ק דביצה איתא להדי' אך הוא לבדו ג' מיעוטי' שלא יקצור ושלא ירקוד ושלא יטחון ועיי' תוס' ביצה ג' ע"א סוף ד"ה גזירה וכו'. ולולי דמסתפינא הייתי אומר דהא דממעטינן מאך הוא לבדו אינו מפורש בהדי' במה הכתוב מדבר ומסרן לחכמי' והסברא נודע שכל מלאכה שאחר גמר המלאכה נגמור האוכל נפש ומוכן לפניו כגון לישה וכדומה וכעין מ"ש תוס' ביצה ב' ע"ב ד"ה והיו ביום וכו' אותה מלאכה יש להתיר משא"כ מלאכת קצירה או אפי' דישה וטחינה שעשה מלאכה דאורי' ועדיין אינו מוכן לאכול עד שיצטרף מלאכות כגון שאח"כ צריך ללוש ולאפות טרם שיאכל אותן מלאכת נאסרו ונאסר קצירה ודישה וטחינה מג' מיעוטי' אלו וקרוב לסברא זו בתוס' פסחי' ה' ע"א ד"ה ואומר כל מלאכה וכו' א"נ כיון דמתחלת וכו' ע"ש ועיי' עוד פסחי' מ"ז ע"א בתוס' ד"ה ואי אמרת וכו' ורש"י פי' וכו' ע"ש ואע"ג דאין מהתם ראי' גמורה לדהכא מ"מ סברא גדולה יש לפרש טעמי' דקרא דאך הוא לבדו מטעם הנ"ל כיון שאח"כ כשנגמר המלאכה עדיין אינו מוכן לפניו:

וכיון שזכינו לדין נימא דהיינו דוקא קצירת תבואה דעיקרה לעשות פת אבל התולש פרי מן האילן הראוי לאכול מיד וכן ירק מירקי שדה בי"ט ממה"ת וכן צידה דהנצוד מוכן מיד ולפ"ז א"ש דברי רש"י במתני' ונאמר שכל אלו המלאכו' בפירות וצידות דגים לאו דאורייתא ואפ"ה א"ש דרשה דירושלמי אך הוא לבדו וא"ש ש"ס דחגיגה הנ"ל דודאי קרא דוקוצרכם משמע בקוצר שדהו לגורן אשר עליו יוצדק לא תכלה פאת שדך וההיא לא אישתרי ביום טוב בשום אופן ונכון הוא לפע"ד:

אא"כ ידוע שניצודו מעי"ט בירושלמי מפרש מהיכן יודע ע"ש ונ"ל פירושו דמתני' בפורש בחורשי' מיירי ויער מוכן שרוב חיות מצויות שם דומי' דדגים וכיון שפירש מכמרתו במקום גדודי חי' ועופו' ודגי' קרוב לודאי מיד שפרוש נפל שם חי' או עוף ודג מיד לשעתו. א"כ כל שמצאן מקולקלי' בי"ט בשעה שהחי' שם. תלינן בודאי שכבר הי' שם מעי"ט כי מיד שפרוש מכמרתו נפלה שם ולאחר שעה מרוב פרכוס החי' נתקלקלה המצודה. אך אם לא מצא המצודה מקולקל בי"ט ויש בתוכה חי' אז הוה ספק שמא היום ניצוד דכלפי שנאמר דכיון שהוא מקום גדודי חי' קרוב לודאי שמאתמול ניצוד כלפי זה נוכל לומר אלו כבר נצוד מאתמול הי' להיות מקולקל היום ע"כ ה"ל סברא לכאן וסברא לכאן וס' מוכן אסור ע"ש בפנים ותראה דברי כנים וברורי' הם בכוונת הירושלמי:

ולפ"ז ברייתא דשוחטין מן הנגרין אבל לא מן הרשתות ומכמורין צ"ל להירושלמי מיירי שלא במקום חורשים ויערות תדע דלא תני דגים בהדייהו ומשו"ה בעי מצא מקולקלי' בעי"ט דוקא ולת"ק אפי' מצאו מקולקלי' לא מהני ולולא פירש"י הייתי אומר שהראשוני' הרמב"ן במלחמו' ה' וה"ה ז"ל ס"ל דלת"ק דרשב"א מתיר ס' מוכן ומיירי בלא נתקלקלו כלל ומשו"ה לא מן הרשתות. אבל אי נתקלקלו אפי' בי"ט מותר ואפי' שלא במקום חורשים דס' מוכן מותר ורשב"א ס"ל ס' מוכן אסור וכיון שהרי"ף ורמב"ם פסקו דס' מוכן אסור שוב לא הוצרכו לאתויי הך דרשב"א דפשוט הוא שאין להתיר אלא במצאו מקולקלי' מעי"ט עיי' וק"ל:

מעשה בנכרי א' וכו' עיי' פי' המשנה להרמב"ם דמפרש דמיירי שהי' ידוע שניצודו היום ונראה עפ"י דבריו שהספק הי' אם צדן העכו"ם לצורך עצמו או לצורך ישראל וקמ"ל דאפי' ס' מוכן כה"ג מקיל ר"ג לומר שבשביל עכו"ם ניצודו ובאמת פליגי בזה ב"ח ומג"א סי' תקט"ו סקי"א. דמג"א ס"ל שאינו בגדר ספק דכל שהביאו דורן לישראל חזקה בשבילו ניצודו וקמ"ל מהאי מעשה דר"ג תרי קולא חדא דאע"ג דהביאו לדורן מספקי' דלמא בשביל עצמו ניצודו ואידך קולא דספיקא להקל דלת"ק ס' מוכן אסור. אבל בהך סברא דמספקינן דלמא בשביל עצמו צדן ה"א צדקו דברי ר"ג וכדעת הב"ח קמ"ל אין הלכה כר"ג ואיכא תרי חומרא חדא בניצודו היום. אפי' ספיקא ליכא דודאי בשביל ישראל צדן ובספק ניתלשו או ניצודו היום נמי ספק מוכן אסור:

ונ"ל דזה הי' דעת הרז"ה שהקשה אהרי"ף דלא מייתו הא דרשב"א והרמב"ן וה"ה נדחקו וקשה הלא לפמ"ש מהרש"א קאי הסוגי' רק ללוי אבל למאי דקיי"ל כרב דמותרי' לטלטל אתי' רשב"א כר"ג ולית הילכתא כוותי' ולא אמרה שמואל מעולם. וא"כ בדין הוא דלא מייתי לי' הרי"ף. ולהנ"ל ניחא ולק"מ דברי מהרש"א די"ל כ"ע לא פליגי דמאן דמקיל

בס' מוכן מתיר אפי' באכילה ולא פליגי רב ולוי אלא במאי דמקיל ר"ג עוד בודאי ניצודו היום רק ספק בשבילו ס' בשביל ישראל דהרי קרוב לודאי בשביל ישראל ניצודו ואפ"ה סמך ר"ג להקל וע"ז קאמר רב דלא התיר אלא בטלטול אבל לא באכילה אבל בס' ניצוד היום בודאי דמותר באכילה לר"ג וא"כ מאי דקאמר הא גופי' קשי' וכו' אתי' לכ"ע בין לרב ובין ללוי ויפה הקשה הרז"ה אהרי"ף:

ועפי"ז נ"ל ליישב מיתיבי וכו'. בדרך מרווח דס"ל להש"ס דברייתא מיירו כפשוטו שהדגים המפולמין והפירות המה בני יומן ממש והספק הוא אם נצודן או תלשן העכו"ם לצורכו או לצורך ישראל וקתני מותרי' והיינו ממש כר"ג דמתני' והנה נהי בדגי' שצדן העכו"ם לצורך עצמן אפשר לומר כלוי דמותרים באכילה לר"ג מ"מ בפירות א"א שהרי פירות הנושרי' מאליהם נמי אסורי' ביומי' ולהרי"ף אפי' בעצים שנשדו מן הדקל איכא משום שמא יעלה ויתלוש מכ"ש בפירות וא"כ ע"כ מותרים בפירות בני יומן היינו בטילטול ולא באכילה ודומי' דהכי היתירא דדגים המפולמן בטילטול ולא באכילה וכרב ותיובת' דלוי והנה זה לא יוצדק להרי"ף דס"ל כל מלאכה שאסורה באכילה מחמת ודאי ולא מחמת ספק אסור ממילא בטילטול דה"ל כצרורת ועפר עיי' מג"א רס"י תקט"ו ויבואר לקמן אי"ה א"כ איך אפשר לומר דפירות בני יומן ממש שאסורים משום פירות הנושרין יהי' מותרי' בטילטול והיינו דקאמר ולטעמך טילטול פירות ב"י מי שרי בטילטול וכו' והסוגי' כפתור ופרח לפ"ז בלי שום פקפוק בעזה"י:

ולולי דברי פי' המשנה הנ"ל דמיירי בודאי ניצודו היום י"ל בהיפוך מהנ"ל דודאי ס' מוכן לכ"ע לא התיר ר"ג אלא בטילטול ולא באכילה אך רב ולוי פליגא אהך עובדא דעכו"ם שהביא דורן שהיה ס"ס ס' נצודו היום ס' נצודו אתמול ואת"ל היום שמא העכו"ם בשביל עצמו צדן וס"ל ללוי כיון דס"ס הוא התירן ר"ג אפי' באכילה. ורב ס"ל כסברת מג"א הנ"ל שאין זה נכנס בגדר הספק כלל דודאי בשביל ישראל הביאו ואין כאן אלא ספק א' ולא התיר אלא בטילטול. אלא לפ"ז הא דפריך הש"ס הא גופי' קשיא הוא דלא כמאן דהא חד ספיקא לכ"ע לא הותר באכילה מיהו לקמן אי"ה נכתוב דקו' מהרש"א הלז אינה קו' כ"כ והארכתי בפירוש דגים מפולמין עד"ז וק"ל:

ועוד י"ל לכ"ע אי"ל כהב"ח דאי הוה ס"ס הוה שרי. אך מיירי שהעכו"ם אמר להדיא שהביאו דורן וצדן בשביל ר"ג וס"ל לר"ג שאין להאמין אפי' במה שהוא שלו וישנו תחת ידו ובאמת פליגי תנאי בזה בתוספתא רשב"ג ורבי והוא ברייתא סוף יבמות של עזקה הן והאריך בזה ש"ך ביו"ד סי' קכ"ז סק"כ בסופו ע"ש ויש להאריך בזה ותן לחכם ויחכם עוד:

אלא שאין רצוני לקבל המנו. צ"ע לרב דלכ"ע אסורי' באכילה רק בטילטול התיר א"כ מה האי דקאמר אלא שאין רצוני לקבל המנו מה ענין זה לכאן בשלמא אי ס"ל מותר באכילה והיה חושש ר"ג אם לא יקבלם יסברו התלמידים שאסורים היום באכילה משום כך אין מקבלים ע"כ להוציאם מטעות אמר מותרים הם וכו'. אבל לרב דלא עלה על דעת להתירם באכילה כלל ולענין היתר ואיסור טילטול אינו מעלה ומוריד אם יקבלם או לא כי הלא אינו מוכרח כלל לקבלם מיד העכו"ם בעצמם וא"כ צ"ע לאיזה צורך אמר מותרים הם אלא שאין רצוני וכו' וי"ל דכיון דדגים הם אי ישמרם למחר צריך להניחם בתוך כלי מלא מים ואי הדגים אסורים בטילטול והכלי והמים שניהם טפלים ובסיס לדגים מבטל כלי מהיכנו ואסור לבטל כלי מהיכנו ופלוגתא הי' בשבת מ"ג ע"א ע"ש:

חסורי מחסרא וה"ק ס' מוכן אסור ור"ג מתיר וכו'. למסקנא דבטילטול הוא דמתיר אבל באכילה מודה להחמיר י"ל דלת"ק טעמא דמחמירי' בספק מוכן משום דשיל"מ ואין סברא לחלק בין אכילה לטילטול ור"ג אי"ל דלא שייך להחמיר משום דשיל"מ אלא שרצו להחמיר בספק זה כמ"ש ה"ה וא"כ די לנו להחמיר באכילה ולא בטילטול ועיי' במס' שבת סוגי' דחלילין דמקשה הר"ן לרש"י דשמואל חייש לקולא חוץ לחומה לנו אמאי פסק ר"פ הילכתא עכו"ם שהביא דורן וכו' ותי' בשם ר' יונה דסתם פירות נתלשו היום שוב הקשה מרבא דעירובי' דאמר מאי אמרת מחוץ לתחום בא וכו' שצ"ע מה יענה הר"ן אדשמואל בעצמו דפסק בשמעתין הלכה כר' יהושע והתם חייש לקולא חוץ לחומה לנו וכן הקשה במלחמות ה' שם ותי' דשמואל מיקל התם לערב בכדי שיעשו והכא מחמיר ביומי' והר"ן ע"כ לא ס"ל לחלק בכך דא"כ גם מרבא דעירובין לא מקשה מידי וא"כ תיהדר הקושי' משמואל דהכא וי"ל דטעמא דשמואל דשמעתין משום דה"ל דשיל"מ וזה לא שייך התם בחלילן דאפי' נחמיר גם בתחומין בדשיל"מ כמ"ש תוס' לקמן ל"ט ע"א ד"ה משום וכו'. מ"מ במת לא שייך לאחר קבורתו והספדו וכן בירך דמתני' דמכשירי' דכמישי לשעה מועטת שהרי משום ירקו ומתי' דחינן ר"ה ומכ"ש מרחץ שמרחצת בשבת שם דהמים שיתקררו לא שייך יל"מ. משו"ה מקיל שמואל משא"כ בשמעתין החמיר ולק"מ רק מר"פ פריך הר"ן שפיר דהא ר"פ לית ליה לעיל שינויי דשיל"מ עיי' ג' ע"ב ואפ"ה מחמיר בס' מוכן שפיר הקשה אדשמואל:

שוחטין מן הנגרים וכו'. משמע להדיא דת"ק מיירי מהיתר אכילה וא"כ איסור והיתר דרשב"א ג"כ אסור לשוחטן ומותר לשוחטן קאמר וטילטול מאן דכר שמיה שהרי לא נזכר כלל בדת"ק וא"כ ליתא לדברי מהרש"א דקו' הא גופיה קשיא קאי שפיר גם לרב וק"ל:

ופני יהושע הקשה לימא מצאו מקולקלי' מעי"ט מותרים אפי' ביום ראשון הא ספיקא אסורין בראשון ומותר בשני מטעם ס"ס כמ"ש הר"ן ונ"ל כי הגאון ז"ל לא נזהר בדבריו דבזמן הברייתא שלא הי' בקיאי' בקביעא דירחא א"כ גם יום הראשון ס"ס הוא והכי הל"ל מצאו מקולקלי' מעי"ט מותרים אפי' במקום שעושים יום א' ומצאו מקולקלי' בי"ט ולא בעי"ט אסורים אפי' במקום שעושים שני ימים ומכל מקום נ"ל דלק"מ דסיפא דמצאו מקולקלי' בי"ט בשני ה"ל ס"ס. אם לא שעמד בין השמשות של י"ט ב' ולא הי' מקולקלי' ומצאו מקולקלי' ביום ב' וזה לא נזכר בברייתא אלא בעי"ט ובי"ט ופשוט הוא ולק"מ:

רב אמר מותרים לקבל וכו'. הקשה הישׁ"ש הא להרי"ף כל שאסו' באכילה ממילא הו"ל כצרורת ועפר ואסור לטלטל וכ' המג"א רס"י תקט"ו שהמהרש"ל בעצמו תי' קושיא זו בהג"ה סי' ה' שם והיינו דשם נמצא הג"ה מכתיבת ידו של מהרש"ל שהרי"ף לא החמיר אלא באסורא בודאי אבל אם אסור באכילה רק מספק אינו אסור בטילטול וצל"ע איך נתפוס מג"א בתי' זה מה לי איסורא באכילה מספיקא או מודאי מ"מ ה"ל כצרורת ועפר וליתסר בטילטול. מיהו מהרש"ל בעצמו יפה כ' שהוא ס"ל דהרי"ף לא אמר אלא האסור באכילה מטעם דיומא גרם אבל נבלה אעפ"י שאסורה באכילה לא הוה מוקצה לטילטול א"כ הנ"ל י"ל אפי' אי איסורא יומא גרים כיון דהוי רק ספק לא מחמירי' טפי מאיסור אחר. אך המג"א שם פליג וס"ל שאני נבלה משום דראוי ועומד לכלבים אבל כל שאסו' באכילה הוה כצרורת ועפר א"כ אין תי' הג"ה מהרש"ל הנ"ל מספיק וצ"ע:

אר"פ הילכתא וכו'. פירש"י משום מוקצה ולערב בכדי שיעשו משום שלא יהנה ממלאכת י"ט ובפ"ק דחולין פירש"י אמבשל בשבת משום שלא יהנה הרי דביומי' גופי' נמי סגי ליה בטעמא דשלא יהנה וא"כ מ"ט כ' כאן משום מוקצה ועיין ר"ן. ולכאורה לפמ"ש לעיל דקצירה בי"ט לצורך היום אינו אלא דרבנן וא"כ אמירה לנכרי ויתלוש ליכא אלא שבות דשבות וכי תלוש נכרי מעצמו לצורך ישראל בלי אמירה קליש ליה איסורא וא"כ איך נאסר משום שלא יהנה ממלאכת י"ט ע"כ פירש"י דביומי' בלא"ה אסורי' משום מוקצה ורק לערב הוא משום שלא יהנה נמצא הו"ל התלישה לצורך חול. וכי תליש ישראל לצורך חול לוקה ואמירה לנכרי שבות גמור הוא בכי האי גוונא שייך לומר שלא יהנה משו"ה הוצרך רש"י לומר בי"ט עצמו משום מוקצה משא"כ בפ"ק דחולין במבשל בשבת שייך שפיר שלא יהנה ביומי' שוב מצאתי מ"ש בזה הגאון בספר בינה לעתים על הלכות י"ט ונהניתי:

ועיין מהרש"א בחולין באריכות על מ"ש רש"י שם משום שלא יהנה ובפ' הניזקין מבואר הטעם משום קנסו שוגג אטו מזיד ועיי' מגיני שלמה שם שהקשה עוד דהא ע"כ ר' יהודה

קנס שוגג אטו מזיד גבי הנוטע בשבת בפ' הניזקין שם. ולע"ד דתרי כדי שיעשו איכא אי הטעם שלא יהנה ממעשיו הרעים ושלא יהיה חוטא נשכר וזה שייך בעשה במזיד ואז צריך כדי שיעשה גדול כדי שילך ויבוא ויתלוש או יבשל וכדומה וכן בשני י"ט צריך אפי' לערב של י"ט שני כדי שיעשה דכיון די"ט שני היה אסור לעשות המלאכה ההיא מס' עכ"פ נמצא נהנה במה שנעשה המלאכה בי"ט ראשון או בשבת שלפניו אך אם לא נעשית במזיד ומכ"ש אם עכו"ם עשה בשביל ישראל ולא בצוואתו של ישראל לא שייך שלא יהנה ממעשיו הרעים. אך מ"מ בעי' כדי שיעשה קטן דהיינו שיעור תלישה או בישול כדי שלא יהנה ממלאכה עצמה שעשאוהו מדרבנן כאלו מעשה שבת וי"ט קודש ולא יהנה ממלאכה עצמו וזהו שיטת רש"י בשמעתין דסגי בכדי שיעשה קטן וגם מותר לערב י"ט הראשון מיד בכדי שיעשה והנה התם בחולין שפיר מוכיח רש"י אי ס"ד דבשוגג ליכא אלא משום קנס א"כ מותר לאחרים. וכל הקנס הוא לו וא"כ ראוי לקונסו כמו במזיד לעולם. דמה"ת לחדש זמן איסור מה שלא נזכר עדיין בדין זה אלא או לאסור לעולם או שלא לקנוס כלל. אע"כ אסור בשוגג גם לאחרים משום שלא יהנה. אלא שלפ"ז הוה סגי בלא יהנה קצר ובאמת משמע מזיד דר"מ הוא כדי שיעשה גדול ושלא יהנה ממעשיו הרעים. ה"נ מוצאי שבת דשוגג דר' יהודה ומ"ט לזה וע"כ משום דקנסי שוגג אטו מזיד. וכיון שכבר נמצא שיעור זה דבכדי שיעשו גדול במזיד דאחרים. ונאסר נמי שוגג לאחרים משום שלא יהנה. השוו חכמים מדותיהם וקנסו שוגג אטו מזיד לאסור בין לו ובין לאחרים בכדי שיעשו גדול. וא"ש סוגי' דגיטין ג"כ. הקצרתי וסמכתי על המעיין: והנראה בדעת הרא"ש ז"ל דמודה לרש"י באיסורא דלא יהנה ועדיפא מיניה דס"ל אפי' היכי דעביד הנכרי בשביל ישראל נמי נאסור אפי' בי"ט שני שלא יהנה ממעשיו הרעים. אך לערב מוצאי י"ט ב' אסור לאותו ישראל ומותר לאחרים. והשתא שפיר היה קשה לו להרא"ש ז"ל דה"ל למימר מותר לישראל אחר מיד. וביש במינו במחובר אינו מותר אלא לערב מי"ט ב'. ומשו"ה תי' הרא"ש דמשום זמן מיעוט דכדי שיעשה לערב. לא רצה להאריך ומיושב קו' מהרש"א:

א"נ י"ל בישוב קו' מהרש"א אהרא"ש ע"ד פשיט. דודאי באיסור' דלערב בכדי שיעשו יפה כ' הרא"ש אי הוה נקיט בסוף דבריו הוה קאי אכולה מילתא דההוא להחמיר הוא ואי מחמרי' בתחומי' כ"ש ביש במינו במחובר משא"כ בהיתרא לאחרים לא שייך לומר דר"פ סמוך אסוף דבריו דהא איכא למיטעי בתחומין דלא נעשה איסורא בגוף המאכל שרי לאחרים משא"כ ביש במינו במחובר אסור אפי' לאחרים וא"כ ה"ל לר"פ לאשמועינן זה בריש דבריו. וע"ז כ' הרא"ש דמה טעות איכא הא ביומו בלא"ה אסור משום מוקצה

ורק בלערב איכא למיטעי ונימא הואיל ונעשה איסור בגוף המאכל יהיה בכדי שיעשה במוצי"ט א' וזה הוא זמן מיעוט. אבל להתירא די"ט ב' משום שלא יאמרו לנכרי זה נשמע מסוף דבריו ולפ"ז ס"ל לרא"ש ז"ל טעם שלא יהנה אינו אוסר אלא מי"ט א' וכרש"י דלא כמ"ש לעיל וכן נמצא נוסחא בקיצור פסקי הרא"ש ובטא"ח סי' תקט"ו:

אין במינו במחובר בתוך התחום מותר. צ"ע הא למה לי' לאשמועי' ומה"ת לאסור ולהפוסקי' דפסקו דספק הבא מחוץ לתחום מותר י"ל דאספיקא קאי במחובר בודאי אין במינו אבל תחומין הוה ספק אך האוסרי' ספק ע"כ ר"פ אודאי בתוך התחום קאי. א"כ קשה כנ"ל ונ"ל דאדלעיל קאי ולערב אסורי' בכדי שיעשו אבל אין במינו במחובר ובתוך התחום מותר לערב ומיירי שבא קרוב לחשיכה וה"א דה"ל כמכין מי"ט א' לי"ט ב' דישראל בכי האי גוונא אסור לעשות שום דבר עיי' מג"א סי' תרס"ד סק"ג ועיי' סי' תק"ג וסי' תקנ"ח אפ"ה אם עשה העכו"ם מותר לערב ולפ"ז מ"ש מחוץ לתחום אסור אערב בכדי שיעשו קאי ומוכח דגם תחומין אסור בכדי שיעשה והשתא לפ"ז תלי' זה בזה מאן דמתיר ס' תחומין אפשר להתיר נמי כדי שיעשה. ומאן דאוסר ספיקא אוסר נמי לערב בכדי שיעשה ובזה יובן המשך דברי תוס' אחר שכ' שיטת ר"י דתחומין לא בעי כדי שיעשה הביאו שיטת ר"ש מאייברא דס' תחומין מותר דזה תלי' בזה וק"ל:

בעירובי' בעובדא דטבי' דר"ש לא אכיל דהוה ס"ל וכן הי' ר' יוסי אוסר בביי"ט של גליות והנה לקושטא דמילתא מודה ר' יוסי וי"ל דמאי צריך לאשמועינן כלל דמודה ר"י דמה"ת לטעות להשוות ב' י"ט של גליות לר"ה וי"ל ר' יוסי לשיטתו עפ"י מ"ש מג"א סי' תצ"ד לר' יוסי דמשה הוסיף יום א' מדעתו בא הקב"ה בהר סיני לרמוז לנו ביי"ט של גליות וא"כ ה"א קדושה א' הם ולא מספיקא בעלמא קמ"ל מודה ר' יוסי ודע דעכ"פ ב' י"ט של עצרת מתחלה לא נעשו מספק וקרוב להיות קדושה א'. ומשו"ה רמז לו הקב"ה בסיני והוא עפ"י מ"ש רמב"ם פ"ג מהו' קידוש החדש ה' י"ב יש מקומו' וכו' ואפי' יו"ט של עצרת עכ"ל ועיי' במפרש שם ועיי' תוס' ר"ה י"ח ע"א ד"ה על ניסן וכו' ונ"ל דב' י"ט לאו דוקא מפני אנשי גולה. אלא אי היינו זוכים לכי ירחיב ה' את גבולך ויספת לך עוד ג' ערים והוא קני קניזי וקדמוני ועיי' ב"ב נ"ו ע"א כל שהראוה הקב"ה למשה וכו' ועוד נזכה בב"א ואז לא יגיעו השלוחי' לכל בני א"י ונ"ל אפי' משיאי' משואות לא מהני כי מה נעשה לנסין שבים עד סוף הים עיי' גיטין ח' ע"א וא"כ לא רמז הקב"ה בי"ט בסיני משום גליות ח"ו אלא להרחבת הגבול במהרה בימינו ולא משום ניסן ותשרי שאין השלוחי' מגיעי' דאיצטריך רחמנא לרמוז ספיקא אלא לעצרת דמניסן עד עצרת כ"ע יודעי' ואפ"ה עבדי' תרי יומי מתקנת חכמי' שלא לחלק בין י"ט לי"ט. והסכים הקב"ה לתקנותיהם

ולכן רמז זה בעצרת דוקא ואולי עובדא דטבי' בעצרת הוה ואיכא סברא שיהי' דומה לר"ה קמ"ל דלא. עכ"ל בחי' שם:

דף כה.

בהמה מסוכנת לא ישחוט וכו' ר"ע אומר כזית חי מבית טביחתה בשיטה מקובצת מוכיח מכאן דלאומצא לא בעי מליחה דאלת"ה כיון דשיעור מליחה כשיעור צלי א"כ מה בין שיעורא דר"ע לדת"ק דדוחק לומר שיעורא דהכנת עצים ואש איכא בינייהו. והנה הרמב"ם ס"ל דלאומצא בעי מליחה. וצ"ל כמ"ש הר"ן פ"ב דחולין אהא דאמרי' הרוצה שיבריא חותך כזית בשר מבית שחיטה ע"ש דהוכיח דבשר ממקום בית שחיטה צריך מלח ושיהוי במלח אפי' לצלי ואהא קאמר התם מולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה דכיון שהוא מלוכלך בדם הרבה גם לצלי צריך מליחה ע"ש וא"כ לק"מ דלת"ק כזית צלי בעי שיעור מליחה וצלי'. ולר"ע חי סגי בחד שיעורא דמליחה. ולמאי דבעי לפרושי מקום שטובחת אכילתה היינו בני מעי' פשיטא דלק"מ דהני לא בעי מליחה כלל דהא קיי"ל אין מחזיקי' דם בבני מעי'. אדרבא יש מכאן קצת ראי' לשיטה הנ"ל דאלת"ה להס"ד דמקום שטובחת אכילה מאי שייכות לכאן לענין י"ט הא כל שוחט בעי הפשט וניתוח. אע"כ להורות נתן דיאכל ממקום דלא בעי מליחה חי וסגי בזמן קצר:

הפשט וניתוח בעולה וה"ה לקצבי' וכו' אלא רמי בר אבא אורח ארעא קמ"ל וכו' עיי' פני יהושע ולפענ"ד לא נסתפקו מעולם דאזלי' בתר רובא ולא בדקי' אחר י"ח טריפו' ואדרבא נפקא לן כן מרישא של עולה ואיך נילוף מהפשט וניתוח דעולה ההיפוך מזה אלא ידוע קי' רש"י אתמול אכלנו מחלבה ואיך נחוש לה השתא אחר שחיטה ונבדוק הריאה ותי' הראשונים השתא דנשחטה לפנינו והריאה גלוי לפנינו וסופינו למצוא בה סירכות ונבוא להטריף למפרע אין ראוי לאכול על הספק. ונראה זה יש ללמוד מהפשט וניתוח דעולה דאע"ג דסמוך ארובא ברישא של עולה מ"מ אין רשות להקטיר שום אבר ממנו עד אחר הפשט וניתוח דכיון שסופנו להפשיט ולנתוח ואם יהי' בה שום טריפו' נמצאהו יהי' מגונה מה שהקרבנו תחלה איברי טריפה לגבי מזבח וה"ה לקצבי' אלא שהש"ס מסופק אם זה הוא מדינא דאין חזקת כשרות אלים כל כך והיכי דאיכא לברורי בנקל צריך לברורי מדינא ודלא כר"ה דמשמע שחזקה גמורה היא אפי' איכא ריעותא כגון זאב שנטל בני מעים והחזירם נקובי' נמצא רמי בר אבא דלא כר"ה או דילמא אורח ארעא בעלמא הוא שיהי' מגונה ורעבתנותא להכניס עצמו בספק שעתיד לידע אחר שעה:

דף כה:

נטיעה מיקטע רגלי' דקצבי'. עיי' במדרש שהבי' חי' רשב"א פ"ק דחולין מי יגלה עפר מעיניך אדה"ר שלא הי' יכול להמתין שעה א' מלאכול מעץ הדעת וישראל שוחטין בהמה ממתיני' עד אחר הפשט וניתוח וכן החתן ממתין על טהרת הכלה וספירת נקיים ע"ש והנה באותו דבר שכבר נכשל ויש אחיזה ליצה"ר קשה להשמר ממנו ע"כ רשעי ישראל קצבי' ובועלי נדות יוסרו ע"י צדיקי ישראל שממתינין ג' שנים על פירות הנטיעה והוא אותו חטא עצמו שנכשל אדה"ר בפרי אילן והמה נזהרים בה ויקחו מוסר קצבי' ובועלי נדות: מפני מה כו' ועיין מה שנדחק פני יהושע במה שהחזיר התורה על כל האומו' לפע"ד מעיקרא לא הי' ראוי אלא לישראל אלא שיתרעמו לומר אלו נתת עוד לאיזה אומו' לא היינו יחידי' בעולם ולא היינו צריכי' לעדות שלנו ע"כ עשה את שלו והחזירה על כל אומה ולשון ולא רצו לקבל וע"כ ישתמשו ישראל בעזות שלהם אשר עד כה ברכנו הי"ת כדכתי' ה' עוז לעמו יתן וברכת ה' היא. לא יוסף עצב עמה:

ואין יוצאי' בכסא א' האיש וא' האשה. לפע"ד גי' הרמב"ם הי' אחר האיש ואחר האשה אחר בריש ולא אחד בדלית ועמ"ש ב"ח א"ח סי' תקכ"ב. ורי"ף ורמב"ם לא מייתי הך דינא לענין שבת מזה שפט נב"י קמא חא"ח סי' י"א דוקא לצאת בר"ה מיירו שמעתין ודוקא בי"ט אבל בשבת פשיטא דאסור לצאת בר"ה ובעיר המעורבת לכ"ע מותר אפי' בשבת ודלא כמג"א סי' ש"א. ומיהו בנב"י תנינא כ' דלכתף אסור אפי' בעיר המעורבת דמחזי כרוצה לצאת למרחקי' כדמשמע מלשון רש"י ד"ה אלונקי ע"ש וא"כ הדרא קו' לדוכתא אמאי לא מייתי לי' רי"ף ורמב"ם לענין שבת. ועיין עוד לשון רש"י ד"ה מכתפי' להו בבהמ"ד עד מקומם עכ"ל משמע אבל לא ברחוב העיר אפי' מעורבת. ומ"מ העולם נוהגי' להקל בעיר המעורבת אפי' בשבת לשאת בכסא פאטשעז"א ומידי דרבנן הוא:

בכור שנפל לבור מלשון רש"י וכל הפוסקים וש"ע סי' תצ"ח סעיף ט' יש להבין קצת דבזמן שבהמ"ק קיים אפי' חוץ לירושלים. מ"מ ליכא בראי' מומין משום תיקון משום דגם בתמימותו ראוי' עכ"פ לאכילה ע"י הקרבה ולא מיבעי בירושלים דאפי' בי"ט ראוי' להקריבו ולצאת בו ידי שלמי שמחה. אלא אפי' בגבולין נמי כיון דעכ"פ ראוי' להקרבה בלי מום אין זה תיקון מה שמתירו לאוכלו במומו ודוקא בזה"ז שאין לו שום תקנה כ"א לאוכלו במומו זה מיקרי תיקון כנ"ל מלשונם. ומ"מ צ"ע קצת נהי דראיי' מומין בגבולין בזמן שבהמ"ק קיים תיקון לא מיקרי מוקצה בין השמשות מיהא הוי וצ"ע קצת:

דף כו.

ירד מומחה ויראה וכו' אם הי' בו מום עובר מעי"ט ואותו מום עובר נעשה מום קבוע בי"ט יש בזה ג' שיטות ללשון א' ברש"י ד"ה קמ"ל משמע דהוה מוקצה ועיי' לקמן כ"ז ע"ב בהמה שמתה דמסקי' במסוכנת ולהפוסקי' דלא גרסי התם ודברי הכל ועיי' מהרש"א שם א"כ פלי"ג ר' יהודה אפי' במסוכנת שמתה דה"ל מוקצה וה"ה וכ"ש מום עובר מעי"ט שנעשה מום קבוע בי"ט דלא עדיף עובר לגבי קבוע ממסוכנת לגבי מיתה. ואמנם לפי' ב' דרש"י לא הוה מוקצה אלא אם עבר והעלהו קנסי' לי' לאוסרו על שעבר על דברי חכמי' אבל אם רואהו בבור שנעשה ממום עובר דאתמול מום קבוע היום מעלין ושוחטין ואין כאן מוקצה דכבר הי' דעתי' עלי' מאתמול וזה הוא כשיטה דמודה ר' יהודה במסוכנת מעי"ט שמתה בי"ט. והנה מהרש"ל מוחק לקמן מפירש"י האי טעמא דקנס ומהרש"א פקפק על זה מ"ט לא מחקו גם כאן מפירש"י ולק"מ דהכא ראוי לקונסו באותו מום ממש שעבר על דברי חכמי' ולא יהנה לו מעשיו הרעי'. אבל לקמן שנפל בו אח"כ מום אחר. שלא על אותו מום העלהו מתחלה ומה ענין לקונסו בו ולא מצינו קנס כזה והוא פשוט לפע"ד:

שיטה ג' הוא שיטת פי' המשנה לרמב"ם דס"ל עובר מעי"ט ונעשה קבוע בי"ט יש בו קצת איסור מוקצה אבל לא חמור כל כך על כן אם הוא בתוך הבור משום צער בעלי חיים מתירי' איסור מוקצה קל כזה. ואם כבר העלהו ונסתלק צערו שוב לא שרי איסור מוקצה. ונ"ל דיש נפקותא בדינא בין טעמו של רש"י לרמב"ם דלרש"י דליכא אלא קנסא הואיל ועבר והעלהו דיו לומר שלא יבקרנו חכם ואם עבר ובקרו אינו מבוקר שלא ישחטנו לכתחלה. אבל אם גם עבר ושוחטו לא נקנסנו שלא לאוכלו בי"ט ויהי' שחיטתו על מגן וחילל י"ט בחנם זה לא נימא דיו שאם עבר ובקרו אינו מבוקר שאסור לשוחטו לכתחלה. אבל לרמב"ם דהוה מוקצה. א"כ אפי' עבר ושוחטו אינו שחוט דמוקצה אסור באכילה. וזה נ"ל נמי כוונת רש"י בסיפא דמתני' בדברי ר"ש שכתוב רש"י אינו מן המוכן אין התרתו היתר ואינו מוכן להכשיר עכ"ל ותוס' הקשו עליו וכוונתו מבואר דס"ל אם עבר ובקרו אינו מבוקר לשוחטו לכתחלה אע"ג דעבר ובקרו ומצא בו מום קבוע אבל עכ"פ אם עבר ושוחטו שחוט דמוקצה אין כאן וס"ל דסוגי' דפ' כירה אזלא למ"ד מודה ר"ש בבעלי חיים שמתו אבל למ"ד חלוק הי' ר"ש בבעלי חיים א"כ אין כאן מוקצה דשכיח טפי מום בבכור דמנגחי אהדדי כדאיתא בכורות כ"ה סוף ע"ב. וא"כ שכיחי טפי ממיתת בעלי חיים ואפ"ה לית לי' לר"ש מוקצה בנתנבלה בי"ט כ"ש בבכור וע"כ אם עבר ושוחטו שחוט רק אם עבר ובקרו אינו מבוקר וגם למסקנא י"ל ג' בבות דברייתא

וי"ל נהי בין נולד מום בעי"ט ובין נולד בי"ט שוין שאינו מן המוכן כדאיתא באידך ברייתא בחד בבא. מ"מ חלוקי' הם דמעי"ט אינו מן המוכן לבקרו ואי עבר ובקרו אינו מבוקר. אך עבר ושוחטו הרי מותר משא"כ נולד בו מום בי"ט אפי' עבר ושוחטו אינו מותר באכילה. ונולד הוא ומומו עמו אם עבר ובקרו מבוקר ושוחטי' לכתחלה משו"ה פלגינהו בהך ברייתא בתלתא בבא:

העתיק בסוגיא הנ"ל:

אין זה מן המוכן. פירש"י דה"ל כמתקן ודן את הדין והתוספת הקשו דבשבת פ' כירה מוכח להדי' דמשום מוקצה אוסר לי' ולפע"ד ליישב דהנה הא דפשיטא לרש"י דמשום דעבר אאיסורא דרבנן דתיקון או דדן קנסי' לי' לאסור אפי' בעבר ובקרו כדמשמע לשון (כמ"ש תוס' התם בשבת אלא דס"ל דרש"י לא נחית לכך ובאמת גם רש"י ס"ל כן וכמ"ש מהרש"א ופי' בשמעתין עיי' עליהם) היינו לפי מה דאמרי' לקמן דר"ש בשיטת ר"מ אמרוה דס"ל הואיל ולא נשחט שלא עפ"י ב"ד מומחה יקבר א"כ הא קחזינן דהואיל ועבר אאיסורא דרבנן אסרי' לבכור ולס"ד דש"ס דפליגי בראיי' מומין אי הוה כראיי' טריפה א"כ משמע דר' יהודה נמי לא פליג אדר"מ בהא דקנסי' לאסור אי עבר אאיסורא דרבנן אלא דס"ל דלא עבד איס' כלל דלא אחשבי' לראיי' מומין כלל ואפילו לכתחלה מותר לשחוט ולהראותו אח"כ אלא משום דר"מ נקוט לשון דיעבד וא"כ לכ"ע העובר על איסורא דרבנן קנסינין לי' לאסור אותו דבר ואפי' למאי דמוקי אביי פלוגתתם וס"ל לר' יהודה דלא קנסי' מ"מ לר"מ קנסי' ופסקו כל הפוסקי' כר"מ התם דלא כהתוס' בשמעתין עיי' ברמב"ם וש"ע יו"ד ריש סי' ש"י ופסקו נמי כר"מ וכדינא כר"ש בשמעתין א"כ י"ל דר"ש נמי כר"מ ס"ל ואוסר אפי' בדיעבד משום דעבר אדרבנן ודן את הדין או תיקון מה שאסרו לתקן והאי טעמא עדיף מטעמא דמוקצה ונצטרך לדחוק בין מי יימר דבכור למי יימר דנדרים ע"ש בשבת פ' כירה אך אביי דפריך התם בשבת לטעמי' אזיל לי' דדחי לקמן בשמעתין אטו התם ברואין מומין פליגי בקנסא פליגי וכו' משמע דלמאי דדחי לא אתי' דר"ש כר"מ וממילא כיון שאין הכרח דיהי' ר"ש כר"מ ממילא הלכה כר' יהודה בהא כמ"ש תוס' בשמעתין ד"ה אלא ר"מ וכו' וא"כ א"א לפרש הטעם משום דן או תיקון דמשום הא לא הוי קנסי' לאסור בדיעבד אם עבר ובקרו וע"כ משום מוקצה ושפיר פריך אביי התם דר"ש אדר"ש ולק"מ קו' תוס' אפירש"י:

אי נימא ברואין מומין פליגי וכו' פירש"י דה"ל כיושב ודן דין ובמתני' פירש"י ב' טעמי' דה"ל מתקן או דן. ולקמן בבריי' דאדא בר אוכמי פירש"י דנפל בו מום בי"ט ה"ל מתקן לגמרי ולא פי' משום דן. וי"ל דרש"י פי' משום תיקון לאביי דאי"ל בנדרים ע"ז ע"א דלא

שייך דין בהתרת נדרים משום דכשר בלילה ובקרובים א"כ ה"ה לראיי' מומין ועיי' בס' מחנה ראובן א"כ לדידי' ע"כ הטעם משום מתקן. והנה במס' שבת מ"ג ע"א ד"ה טבל וכו' הקשו בתוס' דמ"ש דגבי טבל אם עבר ותיקנו מתוקן ובבכור אם עבר ובקרו אינו מבוקר ע"ש והנה אי הטעם משום דמיחזי כדן דין לק"מ דבטבל הטעם משום מיחזי כמתוקן ולכן אם עבר ותיקנו מתוקן משא"כ בבכור הטעם משום דין ואין לדמות גזירת חכמי' זל"ז מה תאמר דאביי לשיטתו ע"כ גם בבכור הטעם משום תיקון דלדידי' לא מיחזי כדין כנ"ל כיון דכשר לקרובים ובלילה וא"כ לדידיה יקשה מ"ט בטבל אם עבר ותיקנו מתוקן משא"כ בבכור ז"א דהא איהו ס"ל באמת כאדא בר אוכמי דאם עבר ובקרו מבוקר ולק"מ. והא"ש דבמתני' פי' רש"י ב' הטעמים א' לאביי דס"ל כאדא בר אוכמי דשייך משום תיקון ולק"מ מטבל ודין לא שייך וחד לר' אושעי' דס"ל אם עבר ובקרו אינו מבוקר וע"כ הטעם משום דין דאל"כ מ"ש מטבל ולכן בתחלת קו' הש"ס אי נימא ברואין מומין פליגי פירש"י משום דין כר' אושעי' דמשמע דקיי"ל כוותיה וכדאדא בר אוכמי פי' משום תיקון דלדידיה משום תיקון הוא כנ"ל:

ובזה מיושב ג"כ קו' תוס' דאביי מפרש במס' שבת בהדי' טעמא דר"ש משום מוקצה ולא משום דין מתקן. והא"ש לפמ"ש תוס' במס' שבת דלבתר דשמעה אביי מרב אושעי' הדר ביה וס"ל נמי אם עבר ובקרו אינו מבוקר. א"כ היה קשה ליה מ"ש מטבל דאם עבר ותיקנו מתוקן דלדידי' ע"כ ליכא למימר דהכא הטעם משום דין דהא איהו ס"ל דכל שכשר בלילה וקרובי' לא שייך דין ע"כ הוכרח לומר משום מוקצה והשתא לק"מ מטבל דבטבל ליכא מוקצה משום דדעתיה עלוי' שאם ירצה לעבור ולתקנו מתוקן. משא"כ בבכור לאו בדידי' תליא דהחכם לא יעבור ה"ל מוקצה גמור. כל זה אביי לשיטתו. אמנם לדידן אף אי קי"ל כר' אושעי' מ"מ נימא הטעם משום דין והוא עדיף מאשר נדחוק בטעמא דמוקצה ונבוא לשנויי דחיקא דמס' שבת בין מי יימר דחכם לבין מי יימר דנדרים וק"ל. ועי' בחי' למס' שבת שם ובסיומא במס' שבת ותמצא נחת:

דף כז.

אטו התם ברואים מומי' פליגי בקנסא פליגי. יש לעי' מ"ט למיקנסי' לבעלי' והלא לא אסרו אלא על החכם שלא יראה ולא יורה שום הוראה אחר שחיטה גזירה שמה יורה גם בדוקי' שבעין. וא"כ חכם שראה המום והורה בו להיתר עבר אדרבנן ובעלי' מאי עבידתי' ותו ק"ל דה"ל למיקנסי' לבעלי' מטעם אחר הואיל ושחט טרם שהראה מומו לחכם. ואולי יראה החכם שאין מום זה ראוי לשחוט עליו כי אינינו מום קבוע נמצא

שחט קדשי' בחוץ. ומדעשה כן והכניס עצמו לזה הספק ראוי לקונסו לבעלי' ולמה לי גזירה אטו דוקין שבעין ע"כ נלע"ד דודאי קנסא לבעלי' הוא לכ"ע וגם ר' יהודה מודה בזה. אך קיי"ל אפי' בעלי' מומחי' מובהקי' לא יאמנו לראות מומי בכורת של עצמם וכן פסק רמב"ם וא"כ מומחה שראה בבכור שלו שהוא מום קבוע ושוחטו ואח"כ הראה לחכם הרי לא הכניס עצמו לספק קדשי' שהרי הוא טוען ראיתי שהוא מום קבוע קודם שחיטה וגם זה החכם הרואה אחר שחיטה ומוצא בו מום קבוע רואה שכן הוא א"כ אין טעם לקנס מעתה. אך בדוקין שבעין הנשתנה אחר מיתה שהחכם שרואה עתה מום קבוע אינו יודע אולי נשתנה. ובעלי' אעפ"י שהוא מומחה ואמר שראהו קודם שחיטה וכבר הי' קבוע. הוא אינו נאמן על עצמו. ובזה יקבר לכ"ע ואתי ר"מ וקגזר אפי' בשארי מומי' אעפ"י שהבעלי' מומחי' וכבר רואהו קודם שחיטה ולא הכניסו עצמם לספק קדשי' בחוץ. מ"מ גזרי' אטו דוקי' שבעין שאין להאמין הבעלים עליהם. ור' יהודה לא גזר. הרוחנו לפ"ז שאין עיקר פלוגתתם בקנסא אלא בגזירה והלכה כר"מ בגזירותיו וכפסק הרמב"ם דלא כהתוספות:

דף כז:

ומעשה ושאלו את ר"ט עלי' ועל החלה וכו' פירש"י דרחמנא אחשבי' להבערת קדשים דאפי' מריצה לפני כלבו הוה מלאכה. כוונתו מבואר דבתרומה שנטמאת לא כתי' שם ביעור בהדי' אדרבא התירא כתי' שלך תהי'. אלא אמרי' כשם שמצוה לשרוף קדשי' כך מצוה לשרוף תרומה שנטמאת ואמר רחמנא שלך תהי' להסיקה תחת תבשילך עי' שבת כ"ה ע"א וס"ל לרש"י מדאמר רחמנא שלך תהא הותר ממילא לתתו לפני בהמתו בפשיטות ש"ס פסחים ל"ב דלית ליה לרש"י לחלק בין תרומת חמץ לתרומה טמאה. ולשון להסיקה תחת תבשילך הוא לאו דוקא אלא אשגירת לישן בעלמא. כיון דמצות ביעור בגופי דתרומה לא כתיב רק בקדשים והתם מצותו בשריפה ע"כ גבי היתר הנאת תרומה דכתיב לך שלך תהי'. אמרי' לשון להסיקה אבל לעולם מדכתיב לך אפקי' רחמנא משריפה ואוקמי בכל מיני ביעור אפי' להריצה לפני כלבו ומ"מ מדאפקי' רחמנא למצות ביעור דתרומה בלשון שריפה דכתיבי גבי קדשים הרי אחשבי' רחמנא לאכילת בהמה כמו שריפה וה"ל מלאכה גמורה ואסורה בי"ט זה נ"ל דעת רש"י ואמנם כל זה בתרומה דעיקר ביעור שלה בלשון שריפה כתי'. אבל בחמץ בפסח לרבנן דר' יהודה דס"ל השבתתו בכל דבר ולא מצינו ביה לשון שריפה לא שייך לומר רחמנא אחשבי' ולק"מ ממ"ש רש"י בפסחים ה' ע"ב ד"ה ע"ש וע"ש בפני יהושע וק"ל:

במסוכנת ודברי הכל לשיטה זו מודה ר"ש לר' יהודה בבעלי חיים שמתו ומודה ר' יהודה לר"ש במסוכנת שמתה ופלוגתתם בחולה שמתה וכי האי גווני יש לעיי' בסוגי' דבכור שנפל לבור במום עובר מעי"ט ונעשה ממנו מום קבוע אי דומה למסוכנת ולית בי' מוקצה אפי' לר' יהודה וכבר כתבתי מזה לעיל וכן לקמן בפ' המביא בסוכה רעוע מעי"ט אי הוה רעוע טובא דדמי למסוכנת דמודה בי' ר' יהודה וע"ש:

ונ"ל דזעירי לא אמר אלא במסוכנת ולא אמר וד"ה. וש"ס שלהי שבת דלא ס"ל לחלק בין שבת לי"ט לענין מוקצה מוכח מכאן דזעירי כר"ש ס"ל ותלמודא דשמעתין דס"ל לחלק בכך דבי"ט סתים לן תנא כר' יהודה ע"כ הוסיף הש"ס בדברי זעירי במסוכנת וד"ה ועמ"ש רז"ה בשמעתין:

דף כח.

חתך לה אתלת קרנתא בפ' ג"ה פירש"י שעשה סי' שלא יגנבו ממנו בני ביתו ובמס' ב"מ פירש"י כששלח בשר ביד נכרי. ובשמעתין אין הכרע בדבריו וכבר כתבתי במקום אחר דלשיטת רש"י קיי"ל במקום שרוב טבחי ישראל אין צריך שום סי' רק רב הי' מחמיר בבשר שנתעלם מן העין ולרב נמי סגי בסי' כל שהוא כמו מחרוזו' של דגים שכ' תוס' פג"ה שם צ"ה ע"ב ד"ה בחרוזות וכו' וא"כ ע"כ א"א לפרש דמייתי מרבה בר רב הונא דעביד סימנא כדשלח ביד נכרי. דממ"נ אי רוב טבחי ישראל לא בעי סי' כלל לדינא ואי רוב נכרי' בעי סי' גמור ורב אכיל בישרא בלא סימן גמור וע"כ מייתי מסימנא דעביד רבה בר"ה שלא יגנבו בני ביתו ממנו והאי הוה סי' כל דהו. אך בב"מ דמיירי במסימנא להחזיר אבידה והוא סי' גמור ע"כ מיירי מסי' גמור שהי' עושה כשהי' שולח ע"י עכו"ם במקום רוב טבחי עכו"ם. ועל סי' כזה מחזירי' אבידה ג"כ. ויפה פי' רש"י שם וצ"ל דבסי' תלת קרנתא הי' ב' סימני' א' סי' גמור והוא הי' ידוע לבני ביתו שיכירו בו שלא החליפו השליח. ועוד הי' לו באותו החיתוך עצמו סי' כל דהו שלא הי' ידוע אלא לו לעצמו כדי שלא יגנבו ממנו בני ביתו ובחולין מייתו ש"ס מהאי סי' שעשה שלא יגנבו בני ביתו ובב"מ מייתו מגוף הסי' שעשה שיכירו שלא החליפו הנכרי וכאן בביצה סתם רש"י כי לענין י"ט אין הפרש דכל מין סימנא מותר בי"ט לעשות בבשר כנלע"ד:

ושוקלי' מנה כנגד מנה בבכור רמב"ם פ"א מבכורות הלכה י"ח מפרש ליה בבכור תם שהכהנים בבהמ"ק מחלקי' מנה נגד מנה. ולדידיה תיקשי מה דמשני ש"ס דשמעתין ע"כ לא קאמרי רבנן התם אלא דלא מיחזי כעובדא דחול ופירש"י דמכירה הוא ולרמב"ם הא בחלוקו' חבירי' מיירי ולע"ד נ"ל דסתם חבירי' שאינם מקפידים זע"ז אין דרכם להקפיד

לשקול מנה כנגד מנה כלל והיינו דפריך ש"ס אר"ש ברבי ור"ח ומי קפדי אהדדי וסתם חבירי' אינם מקפידים ועל חבירים המקפידים בכל השנה עליהם תסוב שקלא וטרי' אי שרי בי"ט משום דלדדהו דמקפידים כל השנה ודרכם בכך וה"ל בי"ט עובדא דחול אבל לעלמא לא הוה עובדא דחול דאין דרכם בכך לעולם. ועי' כן בב"י סס"י תקי"ז ותמצא כדברי. ואמרי' בשבת ר"פ השואל גבי מטילין חלשים על הקדשים דכהנים מקפידים טפי זע"ז דכתיב ועמך כמריבי כהן ע"כ הי' דרכם לשקול מנה כנגד מנה וגם להטיל גורל אח"כ מי יטול מנה זו או זו. מה דלא שכיחי בחלוקות חולין בעלמא דוקא בקדשים מפני קפידתם. נמצא היינו דקאמר בקדשים לא הוה עובדא דחול אדרבא עובדא דקדשים הוא וכן דרכם של כהנים בקדשים לעולם. אבל הכא בי"ט אי אירע ב' חבירים המקפידים ה"ל לדידהו עובדא דחול שכן דרכם בחול לעולם. ומשו"ה בתר דמסיק הכי פריך ש"ס ומי קפדי אהדדי וק"ל:

אין משחיזין את הסכין בי"ט. המעיין ברמב"ם יבין דעתו דהכל תלוי בכלי אומנות העשוים למשחזת. אבל זולת זה איננו מתקן מן התורה אפי' ע"ג חברתה ברזל בברזל יחד שרי כיון שאינו עשוי למשחזת מכ"ש ע"ג אבן שאינו עשוי להשחזה והיינו אפומא דרחי' לקמן. ומכ"ש בשל עץ דאין כאן איסור תורה. ומתוך הדברים למדנו שא"א לתקן פגימה שבסכין אלא ע"י אבן או ברזל אבל לא ע"י עץ ועור מעובד. וא"כ לכאורה המוצא סכינו אינו יפה אחר שחיטה וכשמעבירו ע"ג עץ או עור מתקנו בכך. ש"מ שלא היה פגימה והבהמה מותרת וכן נהגו שוחטי' אבל לא נ"ל דאטו פגימה כתיבא דרוסה ועיקור גמירי. וכל שיש בסכין דבר המעכב גורם עיקור סימנים מה לי אם הפגימה מעכבת. או דבוק עליו דבר מבחוץ המעכב ובהגיע לסימנים יעקור. אלא שמן הסתם דבר הנדבק בסכין אינו דבוק כל כך בחוזק שיעמוד בפני הסימן וכשיגיע לסימן יסור מעצמו מעל הסכין. אך כשאנו רואים שהדבור אדוק כ"כ ולא נתקנח ע"י איזה תחבולות עד שהעבירו על העץ או העור בכח גדול וביד חזקה הרי לפנינו שעומד בפני רך וקשה א"כ כשנגע בסימן קרעו. ונפסל בשחיטה ומי הגיד לנו לומר דבעצם המפרקת נדבק עליו הדבר החוצץ ההוא דלמא בעור אירעו מקרה ההוא ע"כ שומר נפשו ירחק:

אבל משחיזה ע"ג חברתה. בחי' תורה שלי כתבתי מה דכתיב בפ' תולדות שאמר יצחק לעשו שא נא כליך תליך וקשתיך ופירש"י עפ"י המדרש שא נא כליך כמו משיאה ע"ג חברתה שאין הכוונה שציוהו יצחק להשחיזה מחשש פגימות דלא נחשד עשו בעיני יצחק ועוד מדלא אמר השחז נא ואמר שא מלשון המשיא ע"ג חברתה משמע להעביר שמנונית ולא להסר פגימה אבל עיקר חששא דיצחק יען הי' נשי עשו מורת רוח ליצחק

שהי' מקריבות לע"ז וסכיני עשו מלוכלכים בשמנינות תקרובו' ע"ז ומשמע בר"ן פ"ק דחולין למ"ד בית השחיטה צונן מותר לשחוט בו לכתחלה על סמך שידיח הבשר אח"כ דלא חיישי' דלמא מישתלו ולא ידיח דבשר דרכו בהדחה נמצא לא הי' צריך עשו לחוש לזה השמנוני' שע"ג הסכין אך כל זה באוכל בשר מבושל שאינו נאכל בלא הדחה אבל האוכל צלי שנאכל בלא הדחה שפיר איכא למיחש דלמא משתלי ואסור לשחוט בלא הדחת הסכי' ויצחק רצה לאכול מטעמי' כאשר אהב והיינו צלי דהא חזינן רבקה עשתה לו ב' גדיים פסח וחגיגה שכלו צלי שמע מינה דאהב יצחק צלי ע"כ הזהיר לעשו שלא ישכח להעביר השמנוני' מעל הסכין והיינו שא נא כליך כמו משיאה ע"ג חברתה:

דף כט.

מעשה באבא שאול בן בטני' וכו' עיי' שלהי שבת דאבא שאול בן בטנית מקיל במדידה של מצוה וי"ל הכא לאו משום חומרת מדידה עביד הכי אלא משום שהי' מחמיר בספק גזל כמו שעשה בחול מפני מיצוי המדות. וה"נ עיי' בש"ע א"ח סי' שכ"ג ומג"א סק"ב שרגילי' להטיל טבעת בי"ט במדה והלוקח מוחל על זה ע"ש ואבא שאול בן בטני' שהחמיר בעניני גזל לא בעי למיעבד הכי על כן הי' ממלא מידותי' מע"ט אפי' במשקי' דלא שייך בהו ברורי' ומיצוי דלאו יין ושמן ואמנם לאבא שאול דלא ס"ל דעביד בחול כן רק בחה"מ משום ביטול בהמ"ד ולא ס"ל דהוה חייש לגזל כיון שהלוקחי' מוחלי' א"כ ע"כ משום חומרת מדידת י"ט עביד הכי בי"ט דוקא וצריך לומר הא דמקיל שלהי שבת במדידת מצוה היינו מצוה שאין בה הנאת הגוף. אבל הנאת שמחת י"ט שיש בה הנאת הגוף חיישי' שיכוון גם להנאת עצמו לא התירו. והיינו סתם אבא שאול לשיטתו ביבמות ל"ט ע"ב ועיי' מתני' ספ"ק דבכורות י"ג ע"א ועיי' פסחי' ס"ח ע"ב ר' יהושע לטעמי' וכו' וע"ש פ"ד ע"א תוס' ד"ה ולא מילה וכו' ויש להשיב וכו' ע"ש ועיין מס' מ"ק ט' ע"א התם צורך גבוה הכא צורך הדיוט ע"ש ובדרוש הארכתי בזה:

דף כט:

הולך אדם אצל חנוני כתב הר"ן חנוני נכרי שיש לו ביצים בי"ט הוא מסופק אי אזלי' בתר רוב ביצים בדשיל"מ. ולעיל בפ"ק ז' ע"א גבי ספנא מארעא פשיטא לי' במביא ביצים בליל י"ט ראשון אזלי' בתר רובא דאין מולידין בלילה. וכתבתי שם לחלק בנתערב ביצה א' בתוך אלף לא בטל דאתחזק עכ"פ ביצה א' בודאי של איסור ובעכו"ם המביא ביום נהי לא נתחזק איסור בפנינו מ"מ בודאי כבר נולדה ביצים היום בעולם ואיכא בודאי

שום ביצה אסורה בעולם ונהי דלא אתחזק איסורא כמו תערובו' מ"מ איסורא איכא בזה חוכך הר"ן ומסופק בו אי אזלי' בתר רובא בדבר שיל"מ. אמנם במביא ביצה בליל י"ט ראשון דרובא אינם מטילי' ביצים בלילה ולא אתחזק שום מיעוט בעולם שנולדה בלילה אפי' ביצה א' בעולם בזה פשיטא לי' להתיר אפי' בדבר שיש לו מתירין:

אודה לאלקי קדושי. אשר עזרני בפרק שלישי. אתה אל רועי. תהיה עמדי בפרק רביעי:

המביא כדי יין וכו'. עמ"ש תוס' וכוונתם מבואר דבי"ט שייך לאסור אפי' בחדרי חדרים משום דדרך לצאת לחוץ ובחוץ איכא משום מראות עין וכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור משא"כ בשבת דלא שייך יציאת חוץ כלל ולא שייך לאסור בחדרי חדרים כנלע"ד דלא כפנ"י:

דף ל.

הנח להם לישראל מוטב שיהי' שוגגים וכו'. עיין מ"ש תשובו' תשב"ץ ח"ב סי' מ"ז דוקא היכי שנכשלו רובא דעלמא אמרי' הכי'. אבל אם איזה יחידי' מקלקלי'. אי שתקו רבנן ילמדו רבים וינהגו כך צריך למחות מוטב שיהי' אלו המועטין מזידי' ולא יכשלו בהם רבים והנה אמת נכון הדבר:

וה"מ בדרבנן וכו'. הסכמת הרא"ש והפוסקים בדרבנן ובדבר שאינו מפורש בתורה נמי. דוקא שיודע בודאי שלא ישמעו ורצונו לומר שלא יכניס עצמו להכאה וקללה. אבל בדבר המפורש בתורה אפי' שיער המוכיח לפי דעתו שלא ישמעו לו מ"מ מחוייב עד הכאה וקללה ולחנם נתלבט הגאון מהר"ח אבולאפי' דמייתי בברכי יוסף סי' תר"ח אות ד' דקשי' ליה ממס' שבת נ"ה ע"א דאמר הקב"ה גלוי וידוע לפני דלא מקבלי מיניהו. ואמרה מדה"ד אם לפניך גלוי לפניהם מי גלוי. והקשה הנ"ל אפי' לטענת הקב"ה הא בדבר המפורש בתורה אפי' יודע שאינו מקבל צריך להוכיחו ולק"מ דהרא"ש כ' לפי האמת שאמרה מדה"ד לפניהם מי גלוי כי אעפ"י ששיערו בנפשם שלא יקבלו מהם מ"מ מחויבי' עד הכאה וקלל' אולי טעו בשיעורא דידהו ויחזרו בהם. דבדבר שאינו מפורש בתורה יכולים לסמוך על שיעורם בנפשם משא"כ במפורש בתורה. אבל לפי טענת הקב"ה יכולים לסמוך על שיעורא דדהו:

דהא תוס' יה"כ דאורייתא וכו'. עיי' ר"ן דלפי גי' ראשונים פליגי סוגי' דשבת אדשמעתין ולכאורה י"ל אי ספיקא דאורייתא מן התורה לקולא א"כ מן התורה מותר לאכול בין השמשו' כן משמע בר"ן כאן ע"ש וא"כ מן התורה זמן בין השמשות גופיה לתוספ' יחשב ואין צריך להוסיף קודם בין השמשות אך מדרבנן אסו' ספיקא דבין השמשות

וצריך להוסיף עוד קודם בין השמשות ואותו תוספ' הוא דרבנן וא"כ אין ראיה מתוספ' יוה"כ דאפי' בדאורייתא לא מחינן בהו. והיינו סוגי' דשבת. ואמנם סוגי' דשמעתין ס"ל ספיקא דב"ה אסור מן התורה מספק יה"כ. ועוד תוספת לפני בין השמשות אסור מן התורה ואפ"ה לא מחינן בהו ומוכח שפיר דאפי' בדאורייתא לא מחינן בהו וי"ל הא דנכשלו בתוס' יה"כ בכניסתו ולא ביציאותו משום דספיקא דבין השמשות קיל בכניסתו מביציאתו ועמ"ש מג"א סי' שמ"ב וממילא דקיל להו תוספ' בכניסתו מביציאתו לפי הנ"ל וק"ל:

דף ל:

אין נוטלין עצים מן הסוכה כגון בפסח או בעצרת ויושב בסוכה בגנה או בפרדס עכ"ל רש"י ודברי' נראים מיותרים ואטו בשופטני עסקינן שיסיק תנורו ויסתיר סוכתו העשוי להתענג בגן ופרדס ויותר היה ראוי לפרש בסוכת החג שעומדת עדיין בפסח ועצרת והיא סוכה ישנה ושלא לצורך ועכ"פ היה לו לרש"י לשתוק מזה האורך עכנלע"ד לפי מה שהקשה פ"י הא הוה סותר שלא ע"מ לבנות והוה מקלקל ומשום שמחת י"ט תשתרי ע"ש וי"ל דלפעמים בסוכה העשוי להתענג בצל הסתירה הוא צורך בנין בעצמו כגון שסכך שלה עבה ביותר והדפנות עבין ביותר ואין האויר נכנס לה והוא מצטער מחמת חום וטוב לו לטול ממנו וה"ל כסותר בדופן לעשות חלון או פתח דהוה בונה בלי ספק ולקמן בסוכת החג בחג נמי י"ל כי האי גווני דהוא מעובה ביותר מהשיעור המבואר בש"ע סי' תרל"א סעי' ב' ומג"א סק"ג והוה הסתירה גופי' בנין ובזה י"ל דבאומר אינו בודל בין השמשות דלא תהוי סוכת מצוה שוב ממילא אין כאן איסור סתירה דהוה מקלקל כיון שאינה למצוה אין כאן תיקון במה שנוטל מהסכך ומיושב קו' מהרמ"ל לשיטת תוס' עיי' וק"ל כי הקצרתי:

א"נ י"ל קו' מהרמ"ל על הרי"ף דמיירי ברעועה כל כך שאינינו בנין כלל אי לאו דמצות ישיבת סוכה אחשבי' וכעין דאיתא בסוכה ז' ע"א אמר רבא וכן לענין שבת ע"ש הסוגי' וה"נ דכוותי' והשתא אי אינו בודל ממנו בין השמשות לא אתקצי למצות סוכה ממילא לית ביה סתירה ועי' מלחמות ה' דברעועה לית ביה איסור סתירה מן התורה וי"ל בסוכת החג בחג ה"ל איסור סתירה מן התורה עיי' וק"ל:

מה חג לה' וכו'. ר"ל דקדושת הגוף לא פקעה בתנאי אלא דאינו בודל כדמוכח בנדרים כ"ט ע"א ע"ש וה"ה סוכה וצ"ע קצת בשמעתין. ואפי' למ"ד התם פקעה היינו קודם התחלת הקרבה והכא ישיבת סוכה כהתחיל להקריב דמיא:

ור"ש לטעמיה דלית ליה מוקצה. לקמן גבי בית שהוא מלא פירות פירש"י מוקצה מחמת איסור דרבנן לא אמרי' כמו שמצינו גבי טבל מוכן הוא שאם עבר ותקנו מתוקן ורמב"ן במלחמו' הקשה משמעתין דסתירת אהל דרבנן הוא ואפ"ה אמרי' מוקצה ע"ש ועמ"ש לעיל בסמוך וי"ל לא לחנם מייתי לשון אם עבר ותקנו מתוקן דודאי בכל איסור דרבנן שאם עבר ועשה אסור ליהנות ממנו בי"ט כלעיל רפ"ב הוה שפיר מוקצה מחמתו. אך טבל דהמעשר בשבת ה"ל מתוקן בשוגג או דלית ליה פירי מיהת ע"כ לית ליה מוקצה והסותר בי"ט אפשר אסור ליהנות מהעצים משא"כ אוירא דליבנא דהוה תרי דרבנן אם עבר והפחית מותר. ובלא"ה טעמו של רש"י דלא גזרו אשבות בין השמשות עמ"ש לעיל בקונטרס מוקצה והכא אתיא כמ"ד גזרו על שבות ב"ה:

דף לא:

אבל נוטל ממקום הפחת. בעירובין ל"ד ע"ב פירש"י דאתי' כר"ש והיינו להס"ד דמיירי בבנין דאורייתא ולא באוירא דליבני ע"ש וק"ל:

דף לב:

ונתן לך רחמים כו' באיכה רבתי איתא סימנא הוא כל אדם שימצא בלבו רחמנו' ידע כי רחמו עליו בשמים ממעל ונתן לך רחמי' זה הוא סימן ורחמך ע"ש:

המצפה על שלחן אחרי' וכו' אחז"ל יותר מה שהבעה"ב עושה עם העני. העני עושה עם הבעה"ב נמצא שניהם מצפי' זע"ז ואין זה בגדר מצפה על שלחן אחרי' כי אדרבא האחרי' מתכבדי' בו וזוכי' על ידו ומכ"ש כשיהי' כשמעון אחי עזרי'. אך מיירי מעמא דארעא המצפה על שולחן אחרי' ואין אחרי' מצפין על שולחנו אותו העני בדעת עולם חשך בעדו כאלו כבר קבל גיהינם בעה"ז. והוסיף רב חסדא גם חייו בעה"ב אינם חיים כי כיון שלא זכה ליהנו' מיגיע כפו דכתי' גבי' אשריך בעה"ז וטוב לך לעה"ב וזה הוא ההיפך משניהם אבל ת"ח אינינו בגדר מצפה על שולחן אחרי'. אלא בגדר ועמדו אחרי' ורעו צאנכם וק"ל:

וקטמא שרי עיי' ר"ן שיישב ק' תוס' בטוב:

מלמטה למעלה אסור עיי' תוס' ולשיטתם כל שעושה מחיצו' אסור לפרוס אהל כלל וכל שאינו עושה מחיצות בידי'. אך המה כבר עשוי'. אז אהל כל שהוא שרי כגון החזרת קדרה ע"ג כירה ואהל גדול כגון פרוונקא אכובא אסור. אך אם אין כאן מחיצות מגיעת לארץ כלל כגון שולחן ע"ג ספסלי' שלו מותר אפי' אהל גדול ובמקום אחר ביארתי

הטעם דמחמרי רבנן באהל ארעי טפי מבמחיצו' ארעי משום דמחיצות שבמשכן מלבד שהי' קבועי' לבנין עולם כדאמרי' בפ' במה מדליקי' ובירושלמי דעירובין כיון דכתי' עפ"י ה' יחנו ה"ל כקבוע במקומו לעולם עוד הי' ג"כ קבוע ממש במסמרי' בל ימוט. קרשי' תחובי' באדני' וסגורי' בבריחי' ומחוברי' בטבעו' למעלה. נמצא הי' בנין קבוע משני צדדי'. א' שהי' בנין חזק קבוע במסמורי' ועוד שלא הי' רק לשעה אלא עפ"י ה' יחנו זה הוא כמחיצו' ע"כ יש להקל במחיצו' ארעי טפי שאינו דומה למשכן בשום צד. משא"כ אהל שגם במשכן היריעות הי' רק פרוסות בלי שום בנין וחיבור ונהי שהי' קבוע מצד זה דכתיב עפ"י ה' יחנו ולא מיחשב כבנין לפי שעה מ"מ בנין קבוע וחזק לא הי' ע"כ יש להחמיר בעשיית אהל ארעי טפי ושם הארכתי ג"כ בדין פאראסאל בשבת וי"ט ע"ש:

דף לג.

נוטל אדם קיסם וכו' מ"ש תוס' משבת פרק המוציא יפה כ' במגיני שלמה דהתם הקו' מרבנן דברייתא ולא מר"א ע"ש. ומ"ש תוס' לחלק בין אכילה דאדם קובע לו מקום וכו' כדמחלק התם לא זכיתי להבין דמיון זה דהתם קאמר דמשום כבוד הבריות התירו לו איסו' טלטול דרבנן ודוקא במה שלא הי' הוא יכול לחוס על כבוד כי אין אדם קובע לו מקום לבית הכסא ולא הו"מ להכין לו אבנים באותו מקום מאתמול. ע"כ התירו לו ולאפוקי לאכילה אדם קובע לו מקום והי' לו לחוס על כבוד עצמו ולהכין לו מאתמול וכיון דאיהו לא חס על כבוד עצמו אנן נמי לא נחוס אבל הכא מה כבוד הבריות שייך במדורה טפי מאכילה שנתיר לו אי' טלטול מוקצה כיון שלא ידע באיזה מקום יעשה מדורה וצ"ע. מ"ש רש"י וז"ל דאפליג רבנן בברייתא בגמ' עכ"ל ולא מייתי מרבנן דמתני' דסד"א לא פליגי אלא בגבוב להדלקה אבל לחצוץ מודו לר"א משום כבוד הבריות לכן מייתי מרבנן דברייתא דפליגי להדי' בחציצת שיניו. ומ"ש תוס' סוף ד"ה וחכ"א גזירה שמא יקטום עכ"ל נ"ל דרש"י לא ניחא לי' למימר דמיחלפא שיטתי' דר"א דלדדי' הקוטם לחצוץ סופג מ' ואפ"ה לא גזר שמא יקטום ורבנן דאין בו אלא שבות יגזרו שמא יקטום אתמהה אע"כ במוקצה פליגי ופירש"י ובזה י"ל קצת ועוד אר"א עומד אדם על המוקצה לקמן ל"ד ע"א ורש"י ותוס' שם ד"ה ועוד וכו' ע"ש וי"ל הכא מיירי ממחלפא שיטתי' דר"א דמחמיר בקטימה לחצוץ מקיל במגבב לחצוץ ורבנן בהפוך. ומטעם שכתבתי דפלוגתתם בהכנה. מ"מ מיחזי כאלו מחלפא שיטתי' וכן לקמן כמ"ש תוספות שם ל"ד ע"ב ד"ה ואומר מכאן וכו' ע"ש וק"ל:

דף לד.

ואמרי לה מפני שצריך לחסמן הרמב"ם ס"ל אפי' בישני' נמי שייך חיסום דבכל פעם מתחסמן יותר ומשו"ה לא כ' דמיירי ברעפי' חדשי' וגם בהלכות שבת לא כ' דבקדרה חדשה עסקי' ועיי' ה"ה ולח"מ על השגת הראב"ד בזה. ולפע"ד נהי דמתחסם לעולם מ"מ בחדשי' הוה מלאכה שצריכה לגופה דאי לאו שיתחסם לא יכול לצלות עליו ולא לבשל בקדרה דעבידי דפקעי ואסור לכולי עלמא משא"כ בישני' נהי שמתחסם טפי ממה שהי' מ"מ אין המלאכה צריכה לגופי' ואינינו צריך לו עתה כלל ולר"ש דמלאכה שאצ"ל פטור לא מחייב לכן מוקי לי' בשמעתין בחדשי' כי היכי דתיתו ככ"ע אבל הרי"ף ורמב"ם דפסקו מלאכה שאצ"ל חייב אפי' בישני' נמי לא וא"ש פסק הרמב"ם:

מהו לשוחטה בי"ט. בפני יהושע הקשה תפשוט ממסוכנת לעיל דשוחטה בי"ט אע"ג דלמא לא תפרכס בסוף השחיטה וה"ל ספק נבלה וי"ל התם בחבורה ה"ל מקלקל בעור ורק בפסחי' ע"ג ע"א אמרי' דה"ל מתקן להוציא מידי טומאת נבלה ומידי אבמה"ח לב"נ והכא לא שייך זה דממ"נ אם לא תפרכס תהי' נבלה ומטמאה ומ"מ נתקלקלה העור ע"י שחיטה ואם תפרכס הרי יפה שחט ויאכל ממנה. ואי משום תיקון אבמה"ח לב"נ הרי כל עצמה שוחטה בי"ט שמתירא שלא תמות טרם שתחשך ויפסיד נמצא עכ"פ הי' מותר לב"נ ע"י מיתה ולא הועילה לו שחיטתו בזה וק"ל:

מפני שצריך לחסמן מתנינן לה והכי הילכתא דמותר לשחוט עוף הנדרס ומה שקשה על זה מ"ש בש"ע מוהל לא ימול פעם ראשון בשבת עיי' תשו' חו"י והארכתי בקונטרס מיוחד וכן מה שקשה ממ"ש רמ"א בעגל שנולד בי"ט ועיי' פ"י בשמעתין הכל מבואר אצלינו באריכות בעזהי"ת ועמ"ש רמ"א משום דהעוף הנדרס הי' לו חזקת היתר משא"כ עגל והקשה מג"א הא חזקת היתר היינו רוב בהמות כשרי' וה"נ בעגל. ועיי' ספ"ק דעירובי' ולפע"ד לאו חזקת היתר אכילה קאמר דהרי נדרס לפנינו וצריך בדיקה אך חזקת היתר שחיטה בי"ט ומספיקא לא תיפקע מיני' האי היתר משא"כ עגל שנולד היום לא הי' לו עדיין חזקת היתר שחיטה דמה ששוחטי' אמו והוא ניתר בשחיטתה דנחשב כא' מאיבריה ולא מיקרי חזקת היתר ואפי' למ"ד דיכול להושיט ידו למעי בהמה ולשחוט העובר מ"מ לא מיקרי זה חזקת היתר שחיטה בי"ט עמ"ש תוס' לעיל וי"ו ע"א ד"ה מה בין וכו' א"נ י"ל הואיל ולכתחלה וכו' ע"ש וק"ל:

ועוד אר"א מ"ש תוס' דהיכי דהוו תרווי' קולא שייך ועוד כוונתם משום דכח דהתירא וקולא חשוב טפי משא"כ תרווי' לחומרא ע"ש בעירובי' וק"ל. מ"ש מהרש"א מלעיל כ"ו

ע"ב י"ל התם עיקר הק' מדנקט הי' אוכל בענבי' וכו' עיי' מסכת שבת מ"ה ע"א ותוספת דברי המתחיל ואוכל איצטרכא לי' וק"ל:

דף לד:

וקראת לשבת עונג. רוצה לומר בשלמא קביעות דחצר בפירי תלי' וכיון שלא נגמרה מלאכתן לא נקבעו ע"י החצר משא"כ קביעת דשבת באדם האוכל תלי' שהוא לו לעונג וכיון שהוא מתענג בפירות שלא נגמרה מלאכתן היינו עונג שלו:

אהודנו לאל משגבי ומושיעי. אשר הי' עמדי בפרק רביעי. אנא אלקי קדושי. כבודי ומרים ראשי. עזרני בפרק חמישי:

משילין וכו'. א"נ התם היינו טעמא ד' וה' קופות שרי משום שבת דחמירי וכו'. להרז"ה ריש מכילתין דליכא למימר הכי אלא במאי דאסר בלא"ה בשבת ע"ש אבל המותר בשבת פשיטא דאסור בי"ט דליכא מידי דבשבת שרי ובי"ט אסור צריכי' לדחוק ולחלק דהכא בין בשבת ובין בי"ט שרי אלא דהקילו בשיעורא בשבת ד' וה' קופו' ובי"ט רק קופה א' אבל גוף הטורח והטלטול שרי' הכא והכא ולא דמי למוקצה דמותר לגמרי בשבת ולא שייך למיסרי' בי"ט לגמרי ודוחק:

ונ"ל דלא שייך למימר י"ט דקיל וכו' ושבת דחמיר וכו'. אלא בדבר דשבת וי"ט שוין מן התורה כגון הכא בטירחא יתירה דלענין מ"ע של מנוחה ושביתה שבת וי"ט שוין הכא והכא כתיב תשבות וכל הטלטולים והטרחות אסמכוה רבנן אהני קראי ובזה שבת וי"ט שוין דתרווייהו דאורייתא. א"כ י"ל רבנן החמירו בי"ט טפי מבשבת דלא ליתי' לזלזולי בי"ט אבל לקמן בסמוך גבי אשווי גומות דמשום בנין הוא ובשבת איסור דאורייתא הוא. ובי"ט ליכא אלא עובדא דחול כמ"ש תוס' שבת צ"ה ע"א ד"ה והרודה אין סברא להחמיר בי"ט מבשבת וליכא מידי דבשבת שרי ובי"ט אסור ע"כ אמרי' בהיפוך שבת דחמיר אסור וי"ט דקיל שרי ואפשר ליישב גם הרז"ה הנ"ל בזה דמוקצה עיקרו מטעם הוצאה דבשבת איכא איסור דאורייתא ובי"ט שרי' מטעם מתוך וא"כ יפה כתב הרז"ה דלענין מוקצה ליכא מידי דבשבת שרי ובי"ט אסור. ויש לדחות דנהי דמוקצה דטלטול שרשו משום הוצאה אבל מוקצה דביצה דאכילה שרשו משום הכנה וי"ט ושבת שוין בקרא דוהכינו עתו"ס פ"ק ב' ע"ב ד"ה והיה וכו' ע"ש:

דף לו.

בטיבלא וכו'. מ"ש תוס' מטבל מוכן הוא שאם עבר ותקנו מתוקן. הנה מלעיל סוף המביא י"ל התם עמד על המוקצה ואמר שרוצה ליטול מכאן למחר ורוצה לעבור על דרבנן ולתקן הטבל למחר. נהי אי מוקצה מחמת איסור דאורייתא לא היה מועיל אמירתו והזמנתו כמו דלא יועיל הזמנה בפירות דלא מחזי מ"מ באיסור דרבנן ה"ל כפירות דאחזי ולא אחזי דמועיל הזמנה וכמבואר כן לעיל כ"ו ע"ב אזמין גלי דעתיה וכו' משא"כ הכא דלא גלי דעתיה שרוצה לעבור על איסור דרבנן שפיר י"ל דטבל אינו מוכן. וגם ממבטל כלי מהיכנו לק"מ די"ל דעכ"פ הכלי איננו בטל מהיכנו דלהוי כאלו בנאו וחברו בטיט בלי לזוז מכאן או כסותרו ושוברו דהרי בנקל יכול לעבור על איסור דרבנן ולתקן הטבל ולא הוה הכלי כמחובר בטיט אבל לעולם הטבל מוקצה הוא כל זמן שלא תיקנו ואין כלי ניטל לצרכו. ואולי כל זה בכח כוונת תי' תוס':

במאי אוקימתא כר' יהודה פירש"י מדמהדרת אשינויי דחוקי משום ב' החלו' וכו' משמע דאפי' מוקצה דבעלי חיים היינו דבורים נמי לית ליה לר"ש. ומיהו בפ' כירה פירש"י אשינויי דחישב עליהן קאי ע"ש דהקצאה דדבש ודאי לית ליה לר"ש וכבר הרגיש קצת בזה במהרש"א שם ע"ש ומיהו י"ל המקשן שהקשה והא מוקצות נינהו הוה ס"ל דר"ש מודה כיון דדחי' בידים במה שלא רדה אותן מעי"ט אע"ג דע"כ מיירי בעבר ורדה אותן בי"ט דאל"ה אסור לרדות חלות דבש כמ"ש תוס' בשבת שם מ"מ כיון שלא רדה אותן בין השמשות ה"ל דחי' בידים ואסור אפי' לר"ש דודאי גרע ממדבריות דשלהי מכילתין. נמצא המקשן יפה הקשה והא מוקצות נינהו אפי' לר"ש. אך התרצן שתי' בשחישב עליהם מעי"ט וע"כ כבר רדה אותן מעי"ט כשחישב עליהם וכמ"ש תוס' בשבת שם וא"כ בקיצור ה"ל לתרץ כיון שלא דחאום בידים שהרי כבר רדה אותם תו ליכא מוקצה לר"ש אפי' בלא חישב וע"כ משום דבעי לאוקמי כר' יהודה תי' בשחישב ע"כ פריך במאי אוקמתא וק"ל:

דף לו:

בי רחייא דאביי דליף וכו'. הרמב"ם דחאו מהילכתא משום דקי"ל אין עושים גרף של רעי לכתחלה ולית לי' תירץ תוס' ד"ה תיתי לי וכו' א"כ ממילא נמי הך דשופך ושונה דוקא בדלף הראוי' ולא כתי' תוס' ד"ה שופך וכו' ולחנם נתלבטו בפסקי הרמב"ם בזה וק"ל:

כל שחייבים עליו משום שבות דע כי מן התורה הי' חייב מיתה בשבת ומלקות בי"ט על כל מה שנקרא מלאכה והוה במשכן אפי' אין בו שום יגיעה ואין בשביתתו שום מנוחה כגון להדליק נר וכדומה אין בעבודתו יגיעה ולא בשביתתו מנוחה אלא התורה הקפידה על עשייתן דברי' אלו וחייב עליהם מיתה וכרת בשבת ומלקות בי"ט אם איננו לאוכל נפש אך היגיעה במשאות גדולות ועמל כל היום מבלי מצוא נופש בדברים שאין בהם מלאכה מל"ט מלאכות אין בזה לא מיתה בשבת ולא לאו בי"ט אך עובר על מ"ע למען ינוח ותשבות ויום שבתון מקרא קדש וכדומה וזהו עשה דאורייי' וחז"ל סמכו על זה לאסור כל המביא לידי יגיעה כגון טלטולים וטורח קצת וטלטול ד' וחמש קופות וכדומה ונקרא שבות הואיל ועיקר סמיכתו על קרא תשבות וכגון מיחזי כעובדא דחול וכמאן דאזיל לחנגא וכי האי גווני ויש ללמוד זה מדברי רמב"ן פ' אמור בפסוק יהיה לכם שבתון זכרון תרועה ע"ש ונ"ל אפי' אמירה לנכרי נמי יש בו איסור דאורייתא דנהי המצוה לעכו"ם להדליק לו נר בשבת אין בו איסור דאורייתא מ"מ השוכר פועלים נכרי' לקצור שדהו בשבת כדרך שהוא עושה בחול והוא עומד עליהם והמה קוצרים או בונים ביתו. או שהוא רבן של טרסיים ונעריו הנכרים עושים מלאכתם והוא עומד עליהם לזרזן כדרך שהוא עושה בחול אעפ"י שהוא אינו עושה שום מלאכה מ"מ כבר עבר על מ"ע של מנוחה ושביתה ועי' רמב"ן פ' בא על פסוק כל מלאכה לא יעשה בהם ועי' טור וב"י ריש הלכות שבת בשם סמ"ג. ומדרבנן אמירה לנכרי שבות אלא לקשור ולהתיר חוט א' וכדומה וכל נקרא שבות מדבריהם מדאסמכוה אקרא תשבות:

והנה שנו כאן ג' מיני' שבותים א' שאסרו בדבר שאין בו נדנוד מצוה כלל כגון אין עולין באילן ואולי לא הי' אפשרי למצוא עליית אילן אלא בדרך מצוה כמו מקדישי' ומחרימי' לא הי' ראוי לגזור עליו אך עיקרו אינינו לדבר מצוה ע"כ גזרו עליו ויש בו עשה ול"ת דרבנן. ואמנם עכשיו שגזרו עליו. שוב אפי' יארע דבר מצוה כגון לעלות באילן להוריד שופר לתקוע בו לא אתי עשה דאורייי' ודחי עשה ול"ת דרבנן עיי' מג"א סי' תמ"ו סק"ב שוב קחשיב דברים שתחלתן מצוה קצת כגון לדין היכי דאיכא דעדיף מיני' ולקדש היכי דאית לי' אשה ובנים. ואילו לא הי' משכחת לי' אלא במצוה גמורה לא הי' גזרי' אך כיון דרובם אין בהם מצוה גמורה רק רשות כגון לדון לדון היכי דאיכא דעדיף מיני' ואסרו לדון וכיון שאסרוהו שוב העמידו דבריהם אפי' היכי דליכא דעדיף מיני' וזה הוא שיטת רש"י בזה והענין השלישי שתחלתו מצוה גמורה כגון מקדישי' ומעריכי' וגזרו ואסרו המצוה בתחלה: והתוס' הקשו ארש"י מסנהדרי' ותי' בתחלה דניחא לי' למימר טעם מן התורה שאין רציחה דוחה שבת ושוב כ' תי' אחר דבגמר דיני נפשות לא שייך שמא

יכתוב (משא"כ בדיני ממונו' אין חילוק בין גמר דין לתחלת דין לענין שמא יכתוב והוא פשוט ומובן) ונ"ל דהני תרי שינוי' צריכא אהדדי דודאי אי הוה שייך גזירה שמא יכתוב גבי גמר דיני נפשות אפי' אי הוה רציחה דוחה שבת מ"מ רבנן גזרו שמא יכתוב נהי דרציחה דוחה שבת אבל כתיבה לצורך רציחה לא דחי שבת. ונמצא לא הי' צריך לומר אין רציחה דוחה שבת ת"ל גזירה שמא יכתוב אבל אחר שהנחנו דבגמ"ד לא שייך שמא יכתוב אך כיון שכבר אסרו רבנן בשאר דיני' העמידו דיניהם גם בד"נ. וזה קשה אם התורה מתירה ונתנה רשות להרוג בשבת ולא העמידה דבריה במקום רציחה איך לא תדחי רציחה אי' דרבנן הקל על כן הוצרך לומר אין רציחה דוחה שבת:

שמא יחתוך זמורה עמג"א סי' רע"ה סק"ה:

לא מקדשי' והא מצוה קעביד בס' יד דוד הקשה ממס' מ"ק י"ח ע"ב דקאמר לא מיבעי לארס דלא עביד מצוה וכו' ע"ש ולק"מ דהתם לפי הס"ד אבל למסקנא דאיכא למיחש שמא יקדמנו אחר. א"כ לארס הוה מצוה טפי מנשואי' דהתם כבר אגידא בי' משעת אירוסי' ושוב לא יקדמנו אחר משא"כ אירוסי'. והנה בשעה"מ הקשה דהתם במ"ק י"ח ע"ב הנ"ל ה"ל לאתוי' סייעתא לשמואל ממשנתינו דדוקא בי"ט אין מקדשי' הא בחה"מ שרי ובי"ט נמי משום שבות איכא משום מערבי' שמחה בשמחה ליכא והוה סייעתא לשמואל ונדחק די"ל ה"ה בחה"מ ומשום אין מערבי' והא דנקט משנתינו בי"ט ומשום שבות דנפקא מיני' במחזיר גרושתו. תו הקשה עכ"פ איכא סיוע מאין מיבמין ולא תי' כלום. וה"ל למימר נפקא מיני' בי"ט של ר"ה דמשום שמחה ליכא משום שבות איכא ופשוט:

דף לז.

אלא אמר ר"פ ל"ק הא ב"ש הא ב"ה עתוס' ומהרש"א והנלע"ד דודאי התם במגילה דמיירי מדאוריי' לק"מ מב"ה דהוצאה דבמה שאמרה מתני' אלא אוכל נפש בלבד כולל לכל מר כדאי' לי' לב"ש אוכל נפש ממש ולב"ה מתוך שהותרו מלאכת או"נ הותרו נמי שלא לצורך או"נ ולאפוקי מה דלא שייך באוכל נפש כלל והכא במתני' דמיירי משבותי' דרבנן פשיטא דלק"מ מב"ה ורק משבות דמשילין. ומשני דטלטול הוה אביזריהו דהוצאה וכיון דהוצאה הותרה לב"ה אקילו בי' רבנן בטלטול ואולי כל זה בכח כוונת תוס':

המוסר בהמתו לבנו או לרועה. לכאורה משמע ממתני' דלרועה דהוה שומר שכר הרי הוא כרגלי הבעלי' עיי' לקמן מ' ע"א ולשואל דחייב באונסי' הוה כרגלי השואל אלא

למאי דמוקמי' כר' דוסא דוקא בשני רועי' אבל ברועה א' אפי' שומר שכר הוה כרגלי השומר וכ"ש בשואל ע"כ פריך לקמן פשיטא בשואל דהוה ק"ו מרועה ומשני לא נצרכה דלא מסיר לי' עד י"ט וכו' ובזה ארווח לן דקאמר מתני' מסייע לר' יוחנן וקשה ה"ל למימר בלשון קו' לימא מסייע לי' ומאי קמ"ל ר' יוחנן ולהנ"ל ניחא דאי לא מוקמי' מתני' בשני רועי' וכר' דוסא לא הוה ידעי' דמיירי בלא מסרו לו אלא אפי' במוסרו לו מעי"ט וקמ"ל החילוק שבין רועה ש"ש לשואל כנ"ל ואין כאן לימא מסייעא לי':

דף לז:

הלוקח בהמה מחברו וכו' צ"ע מי התיר לו למשוך הבהמה ולעשות קנין בי"ט. דהרי מעו' של עי"ט לא קנה לו עד שימשוך ומשמע דלא מיירי בלוקח בהמה לשוחטה בי"ט דהרי רש"י פירש שמסר המוכר לרועה בי"ט וי"ל דס"ל לר' דוסא כר"ש ב"מ מ"ט ע"ב דמעו' קונו' אפי' מדרבנן רק תקינו חזרה למוכר כי היכי דלטרח ולציל אבל הלוקח אינו יכול לחזור בו נמצא כבר נגמר הקנין מעי"ט ולפ"ז ניחא לי דלא מייתי רי"ף ורמב"ם וטוש"ע דינא דלוקח משום דלא קיי"ל כר"ש:

כאן ברועה א' פירש"י הלכך בין מוכר בין לוקח דעתו שלא תקנה הבהמה וכו' כ' בשיטה מקובצת דרש"י מפרש לי' סיפא והמוסר בהמה לרועה קאי אריש אמוכר ולוקח. אבל צ"ע מה הכריח רש"י לזה ע"ש ולפע"ד ס"ל כיון דמוקמי' בלית בעיר אלא רועה א' בערב היא באה אל בית בעלי' ולבוקר הוא שבה אל הרועה הזה ואין אחר. א"כ כיון שכבר קמ"ל האי דלוקח תו הוה משנה שאינה צריכה האי דרועה. אע"כ אלעיל קאי וקמ"ל ברייתא בהמה שיש לה ב' בעלי' ורועה א' ומשנתינו בבעל א' ושני רועים וקמ"ל בברייתא אע"ג דהשתא יש לבהמה בעל חדש שאינו רגיל לתתה לרועה מ"מ כיון שאין בעיר אלא רועה א'. מסתמא גם דעת הלוקח מסכי' לזה. וא"ש טפי לפמ"ש לעיל דר' דוסא כר"ש והוה ב' בעלי' ממש ומשנתינו בבעל א' אלא שיש ב' רועי' בעיר א"כ בכל יום יכול למוסרו לרועה אחר ע"כ הרי הוא כרגלי הבעלי' ועיי' ר"ן בכוונת הרי"ף שמסרה לב' רועי' מעי"ט ובי"ט ברר לו א' מהם לא אמרי' הוברר למפרע וטעמו שכ' הר"ן מ"ט לא אמרי' ברירה אינו מובן קצת ונלע"ד דודאי אי היינו דנין אי כרגלי הרועה הזה או כרגלי שניהם. הי' מענין ברירה אבל אנו אומרי' מדלא ברר דבריו מעי"ט ש"מ שלא הסכי' בדעתו ולא הוציא הבהמה מרשותו עדיין ונשאר שביתתה אצלו ואין זה ענין לברירה כן נראה לי פי' הר"ן:

דקא ינקי תחומי' מהדדי. הדבר אין לו מובן לע"ד דעל כל זה נימא ברירה דהוברר למפרע שטפה ליחה הלז שהיתה בימין בין השמשו' יהי' מחר בשעה פלוני בצד שמאל ותפול לחלקו של זה. וצריך לדחוק דדבר רחוק כזה שאין דעתו של אדם עליו לא שייך הוברר למפרע וגם שהוא דחוק מ"מ הבנת קו' הש"ס לאיסור מוקצה לא חשש וכו' וק' לי מי הגיד דאיסור מוקצה חמור מתחומי' דבמוקצה פליגי. ובתחומין ליכא למ"ד דמותר דמדרבנן מיהת אסור לכ"ע אבל לפי הנ"ל י"ל הכי קאמר השתא לאיסור מוקצה שהוא מה שיונק מן האויר ומוסיפה שמנוני' לא חששו אע"ג דלא הי' בעולם כלל אמרי' הואיל ועביד דאתי' דעתי' עלי' ולא הקצהו מדעתו לאיסור תחומי' היינו יניקת האיברי' שאינינו דבר המתחדש לגמרי פשיטא דנימא הי' דעתו עליו ונימא בי' ברירה וכקושיתינו הנ"ל. ואם האמת כפירושינו י"ל פסק הרי"ף ורמב"ם כרב ולא חשו לקו' ר"כ ורב אסי דלפי הנ"ל י"ל קושייתם בשלמא מוקצה אינו תלוי' אלא בדעתו והקצאתו וכיון דהי' דעתו על השמנוני' דעביד דאתו תו לא הוה מוקצה משא"כ קנין שביתה קיי"ל אין קנין בדבר שלא בא לעולם אפי' עביד דאתי וכבר כ' רבינו שמואל דכל דיני ברירה מטעם אין אדם מקנה דבשלב"ל ור"ת בס' הישר דחה דבריו וכ"כ בס' קצה"ח סי' ס"א מ"מ הכא דהוה קנין שביתה פשיטא שאין להקשות ממוקצה לקנין וצ"ל הם הקשו לרב לשיטתו דס"ל אדם מקנה דשלב"ל היכי דעבידא דאתי. וא"כ למאי דקיי"ל אין אדם מקנה דשלב"ל לק"מ קושית ר"כ ור"א ויפה פסק הרי"ף ורמב"ם ובשגם שלדעתי יש ראי' לסברא יניקה מסוף סנהדרי' לענין בהמה חצי' של עיר הנדחת ע"ש והארכתי במקום אחר:

ומה שראיתי בס' בינה לעתים על רמב"ם הלכו' י"ט בזה לא נ"ל דמי ליכא ר' יהודה דאית לי' מוקצה וס"ל מין במינו לא בטיל ולר' יהודה איך שוחטי' בהמה בי"ט דהכי פריך פ"ק דחולין הא ינקי מוקצה. אע"כ לית לי' לר' יהודה ענין יניקה וא"כ מנ"ל לחדש דבר מה דלא ס"ל לר' יהודה אבל מ"ש אני א"ש דלכ"ע לא חיישי' ליניקת מוקצה משום דדעתי' עליו. ומ"מ תחומי' תלי' אי אדם מקנה או אין מקנה דשלב"ל וכנ"ל וק"ל:

דע דסברא זו דתוס' הזכירה ר"ן ריש מכילתין ד"ה ואוקמה רבה וכו' עיין שם. לאיסור מוקצה לא חששו פירש"י נראה קצת תמוה ובמגי"ש תי' דנהי אדם שולח דורן לחברו מ"מ שותפי' שלקחו ע"מ לחלוק וחלקו כל א' מסיח דעתו מחלק חברו ומייתי קצת ראי' מלקמן מ' ע"א ר"ח בר חנילאי ע"ש ומסמיך לי' הגאון מדברי רמ"א סס"י תקט"ו ועיי' היטב בט"ז שם סקט"ז. ואומר אני כיון שזכינו לדין נימא בי' מרגניתא דהכא להא דמי' דמעי"ט היה דעתו של כל א' שחברו יקח חלקו למקום שרגליו מהלכו' ויהי' חוץ לתחומו ואינו יכול לאכול עמו ואקצי דעתי' מיני' ושוב בי"ט כשאסרו לו חכמי' להזיזם ממקומם

מ"מ ה"ל לאסור לאכול חלקו של עצמו במקומו משום דיניק מחלק חברו שהוא מוקצה לו מטעם תחומי' כנ"ל והוא קרוב לתשו' הרשב"א וט"ז הנ"ל מיהו עיין מגן אברהם שם פליג אגוף הדין ע"ש:

וכי תימא כי לית לי' לר"י ברירה בדאוריי' וכו' למ"ש תוספות ד"ה דאמר ר"י וכו' דהקשה קו' קלה לומר לא תיפוך נמצא לפ"ז האי שינויי לחלק בין דאוריי' לדרבנן קאי וי"ל איפוך ומחלקי' בדר"י בין דאוריי' לדרבנן או לא תיפוך ומחלקי' בדר' אושעי' בין דאוריי' לדרבנן והנה הסוגי' מחולקי' דלעיל יו"ד ע"א משמע דסופו טומאה לצאת הוא דרבנן דמייתי לי' אמוקצה דמתני' וכן פירש"י שם וכן סוגי' דעירובי' ס"ח ס"ל כן משא"כ שמעתין ס"ל טומאה דאוריי' וכבר הרגיש בזה פני יהושע כאן ולעיל יו"ד ע"א נמצא לפי סוגי' דלעיל ודעירובי' ס"ח ע"א דטומאה נמי דרבנן ע"כ לומר איפוך ולחלק בדר' יוחנן בין דאוריי' לדרבנן והקו' מאיו קו' קלה הוא ולא חיישי' לה ולפ"ז ס"ל לרבי אושעי' אין ברירה אפי' בדרבנן ולפ"ז מאי דדריש מר זוטרא הלכה כרב אושעי' היינו לומר דאפי' בדרבנן אין ברירה. ומיושב דברי המרדכי בשם רבינו חננאל ע"ש ובשעה"מ תמה עליו איך פסק נגד מר זוטרא והא"ש דמר זוטרא גופי' להכי איכוון וק"ל:

דף לח.

אלא לא תיפוך וכו'. יל"ד מ"ט לא אמר מיד לעיל כן כי אית לי' ברירה בדאוריי' וכו' כמ"ש המקשן בדר' יוחנן וכ"ת כי לית לי' וכו' עכנלע"ד עפ"י מ"ש הג"ה אשר"י ספ"ק דעירובין דאע"ג דתחומין י"ב מיל דאורייתא וחכמי' הוסיפו לאסור אלפי' מ"מ כיון די"ב מיל אינו מפורש אלא אתי' מדרשא. לא מיקרי עירוב שרש דאוריי' והנה סוף טומאה לצאת דרבנן ושרשו מהמשכת אהל ע"י פתח וחלון והוא אינינו מפורש בתורה. והש"ך באמת ס"ל דהיא גופו דרבנן ומג"א פליג עיי' סי' שמ"ג. והשתא בהס"ד הוה ס"ל כהג"ה אשר"י דזה לא מיקרי שרש דאוריי' כיון שאינו מפורש בתורה טומאה דהמשכה ע"כ רמי דר"א אדר' אושעי' אך אח"כ כדאמר בדר' יוחנן לחלק בין יובל דמחזירי' מן התורה לתחומין דרבנן. חזר והקש' מדאיו ולהר"ש משנ"ז קו' גדולה היא ולא נשאר לנו אלא לומר תחומין בשבת הוה שרש דאורייתא אע"ג די"ב מיל אינם מפורשי' ובי"ט גם רק בחפצים ולא בגופו לא הוה שרש דאורייתא והשתא דאתי' להכי לא תיפוך ונימא הוה שרש דאורייתא אע"ג שאינו מפורש בתורה וק"ל:

שור של פטם. הרמב"ם מפרש דהוה כבור של עולי בבל וכ' זה ליישב קו' הרז"ה דינקי תחומין אלא שהקשו א"כ ה"ל חפצי הפקר הא ס"ל כריב"נ. ולפע"ד שאני הכא דעכ"פ

אית לי' בעלי' שאינו רוצה שיקנה שביתה במקומו וכעין זה איתא התם בעירובי' לחלק בין נכסי עכו"ם לנכסי הפקר ע"ש:

וכן האשה ששאלה מחברתה. האי שאלה הוא לאו דוקא דהא מים ומלח לא הדרא בעינא וה"ל הלואה ולא שאלה והא דתנינן בלשון שאלה משום דבשבת וי"ט אסור לומר הלויני אלא השאיליני כמבואר במס' שבת ר"פ השואל ע"ש וע"ש קמ"ח ע"ב לר' יוסף דהלואת י"ט לא ניתנה ליתבע בדייני' יש לעיי' בשמעתין דאין לדמות ממון דהלואת י"ט לשארי ממון דעלמא דכיון דלא ניתנה ליתבע ה"ל כמתנה. אלא באמת במתנה נמי הא אין יכול להוליך אלא כרגלי הנותן וכמתני' דלקמן מ' ע"א מי שזימן אצלו אורחים וכו' וכפירש"י דשמעתין ד"ה וחדי וכו' ע"ש. וז"ל ירושלמי דשמעתין אמר ר' בא תחומי' עשו אותן כמדת הדין ופי' קרבן העדה שהלכו בו אחר דין תורה דאע"ג דלא משך קנה ודבריו צ"ע היכן מצינו מדין תורה דשאלה והלואה קונה בלא משיכה דוקא במכירה קונה בכסף לר' יוחנן בלא משיכה אבל שארי קנינין א"א בלא משיכה והוא פשוט ועיי' תוס' ע"ז ע"א ע"א ד"ה פרדשני. ועוד הירושלמי פ"ח דשביעי' ס"ל גם במכר משיכה קונה דבר תורה כמו שהקשה קרבן עדה עצמו והנלע"ד בזה דהואיל והאי מלח ותבלין נבלע ונתערב בתוך העיסה ואפי' אי הי' גזל כי האי גוני ובעליו צווחין כי כרוכי' תן לנו מלח ותבלין בעינא. ואפי' מלח סתרוקני' שלא נשתנה אין לו אלא דמי מלח ודמי תבלין ואין הבעלי' צריכי' להפריד העיסה ולהוציא חתיכו' המלח והתבלין ממנו ומכ"ש שלא יסחטו מימיו להחזיר לו מימיו אם הי' אפשר. דהיינו בכלל תקנת מריש שבמשנת גיטין נ"ה ע"א וא"כ מכ"ש כשהשאילה לה ומרצונה של האשה נתנה לה ואינה חייבת לה אלא דמים. ונהי דאמרי' לא מהני מחילה ולא מתנה לשביתה שיש בין השמשו' על שם בעליו הראשוני' מ"מ די לנו כשהוא בעין אבל כשיטבע בכפלים מן ההיתר כבר בטל שמה של הראשוני' אפי' בגזל מכ"ש כשרצונה למחול. ע"כ אמר בירושלמי שעשו תחומין כמדת הדין של תורה דמקעקע כל הבירה ומחזיר מריש לבעליו ה"נ אינו מועיל זה מה שנבלע ונתבטל בכפלי כפלים מן התורה ולעולם שם בעליו עליו לענין תחומין כנ"ל פי' הירושלמי וע"ז יסובבו דברי ירושלמי דלהלן למעיין שם:

כי סליק ר' אבא וכו' נ"ל שנתירא מת"ח שבא"י שהי' יודע דחד מיניהו כתרי מינן כדאמר אביי כתובו' ע"ה ע"א. אבל לא ידע מה דמסיק רבא חד מינן כדאזל להתם כתרי מיניהו. זה לא ידע שהרי רבא נמי לא מקרא יליף לי' אלא מנסיון מה שראה בר' ירמי' עיין שם וק"ל:

יהא רעוא דאימא מילתא דתתקבל נ"ל דטובא קמ"ל דלאו אורח ארעא למיעבד הכי אלא עשה דברים לשם פעלן ודבר בהם לשמן ואל תעשיה עטרה להתגדל וכו' ואין זה דומה לתפלת ר"נ בן הקנה בברכות כ"ח ע"ב וע"ש פירש"י ד"ה שלא אכשל וכו' ע"ש משא"כ הכא לכבודו עשה ע"כ סבה היה דאכיחו עלה ולא נתקבלו דבריו:

ולבטלו מים ומלח וכו'. עי' תוס' שהקשו דה"ל דשיל"מ ועוד טעמא לא בטיל. ותירוצים הואיל ואינני איסור והיתר רק ממונא שנקרא שמה עליו דין הוא דלא לגזרי עליו משום דבר שיל"מ וגם משום טעמא ועיין תוס' בכורות כ"ב ע"א ד"ה והנך וכו' ע"ש וה"ה לכל מילי דלאו מידי דאכילה לא הלכו בו אחר נתינת טעם. ונראה דבכל הסוגי' נתלבטו בזה דממ"נ אי אין תערובות זה מטעם איסורא ואין בו משום דשיל"מ. אלא מטעם ממונא א"כ בממון של חברו ג"כ לא שייך ביטול. ולבסוף אתי עלה מטעם איסורא ואמר מי קמדמית איסורא לממונא כלומר דתחומין מטעם איסור הוא ולא מטעם ממונא. א"כ פשיטא דלק"מ דלטעמא עבידא כדמסיק רבא. או משום דשיל"מ כדרב אשי. וממ"נ אי כממונא דייני' לי' ממונא לא בטיל אי כאיסורא דייני' ליה א"כ ה"ל לטעמא עבידא וגם דשיל"מ לא בטיל:

דף לח:

הרי שנתערב לו וכו'. מדברי שיטה מקובצת פי' הסוגיא כך דהמקשן ס"ל לבטיל הכא ולהקל משום שאינו אלא קריאת שם בלבד. ור' אבא דחה כיון שלא מצינו כיוצא בו במקום אחר קולא בביטול לא שייך להקל הכא והרי נתערבה חטים בחטים שהם מין במינו לענין איסור פשוט לו שמב"מ לא בטיל ואי ממונא הוא פשוט איך יתבטל ממון ויאכל הלה וחדי. וכיון שלא מצינו דכיוצא בזה שיתבטל לא מטעם ממון ולא מטעם איסור א"כ אין ראוי להקל הכא שדומה למב"מ כמ"ש מהרש"ל ועל זה הקשה ר' אושעי' דעכ"פ חטין בשעורים נהי דמטעם ממון לא בטיל עכ"פ מטעם איסור בטיל וה"ה מב"מ לרבנן דר' יהודה וכיון דאשכחן שום צד ביטול בעלמא בכיוצא בזה ראוי להקל הכא וליבטל ועפי"ז יש להבין דברי תוס' בכורות כ"ג ע"א סוף ד"ה נבילה וכו' וי"ל דלענין אכילה כל משהו וכו' ע"ש וצע"ג מאי תירצו ממים ומלח שאיננו אכילה. ולהנ"ל ניחא דגם מעיקרא לא הוה קשיא להו ממים ומלח דעיקר קושי' דראוי להקל אך קושית תוס' מחטי' ושעורים של איסור שהרי איכא איסור בעולם ואהא משני תוס' דהתם לענין אכילה הוא כל משהו ומשהו שנכנס וכו' וא"ש וכן יש לעיין ממ"ש תוס' יבמות פ"ב ע"א ד"ה ר' יהודה לטעמיה וכו' אלא התם ברותח איירי וכו' ע"ש וצע"ג אי הקמח בעצמו

בטיל בקמחו של חברו ורק הטעם מפני שהוא רותח א"כ מאי איכפת לזה אם טעמו של קמחו נבלע בשל חברו או לא. ואין לו שחר לכאורה ולהנ"ל ניחא דודאי של חברו לא בטיל. אך הא מיירו משני עניני' מאיסור ומממון ולענין ממון בודאי לא יעלה על הדעת לחלק בין מב"מ לשאינו מינו רק לענין איסור ואהא קאמר תוס' דברותח קאמר דשייך באיסור:

הבורר צרורות וכו'. יש להסביר קצת. דהרי באמת גם לרבנן דר"י מב"מ לא בטיל אלא דלא אזלי בתר שם העצם חטין בחטין אלא בתר הענין היתר בהיתר לא בטיל. ואיסורי' לא מבטלי' וכן מצות אין מבטלין וכן עולי' אינן מבטלין וע"כ מסיק ה"נ מב"מ ממש הוא דלא איסור והיתר הוא אלא ממון וממון יהי' צרורו' או חטי' יהי' מים או קמח הכל הוא ממון ואין ראוי לבטל. ואביי קאמר אפ"ה ה"ל אינו מינו שזה יש לו תובעים וזה אין לו תובעים:

ממונא לא בטיל הכי הוא מסקנא בממונא לא שייך ביטול. אמנם מרובא פריש וכן כל קבוע כמחצה על מחצה אמרי' נמי בממונא כמבואר בהג"ה רמ"א בש"ע ח"מ סי' רצ"ב סעיף יו"ד ואך המוחזק בממון עדיף מרוב ולא אמרי' מרובא פריש ע"ש ובתה"ד סי' שי"ד פסק חידוש דין דאם היה לראובן המוחזק עשרים זהובים ושמעון הפקיד אצלו עשרה ולוי תשעה ונאבד א' מהם יפסיד שמעון דראובן מוחזק הוא ושוב ה"ל שמעון רובא נגד לוי ובש"ע לא הביאו ונ"ל בדין לא הביאו דאע"ג דהמוחזק אומר לא תוכלו להוציא ממני שמא ממיעוטא נאבד. מ"מ מי שאינו מוחזק יאמר בודאי מרובא של ראובן נאבד לא משל שמעון ולא משל לוי אלא שאין יכולי' להוציא מראובן נמצא אירע הפסד לשמעון ולוי ממקום אחר כאלו באו שוללים על קבוע שלהם ויחלוקו ההפסד בשותפות ועיי' ש"ך שם סקכ"ט:

ונ"ל לומר עכ"פ ראובן שמחזיק לעצמו זהוב א' משל שמעון ולוי נימא מרובא דשמעון החזיק לעצמו ולא ממיעוט של לוי. ומיושבים דברי תה"ד אלא דיש לפקפק בשלמא מה שנאבד ה"ל פריש ומרובא פריש אבל ראובן מחזיק לעצמו מהקביעות וכמע"מ דמי ומשו"ה לא הביאו בש"ע:

דף לט.

משום דהוה דשיל"מ מ"ש תוס' כאן בתחומין החמירו ובעירובי' כתב להיפוך מ"ה ע"ב ד"ה איבעי' אימא וכו' ולק"מ דלענין ספיקא קיל טפי אבל הכא לענין ביטול מחמרי' לא משום חומרא דתחומי' אלא משום דעכ"פ עיקרו ממונא הוא וממונא לא בטיל אע"ג

דמסקינן דה"ל איסורא מ"מ כיון שמצורף לזה שהוא דשיל"מ ויש בו ג"כ כח ממון לא בטיל. משא"כ ספיקא אדרבא ספיקא דממונא קיל טפי להמוחזק למימר הני מיא אינהו נינהו ולא אזלא לעלמא:

כגון שהוציאו בקיסם לפי סוגי' דברכו' נ"ג ע"א הומ"ל תרוויי' איירו בקיסם ופליגי אי אמרי' קמא אזל ומה שעקר לא הניח או נימא איסורא קיימא. ולא צריכי' למוקמי' בתרי טעמא חדא בדאדיי אדויי וחדא בקיסם. ותו דדוחק גדול לומר משנתינו בדאדיי אדויי דרישא בתחומין שלהבת בכל מקום לא שייך לומר כן. ולוקי מתני' רישא בקיסם וסיפא בדאדיי אדויי ה"ל תרי טעמי' עיין בזה ונ"ל משו"ה לא מייתי לי' רמב"ם דמיירו בדאדויי אדויי ומשמע אפי' בקיסם נמי אחרי שהעליתי כן מצאתי ממש קרוב לזה במרכבת המשנה סוף הלכות שבת ונהניתי:

כרגלי אנשי אותה העיר מ"ש תי"ט על שיטת הטור ממתני' דלעיל ל"ו ע"א שאין מיוחדין הרי אלו כמקום שהולכי' ע"ש י"ל ולחלק התם אפי' אלף שותפי' א' יכול לעכב על כולם בכל עניניהם שלא יעשו נגד רצונו. משא"כ בני העיר אע"ג דדינם כשותפי' מ"מ אין היחיד יכול לעכב על הרוב ודעתו ורצונו בטיל בדעת ורצון רוב בני העיר כמבואר בש"ע חו"מ סי' קס"ג. ועמ"ש עוד תי"ט בישוב דעת הרשב"א לחלק בין ברירה דלעיל לדהכא יובנו דבריו יותר עפ"י מ"ש ר"ן בנדרי' מ"ו ע"ב ד"ה אבל יש בה וכו' אבל הרמב"ן ז"ל כתב וכו' דהכא לא שייך שיהי חצי שבת למזרח וחציו למערב דאין קנין שביתה לחצי היום כמבואר במתני' דעירובי' ל"ח ע"א ע"ש וכו' ע"ש. אבל לדעת רשב"א לשיטתי' בחידושיו שם לא א"ש כולי האי דברי תי"ט:

כרגלי הממלא פירש"י דלחומרא יש ברירה ותי"ט הוסיף דבדרבנן יש ברירה ודברי' תמוהי' לכאורה דבדרבנן אמרי' יש ברירה לקולא. והנלע"ד עפ"י מה שפי' ר"ן ר"פ השותפים דטעם דאין ברירה דאין קנין חל על ספק וצ"ל רבנן תקנו קנין שלהם היינו קנין עירוב שתקנו הם יקנה מספק ולרוב פעמי' הוא קולא שיקנה עירובו והשתא אע"ג דהכא אירע שהוא חומרא מ"מ אין כאן ספיקא דנימא ספק דרבנן לקולא אלא הקנין נקנה אפי' על דבר מסופק וממילא נולד מזה חומרא ומיושב נמי קו' מהרש"א אפירש"י מלקמן חלקו גדיי' וכו' עיי' וק"ל:

מר סבר בירא דהפקרא מה שקשה מפירש"י דכאן על מה שפירש"י פ"ק דב"מ דבשעושה שליח יכול לתפוס לבע"ח ועיי' היטב בש"ך ח"מ רס"י ק"ה. כתבתי במקום אחר אפשר לא כ"כ רש"י אלא לפי הסוגי' דב"מ דאמר המגבי' מציאה לחבירו לא קנה חבירו משום דהוה תופס לב"ח משמע תופס לב"ח פשיטא לי' מסברת חוץ. ובפ"ק דגיטין אמרי' תופס

לבע"ח באנו למחלוקת ר"א ורבנן משמע תופס לבע"ח אתי' ממציאה ותלי' בפלוגתא. ע"כ ס"ל בלא עשאו שליח פשוט דאינו יכול לתפוס לבע"ח ואתי' מציאה מבע"ח. אך בעשאו שליח אין הסברא פשוטה כל כך ומזה לא מיירו ר"נ בפ"ק דב"מ ובגיטין מיירו בעשאו שליח ובזה באנו למחלוקת ר"א ורבנן ולרבנן דקיי"ל כוותי' אפי' בעשאו שליח נמי לא קנה וה"ה וכ"ש תופס לבע"ח דלדינא לא קנה נמצא לדינא מודה רש"י לכל הפוסקים:

ועוד כתבתי בחי' פ' הכותב דא"נ נימא מקרא לא תלקט לעני מוכח אפי' עשאו שליח לא מהני. מ"מ חידוש דבכל התורה שלוחו כמותו ואין לך בו אלא חידושו דומי' דהתם לבעה"ב אזהר רחמנא שלא יהי' שליח לעני והבעה"ב א"א בשום [אופן] שיזכה לעצמו דאם יפקיר נכסי' אינינו שוב בעה"ב וכיון שאין שום מציאו' שיזכה בעה"ב אינינו נעשה שליח אבל שליח לתפוס חוב אם אותו חוב יכול לכתוב הרשאה עליו נמצא אלו הי' הבעלי' כותבין הרשאה זיל ואפיק לנפשך הי' יכול לתופסו א"כ השתא נמי אע"ג דלא כ' לי' הרשאה נעשה שליח ולא דמי לקרא דלא תלקט דהתם א"א דאיהו עביד. ומשו"ה בשמעתין דעיקר מילוי מים הוא להוליכו חוץ לתחומו וזה א"א לו בשום אופן א"כ ואינו נעשה שלוחו אע"ג בעלמא אדם נעשה שליח לקדש אחותו אע"ג דאיהו לא מצי לקדשה לעצמו. מ"מ כיון דאיתי' בקידושין דעלמא נעשה שליח. אבל הכא גזירת הכתוב הוא לא תלקט לעני כיון שאינו יכול למיעבד אותו דבר עצמו אע"ג דאיתי' בלקט דעלמא וה"נ כיון שהוא לא מצי אזיל בתחומו של זה לא נעשה [שליח] וכן האי דר' יימר בפ' הכותב י"ל בזה דהתם לא הו"מ למכתב הרשאה אמטלטלי דלא הי' יכול להוציא בדייני' אלא ע"י תפיסה וממילא אינו נעשה שליח לתפוס:

וראיתי בפני יהושע פ"ק דב"מ שהקשה אי ס"ד דהמגבי' מציאה לחברו קנאו המגבי' א"כ מה הועילו חכמים שלא יקנה מי שהגבי' בשבילו משום דחב לאחרים הא אכתי לית להו לאחרים מידי שהרי יהי' להמגבי' ולפע"ד לק"מ שצריך להסביר מאי חב לאחרים שייך במגבי' מציאה ע"כ היינו שהקב"ה הפקיר עולמו לברואיו ויהי' כ"ע שוים זה כזה ולא שיזכה א' בד' ידים ולכ"ע לית להו אלא ב' ידים והיינו זה שעושה לו שליח לקנות מציאה זו בעדו והוא בעצמו יעסוק לעצמו במקום אחר. ולכ"ע ליכא זכי' אלא במה שהם עושים לעצמן ולא יתכן כן אבל אם כל א' יזכה לעצמו אין זה חוב דכמו כן יזכה כל אדם לעצמו במקום אחר אשר יזמין לו ה' ולכן במה שזכה המגבי' לעצמו לא הוה חב לאחריני אבל אם יזכה בשביל פלוני ה"ל חב לאחריני והבן זה:

דף לט:

שותפי' שנדרו הנאה וכו' כ' בת"י דהו"מ למירמי רישא אסיפא ולפע"ד דהו"מ למימר כולי ראב"י הוא ועפ"י מ"ש ר"ן ר"פ השותפי' דבאין בו דין חלוקה ס"ל לראב"י יש ברירה משום שרובו כבר מבורר שאף משעה ראשונה אין אנו מסופקי' שלא יזכה כל א' מהם בגוף החצר עכ"ל ע"ש והנה זה שייך בשותפי' בעלמא שהרי אפי' אי ימכור א' מהם חלקו הרי זה הקונה עומד במקומו וה"ה בשל עולי בבל אפי' ירחוק נדוד וילך למרחקי ארץ לעולם נשאר לו שותפי' בבור אך בן עיר חלקו בבה"כ אינינו מבורר שהרי אפשר יסיע עצמו מן העיר ובטלה שותפתו ואין בני העיר קונים ממנו חלקו בבה"כ או בבור אלא כל הבא אל העיר יש לו שותפו' וכל הנוסע ממנה בטלה שותפתו וחלקו. ועיי' פסקי תוס' בשמעתין והוא מש"ס ר"פ בני העיר ע"ש ובזה מיושב פסק הרמב"ם דמייתו ר"ן בנדרי' מ"ח ע"א סוף ד"ה שהכותב לנשיא וכו' ע"ש היינו מצירוף עפ"י דברי לח"מ שם ברמב"ם ע"ש מ"מ רישא אסיפא לק"מ. אך מדסתי' מתני' דשותפי' אסורים לרחוץ בבור ודלא כראב"י ומסתמא לא פליגי הנך סתמא אהדדי פריך שפיר:

מר מדידי' קא ממלא רוצה לומר עפ"י מ"ש ר"ן הנ"ל לדעת הרמב"ם דלאחר חלוקה אין שום הו"א שיאסר א' על חברו חלקו וכן לרחוץ בבור וה"נ בב"ק כשמשמשי' בבור אפי' לשאוב מים אותה שעה דין הבור כחצר שאין בו דין חלוקה שאעפ"י שלכל א' מונחים בו חפצים המיוחדים לו מ"מ התשמיש שמשמש בחצר להניח או ליטול משם חפציו ה"ל משתמש בחצר שאין בו דין חלוקה וה"נ אעפ"י שהמים שבתוכו יש בהם דין חלוקה ולאחר ששאב כל א' מימיו הם שלו ממש וה"ל כלאחר חלוקה שאין שום א' יכול לגרום איסור לחברו דמר מדידי' ממלא. מ"מ מה שהמים מונחים בבור והמה משמשי' בבור הן לרחוץ הן לשאוב ה"ל משמש בחצר שאין בו דין חלוקה ולא קשי' שמעתין אדשמעתין דב"ק עפ"י הר"ן דנדרי' שם ודו"ק היטב ולרחוץ אסור דכשישאב מחר מים הוברר שהמים הללו הם שלו מימות עולם נמצא רחץ זה במימיו של זה ומשו"ה לרחוץ אסור במסקנא ומ"מ פריך לר"נ למימרא דיש ברירה היינו משום דאמר הוברר גם למפרע שכבר בין השמשו' הי' מים אלו ראוי' לו וקנאו שביתה אצלו זה הוא ודאי מטעם ברירה ומשו"ה פריך אדר"נ וק"ל:

העתיק מהחי' שחידוש אדומו"ר הגאון כשהי' בק"ק דרעזניטץ יע"א:

בור של עולי בבל כרגלי הממלא וכו' עפירש"י דאמרי' ברירה להחמיר והקשה מהרש"א ז"ל א"כ מ"ט דר"נ לענין חלקו גדיי' נגד טלאי' מ"ט לא נימא ברירה להחמיר ור"ל למסקנא דס"ל לר"נ נמי בירא דהפקירא הוא ומשנתינו משום ברירה להחמיר. א"כ מדוע

מיקל גבי מעשר בהמה ותי' דחוק וכבר תמה עליו בשער המלך. עוד הקשה בשער המלך ממ"ש תוס' בגיטין כ"ה ע"א ד"ה ואי אשמועינן וכו' שכ' דמהא דמעשר בהמה לא מוכח דאין ברירה להחמיר דשאני התם דכתי' בנך מה בנך במבורר לך אף צאנך במבורר לך ע"ש וא"כ בשמעתין נמי נימא דלעולם ר"נ ס"ל יש ברירה להקל בשותפי' שנדרו וההוא דחלקו גדיי' נגד טלאי' משום דכתיב בנך כנ"ל וכמ"ש תוס' שם הנ"ל:

גם הקשה אסברא של הש"ס דבכורות דף נ"ז ע"א ששם מקור הך דבנך דמשמע דאפי' אמרי' בעלמא ברירה. מ"מ במעשר לא אמרי' כן משום שאינו מבורר לך וקשה הא אי אמרי' ברירה הרי הוא מבורר לנו למפרע וה"ל מבורר לך ולפע"ד דרש"י שם בבכורות נשמר מזה שכ' מה בנך מבורר לך שנולד ברשותך ממש עכ"ל ר"ל דבעי' דומי' דבנך ממש שבשעת לידה ממש כבר הי' ברור שהוא ברשותו ולא שיבורר אח"כ למפרע וגזירת הכתוב כך הוא אלא דקשה לכאורה אמאי פסיקא ליה בבנך טפי שהוא מבורר כבר בשעת לידה דמי לא משכחת ליה במי ששיחרר שפחתו על תנאי מעכשיו ובין כך קודם שנתקיים אותו התנאי בא זה על השפחה והוליד ממנה בן ואח"כ כשנתקיים התנאי והוברר למפרע שהיתה בת חורין והבן חייב בבכורה ע"י ברירה וה"ל בנך נמי ע"י ברירה ועיי' בגיטין שם מבואר דבעל מנת שייך ברירה וא"כ קשה כנ"ל וא"ל דלר' יוחנן קיימינין דס"ל דכה"ג אינה משחררת כלל שהרי אמר גבי גט שם בגיטין אף אחרון אינו פוסל וה"ה בשיחרור מ"מ אכתי קשה קושי' תוס' דגיטין ד"ה ואי אשמועי' וכו' הנ"ל דלמה לי לאשמעי' בגיטין דאין ברירה הא כבר נשמע כן ממעשר ולא שייך תי' תוס' דהא לעולם בגיטין מחמרי' בברי' ומעשר משום דכתי' בנך הא השתא נימא אי לאו דהוה ס"ל דאין ברירה בגיטין לא מוכח מידי מבנך דגם גבי בנך שייך ברירה. וי"ל מ"מ ה"א לעולם ברירה ספיקא הי' ולחומרא אמרי' ברירה ואין ברירה הכל לחומרא מספקא וממילא פטור מבכור בנך כה"ג מחמש סלעים דהמוציא מחברו עליו הראי'. וילפינין צאנך מבנך מה בנך מספיקא לא. הה"נ צאנך מספיקא לא. אבל בעלמא ה"א מספיקא אזלי' להחמיר קמ"ל ר' יוחנן בגט דאפי' להקל נמי אין ברירה דפשיטא לי' דאין ברירה וא"ש. ולפ"ז מיושב קו' שעה"מ משמעתין דכד הוה ס"ד דר"נ ס"ל בשותפי' שנדרו יש ברירה להקל אפי' בנדר דאורייתא ש"מ דפשיטא לי' יש ברירה ולא מספיקא בעלמא אלא בוודאי וא"כ שפיר הקשה הש"ס מחלקו גדיי' נגד טלאי' ולא הו"מ לשנויי דבעי' צאנך דומי' דבנך ז"א דהרי בנך נמי משכחת לי' שיהי' הבירור ע"י הוברר למפרע ע"י שיחרור שפחה כנ"ל דא"ל דעכ"פ פטור מבכורה מספק דהמוציא מחברו עליו הראי' ז"א דהרי השתא קיימינן דיש ברירה בוודאי ולק"מ וא"ש:

ומיושב נמי קושי' מהרש"א הנ"ל דלמסקנא דס"ל בירא דהפקירא הוא וס"ל שפיר כמשנתינו דיש ברירה להחמיר והיינו מספיקא לחומרא תו לק"מ מהא דחלקו גדיי' נגד טלאי' דשאני התם דבעי' דומי' דבנך מבורר לך ולא מספיקא וכנ"ל וק"ל. עד כאן לשונו בחי' שם:

אלא דכ"ע בירא דהפקירא הוא עיי' תומי' סי' ק"ה שהקשה לשיטת ר' שמואל דהכא לא שייך כולי האי חב לאחרים מ"מ עדיין מה יענה לרב ששת דס"ל מ"מ לא קנה אידך אלא המגבי' ואיך יקנה המגבי' והוא לא כיון לקנות. ונלפע"ד הרואה בשיטה מקובצת פ"ק דב"מ ראה דכל הראשוני' כתבו די"ל דעשו שאינו זוכה כזוכה וקונה המגבי' אלא דקשי' להו ממלקט לעני דיתננו לעני הנמצא ראשון ולא קנה המגבי' אפי' מעני לעני למ"ד ואי ס"ד קנה המגבי' אמאי לא יקנה והשתא י"ל ס"ל לרשב"ם דוקא התם דהוה חב לאחרי' ממש אבל הכא דלר"נ לא חב כלל ואפי' לרב ששת דמיחשב לי' מים שבבור חב לאחרי' מ"מ כולי האי לא הוי דלא ליקני הוא עצמו וק"ל:

מתוך הדברי' למדנו אפי' בקנין דאורייתא כגון הגבהה אם אינו רוצה לקנות אינו קונה בעל כרחו ודוקא אם רוצה לקנות רק שאינו רוצה בקנין זה אז י"ל בקנין דרבנן א"א בתקנת חכמי' משא"כ בקנין דאורייתא על כרחו יקנה בזה כיון דרוצה לקנות אבל אם אינו רוצה לקנות כלל אין מקנין לו בע"כ ולאפוקי ממ"ש היפוך זה בס' מחצית השקל סי' תמ"ח מלשון נימו"י פ"ק דב"מ גבי נפל לו עליו ע"ש ולפי הנ"ל ליתא וכעין סברא דילי' הנ"ל תמצא בשיטה מקובצת פ"ק דב"מ בסוגי' דהמגבי' מציאה מה שתי' על הקו' מעודר בנכסי הגר וסבר שלו הם ע"ש:

דף מ.

לא יוליכו בידם מנו' פירש"י לאחר סעודה מנו' בידם לסעודת הלילה עכ"ל צ"ע בלי איסור תחומין נמי מי שרי להוליך מנו' מי"ט לחול או לי"ט ב' ועמג"א סי' תרס"ד סק"ג אפי' להביא יין לי"ט ב' אסור. וצ"ל דסעודת הלילה סועד ביום עיי' לשון רש"י שבת קי"ח ע"א ד"ה אוכלי' דשבתא וכו' ע"ש ומשמע קצת דרש"י ס"ל כמו שהבין טור בשיטת רמב"ם שצריך לעשות ג' סעודת בי"ט ועיי' מג"א סי' תקכ"ט סק"ה ועתו"ס לעיל י"א ע"ב ד"ה מערים וכו':

אמרי בי רב כגון שייחד לו קרן זוי' הרי"ף לא מייתי האי שינוי' וכן הרע"ב וראיתי מ"ש בתמים דעים להראב"ד ושוב ראיתי בגליון משניו' בתוס' חדשי' ואולי נתכוין לדברי הראב"ד ועכ"פ לשונם מגומגם ולפע"ד כן כוונתם דמסברא חיצונה פלוגתא דרב ושמואל

איירי במפקיד שלא ע"מ להביאו אצלו בי"ט אלא במפקיד דעלמא ואח"כ אירע מקרה שהנפקד רוצה להביא הפירות עמו ובהא פליגי אבל משנתינו מיירי במפקיד בעי"ט ע"מ שיבואו פירותיו אצלו בי"ט והוא עירוב ע"ד כך א"כ מה"ת נימא שהקנה שביתת פירות להנפקד להפסיד לעצמו ולא צריך לאוקמי משנתינו בקרן זוי'. אך בתר דפריך לימא רב ושמואל לטעמי' ודחי ש"ס הכא מי ניחא לי' לאינש דליקום פירותיו ברשותי' דחברי'. משמע גם פלוגתתם איירי היכי שמפסיד להמפקיד א"כ ק' ממתני' והוצרך לומר בקרן זויו'. וכל זה דיחוי בעלמא דלא נימא דאזלי לטעמא. אבל לקושטא דמילתא נימא דאזלא באמת לטעמא ומיירי באין לו להמפקיד הפסד ומתני' רישא מיתרצי' כמ"ש תוס' ד"ה תנן וכו' וסיפא משום דלא ניחא לי' למפקיד להפסיד ולא נצטרך לאוקימתא דקרן זויו' כנלע"ד כוונת הראב"ד ז"ל אלא גם הראב"ד בעצמו לא קאי במסקנא הכי ע"ש:

עיין לשון הרא"ש ודוקא כשקיבל עליו שמירה אבל ייחד לו קרן זויות הוי כרגלי המפקיד עכ"ל נ"ל כוונתו כשלא קיבל עליו שמירה אפי' לא ייחד לו קרן זויות נמי הוי כרגלי המפקיד וכשייחד לו קרן זויות אפי' קיבל אחריות שמירה מ"מ הוי כרגלי המפקיד דה"ל כמקבל אחריות פירות חברו בבית חברו וכשיטת הפוסקים גבי חמץ ע"ש טוש"ע ומג"א סי' ת"מ סק"א ודבריו שם תמוהים דבייחד קרן זויות לכ"ע כמקבל אחריות בביתו של חברו ע"ש בב"י וא"כ הכא לא משכחת אלא כשקיבל אחריות ולא ייחד לו קרן זויות אבל כשחסר א' מהם ה"ל כרגלי המפקיד:

אין משקין ושוחטין את המדבריות מדלא נקיט אין משקין ואין שוחטין ונקט ושוחטין היה אפשר לפרש נהי דאין משקין אבל שוחטין גם את המדבריות. והוא דנימא דהני מדבריות דת"ק דרבי אינם מוקצה בהחלט אלא סתמא עומדין לגדל ולאכילה נשחטה הוברה וכו' כדלעיל ד' ע"א ובפ"ק דחולין ולכן מותר לשחוט אך להשקותה קודם שחיטה כיון דהך השקאה דמתני' אינה לצורך מזונות דנימא הואיל ומזונותן עליך מותר להטריח וכמ"ש הר"ן דזה אינו למסקנא דמיירי בהשקאה שאין הבהמה צריכה לה אלא אין משקין אותה משום סירכא דמשכא וא"כ במדבריות אין להשקותה דילמא מימלך ולא שחיט ונמצא טרח שלא לצורך נמצא אעפ"י ששוחטין מ"מ אין משקין לצורך שחיטה אך לפמ"ש הרי"ף והרמב"ם בפי' המשנה סירכא דמשכא היינו סרכות שבריאה ואם לא ישקה תחלה אפשר שימצא סירכא ויטריף הבהמה שלא כדין ויתבטל משמחת י"ט ובכי האי גווני לא היה לנו להחמיר משום חשש דילמא אתי לאימלוכי וליתא לפירושו הנ"ל אך זה תלי' בפלוגתת רבה ור' יוסף לעיל ז' ע"ב פיסקא השוחט וכו' ע"ש ובפלפול יש להאריך:

משום סירכא דמשכא הא דתהי' ניחא להפשיט כבר אשמועינן במס' תמיד השקו התמיד בכוס של זהב ושם פי' הרמב"ם משום שתהא נוחה להפשיט ונ"ל התם ליכא לפרושי משום סירכות הריאה דקי"ל בגדיים וטלאים לא שכיחי סירכות והחליט בשמ"ח שבתוך שנתם מיקרי רכים לענין זה. וקרבן תמיד הוא כבש בן שנתו ולא שכיחי סירכות וע"כ ההשקאה משום נוחה ליפשוט ושלא ישאר בשר עולה דבוק אל העור שפלטתו סכין ויפסיד קדשים. אבל הכא בי"ט מה"ת להתיר טרחת ההשקאה משום שתהיה נוחה ליפשוט וע"כ משום סירכות הריאה ויתבטל משום שמחת י"ט או יהיה מלאכת השחיטה שלא לצורך:

והנה בהג"א לעיל פ"ד סי' ז' כתב היכי שהטריפות מצוים כמו כשרות אסור לשחוט בי"ט ועיי' מג"א סי' תצ"ח סקי"א אלא שהיש"ש שם כ' דלמאי דקי"ל כמ"ד צריך לחסמן ומותר לשחוט אפי' עוף הנדרס מכ"ש שמותר לשחוט גם בזה"ז שהטריפות מצויין ע"ש וא"כ ה"נ בשמעתין דקאמר מילתא אגב אורחא קמ"ל היינו למאי דקי"ל צריך לחסמן אבל למ"ד צריך לבדקן י"ל דינא קמ"ל שאסור לשחוט בלי השקאה שאז יהי' סירכות מצוי' וא"כ אם לא ימצא מים אסור לשחוט ולכאורה יש לעיין קצת לר' יוחנן דס"ל בעגל שנולד בי"ט הואיל ומתיר עצמו בשחיטה ע"ש היטב וברז"ה ורמב"ן שם א"כ ה"נ הא ר' יוחנן ס"ל לעיל ל"ג סוף ע"ב צריך לבדקן ואסור לשחוט קודם השקאה וכיון שהיתה אסורה שעה א' לשחוט עד שיעשה תקנה בהשקאה שוב מתירה עצמה בשחיטה ה"נ יש להתיר איסור מוקצה ויש להתיר אפי' המדבריות ועיי' כיוצא בזה בכרתי ובס' בינה לעתים על הלכות י"ט לענין עגל שהפריס ע"ג קרקע. וי"ל דוקא ר' יוחנן דלית ליה מוקצה רק בגרוגרת וצמוקים ועגל כגרוגרת וצמוקים דמי כמ"ש תוס' וא"ו ע"א ד"ה הואיל וכו' מקיל נמי להתיר מוקצה ע"י שמתיר עצמו בשחיטה. אבל משנתינו דאסרה מדבריות מצי אתי כר' יהודה דמחמיר בכל מוקצה ולזה לא יועיל הואיל ומתיר עצמו בשחיטה. כן צ"ל לר' יוחנן דס"ל צריך לבדקן וס"ל נמי הואיל ומתיר עצמו. ומיושב קו' תוס' מס' שבת קנ"ז ע"א ד"ה אין משקין וכו' דהתם נמי לר' יוחנן אזלא וק"ל:

רבי אומר אלו ואלו בייתו' הן עיי' בירושלמי מבואר להדיא דאיכא כאן איסור תחומין ורוצה להוכיח מכאן דמותר לטלטל מה שבא מחוץ לתחום. ואנן לא קי"ל הכי וא"כ מוכח מזה דרבי לא ס"ל מוקצה מחמת איסו' דרק מוקצה מחמת ייחוד לסחור ולחלוב ולגדל וכדומה וכהס"ד דש"ס דחולין דמוקצה מחמת איסור קיל משארי מוקצה ויבואר זה למעיין בתוס' שבת י"ט ע"ב ד"ה הני כרכי וכו' ומיושב קו' תוס' שבת מ"ה ע"ב ד"ה ולדבריו וכו' דמנר ליכא לאקשויי דה"ל מוקצה מחמת איסור ועיי' מגי"ש שם מ"ה ע"ב

יישוב קו' תוס' בטוב ועיי' מ"ש אני עני בחי' לשיטת מוקצה גבי הורה במנורה כר"ש בנר ויובנו דברי אלו:

פצעילי תמרה לר"ש הקשה מהרש"א דלמא בשבת מיירו דקיל וי"ל דא"כ לא ה"ל למימר לר"ש מהו אלא בשבת לדידן מהו ולהרז"ה ריש מכילתין דוקא מאי דאסר בשבת כגון שחיטה הא דמתירין בי"ט אבל מאי דמותר בשבת שפיר פשיטא דמותר בי"ט דליכא מידי דבשבת שרי ובי"ט אסור לק"מ קו' מהרש"א דאכתי תינח אין שוחטין אבל מאין משקין תיקשי וי"ל עמ"ש תוס' ר"פ אין צדין סוף ד"ה ואין נותני' וכו' ע"ש. ובפני יהושע כתב ביישוב קו' מהרש"א דשבת קובע למעשר ולא י"ט ע"ש. ובשעה"מ פ"ה מהו' מעשר מייתי פלפול ארוך ופלוגתא אי י"ט קובע והנה ממ"ש תי"ט במתני' עומד על המוקצה ערב שבת בשביעית אין ראיה כלל דהתם מרא דשמעתין ר"א דס"ל רפ"ב או כלו לה' או כלו לכם ואין שמחת י"ט מצוה הכרחי' כמו עונג שבת ולדידיה באמת אין י"ט קובע אבל לר' יהושע דקי"ל כוותיה י"ל דקובע. ואולי י"ל די"ט אינו אלא בשמחת בשר ויין ואם יש לו בשר ויין אינו יוצא בשארי שמחת לכן אינו קובע פירות למעשר משא"כ שבת דכתי' עונג תלוי בדעתו של אדם בכל מה שהוא עונג לו וא"כ דעתו ורצונו של כל אדם קובע הפירות למעשר וכמ"ש ד"מ סי' תקכ"ט סק"ב. אמנם שעה"מ מייתי לשון רמב"ם פ"ו מהו' י"ט הלכה ט"ז דוקראת לשבת עונג קאי נמי אי"ט דולקדוש ה' מכובד היינו י"ט א"כ הדרא קו' לדוכתי' גם י"ט קובע. אך נ"ל דתלוי בפלוגתא דבר"פ כל כתבי קי"ט ע"א מפרש ליה רב המנונא קדוש ה' זה יוה"כ מכובד כבדהו בכסות נקיה וכן פסק בטוש"ע או"ח סי' תר"י סעי' ד' וא"כ י"ט אינו קובע למעשר וא"כ ירושלמי רפ"ד דדמאי דמייתי שעה"מ הנ"ל ראיה ממנו די"ט קובע פליג וס"ל דאי"ט קאי וכרמב"ם פ"ו מהו' י"ט הל' י"ז הנ"ל ומהתימה בש"ע אע"ג בסי' תר"י סעי' ד' פסק כרב המנונא דשבת קי"ט הנ"ל מ"מ בסי' תקכ"ט ס"א פסק כרמב"ם דחייב לענג י"ט נוסף על מ"ע של שמחה:

סיימנו בשמחה של תורה. עם בני החבורה. בני ציון היקרים. ה' קרנם ירים. ויתקלס שמו לדור דורים. פוק"ק פ"ב עמוד בית מדרשינו יום שנכפל בו כי טוב ג' אלול לישרי לב שמחה לפ"ק: